

ПРОЕКТ

**НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР
ДО ЗАКОНУ УКРАЇНИ
«ПРО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКУ КООПЕРАЦІЮ»
та суміжних законодавчих актів**

Чим вище рівень народної освіти, тим важче рутині ставити свої греблі, тим рівніша течія кооперації, тим ширше її розлив, тим глибше її русло, тим ширша її основа.

Микола Баллін

Кооперація –це найбільш органічний вияв господарської діяльності українського населення.

Кость Мацієвич

Величезними силами для вдосконалення людству служать віра, тверезість, освіта і кооперація.

Джон Мітчел

Влада має гарантувати державну допомогу розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на етапах їх створення.

(Із виступу Президента України В.Ф. Януковича на засіданні Ради Регіонів 21 березня 2013 року)

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ДОРАДЧИХ СЛУЖБ УКРАЇНИ

**НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР
ДО ЗАКОНУ УКРАЇНИ
«ПРО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКУ КООПЕРАЦІЮ»
та суміжних законодавчих актів**

УДК _____
ББК _____

Рекомендовано до друку Вченою радою економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (протокол №9 від 26 червня 2013 року) та Вченою радою Відділу розвитку підприємництва і кооперації Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» (протокол № від 20 червня 2013 року).

Цей коментар був створений за підтримки Проекту Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «АгроІнвест». Здійснення зазначеного проекту стало можливим завдяки підтримці американського народу, наданій через USAID. Зміст матеріалів коментаря необов'язково відображає точку зору USAID, Проекту «АгроІнвест» або уряду США.

Думки, тлумачення, коментарі належать тільки їх авторам.

Автори-упорядники: Корінець Р.Я., Малік М.Й., Масін В.М., Бондарчук В.В., Гриценко М.П., Євчу С.А., Карпенко В.В., Кропивко М.Ф., Лупенко Ю.О., Мітягін А.О., Павленко С.Л., Павлишинець В.М., Присяжнюк Н.А., Проніна В.І., Томич І.Ф., Терес В.М., Цимбал В.О.

Редакція та упорядкування – Корінець Р.Я., Малік М.В., Масін В.М.

Рецензенти:

Канзафарова І.С., доктор юридичних наук, професор кафедри цивільно-правових дисциплін, заступник декана економіко-правового факультату Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, заслужений юрист України

Миколенко О.І., доктор юридичних наук, професор кафедри адміністративного та господарського права Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Молдаван Л.В., доктор економічних наук, професор головний науковий співробітник ДУ «Інститут економіки і прогнозування НАН України»

Науково-практичний коментар до Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» та суміжних законодавчих актів. Р.Я. Корінець, М.Й. Малік, В.М. Масін, В.В. Бондарчук, М.П. Гриценко та ін. / За ред. Р.Я. Корінця, М.Й. Маліка., В.М. Масіна. -, 2013. -с.

ISBN _____

Перше видання, метою якого є підвищення ефективності реалізації Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» виробниками сільськогосподарської продукції, сільськогосподарськими кооперативами, сільськогосподарськими дорадчими службами, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, професійними організаціями. Зроблена спроба прокоментувати цей Закон, а також суміжні законодавчі акти у цій сфері, представити зібрання актів законодавства, методичних й інформаційних матеріалів, практичних рекомендацій у сфері сільськогосподарської обслуговуючої кооперації насамперед.

Коментар розрахований на фахівців сільськогосподарських дорадчих служб, сільськогосподарських кооперативів, центральних та місцевих органів державної влади, органів місцевого самоврядування, консалтингових компаній, науковців та викладачів учбових закладів, аспірантів та студентів.

ББК

ISBN _____

© НАСДСУ, проект USAID АгроІнвест,
Корінець Р.Я., Малік М.Й., Масін В.М., Бондарчук В.В.,
Гриценко М.П. та ін., 2013

ЗМІСТ

Кооперація - дорога до спільного блага

Кооперація дозволяє зробити малий та середній бізнес успішним

Корінець Р.Я. Як користуватися коментарем

КОМЕНТАРІ

Коментар до ЗАКОН УКРАЇНИ «Про сільськогосподарську кооперацію»
Короткий коментар до ЗАКОН УКРАЇНИ «Про сільськогосподарську кооперацію»

ПРАВОВІ ДОДАТКИ

Деякі правові акти у сфері сільськогосподарської обслуговуючої кооперації та суміжні правові акти

Цивільний кодекс України (витяг)

Господарський кодекс України (витяг)

Закон Союзу Радянських Соціалістичних Республік «Про кооперацію в СРСР»

Закон України «Про фермерське господарство» (витяг)

Примірний статут сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу
Рішення конституційного суду України у справі за конституційним зверненням Центральної спілки споживчих товариств України про офіційне тлумачення положень пункту 1 статті 9, пункту 1 статті 10 Закону України «Про споживчу кооперацію», частини четвертої статті 37 Закону України «Про кооперацію» (справа про захист права власності організацій споживчої кооперації).

Обласна цільова програма підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року (Херсонська область).

МЕТОДИЧНІ ДОДАТКИ

Протокол про наміри щодо створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу

Заява про резервування найменування юридичної особи

Заява про вступ до сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу

Протокол №1 установчих зборів сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу «Вітіно-Агросервіс»

ІНФОРМАЦІЙНІ ДОДАТКИ

Декларація про кооперативну ідентичність

Кооперація в діяльності Мінагрополітики

Союз учасників сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів України

Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб України

Проект USAID АгроІнвест

Література

КООПЕРАЦІЯ - ДОРОГА ДО СПІЛЬНОГО БЛАГА

Кооперація є найліпше й найкраще виявлення людського генія в межах соціально-економічного будівництва, - так писав визначний український кооператор Микола Левитський (1859 -1934). Безперечно, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи в Україні мають величезний потенціал, який ми ще тільки починаємо використовувати.

За останні роки Мінагрополітики починає відігравати провідну роль у розвитку кооперації на селі. У травні минулого року ми презентували ініціативу соціально-економічного розвитку сільських територій «Рідне село». Цією ініціативою ми запропонували українській сільській громаді сільськогосподарську кооперацію як платформу для розвитку сіл.

Для нас дуже важливо, що цю ініціативу підтримали громадські організації – Асоціація сільських та селищних рад, Асоціація фермерів та приватних землевласників України, Союз учасників сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб України, а також міжнародні організації, проекти міжнародної технічної допомоги.

На цьому етапі ми зосередили увагу передачі селянам знань, необхідних для створення та забезпечення ефективної діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Сотні практичних семінарів проведено органами влади, недержавними партнерськими організаціями, дорадчими службами, проектами міжнародної технічної допомоги. Понад 11 тисяч студентів залучено до розповсюдження кооперативної інформації серед сільського населення. Міністерство розробило типові проекти молочарських, ягідницьких, тваринницьких та багатофункціональних кооперативів. Їх пропонується реалізувати сільським громадам залежно від специфіки регіону.

Розвиток кооперації на селі в Україні протягом тривалого періоду гальмувався через недосконале законодавство. На вдалося за доволі короткий період змінити не тільки відношення до сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, а й правове поле. Нова редакція Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію», зміни до податкового законодавства суттєво поліпшили умови для діяльності таких кооперативів, в першу чергу як неприбуткових організацій.

Не так давно Міністерство затвердило Примірний статут сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, що суттєво допоможе селянам при створенні кооперативів. Завершується розробка примірних внутрішньогосподарської діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Звичайно, проблеми залишаються – вони накопичувалися роками. «Влада має гарантувати державну допомогу розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на етапах їх створення», - наголосив президент України В.Ф. Януковича на засіданні Ради Регіонів 21 березня 2013 року. Ми докладаємо максимум зусиль для вирішення проблем сільськогосподарської кооперації, створення умов для її розвитку. Українська сільськогосподарська кооперація має стати визначальним фактором сільського життя.

Підтвердження тому, що ми на правильному шляху, є зростання чисельності кооперативів, їхньої участі в аграрній економіці. Більше того, сьогодні вже кооперативи створюються за підтримки дорадчих служб та проектів міжнародної технічної допомоги кооперативи кооперативів – кооперативні об'єднання сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів такі як «Рівноправність» у Львівській області.

Ми дуже розраховуємо на місцеві ініціативи. Місцеві державні адміністрації, місцеві ради, сільські голови та депутати, сільські громади, громадські організації, навчальні та наукові заклади, бізнес, підставивши своє плече кооперації, можуть зробити великий внесок у відродження та розвиток українського села. У такій важливій справі цей коментар буде потрібним і корисним для всіх.

Англійський кооператор Джон Грей (1854-1912) відзначав, що кооперація – це добровільне об'єднання людей, які вірять, що об'єднання зусиль є дорога до спільного блага. Щира подяка всім, хто долучився до створення такого актуального коментаря - авторам, проекту USAID АгроІнвест, Національній асоціації сільськогосподарських дорадчих служб України. Це добрий приклад кооперації влади, громадськості, міжнародних організації задля спільного блага – підвищення рівня життя українського селянина.

(Пропонується як текст від Мінагрополітики
за підписом керівника)

КООПЕРАЦІЯ ДОЗВОЛЯЄ ЗРОБИТИ МАЛИЙ ТА СЕРЕДНІЙ БІЗНЕС УСПІШНИМ

Малі та середні виробники сільськогосподарської продукції в Україні виробляють більшу частину фруктів, овочів, молока, м'яса. Однак обмеженість власних ресурсів не дає можливості кожному з них поодиноці застосовувати сучасні технології виробництва, зберігання та переробки продукції, пропонувати на ринок гуртові партії виробленої ними продукції. Як наслідок, продуктивність і прибутковість їхнього виробництва у порівнянні з великими компаніями залишається невисокою. Малі та середні виробники програють у конкурентній боротьбі, виходять із бізнесу, що, в свою чергу породжує низку соціально-економічних проблем на селі, в першу чергу – безробіття, зниження життєвого рівня сільського населення.

Одним із напрямків діяльності Проекту USAID АгроІнвест є компонент «Сприяння розвитку ринкової інфраструктури для малих і середніх виробників продукції». Його мета – зміцнення маркетингових груп, організацій виробників і сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, а також створення і розвиток ефективних маркетингових каналів постачання та збуту продукції для малих і середніх сільськогосподарських товаровиробників.

У рамках цього компоненту Проект надає допомогу надає допомогу організаціям виробників, насамперед - сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам з розширення спектру послуг своїм членам шляхом створення нових потужностей для первинної переробки, зберігання та постачання продукції на ринки гуртовими партіями.

Світова практика переконує, об'єднуючи власні ресурси у кооперативах, малі та середні виробники отримують можливість застосовувати новітні технології, сформувати свої маркетингові канали збуту продукції і тим самим зміцнити власні позиції на ринку, отримувати більшу додану вартість.

З початку нашої діяльності понад 550 представників (50% – жінки) з 50 організацій виробників отримали підтримку. Дев'ять кооперативів - три молочарські, три із зберігання овочів і ягід, по одному із виготовлення збалансованих комбікормів, переробки лікарських та олійних культур, переробки біомаси – отримали грантову підтримку. Проект підтримує ініціативи із створення 2 регіональних ринків, 4 місцевих ринків та 2 логістичних об'єктів з метою сприяння доступу малих та середніх виробників до ринкової інфраструктури.

Ми розуміємо, що сільськогосподарська кооперація в Україні, особливо сільськогосподарська обслуговуюча кооперація тільки відроджується. Потребує удосконалення законодавство. Селяни, фермери, ініціатори кооперативного руху мають недостатньо знань та навичок у цій сфері, а створені ними організації ще тільки перебувають у фазі становлення. Проект USAID АгроІнвест підтримує формування та покращання як формальних так і неформальних інститутів, організацій. За підтримки проекту українськими фахівцями розроблено проект нової редакції Примірного статуту сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, яка була затверджена Міністерством аграрної політики та продовольства України, нову редакцію Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію». Надається підтримка зі зміцнення спроможності українських неурядових організацій – Союзу учасників сільськогосподарських обслуговуючих

кооперативів України, Національній асоціації сільськогосподарських дорадчих служб України, Асоціації фермерів та приватних землевласників України, чия діяльність пов'язана із розвитком сільськогосподарської обслуговуючої кооперації. Безпосередньо проектом проводяться семінари, тренінги, круглі столи з актуальних проблем кооперативного руху.

Підтримка розробки цього коментаря Національною асоціацією сільськогосподарських дорадчих служб України є також внеском Проекту у розвиток сільськогосподарської кооперації в Україні. Ми розуміємо: чим більше громадян – селян, фермерів, підприємців - державних службовців, депутатів всіх рівнів, громадських активістів знатимуть положення Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію», тим швидше кооперативні ідеї стануть невід'ємною частиною суспільного життя, тим більше буде в країні кооперативів хороших і різних.

Ми переконані, кооперація дозволяє малий та середній сільськогосподарський бізнес зробити успішним. Зробити його привабливим, особливо для молоді. Враховуючи те, що в селах України проживає третина населення, можна сміливо говорити, що кооперацію слід розглядати як інструмент зміни на краще життя сільської громади.

Це доволі складний і тривалий шлях – відродження сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Україні. Сподіваємося, що цей коментар допоможе буде доброю підмогою на цьому шляху.

(Пропонується як текст від проекту АгроІнвест
за підписом керівника Проекту)

ЯК КОРИСТУВАТИСЯ КОМЕНТАРЕМ

Наш великий земляк, класик кооперації, визнаний світом Михайло Туган-Барановський, писав, що в кооперації не повинно бути вчених жерців, голоси котрих не доходять до натовпу. Всіляка книжки, присвячена питанням кооперації, має бути такою, щоби при її бажанні змогла прочитати і зрозуміти кожна людина з народу.

При підготовці цього Коментаря ми поставили перед собою завдання зробити його максимально простим та зручним для користування.

Він складається з декількох частин:

□ *Коментарі.*

Тут ви знайдете детальний в першу чергу постатейний науково-практичний коментар до Закону України „Про сільськогосподарську кооперацію”. Прокоментовані всі положення цього Закону та роз’ясненні можливості застосування його норм через пов’язані акти законодавства, у тому числі й на ті, на які відсутнє пряме посилання у зазначеному Законі.

Ця частина містить також короткий коментар до Закону України «Про кооперацію», у якому роз’яснено тільки окремі положення цього Закону. Насамперед ті, які пов’язані із сільськогосподарською кооперацією та не знайшли відображення у Законі України «Про сільськогосподарську кооперацію».

□ *Правові додатки*

У цій частині наведено можна знайти перелік правових актів, що пов’язані із сільськогосподарською кооперацією, а також тексти найбільш важливих із них – як державних так і місцевих органів влади.

□ *Методичні додатки*

Документи цієї частини (зразки заяв, протоколів) будуть корисними в першу чергу тим, хто вже прийняв рішення про створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, але ще знаходиться на початку шляху.

□ *Інформаційні додатки.*

Тут ви знайдете витяг із Декларації про кооперативні ідентичність, що допоможе вам краще зрозуміти кооперативні принципи.

Тут є також інформація про організації – державні та недержавні, чия діяльність пов’язана з сільськогосподарською кооперацією. Це допоможе користувачам довідатися про їх діяльність, встановити з ними контакт з метою отримання допомоги щодо створення та діяльності кооперативів.

Список літератури з питань кооперації, зокрема такої, що використана при підготовці коментаря, допоможе тим особа, які виявлять бажання більш глибоко вивчити цей вид діяльності.

Акцент у коментарі зроблено на можливість практичного застосування кожної статті Закону різними групами користувачів. Комусь буде досить і тих роз’яснень, що наведені у Коментарі, а хтось захоче більш глибоко вивчити те чи інше питання і скористається посиланнями, наведеними у Коментарі до інших правових актів чи спеціальної літератури.

Ми усвідомлюємо, що такий Коментар ми робимо вперше, тому завжди можна знайти огріхи, недосконалості. Саме тому звертаємося до всіх: надсилайте пропозиції щодо його поліпшення до Національної асоціації сільськогосподарських дорадчих служб України. Ми разом – скооперувавшись – зможемо зробити його кращим, таким, щоб кожна людина з народу могла мати користь

Корінець Р.Я.,

Президент Національної асоціації
сільськогосподарських дорадчих служб України

KOMEHTAPI

КОМЕНТАР ДО ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКУ КООПЕРАЦІЮ»

ЗАКОН УКРАЇНИ Про сільськогосподарську кооперацію

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 39, ст.261)

{Із змінами, внесеними згідно із Законами
№ 2090-III від 02.11.2000, ВВР, 2000, № 51-52, ст.451
№ 2921-III від 10.01.2002, ВВР, 2002, № 16, ст.114
№ 3047-III від 07.02.2002, ВВР, 2002, № 29, ст.194
№ 762-IV від 15.05.2003, ВВР, 2003, № 30, ст.247
№ 1377-IV від 11.12.2003, ВВР, 2004, № 15, ст.228
№ 1929-IV від 29.06.2004, ВВР, 2004, № 51, ст.552
№ 2555-VI від 23.09.2010, ВВР, 2011, № 6, ст.41
№ 3384-VI від 19.05.2011, ВВР, 2011, № 46, ст.512
№ 5412-VI від 02.10.2012}

{В редакції Закону № 5495-VI від 20.11.2012}

Цей Закон визначає правові, організаційні, економічні та фінансові особливості утворення і діяльності сільськогосподарських кооперативів.

Преамбула допомагає краще зрозуміти зміст Закону, сприяє його правильному тлумаченню та застосуванню, є його складовою і, як й інші положення, має нормативний характер, виражений у найзагальнішій формі.

Преамбула цього Закону визначає мету та сферу застосування Закону – визначення *особливостей* (правових, організаційних, фінансових) утворення і діяльності *виключно* сільськогосподарських кооперативів.

Визначенням сфери дії Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» в преамбулі виокремлено межі застосування цього акта: тільки сільськогосподарська кооперація. Всі інші відносини, які не підпадають під визначальні положення, не є предметом регулювання цього Закону (наприклад, споживча кооперація).¹

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

¹ «Рамковим» законом, що визначає правові, організаційні, економічні та соціальні основи функціонування кооперації в Україні є Закон України «Про кооперацію». У статі 5 цього Закону зазначено, що особливості функціонування сільськогосподарської кооперації визначаються Законом України "Про сільськогосподарську кооперацію". Тут також йдеться про те, що законодавство про кооперацію базується на нормах Конституції України і Цивільного кодексу України, цього Закону, інших нормативно-правових актів з питань кооперації.

Правові, економічні та соціальні основи діяльності споживчої кооперації в Україні визначає закон України «Про споживчу кооперацію».

В системі законодавства України є чинним і Закон Союзу Радянських Соціалістичних Республік «Про кооперацію в СРСР»

Стаття 1. Основні поняття

1. У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

кооперативні виплати у сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі - повернення членам кооперативу частини попередньо надлишково сплаченої вартості наданих кооперативом послуг відносно їх фактичної вартості, що розподіляється за результатами фінансового року між його членами;

Частиною першою статті 26 Закону України «Про кооперацію» встановлено, що кооперативні виплати – це частина доходу, що розподіляється за результатами фінансового року між членами кооперативу *пропорційно їх участі в господарській діяльності* кооперативу у порядку, визначеному рішенням вищого органу управління кооперативу. При цьому, *вказана норма не поширюється на сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи*².

Таким чином поняття «кооперативні виплати у сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі» Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» відрізняється від поняття «кооперативні виплати» Закону України «Про кооперацію».

Кооперативні виплати у сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі виникають лише за двох умов:

- 1) члени сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу сплатили вартість послуг *за попередньою ціною*,
- 2) члени сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу сплатили за послуги суму більшу, ніж їхня реальна вартість.

Слід зауважити, що у сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі у формі кооперативних виплат може повертатися не вся надлишкова вартість наданих кооперативом послуг відносно їх фактичної вартості, а тільки частина, розмір якої визначається загальними зборами сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу.

Механізм визначення розміру та нарахування кооперативних виплат у розрізі видів діяльності кооперативу (якщо кооператив здійснює декілька видів діяльності) встановлюється Правилами внутрішньогосподарської діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу.

За бажанням члена кооперативу кооперативні виплати можуть бути використані на збільшення додаткового паю члена кооперативу.

правила внутрішньогосподарської діяльності³ кооперативу - нормативний документ, що встановлює вимоги до провадження господарської та іншої діяльності кооперативу відповідно до законодавства та статуту кооперативу;

Правила внутрішньогосподарської діяльності вперше передбачено Законом України «Про сільськогосподарську кооперацію» в редакції Закону № 5495-VI від 20.11.2012 року як обов'язковий внутрішній локальний правовий акт сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу

Правила внутрішньогосподарської діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу встановлюють механізми та способи реалізації положень статуту конкретного кооперативу з урахуванням особливостей його господарської діяльності.

² Про кооперацію : Закон України від 10 липня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 5. — Ст. 35.

³ Термін «внутрішньогосподарська діяльність» використовується тільки у коментованому Законі.

Відповідно до пункту 7 статті 3 Господарського кодексу України внутрішньогосподарськими є відносини, що складаються між структурними підрозділами суб'єкта господарювання, та відносини суб'єкта господарювання з його структурними підрозділами.

Правила внутрішньогосподарської діяльності кооперативу регулюють ширше коло відносин, ніж це передбачено Господарським кодексом України – не тільки господарську, а й іншу діяльність кооперативу, зокрема відносини між кооперативом та його членами, які одночасно є власниками і клієнтами (отримувачами послуг) кооперативу.

Законодавством не передбачено хто і в якому порядку затверджує Правила внутрішньогосподарської діяльності кооперативу. Виходячи із контекстів Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію», Закону України «Про кооперацію» та враховуючи, що такі Правила встановлюють механізм та способи реалізації положень статуту кооперативу, логічним є їхнє затвердження рішенням загальних зборів членів (зборів уповноважених⁴) кооперативу.

Більш детально про Правила внутрішньогосподарської діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу - див. коментарі до статті 8 Закону

сільськогосподарська кооперація - система сільськогосподарських кооперативів, їх об'єднань, утворених з метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб членів кооперативів;

Відповідно до Закону України «Про кооперацію», кооперація – це система кооперативних організацій, створених з метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб своїх членів. Таким чином, сільськогосподарську кооперацію можна розглядати як частину системи (підсистему) кооперації або одним із видів кооперації, що має певні особливості, відображені у Законі України «Про сільськогосподарську кооперацію».

сільськогосподарський виробничий кооператив - сільськогосподарський кооператив, який утворюється шляхом об'єднання фізичних осіб, які є виробниками сільськогосподарської продукції, для провадження спільної виробничої або іншої господарської діяльності на засадах їх обов'язкової трудової участі з метою одержання прибутку;

Під англійським словом "кооператив" (cooperative) у світі розуміють виключно обслуговуючий кооператив без додавання слова "обслуговуючий" (service). Можна сказати, що такого поняття як "виробничий кооператив" (productio № cooperative) в міжнародній практиці не існує. Воно замінюється конкретними формами виробничих об'єднань, специфічних для регіону/країни - "колективне господарство" для СРСР, традиційний "кібуц" для Ізраїлю тощо.

Визначення виробничого кооперативу наведено в Цивільному та Господарському кодексах України, а також в Законі України «Про кооперацію».

Цивільним кодексом України⁵ в залежності від мети діяльності (одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками), господарські товариства та виробничі кооперативи об'єднанні в єдину категорію *підприємницьких товариств* (п. 1 ст. 84)

Господарський кодекс України⁶ розглядає сільськогосподарські виробничі кооперативи як *корпоративні підприємства* (ч. 5 ст. 63).

В Законі України «Про кооперацію»⁷ міститься найбільш загальне поняття: виробничий кооператив - це кооператив, який утворюється шляхом об'єднання *фізичних осіб* для спільної *виробничої* або іншої господарської діяльності на засадах їх *обов'язкової трудової участі* з метою *одержання прибутку* (стаття 2)⁸.

⁴ Відповідно до статті 15 Закону України «Про кооперацію», у разі, коли з організаційних причин (через територіальне розміщення чи значну чисельність членів кооперативу) проведення загальних зборів членів кооперативу неможливе, статутом кооперативу може бути передбачено скликання зборів уповноважених кооперативу. Кількість членів кооперативу, які мають право делегувати уповноважених, та порядок делегування уповноважених для участі у зборах уповноважених визначаються статутом кооперативу.

Порядок обрання уповноважених осіб найбільш доцільно визначати Правилами внутрішньогосподарської діяльності кооперативу. У цьому порядку обов'язково слід вказати основні вимоги до форми та змісту документу, що підтверджує повноваження уповноваженої особи (довіреність, протокол зборів тощо).

⁵ Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40–44. — Ст. 356.

⁶ Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18–22. — Ст. 144.

⁷ Про кооперацію : Закон України від 10 липня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 5. — Ст. 35.

⁸ Гафурова О. В. Права та обов'язки членів сільськогосподарських виробничих кооперативів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / О. В. Гафурова . — Національний аграрний університет. — К., 2005. — 197 с.

Таким чином, сільськогосподарський виробничий кооператив є окремим випадком виробничого кооперативу.

З іншого боку – окремим випадком сільськогосподарського кооперативу, оскільки має характерну для них особливість - *об'єднує виробників сільськогосподарської продукції⁹ – фізичних осіб. За винятком зазначеної особливості сільськогосподарський виробничий кооператив має ті ж характерні риси, що й будь який інший виробничий кооператив:*

- є юридичною особою;
- створюється шляхом об'єднання виключно фізичних осіб;
- його члени зобов'язані брати трудову участь у діяльності кооперативу; тобто особисто здійснювати виробничо-господарську діяльність;
- змістом діяльності є провадження спільної *виробничої* або іншої *господарської* діяльності;
- метою діяльності такої юридичної особи є одержання прибутку.

сільськогосподарський кооператив - юридична особа, утворена фізичними та/або юридичними особами, які є виробниками сільськогосподарської продукції, що добровільно об'єдналися на основі членства для провадження спільної господарської та іншої діяльності, пов'язаної з виробництвом, переробкою, зберіганням, збутом, продажем продукції рослинництва, тваринництва, лісівництва чи рибництва, постачанням засобів виробництва і матеріально-технічних ресурсів членам цього кооперативу, наданням їм послуг з метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб на засадах самоврядування;

Відповідно до статті 6 Закону України «Про кооперацію» за напрямами діяльності кооперативи можуть бути *сільськогосподарськими*, житлово-будівельними, садово-городніми, гаражними, торговельно-закупівельними, транспортними, освітніми, туристичними, медичними тощо.

Закон України «Про кооперацію» визначає кооператив як юридичну особу, утворену фізичними та/або юридичними особами, які добровільно об'єдналися на основі членства для ведення спільної господарської та іншої діяльності з метою задоволення своїх економічних, соціальних та інших потреб на засадах самоврядування (ст. 6) .

Таким чином, сільськогосподарський кооператив є одним із видів кооперативів, з особливостями, встановленими Законом України «Про сільськогосподарську кооперацію». Отже, норми Закону України «Про кооперацію», окрім визначених Законом України «Про сільськогосподарську кооперацію» особливостей, стосуються у повній мірі сільськогосподарських кооперативів. Саме тому важливим є повне і правильне розуміння поняття кооперативу взагалі, розуміння його цінностей та принципів¹⁰.

⁹ Термін "виробники сільськогосподарської продукції" використовується у значенні, встановленому Законом України "Про сільськогосподарський перепис".

¹⁰ Згідно із визначенням Декларації про кооперативну ідентичність, прийнятій Генеральною асамблеєю Міжнародного кооперативного альянсу в 1995 році, кооператив — це автономна асоціація осіб, які добровільно об'єдналися з метою задоволення своїх економічних, соціальних і культурних потреб за допомогою підприємства, що знаходиться у спільному володінні й управляється демократично.. У Декларації зазначено, що кооперативні принципи є путівником, за допомогою якого кооперативи впроваджують ці цінності в життя.

- Добровільне та відкрите членство
- Демократичний членський контроль
- Економічна участь членів
- Самостійність і незалежність
- Освіта, підготовка кадрів, інформування
- Співробітництво між кооперативами
- Турбота про суспільство.

Головною особливістю сільськогосподарського кооперативу є його утворення виробниками сільськогосподарської продукції

Можливість провадження спільної господарської та іншої діяльності з метою задоволення своїх економічних, соціальних та інших потреб робить практично невичерпними сфери застосування таких кооперативів.

Функціонування сільськогосподарського кооперативу – як і будь-якого іншого – на засадах самоврядування означає їхнє автономне функціонування, самостійне прийняття ними рішень з внутрішніх питань, включення виконавців у процеси вироблення рішень; колективне управління, можливість участі всіх членів в роботі органів управління.¹¹

сільськогосподарський обслуговуючий кооператив - сільськогосподарський кооператив, що утворюється шляхом об'єднання фізичних та/або юридичних осіб - виробників сільськогосподарської продукції для організації обслуговування, спрямованого на зменшення витрат та/або збільшення доходів членів цього кооперативу під час провадження ними сільськогосподарської діяльності та на захист їхніх економічних інтересів;

Закон України «Про кооперацію» встановлює, що *обслуговуючий* кооператив - це кооператив, який утворюється шляхом об'єднання фізичних та/або юридичних осіб для надання послуг переважно членам кооперативу, а також іншим особам з метою провадження їх господарської діяльності. Обслуговуючі кооперативи надають послуги іншим особам в обсягах, що не перевищують 20 відсотків загального обороту кооперативу.

Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» за цілями, завданнями і характером діяльності виділяє два типи сільськогосподарських кооперативів - обслуговуючі та виробничі (стаття 3).

Таким чином, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи є окремим випадком як обслуговуючих (відповідно до Закону України «Про кооперацію»), так і сільськогосподарського (відповідно до Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію»), але з низкою особливостей, а саме:

- їх засновниками і членами виступають самі товаровиробники, які при цьому не втрачають своєї економічної самостійності;
- вони мають доволі конкретно визначену мету діяльності - зменшення витрат та/або збільшення доходів членів кооперативу під час провадження ними сільськогосподарської діяльності, а не одержання прибутку юридичною особою, що їх принципово відрізняє від сільськогосподарських виробничих кооперативів, які діють виключно з метою отримання прибутку.
- з іншого боку можливість ведення діяльності з захисту економічних інтересів значно розширює сферу діяльності таких кооперативів);
- можуть надавати послуги тільки своїм членам (інші обслуговуючі кооперативи можуть надавати послуги іншим особам, в обсягах, що не перевищують 20 відсотків загального обороту кооперативу¹²).

Детальніше про кооперативні принципи дивись у Додатках.

¹¹ Як зазначав О.В. Чайнов, кооператив (мається на увазі, згідно сучасної термінології, обслуговуючий) це перш за все об'єднання (союз) господарств, але господарства, які входять до цього об'єднання не знищуються, а й надалі залишаються дрібними трудовими господарствами. Сільськогосподарський кооператив є доповненням до самостійного селянського господарства, обслуговує його і без такого господарства не має сенсу (Чайнов А. В. Краткий курс кооперації. — М. : Центральное товарищество «Кооперативное издательство», 1925. — С. 8-9.)

¹² Такого обмеження не існує для інших – несільськогосподарських - обслуговуючих кооперативів.

На думку однієї групи експертів це обмеження є невиправданим, оскільки зменшує стійкість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів у порівнянні з іншими обслуговуючими кооперативами.

Інша група експертів вважає таке обмеження правильним, оскільки наразі багато створено ЛЖЕКООПЕРАТИВІВ. Тобто, фіктивних кооперативів, що за формою є кооперативами, але насправді – комерційними підприємствами, що створюються невеликою групою осіб виключно для отримання преференцій чи бюджетних коштів, не здійснюючи при цьому часто ніякої діяльності. Цілком зрозуміло, що засновники таких кооперативів нікого іншого із виробників сільськогосподарської продукції не мають наміри приймати в дійсні члени кооперативу. При цьому можуть допускати асоційоване членство, оскільки асоційовані члени з правом дорадчого голосу не впливають на прийняття рішень у кооперативі. Тобто, у такому «кооперативі» не приходиться говорити про сповідування кооперативних цінностей, дотримання кооперативних принципів. Тому таке обмеження розглядається цією групою експертів як вимушений бар'єр на шляху лжекооперції, водночас

Важливим є те, що на відміну від виробничих, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи можуть об'єднувати як фізичних, так і юридичних осіб, - виробників сільськогосподарської продукції

У абсолютній більшості країн світу під сільськогосподарськими кооперативами розуміють саме сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи.

участь у господарській діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу - збут через такий кооператив сировини, продукції її переробки, закупівля засобів виробництва, користування технологічними послугами кооперативу в обсязі та порядку, передбачених його статутом та/або правилами внутрішньогосподарської діяльності.¹³

Економічна участь членів у діяльності кооперативу є одним із найважливіших кооперативних принципів Декларації про кооперативну ідентичність.

Однією із умов членства в кооперативі, тобто обов'язком члена кооперативу, викладеними у статті 6 цього Закону, є участь у господарській діяльності кооперативу.

Статтею ж 12 Закону України «Про кооперацію» участь у господарській діяльності кооперативу віднесена до прав члена кооперативу.

Таким чином, участь у господарській діяльності є одночасно і обов'язком і правом члена сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу.

Участь у господарській діяльності членів кооперативу забезпечує стабільність його існування, оскільки плата за послуги, надані членам кооперативу, є основним джерелом надходжень до кооперативу. Якщо член кооперативу не користується запланованими послугами кооперативу, то це означає зменшення надходжень кооперативу від плати за такі послуги. У такому випадку сільськогосподарському обслуговуючому кооперативу доведеться збільшувати вартість послуг для решти членів кооперативу, що зменшує його конкурентоспроможність у порівнянні з іншими надавачами подібних послуг.

Наголосимо, що *надважливим* є саме виконання членом кооперативу своїх зобов'язань щодо користування послугами кооперативу у запланованих обсягах, і при створенні кооперативу кожен з його майбутніх членів повинен чітко усвідомлювати свою відповідальність як за долю самого кооперативу, так і за наслідки своєї часткової чи повної відмови від співпраці з кооперативом для інших його членів. Оскільки інший радикальний вихід з ситуації, коли обсяг діяльності його членів через кооператив зменшується і діяльність такого кооперативу у зв'язку з цим стає економічною невігдною (збитковою) – це припинення діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу.

Слід пам'ятати, що у сільськогосподарських обслуговуючих кооперативах трудова участь членів кооперативу, на відміну від сільськогосподарського виробничого кооперативу, не є обов'язковою¹⁴.

Оскільки порядок визначення розміру пайового внеску кожного члена кооперативу визначається пропорційно до його участі у господарській діяльності кооперативу відповідно до запланованого обсягу і вартості послуг, що надаються кооперативом (стаття 7 цього Закону) з метою планування діяльності кооперативу, в тому числі фінансової, обсяг та порядок користування послугами встановлюється або статутом та/або правилами внутрішньогосподарської діяльності.

Якщо обсяг та порядок користування передбачати виключно у статуті сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, то слід враховувати, що статуту юридичних осіб та зміни до них проходять державну реєстрацію у порядку, встановленому законодавством¹⁵. Така процедура є тривалою у часі і платною. Правила ж затверджуються, як і Статут чи зміни до

вони не заперечують важливість можливості для кооперативу надавати послуги НЕ членам кооперативу (тим, хто ще в роздумах стати чи не стати членом кооперативу або, наприклад, за необхідності сезонних потреб у збільшенні заготівель продукції).

¹³ У попередніх редакціях Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію існувала норма: *Члени кооперативу беруть участь у господарській діяльності обслуговуючого кооперативу в обсязі, що становить більшу частину річного обороту діяльності, яка кооперується.*

У сьогоднішній редакції цього Закону подібна норма відсутня. Однак її варто передбачити у статутах або Правилах внутрішньогосподарської діяльності кооперативів, що сприятиме підвищенню стабільності їхньої діяльності.

¹⁴ Трудова участь членів сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу у його діяльності не передбачається тому, що вони зайняті веденням власного господарства. Такий кооператив якраз і створюється з метою надання допомоги своїм членам у більш ефективному веденні їхнього господарства.

¹⁵ Див. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців»

нього, загальними зборами¹⁶, однак не потребують державної реєстрації. Правила можна змінювати частіше, гнучко реагуючи на потреби членів кооперативу та ринку. Саме тому можна рекомендувати визначати обсяг та порядок користування послугами правилами внутрішньогосподарської діяльності У статутах ж доцільно передбачити ключові для кооперативу норми, які можуть змінюватися тільки у виняткових випадках.

Законодавець на сьогодні не встановлює жодних обмежень щодо розмірів участі у господарській діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу його членів. Хоча донедавна такі обмеження існували в Україні та існують у інших країнах.

Порядок участі члена у господарській діяльності кооперативу може визначатися Правилами внутрішньогосподарської діяльності.

Юридичні особи України та іноземних держав беруть участь у діяльності кооперативів через належним чином уповноважених представників¹⁷

¹⁶ Законодавець не визначив, що правила внутрішньогосподарської діяльності затверджуються загальними зборами, однак це впливає як із Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію», так із Закону України «Про кооперацію».

¹⁷ Питання представництва регулюються Цивільним кодексом України.

Згідно зі статтею 237 ЦК України праввідносини, в яких одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє є представництвом. Представництво виникає на підставі договору, закону, акта органу юридичної особи та з інших підстав, встановлених актами цивільного законодавства.

Представництво на підставі договору. Відповідно до статті 6 ЦК України сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог Кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості (стаття 627 ЦК України). При зверненні представника обов'язково має подаватися договір, яким врегульовано відносини представництва.

Представництво на підставі закону. Згідно з частиною першою статті 238 ЦК України представник може бути уповноважений на вчинення лише тих правочинів, право на вчинення яких має особа, яку він представляє. Відповідно до статті 242 ЦК України батьки (усиновлювачі) є законними представниками своїх малолітніх та неповнолітніх дітей. Опікун є законним представником малолітньої особи та фізичної особи, визнаної недієздатною. При цьому нормами ЦК України передбачається, що законним представником у випадках, встановлених законом, може бути інша особа. Слід відмітити, в деяких випадках виникнення представництва на підставі закону відбувається у зв'язку з прийняттям компетентними державними органами відповідних рішень. Так, встановлення опіки над малолітніми особами та фізичними особами, які визнані недієздатними, здійснюється у відповідних випадках як судом, так і органом опіки та піклування. Таким чином, при зверненні такого представника має подаватися документ, яким врегульовано відносини представництва за законом. Таким документом може бути свідоцтво про народження дитини, про встановлення опіки над малолітніми особами, які позбавлені батьківського піклування, про встановлення опіки над фізичними особами, які визнані недієздатними, та рішення органу опіки та піклування про встановлення опіки над малолітніми особами.

Представництво на підставі акту органу юридичної особи. Відповідно до частини другої статті 92 ЦК України юридична особа набуває цивільних прав та обов'язків і здійснює їх через свої органи, які діють відповідно до установчих документів та закону. Установчим документом товариства є затверджений учасниками статут або засновницький договір між учасниками, якщо інше не встановлено законом. Установа створюється на підставі індивідуального або спільного установчого акта, складеного засновником (засновниками). Так, відповідно до частини першої статті 82 ГК України установчим документом повного товариства і командитного товариства є засновницький

договір. Установчим документом акціонерного товариства, товариства з обмеженою відповідальністю і товариства з додатковою відповідальністю є статут. У свою чергу, об'єднання громадян (політичні партії та громадські організації) діють на основі статуту або положення. Тобто, при зверненні такого представника має подаватися установчий документ юридичної особи. Таким документом може бути засновницький договір, статут або положення, в якому міститимуться відомості про уповноваження відповідної особи на вчинення дій від імені юридичної особи.

Представництво на підставі довіреності. Виходячи з положень частин першої та другої статті 244 ЦК України представництво, яке ґрунтується на договорі або акті органу юридичної особи може здійснюватися за довіреністю. Відповідно до частини третьої вказаної статті довіреністю є письмовий документ, що видається однією особою іншій особі для представництва перед третіми особами. Довіреність на вчинення правочину представником може бути надана особою, яку представляють (довірителем), безпосередньо третій особі. При цьому форма довіреності повинна відповідати формі, в якій відповідно до закону має вчинятися правочин. Довіреність, що видається у порядку передоручення, підлягає нотаріальному посвідченню, крім випадків, встановлених частиною четвертою цієї статті (стаття 245 ЦК України). Довіреність від імені юридичної особи

2. Інші терміни, що використовуються в цьому Законі, вживаються у значенні, встановленому в Законі України «Про кооперацію». Термін «виробники сільськогосподарської продукції» використовується у значенні, встановленому Законом України «Про сільськогосподарський перепис»¹⁸.

У Законі України про кооперацію» вживаються такі терміни:

кооперативна організація - кооператив або кооперативне об'єднання;

Закон виокремлює тільки два види кооперативних організацій – кооператив і кооперативне об'єднання.

З метою створення сприятливих умов для власної діяльності кооперативи можуть об'єднуватися у кооперативні об'єднання як за видами діяльності (наприклад, об'єднання молочних кооперативів), територіальною ознакою (наприклад, районне чи обласне об'єднання сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів), так і за двома ознаками одночасно (наприклад, районне об'єднання молочарських кооперативів). У свою чергу, кооперативні об'єднання теж можуть об'єднуватися – створювати об'єднання об'єднань. Кооперативні об'єднання можуть по різному називатися - спілка, ліга, асоціація, альянс тощо. Кооперативні об'єднання є юридичними особами, які створюються і діють відповідно до кооперативних цінностей та принципів.

кооператив - юридична особа, утворена фізичними та/або юридичними особами, які добровільно об'єдналися на основі членства для ведення спільної господарської та іншої діяльності з метою задоволення своїх економічних, соціальних та інших потреб на засадах самоврядування;

Дивись коментарі до пункту 1 статті 1 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію»

виробничий кооператив - кооператив, який утворюється шляхом об'єднання фізичних осіб для спільної виробничої або іншої господарської діяльності на засадах їх обов'язкової трудової участі з метою одержання прибутку;

Дивись коментарі до пункту 1 статті 1 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію»

обслуговуючий кооператив - кооператив, який утворюється шляхом об'єднання фізичних та/або юридичних осіб для надання послуг переважно членам кооперативу, а також іншим особам з метою провадження їх господарської діяльності. Обслуговуючі кооперативи надають послуги іншим особам в обсягах, що не перевищують 20 відсотків загального обороту кооперативу;

Дивись коментарі до пункту 1 статті 1 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію»

споживчий кооператив (споживче товариство) - кооператив, який утворюється шляхом об'єднання фізичних та/або юридичних осіб для організації торговельного обслуговування, заготівель сільськогосподарської продукції, сировини, виробництва продукції та надання інших послуг з метою задоволення споживчих потреб його членів;

видається її органом або іншою особою, уповноваженою на це її установчими документами, та скріплюється печаткою цієї юридичної особи (стаття 246 ЦК України). Таким чином, при зверненні такого представника має подаватися довіреність. При цьому, довіреність має відповідати вимогам статей 245 – 247 ЦК України.

¹⁸ У попередніх редакціях Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» використовувався такий термін:

сільськогосподарський товаровиробник - фізична або юридична особа незалежно від форми власності та господарювання, в якій валовий доход, отриманий від операцій з реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки, за наявності сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень тощо) та/або поголів'я сільськогосподарських тварин у власності, користуванні, в тому числі й на умовах оренди, за попередній звітний (податковий) рік перевищує 75 відсотків загальної суми валового доходу. Це обмеження не поширюється на осіб, які ведуть особисте селянське господарство.

Споживче товариство - є первинною ланкою споживчої кооперації. Споживче товариство - самостійна, демократична організація громадян, які на основі добровільності членства і взаємодопомоги за місцем проживання або роботи об'єднуються для спільного господарювання з метою поліпшення свого економічного і соціального стану.

Відносини, пов'язані із створенням і діяльністю споживчої кооперації, регулюються Законом Про споживчу кооперацію та іншими законодавчими актами України (стаття 4 Закону України "Про споживчу кооперацію"). Відповідно до Закону України "Про споживчу кооперацію", споживча кооперація в Україні - це добровільне об'єднання громадян для спільного ведення господарської діяльності з метою поліпшення свого економічного та соціального стану (здійснення торговельної, заготівельної, виробничої та іншої діяльності, не забороненої чинним законодавством України, сприяння соціальному і культурному розвитку села, народних промислів і ремесел, участь у міжнародному кооперативному русі).

Згідно з частиною першою статті 111 Господарського кодексу України споживча кооперація є системою самоврядних організацій громадян (споживчих товариств, їх спілок, об'єднань), а також підприємств та установ цих організацій, самостійною організаційною формою кооперативного руху.

Обслуговуючі кооперативи і споживчі товариства можуть виконувати однакові або близькі за змістом завдання у формуванні і функціонуванні аграрного ринку (наприклад, заготівля сільськогосподарської продукції та організація її збуту. Однак вони різняться тим, що суб'єктами кооперування у сільському у сільськогосподарському кооперативі є виробники сільськогосподарської продукції, а у споживчих товариства - споживачі споживачів, зокрема сільськогосподарської продукції. Таким чином, споживчі товариства захищають інтереси споживачів сільськогосподарської продукції, сільськогосподарські кооперативи – її виробників.

пай - майновий поворотний внесок члена (асоційованого члена) кооперативу у створення та розвиток кооперативу, який здійснюється шляхом передачі кооперативу майна¹⁹, в тому числі грошей, майнових прав, а також земельної ділянки;

Пай є ключовим поняттям кооперативу: вся його діяльність пов'язана із цим поняттям

У широкому розумінні пай є внеском – як правило, майновим чи грошовим - у спільну справу при її заснуванні, а також частка юридичної чи фізичної особи у загальному обсязі майна, створеного з їх участю (пайовиків).

Створюючи кооператив, його засновники передають юридичній особі (фактично, у користування) майно, яке *забезпечує можливість кооперативу існувати та провадити свою статутну діяльність*. Процедура повторюється при вступі нових членів у кооператив.

Розмір паю члена кооперативу визначається загальними зборами кооперативу *пропорційно* до його участі у господарській діяльності кооперативу відповідно до запланованого обсягу і вартості послуг, що надаються кооперативом.

Принцип пропорційності при визначенні розміру пайових внесків - головний, що обумовлено особливостями пайових відносин у кооперативах:

паї кожного члена кооперативу пов'язані з користуванням послугами свого кооперативу;

паї не можуть вільно переходити від однієї особи до іншої;

може бути передбачена персональна матеріальна відповідальність членів кооперативу за борги кооперативу у випадку його ліквідації.

У збутовому чи постачальницькому кооперативі розрахунок пайових внесків може провадитись виходячи з обсягів продукції, що будуть реалізовані через кооператив, наприклад, кількість зерна, що зберігатиметься, перероблятиметься або реалізовуватиметься. У кооперативі із спільного використання техніки розмір пайових внесків залежатиме від обсягу послуг, на використання яких члени кооперативу беруть зобов'язання (наприклад, кількість гектарів, які оброблятимуться кооперативною технікою, кількість днів використання кооперативної техніки). Таким чином, розмір пайового внеску окремого члена кооперативу залежить від індивідуального

¹⁹ Якщо співвласники майна пайового фонду або майна спільної часткової власності колишніх членів реорганізованих колективних сільськогосподарських підприємств разом отримують у натурі належні їм майнові паї або частки у спільному майні і мають намір створити неприбуткові сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, в яких власник майнових паїв або частки у спільному майні та споживач цих послуг поєднуються в одній особі, тоді дивись наказ Міністерства аграрної політики України від 18 березня 2003 року № 67 «Про затвердження Рекомендацій щодо створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів з використанням майнових паїв або часток в майні, що знаходиться у спільній частковій власності колишніх членів реорганізованих колективних сільськогосподарських підприємств»

товарообігу у кооперативі, загального обсягу господарської діяльності кооперативу за певний період, загальної суми інвестиційних та операційних витрат, кількості членів - клієнтів кооперативу.

З паїв та додаткових паїв (пайових внесків) формується пайовий фонд кооперативу, що є одним із джерел формування майна кооперативу.

Умови і порядок повернення паю визначаються статутом кооперативу. Особа, яка внесла свій майновий пай у кооператив у формі земельної ділянки, отримує свій майновий пай виключно у формі земельної ділянки, тобто в натурі (на місцевості).

Асоційовані члени сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу здійснюють пайові внески у розмірі, визначеному статутом цього кооперативу. Законодавство не містить обмежень щодо пайових внесків асоційованих членів кооперативу, однак експерти рекомендують, що сума внесків таких членів кооперативу не повинна перевищувати 10-20% пайового фонду. Обмеження частки асоційованих членів дуже важливе, оскільки кооператив повинен залишатися кооперативом, основними власниками якого є виробники сільськогосподарської продукції²⁰.

Пай кожного члена кооперативу формується за рахунок разового внеску або часток протягом певного періоду.

Пай може також вноситись майновими внесками, які оцінюються і обліковуються у грошовій формі.

додатковий пай - добровільний грошовий чи інший майновий поворотний внесок члена (асоційованого члена) кооперативу понад пай у пайовому фонді кооперативу;

Внаслідок збільшення обсягів діяльності через кооператив, його члени мають право внести додатковий пай. Механізм визначення розміру додаткового паю кожного члена кооперативу та його сплати у сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі визначається Правилами внутрішньогосподарської діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу.

вступний внесок - грошовий чи інший майновий неповоротний внесок, який зобов'язана сплатити особа у разі вступу до кооперативної організації;

Однією з *обов'язкових* умов, необхідних для набуття членства в кооперативній організації (кооператив, кооперативне об'єднання) є внесення вступного внеску, який вноситься фізичною або юридичною особою безпосередньо при вступі в кооператив. Метою внесення вступного внеску є забезпечення організаційної діяльності кооперативу, до початку здійснення стабільної господарської діяльності, за рахунок якої забезпечуватимуться поточні втрати кооперативу, в тому числі організаційні.

Законом допускається будь-яка форма (грошова, не грошова) вступного внеску, але як правило, на практиці застосовується грошова форма внеску.

Вступний внесок є неповоротним, оскільки зараховується в неподільний фонд, який не підлягає розподілу між пайовиками.

Земельна ділянка не може бути формою вступного внеску, оскільки у разі виходу або виключення з кооперативу фізична чи юридична особа має право на одержання своєї загальної частки натурою, грошми або (за бажанням) цінними паперами відповідно до їх вартості на момент виходу, а *земельної ділянки - у натурі*.

Порядок встановлення розміру та сплати вступного внеску встановлюється статутом кооперативу, установчим договором кооперативного об'єднання.

членський внесок - грошовий неповоротний внесок, який періодично сплачується членом кооперативного об'єднання для забезпечення поточної діяльності кооперативного об'єднання;

Слід звернути увагу на те, що членські внески існують тільки у кооперативних об'єднаннях. Вони відсутні у кооперативах.

Членський внесок сплачується виключно у грошовій формі (на відміну від вступного внеску, який може сплачуватися у іншій майновій формі) та не повертається при будь-якому припиненні членства у кооперативному об'єднанні.

Статут кооперативного об'єднання повинен містити порядок встановлення розміру та сплати членського внеску.

²⁰ Асоційовані члени здебільшого розглядаються як інвестори кооперативу. Вони, як правило, не мають зацікавленості у послугах кооперативу, їхній інтерес обмежується можливістю отримувати виплати на паї.

цільовий внесок - грошовий чи інший майновий внесок члена кооперативу, що вноситься понад пай до спеціального фонду кооперативу для забезпечення виконання конкретних завдань кооперативу;

Спеціальний фонд створюється за рахунок цільових внесків членів кооперативу та інших передбачених законом надходжень для забезпечення його статутної діяльності і використовується за рішенням органів управління кооперативу.

Спеціальний фонд, як правило, створюється для реалізації окремих програм (проектів) кооперативу і на інші цілі не використовується. Прикладом такої спеціальної програми може бути надання нових послуг для окремої частини членів кооперативу, які, власне, і вноситимуть цільові внески, щоб організувати надання таких послуг та у майбутньому користуватися ними.

Розмір, порядок формування спеціального фонду затверджуються рішенням загальних зборів членів Кооперативу.

пайовий фонд - фонд, що формується з пайових внесків членів кооперативу і є одним із джерел формування майна кооперативу, розмір якого може змінюватися;

Оскільки пайовий внесок члена сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу формується з його паю та додаткових паїв, то пайовий фонд – це майно кооперативу, що формується за рахунок паїв (у тому числі додаткових) членів та асоційованих членів кооперативу.

Характерною рисою правового режиму пайового фонду є те, що на обов'язкові та додаткові паї (пайові внески) нараховуються виплати на паї - виплати частини доходу кооперативу на паї члена та асоційованого члена кооперативу.

Дивись також коментар до статті 26 Закону України «Про кооперацію»

резервний фонд - фонд, що формується за рахунок відрахувань від доходу кооперативу та інших не заборонених законодавством надходжень, використовується для покриття шкоди від надзвичайних ситуацій;

Відповідно до статі 2 Кодексу Цивільного захисту України, надзвичайна ситуація - обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності.

Тільки для покриття шкоди від таких ситуацій можуть використовуватися кошти резервного фонду кооперативу.

Резервний фонд створюється, окрім відрахувань від доходу кооперативу, ще й за рахунок перерозподілу неподільного фонду, пожертвувань, безповоротної фінансової допомоги та за рахунок інших не заборонених законом надходжень

неподільний фонд - обов'язковий фонд, що формується за рахунок вступних внесків та відрахувань від доходу кооперативу і не підлягає розподілу між пайовиками.

Розмежування майна сільськогосподарського кооперативу на пайовий і неподільний фонди відбиває специфіку майнових відносин, що існують між самим кооперативом та його членами, і має самостійне юридичне значення.

Формування неподільного фонду вступними внесками лише започатковується. Надалі він може поповнюватися відрахуваннями від доходу кооперативу, що формується у процесі його діяльності.

Кооперативний принцип створення неподільного фонду засновано на тому, що метою кооперативної діяльності є не накопичення капіталу для наступного розподілу між окремими членами кооперативу, а, скоріше, створення спільного капіталу, що використовується на загальне благо всіх членів кооперативу.

Порядок відрахувань до неподільного фонду частини доходу визначається статутом кооперативу.

Неподільний фонд може бути перерозподілено на користь резервного фонду.

У випадку ліквідації кооперативу, майно неподільного фонду не підлягає поділу між його членами і передається за рішенням ліквідаційної комісії іншій (іншим) кооперативній організації

(кооперативним організаціям) або зараховується до доходу бюджету. При цьому у рішенні повинні бути визначені напрями використання зазначеного майна.

Зауважимо, що пайові внески членів кооперативу до неподільного фонду не зараховуються.

Неподільний фонд використовується для забезпечення статутної діяльності, зокрема для розвитку кооперативу

Зростання частки неподільного фонду у структурі майна кооперативу стабілізує майнову базу кооперативу, підвищує його стійкість, самодостатність, а також стабілізує процеси його діяльності.

У статті 1 Закону України «Про сільськогосподарський перепис» наводяться такі визначення:

виробники сільськогосподарської продукції - юридичні особи всіх організаційно-правових форм господарювання та їх відокремлені підрозділи, фізичні особи (фізичні особи-підприємці²¹, домогосподарства), які займаються сільськогосподарською діяльністю, передбаченою класифікацією видів економічної діяльності²², мають у володінні, користуванні або розпорядженні землі сільськогосподарського призначення чи сільськогосподарських тварин;

домогосподарство - сукупність осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні або його частині, забезпечують себе всім необхідним для життєдіяльності, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують та витрачають кошти. Ці особи можуть перебувати в родинних стосунках або стосунках свояцтва, не перебувати у будь-яких із цих стосунків, або перебувати і в тих, і в інших стосунках. Домогосподарство може складатися з однієї особи;

У попередніх редакціях Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» використовувався такий термін:

сільськогосподарський товаровиробник - фізична або юридична особа незалежно від форми власності та господарювання, в якій валовий доход, отриманий від операцій з реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки, за наявності сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень тощо) та/або поголів'я сільськогосподарських тварин у власності, користуванні, в тому числі й на умовах оренди, за попередній звітний (податковий) рік перевищує 75 відсотків загальної суми валового доходу. Це

²¹ Особливості правового статусу фізичних осіб — підприємців визначаються ст. 5 Цивільного кодексу України, ст. 128 Господарського кодексу України та іншими актами підприємницького законодавства.

²² Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД) — складова частина державної системи класифікації і кодування техніко-економічної та соціальної інформації в Україні. Відповідно до наказу Держспоживстандарту від 11.10.2010 № 457 (зі змінами), з 01 січня 2012 року набула чинності нова редакція КВЕД (ДК 009:2010). Об'єктами класифікації в КВЕД є види економічної діяльності статистичних одиниць (юридичних осіб, відокремлених підрозділів юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців тощо), які на вищих рівнях класифікації групуються у галузі.

Код виду економічної діяльності є одним з основних показників стратифікації статистичної сукупності для організації суцільних та вибірових статистичних спостережень і основним його призначенням є забезпечення:

статистичного обліку підприємств і організацій за видами економічної діяльності у ЄДРПОУ і статистичних реєстрах;

проведення статистичних обстежень економічної діяльності та аналізу статистичної інформації на макrorівні (складання міжгалузевого балансу виробництва і розподілу товарів та послуг відповідно до системи національних рахунків);

зіставлення національної статистичної інформації з міжнародною шляхом застосування єдиної статистичної термінології, статистичних одиниць статистичних спостережень та принципів визначення і зміни видів економічної діяльності підприємств.

Використання рослинних і тваринних природних ресурсів, у т.ч. діяльність з вирощування сільськогосподарських культур, вирощування та розведення сільськогосподарських тварин, одержування лісоматеріалів, лісових та інших рослин, тварин і продукції тваринного походження на фермах або в природному середовищі включено у Секцію А «Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство» КВЕД (ДК 009:2010).

*обмеження не поширюється на осіб, які ведуть особисте селянське господарство*²³.

Таким чином, існуюча редакція Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» розширила коло осіб, які можуть бути членами сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, оскільки не існує тепер вимоги щодо доходу, отриманого від операцій з реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки. *Таким чином, щоб стати членом сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, будь-якій особі достатньо мати у володінні, користуванні або розпорядженні землі сільськогосподарського призначення чи сільськогосподарських тварин та займатися сільськогосподарською діяльністю.*

Стаття 2. Законодавство, що регулює діяльність сільськогосподарських кооперативів

1. Діяльність сільськогосподарських кооперативів базується на нормах Конституції України, Цивільного, Господарського, Податкового і Земельного кодексів України, цього Закону, інших нормативно-правових актів.

Законодавство про сільськогосподарські кооперативи, виступаючи формою реалізації аграрно-правових норм, містить досить широке коло нормативних актів, які регулюють кооперативні відносини.

Правовою основою функціонування сільськогосподарських кооперативів в Україні є Закони України «Про сільськогосподарську кооперацію»²⁴ та «Про кооперацію»,²⁵. Однак, зважаючи на те, що кооператив є юридичною особою, що здійснює господарську діяльність, вступає у цивільні відносини, є платником податків, використовує майно, в тому числі земельні ділянки, використовує найману працю, веде різні види обліку, є суб'єктом міжнародної та зовнішньоекономічної діяльності тощо, коло правових актів, що регулює діяльність сільськогосподарських кооперативів є надзвичайно великим.

Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» регулює діяльність тільки одного виду кооперативів – сільськогосподарських. Закону України «Про кооперацію» є «рамковим» і регулює діяльність всіх типів кооперативних організацій, в тому числі й через бланкетні норми.

На виконання зазначених законів були прийняті нормативно-правові акти (постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, накази, розпорядження, рекомендації, норми і правила та інші правові акти, центральних місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування).

Можна виокремити три основні групи законодавчих актів, що регламентують кооперативні відносини у сільському господарстві:

- 1) загальне законодавство, дія якого поширюється на всіх суб'єктів господарювання;
- 2) галузеве законодавство (особливо земельне, аграрне, цивільне та ін.);
- 2) спеціальне законодавство (кооперативне, зокрема аграрно-кооперативне).

²³ Див. Закон України «Про особисте селянське господарство»:

Особисте селянське господарство - це господарська діяльність, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму.

Члени особистого селянського господарства здійснюють діяльність на свій розсуд і ризик у межах встановленого правового господарського порядку, дотримуючись вимог цього Закону, законів України, інших нормативно-правових актів.

Діяльність, пов'язана з веденням особистого селянського господарства, не відноситься до підприємницької діяльності.

²⁴ Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України від 17 липня 1997 р. (в редакції Закону від 20.11.2012 № 5495-VI) / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 39. — Ст. 261.

²⁵ Про кооперацію : Закон України від 10 липня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 5. — Ст. 35.

Конституція України не містить конкретних норм, які б прямо стосувалися сільськогосподарських кооперативів, однак тут закріплено низку норм, які впливають на кооперативні відносини у сільському господарстві: право власності на землю; право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, право на здійснення підприємницької діяльності.

Цивільне законодавство має визначати правосуб'єктність сільськогосподарського кооперативу як юридичної особи.

Договірні відносини сільськогосподарських кооперативів з іншими суб'єктами господарювання регулюються Цивільним та Господарським кодексами України²⁶. Обидва кодекси містять норми, що регулюють діяльність виробничих кооперативів.

Господарський кодекс²⁷. Він містить загальну універсальну норму, яка дозволяє здійснювати підприємницьку діяльність у будь-яких організаційних формах на вибір підприємця. Крім того, згідно з ч. 2 ст. 45 ГК, порядок створення, державної реєстрації, діяльності, реорганізації та ліквідації суб'єктів підприємництва окремих організаційних форм визначається цим Кодексом та іншими законами.

Господарський кодекс України також відсилає до актів спеціального законодавства.²⁸

Сферою регулювання Податкового кодексу України²⁹ є група однорідних суспільних відносин, які визначають надходження коштів від сільськогосподарських кооперативів як платників податків у бюджети у формі податків і зборів, зокрема, закріплення переліку податків та зборів; порядок адміністрування податків та зборів; закріплення правового статусу кооперативів як платників податків та зборів; компетенцію контролюючих органів та повноваження їх посадових осіб; регулювання відповідальності за порушення податкового законодавства³⁰.

Особливе значення для сільськогосподарської кооперації має галузеве законодавство, насамперед земельне та аграрне. Сільськогосподарські кооперативи, особливо виробничі, не можуть розпочати свою діяльність без одержання земель у встановленому законом порядку. Важливе значення у цьому плані має Земельний кодекс України.³¹

Систему спеціального (кооперативного), зокрема аграрно-кооперативного, законодавства України на сьогодні складають три основні нормативно-правові акти, які мають вищу юридичну силу («Про кооперацію», «Про споживчу кооперацію» та «Про сільськогосподарську кооперацію»).

Значний вплив на розвиток сільськогосподарської кооперації справили укази Президента України з питань реформування аграрного сектора економіки³². Вони створили стартові умови подальшої зміни земельних відносин на селі і, на підставі цього, почала формуватись нова структура сільського господарства на базі нових організаційно-правових форм здійснення господарювання.

Існують різноманітні місцеві програми з розвитку кооперації та заходи на підтримку кооперативів, що закріплені у відповідних правових актах.³³

²⁶ Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40–44. — Ст. 356.

²⁷ Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18–22. — Ст. 144.

²⁸ Масін В. М. Проблеми правового забезпечення розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / В. М. Масін — К., 2008. — С. 17.

²⁹ Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 р. // Верховна Рада України : офіційний веб-сайт. — [2010?]. — Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

³⁰ Науково - практичний коментар до Податкового кодексу України. За загальною редакцією М. Я. Азарова. — К., 2011.

³¹ Земельний кодекс України : Закон України від 25 жовтня 2001 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 3–4. — Ст. 27.

³² Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва : указ Президента України № 666/94 від 10 листопада 1994 р. // Урядовий кур'єр. — 1994. — № 176; Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям : указ Президента України № 720/95 від 8 серпня 1995 р. // Урядовий кур'єр. — 1995. — 12 серп.; Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки : указ Президента України № 1529/99 від 3 грудня 1999 р. // Урядовий кур'єр. — 1999. — 8 груд.

³³ У Рівненській області навчально-консультативний супровід ініціатив з підтримки розвитку сільськогосподарських кооперативів та їх мереж виділено у Плані реалізації стратегії сталого розвитку Рівненської області «Західна брама» на 2011-2014 р.р.»³³ в окремий проект.

На сьогоднішній день лишається чинним, в частині, яка не суперечить законодавству України, Закон СРСР «Про кооперацію в СРСР» від 26 травня 1988 р.³⁴.

Таким чином, поняття «кооперативне законодавство» охоплює закони України; міжнародні договори України, Законодавство СРСР, постанови Верховної Ради України; укази Президента України; правові акти органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також локальні акти самих кооперативів (статут, Правила внутрішньогосподарської діяльності, правила трудового розпорядку тощо).

2. Загальні принципи, поняття та норми утворення, забезпечення функціонування, управління та ліквідації сільськогосподарського кооперативу і кооперативних об'єднань, контроль за їх діяльністю, права та обов'язки їх членів, формування майна, фондів, цін і тарифів на продукцію та послуги, а також трудові відносини у таких кооперативах та об'єднаннях регулюються Законом України «Про кооперацію».

Чільне місце за характером регулювання кооперативних відносин займає Закон України «Про кооперацію»³⁵. Закон розроблено відповідно до указу Президента України «Про заходи щодо розвитку кооперативного руху та посилення його ролі у реформуванні економіки України на ринкових засадах» № 1348/2000 від 19 грудня 2000 року³⁶ з метою створення сприятливих умов для розвитку кооперативного сектора економіки. Він став базовим для всіх видів та форм кооперації в Україні, зокрема для сільськогосподарської. Відповідно до Прикінцевих положень цього Закону (ст. 41) він має переважну силу перед іншими актами кооперативного законодавства.

Коментарі норм Закону України «Про кооперацію» наведено у додатках.

Стаття 3. Типи сільськогосподарських кооперативів

1. За цілями, завданнями і характером діяльності сільськогосподарські кооперативи поділяються на обслуговуючі та виробничі.

Стаття 6 Закону України «Про кооперацію», яка встановлює, що відповідно до завдань та характеру діяльності кооперативи поділяються на такі типи: виробничі, обслуговуючі та споживчі. За напрямками діяльності кооперативи можуть бути *сільськогосподарськими*, житлово-будівельними, садово-городніми, гаражними, торговельно-закупівельними, транспортними, освітніми, туристичними, медичними тощо.³⁷

Коментована стаття визначає схожі за змістом, але різні за економічною й правовою природою типи кооперативів: обслуговуючі та виробничі.

Дивись також коментарі до понять «сільськогосподарський обслуговуючий кооператив» та «сільськогосподарський виробничий кооператив».

Стаття 4. Статут сільськогосподарського кооперативу

1. Статут сільськогосподарського кооперативу розробляється відповідно до вимог статті 8 Закону України «Про кооперацію».

Статут є основним локальним правовим документом, який регулює діяльність сільськогосподарського кооперативу (і не тільки сільськогосподарського).

Основні вимоги до статутів кооперативів встановлює стаття 8 Закону України «Про кооперацію»,³⁸ де зазначено, що статут кооперативу є основним правовим документом, який

³⁴ О кооперации в СССР : Закон Союза Советских Социалистических Республик от 26 мая 1988 г. / Верховный Совет СССР // Ведомости Верховного Совета Союза ССР. — 1988. — № 22. — Ст. 355.

³⁵ Про кооперацію : Закон України від 10 липня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 5. — Ст. 35.

³⁶ Про заходи щодо розвитку кооперативного руху та посилення його ролі у реформуванні економіки України на ринкових засадах : указ Президента України № 1348/2000 від 19 грудня 2000 р. // Офіційний вісник України. — 2000. — № 51. — Ст. 2198.

³⁷ Про кооперацію : Закон України від 10 липня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 5. — Ст. 35.

³⁸ Про кооперацію : Закон України від 10 липня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 5. — Ст. 35.

регулює його діяльність. Згідно зазначеної статті статут кооперативу повинен містити такі відомості:

- 1) найменування кооперативу, його тип та місцезнаходження;
- 2) мета створення кооперативу і вичерпний перелік видів його діяльності;
- 3) склад його засновників;
- 4) умови і порядок вступу до кооперативу та виходу чи виключення з нього;
- 5) права і обов'язки членів та асоційованих членів кооперативу;
- 6) порядок внесення змін до статуту кооперативу;
- 7) порядок встановлення розмірів і сплати внесків та паїв членами кооперативу та відповідальність за порушення зобов'язань щодо їх сплати;
- 8) форми участі членів кооперативу в його діяльності;
- 9) порядок формування, склад і компетенція органів управління та органів контролю кооперативу, а також порядок прийняття ними рішень, у тому числі з питань, рішення з яких приймається одногосно чи *кваліфікованою*³⁹ більшістю голосів членів кооперативу, які беруть участь у загальних зборах;
- 10) порядок формування, використання та розпорядження майном кооперативу;
- 11) порядок розподілу його доходу та покриття збитків;
- 12) порядок обліку і звітності у кооперативі;
- 13) порядок реорганізації і ліквідації кооперативу та вирішення пов'язаних з цим майнових питань;
- 14) порядок скликання загальних зборів;
- 15) умови і порядок повернення паю.

До статуту можуть включатися й інші положення, пов'язані з особливостями діяльності кооперативу, що не суперечать законодавству України.

Норма закону, яка має перелік вищезазначених положень, обов'язкових для статуту кожного сільськогосподарського кооперативу, є імперативною за своїм характером, і її вимоги повинні виконуватися в обов'язковому порядку.

Інші положення, які не суперечать чинному законодавству, можуть включатися до статуту на розсуд та за рішенням засновників та/або загальних зборів.

До таких положень належать основні засади земельних відносин, принципи господарської діяльності, регулювання праці та її оплати, основи зовнішньоекономічної діяльності кооперативу тощо.

Статут приймається засновниками на установчих зборах. Факт його ухвалення є вираженням волі осіб, які бажають створити кооператив, і фіксується в протоколі таких зборів.

У процесі діяльності кооперативу до статуту можуть бути внесені зміни й доповнення, зумовлені як змінами в діяльності самого кооперативу (наприклад, включення додаткових видів діяльності, введення правління та ін.), так і змінами чинного законодавства, які впливають на діяльність кооперативу.

Зміни й доповнення до нього вносять загальні збори членів кооперативу як його найвищий орган управління у порядку, встановленому для його прийняття.

З огляду на специфіку кооперативної організації праці та особливостей сільськогосподарського виробництва, статuti як локальні правові акти відіграють провідну роль у врегулюванні внутрішніх відносин у кооперативах. Виконуючи роль власника й господарюючого суб'єкта, кооператив самостійно розробляє правові акти, враховувати певні специфічні особливості кожного конкретного кооперативу,^{40,41}. Що ж до зовнішніх відносин, то статут встановлює лише

³⁹ Кваліфікована більшість - число голосів, більше від половини загальної кількості голосуючих, яке визначається співвідношенням відданих голосів та кількості осіб, котрі беруть участь у голосуванні. У конституційному праві термін, що означає: у широкому розумінні - більшість в 3/5, 2/3 або 3/4 голосів від присутніх на засіданні або від загального (конституційного) складу державного чи громадського органу, зборів, з'їздів, сесій депутатів представницького органу; у вузькому розумінні - офіційно встановлена при голосуванні перевага голосів, необхідна для прийняття державним органом рішення з важливих питань. *Законодавство про кооперацію не деталізує поняття кваліфікована більшість.*

Стаття 15 Закону України «Про кооперацію» передбачає, що рішення загальних зборів членів (зборів уповноважених) кооперативу про прийняття, внесення змін до статуту, вступ до кооперативного об'єднання або вихід з нього та про реорганізацію або ліквідацію кооперативу вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало *не менш як 75 відсотків членів кооперативу*, присутніх на загальних зборах кооперативу. З інших питань рішення приймаються простою більшістю голосів членів (уповноважених) кооперативу, присутніх на його загальних зборах. Виходячи із цього, кваліфікованою більшістю голосів можна вважати голоси *не менш як 75 відсотків членів кооперативу*, присутніх на загальних зборах кооперативу. Однак це тільки наш висновок.

⁴⁰ Аграрне право України : Підручник / За ред. О. О. Погрібною. – К.: Істина, 2004 р. – С. 268.

можливість вступу кооперативу в такі відносини, визначає їх основні принципи (право вступати в договірні відносини, бути суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності тощо).

Виступаючи в ролі основного правового документа, що регулює діяльність кооперативу, статут водночас не має на меті врегулювання усіх відносин, які є предметом його правової регламентації. Для цього можуть прийматися й інші внутрішньокооперативні акти, наприклад, Правила внутрішньогосподарської діяльності кооперативу, Положення про оплату праці тощо. Статут у цьому разі повинен служити правовим підґрунтям для прийняття зазначених локальних актів. Положення прийнятих внутрішньокооперативних актів повинні відповідати статуту і не суперечити йому.

Відмінність статуту від інших локальних внутрішньокооперативних актів (Правил внутрішньогосподарської діяльності, положення про оплату праці тощо) полягає в тому, що він набирає чинності з моменту державної реєстрації кооперативу, а всі інші акти – з моменту їх прийняття.

2. Примірні статuti сільськогосподарських кооперативів розробляються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної аграрної політики.

Примірні статuti сільськогосподарських кооперативів розробляються Міністерством аграрної політики та продовольства України – центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної аграрної політики, виходячи із Положення про Міністерство аграрної політики та продовольства України затвердженого указом Президента України від 23 квітня 2011 року № 500/2011, де записано, що Мінагрополітики здійснює нормативно-правове забезпечення у визначених сферах та галузях⁴².

Накази Мінагрополітики України, які відповідно до закону є регуляторними актами, розробляються, розглядаються, приймаються та оприлюднюються з урахуванням вимог Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»⁴³.

Нормативно-правові акти Мінагрополітики України підлягають державній реєстрації в установленому законодавством порядку.

Накази Мінагрополітики України, видані в межах його повноважень, є обов'язковими для виконання центральними органами виконавчої влади, їх територіальними органами та місцевими державними адміністраціями, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами і організаціями всіх форм власності та громадянами.

Примірний статут сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу у новій редакції затверджено Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України №315 від 21 травня 2013 року. «Про затвердження Примірного статуту сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу»⁴⁴

Розділ II

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ ОБСЛУГОВУЮЧІ КООПЕРАТИВИ

Стаття 5. Види сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів

1. Залежно від виду діяльності сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи поділяються на переробні, заготівельно-збутові, постачальницькі та інші.

2. До переробних сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів належать кооперативи, які здійснюють переробку сільськогосподарської

⁴¹ Титова Н. И. Продовольственная проблема: земля, труд (правовые аспекты). — Львов., 1989. - С. 99-101.

⁴² Про Міністерство аграрної політики та продовольства України : указ Президента України від 23 квітня 2011 року № 500/2011 / Президент України / Електронний ресурс / режим доступу <http://www.president.gov.ua/documents/13486.html>

⁴³ Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11.09.2003 / Верховна Рада України // Електронний ресурс / режим доступу <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>.

⁴⁴ Попередні примірні статuti були затверджені Наказом Міністерства аграрної політики України від 26.06.2003 №191 «Про затвердження примірних статутів сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу».

сировини, що виробляється членами таких кооперативів (виробництво хлібобулочних, макаронних виробів, овочевих, плодово-ягідних, м'ясних, молочних, рибних продуктів, виробів і напівфабрикатів з льону, луб'яних культур, лісо- і пиломатеріалів тощо).

3. Заготівельно-збутові сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи здійснюють, зокрема, заготівлю, зберігання, передпродажну обробку та продаж продукції, виробленої членами таких кооперативів, надають їм маркетингові послуги.

4. Постачальницькі сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи утворюються з метою закупівлі та постачання членам таких кооперативів засобів виробництва, матеріально-технічних ресурсів, необхідних для виробництва сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, виготовлення сировини, матеріалів та постачання їх членам кооперативу.

5. У разі поєднання кількох видів діяльності утворюються багатофункціональні кооперативи.

6. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи надають своїм членам й інші послуги, зокрема технологічні, транспортні, меліоративні, ремонтні, будівельні, з ветеринарного обслуговування тварин і племінної роботи, бухгалтерського обліку і аудиту, науково-консультаційного обслуговування.

Ця стаття Закону не має якогось прикладного значення, а сам поділ кооперативів на види є доволі умовним, оскільки у нормах цієї статі застосовуються терміни «інші», «тощо», «зокрема», що розширюють сферу застосування цієї статі до практично будь-яких видів кооперативів⁴⁵.

Кооператив може бути і змішаним (багатофункціональним), тобто займатися кількома видами діяльності. Якщо кооператив займається декількома напрямками діяльності, то вони повинні бути сумісними, наприклад, постачання матеріально-технічних ресурсів і збут сільгосппродукції або ж ремонт сільськогосподарської техніки та її експлуатація⁴⁶. Практика свідчить, що в сучасних економічних умовах найбільш життєздатні багатофункціональні обслуговуючі кооперативи, оскільки диверсифікація ділової активності знижує підприємницький ризик таких кооперативів.⁴⁷ Згодом можлива спеціалізація сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів за певними напрямками діяльності чи за певними видами послуг, що є характерним для країн з розвинутою мережею кооперативів.

Стаття 6. Членство в сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі

1. Засновниками та членами сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу можуть бути виробники сільськогосподарської продукції - юридичні та/або фізичні особи, які зробили вступний і пайовий внески у розмірах, визначених загальними зборами кооперативу, дотримуються вимог статуту, мають право ухвального голосу та беруть участь у господарській діяльності кооперативу.

⁴⁵ Запропонований в Законі перелік сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, як і послуг, які можуть надавати такі кооперативи, не є вичерпним. Залежно від потреб виробників сільськогосподарської продукції можуть створюватися кооперативна бухгалтерія, кооперативна сільськогосподарська дорадча служба, кооперативні аукціони, аграрні біржі, агроторгові дома, оптово-продовольчі (гуртові) ринки, ринки живої худоби тощо. Загалом все, що сприятиме збільшення доходів членів кооперативу під час провадження ними сільськогосподарської діяльності.

⁴⁶ Як створити сільськогосподарський обслуговуючий кооператив // Сприяння розвитку сільськогосподарських організацій в Україні / за ред. Р. Блока — К. : TACIS, 2000. — С. 14.

⁴⁷ Проценко Т. П. Сучасний етап і правове забезпечення кооперації в Україні / Т. П. Проценко // Правова держава : щорічник наук. праць. Вип. 11. — К., 2000. — С. 349.

Засновники сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу після його державної реєстрації набувають статусу членів кооперативу.

Відповідно до статті 10 Закону України «Про кооперацію», членами кооперативу можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, юридичні особи України та іноземних держав, що діють через своїх представників, які внесли вступний внесок та пай у розмірах, визначених статутом кооперативу, додержуються вимог статуту і користуються правом ухвального голосу.

Членом кооперативу може бути фізична особа, яка досягла *16-річного віку* і виявила бажання брати участь у його діяльності.

Кооператив зобов'язаний вести облік своїх членів та видати кожному з них посвідчення про членство⁴⁸.

Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» конкретизує: членами сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу можуть бути тільки *виробники сільськогосподарської продукції у розумінні Закону України «Про сільськогосподарський перепис»* (див коментар о пункту 2 статті 1 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію»).

Вступ до кооперативу здійснюється на підставі письмової заяви. Особа, яка подала заяву про вступ до кооперативу, вносить вступний внесок і пай у порядку та розмірах, визначених його статутом⁴⁹.

Вступ у члени кооперативу ґрунтується на принципі добровільності, який означає відсутність будь-якого примусу під час вступу в члени кооперативу. Членом кооперативу може стати тільки той, хто має таке бажання і висловить його у формі письмової заяви про вступ до кооперативу.

Законом встановлено вимоги, яким повинні відповідати особи, що бажають організувати або стати членами вже діючого кооперативу. Їх можна поділити на об'єктивні - досягнення встановленого законом віку (для фізичних осіб), здатність брати участь у діяльності, спрямованій на досягнення цілей і виконання завдань кооперативу, і суб'єктивні - бажання брати особисту участь у діяльності кооперативу, користуватися його послугами, формувати його фонди.

Таким чином, обов'язковою умовою членства є здійснення вступного та пайового внесків, у розмірах, визначених загальними зборами кооперативу та дотримання вимог його статуту.

Рішення правління чи голови кооперативу про прийняття до кооперативу підлягає затвердженню загальними зборами його членів. Порядок прийняття такого рішення та його затвердження визначається статутом кооперативу.

Крім того, члени кооперативу мають право ухвального голосу та беруть участь у господарській діяльності кооперативу. Члени кооперативу приймають участь у голосуванні на загальних зборах за принципом: «один член кооперативу – один голос» - незалежно від частки в пайовому фонді. А участь у господарській діяльності кооперативу є основною умовою членства в кооперативі.

У кооперативі, в тому числі у сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі, допускається асоційоване членство для осіб, які визнають його статут та внесли пай.

Асоційований член кооперативу - фізична чи юридична особа, яка внесла пайовий внесок і користується правом дорадчого голосу в кооперативі. При ліквідації кооперативу асоційований член кооперативу має переважне (першочергове) порівняно з членами кооперативу право на одержання паю.

Порядок вступу до кооперативу та участь асоційованого члена в його господарській та іншій діяльності, права та обов'язки такого члена, розміри паїв визначаються статутом кооперативу (ст. 14 Закону України «Про кооперацію»)⁵⁰.

Таким чином, кооператив може приймати до свого складу за рішенням загальних зборів асоційованих членів кооперативу.

Асоційованим членом кооперативу може бути фізична особа віком не молодше 16 років або юридична особа, яка визнає статут кооперативу, внесла пайовий внесок для розвитку кооперативу у розмірах, визначених статутом або Правилами внутрішньогосподарської діяльності і користується правом дорадчого голосу в кооперативі.

⁴⁸ Про кооперацію : Закон України від 10 липня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 5. — Ст. 35.

⁴⁹ Про кооперацію : Закон України від 10 липня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 5. — Ст. 35.

⁵⁰ Про кооперацію : Закон України від 10 липня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 5. — Ст. 35.

Особа, що має намір стати асоційованим членом кооперативу, подає заяву про вступ до кооперативу⁵¹.

Кооператив зобов'язаний вести облік своїх членів та видати кожному з них посвідчення про членство. Порядок ведення обліку членів кооперативу, в тому числі асоційованих, законодавством непередбачений, він повинен бути встановлений статутом кооперативу або Правилами внутрішньогосподарської діяльності

Принциповим є визначення, що засновники сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу після його державної реєстрації набувають статусу членів кооперативу. Це означає, що засновники не мають жодних переваг, або додаткових обов'язків порівняно із членами кооперативу, які до нього вступили після здійснення процедури державної реєстрації.

Асоційований член кооперативу не приймає безпосередньої участі у його господарській діяльності кооперативу, однак його майновий внесок сприяє розвитку кооперативу.

2. Фізичні або юридичні особи можуть бути членами кількох сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, різних за видами діяльності.

У цій новелі ключовими є слова «різних за видами діяльності». Це означає, що фізичні або юридичні особи не можуть користуватися однаковими послугами у різних кооперативах, наприклад, бути одночасно членами двох молочарських кооперативів.

При цьому нема жодних обмежень щодо членства у кооперативах, які надають різні послуги одній й ті ж самій особі.

Таку норму не слід розглядати як порушення конституційного права вибору та свободи дії. Така норма є формою зміцнення економічної спроможності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу: дрібні кооперативи, які конкурують між собою в одній сфері послуг на обмеженій території, не зможуть надавати якісні послуги своїм членам і, як наслідок, збанкрутують, припинять існування. Саме тому в окремих країнах існує система обмежень щодо територіальної зони дії кооперативу.

3. Членство в сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі припиняється за умов, передбачених статтею 13 Закону України «Про кооперацію», та у разі припинення участі в господарській діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу протягом двох років поспіль.

Відповідно до статті 13 Закону України «Про кооперацію» членство в кооперативі припиняється у разі:

- добровільного виходу з нього;
- припинення трудової участі в діяльності виробничого кооперативу;
- несплати внесків у порядку, визначеному статутом кооперативу;
- смерті члена кооперативу - фізичної особи;
- ліквідації члена кооперативу - юридичної особи;
- припинення діяльності кооперативу.

Окрім перелічених вище, Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» вводить нову умову припинення членства у сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі - припинення участі в господарській діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу протягом двох років поспіль. Така норма є аналогом норми про те, що членство у виробничому кооперативі припиняється у разі припинення трудової участі в діяльності виробничого кооперативу.

Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив не може існувати без участі у його господарській діяльності членів кооперативу, тому така норма є виправданою.

Водночас, законодавством врахована ризикованість сільськогосподарського виробництва – виключення із сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу можливе тільки при системній неучасті члена (2 роки) у господарській діяльності кооперативу. Наприклад, через неврожай член садівничого сільськогосподарського кооперативу не може виконати зобов'язання щодо продажу садівничого сільськогосподарського кооперативу не може брати участь у господарській діяльності кооперативу. Однак через рік-два плодоношення саду відновлюється і член кооперативу знову реалізує власну садівничу через сільськогосподарський обслуговуючий кооператив

Умови і порядок вступу до кооперативу та виходу чи виключення з нього передбачаються статутом кооперативу

⁵¹ Дивись додатки.

Підставами для припинення членства у кооперативі є порушення умов членства у кооперативі:

- невнесення вступного внеску та паю,
- недотримання вимог статуту,
- порушення вікового цензу для члена, якщо таке сталося,
- вступ до кооперативу не за власним бажанням.

У законодавстві наведено вичерпний перелік припинення членства у кооперативі, в тому числі у сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі, тобто, ніхто не може бути виключений з кооперативу з інших підстав, ніж ті, що визначені законом.

Виключення з членів кооперативу може бути оскаржене до суду⁵².

Стаття 7. Вступні та пайові внески сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу

1. Вступні внески сплачуються членами сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу у порядку, встановленому статутом, та зараховуються до неподільного фонду кооперативу.

Тут наголошується, що порядок сплати вступних внесків у сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі повинен бути визначений його статутом. Ця норма дублює норму статті 11 Закону України «Про кооперацію»: *Особа, яка подала заяву про вступ до кооперативу, вносить вступний внесок і пай у порядку та розмірах, визначених його статутом.*

Дивись також коментарі до пункту 2 статті 1 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» (вступний внесок; неподільний фонд).

2. Пайовий внесок члена сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу формується з його паю та додаткових паїв.

Порядок визначення розміру пайового внеску кожного члена кооперативу визначається пропорційно до його участі у господарській діяльності кооперативу відповідно до запланованого обсягу і вартості послуг, що надаються кооперативом.

Асоційовані члени сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу здійснюють пайові внески у розмірі, визначеному статутом цього кооперативу.

У цій частині Закону наголошується, що «пайовий внесок» і «пай» — є різними поняттями. Пайовий внесок складається з паю та додаткового паю.

Слід зауважити, що пай та додатковий пай (пайовий внесок), відповідно до положень Закону України «Про кооперацію», розглядаються як форми *майнового* внеску.

Дивись також коментарі до пункту 2 статті 1 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» (пай, додатковий пай).

Пай кожного члена кооперативу формується за рахунок разового внеску або внеску частками протягом певного періоду у порядку, визначеному локальними актами кооперативу.

Майнові внески оцінюються у грошовій формі.⁵³

⁵² Про кооперацію : Закон України від 10 липня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 5. — Ст. 35.

⁵³ *Рекомендації із кооперативної практики.* При сплаті пайового внеску в майновій формі, член кооперативу повинен отримати згоду правління (голови). Майнові пайові внески обліковуються за цінами, погодженими між членом кооперативу та правлінням. У разі виникнення розбіжності щодо ціни на майно, може бути здійснена незалежна експертна оцінка на погоджених сторонами умовах.

Для прийняття на баланс кооперативу пайового внеску у майновій формі, правлінням (головою) кооперативу створюється спеціальна комісія у складі трьох осіб – голова кооперативу, член ревізійної комісії (ревізор), бухгалтер.

Комісія зобов'язана провести огляд об'єкту предмету внеску на предмет відповідності його технічних характеристик, що зазначені у заяві члена кооперативу, перевірити наявність та відповідність технічної документації та правовстановлюючих документів.

Майно, що вноситься членами або асоційованими членами кооперативу в рахунок їхнього паю чи додаткового паю, вноситься ними на підставі акта приймання-передачі майна тільки після державної реєстрації кооперативу. Акт повинен містити опис майна, що вноситься, його грошову оцінку, дату, на яку майно вноситься до кооперативу, підпис члена кооперативу, що вносить таке майно, та підпис членів комісії кооперативу та

Паї, в тому числі резервного і спеціального фондів, є персоніфікованими і у сумі визначають загальну частку кожного члена кооперативу у майні кооперативу.

За рахунок пайових внесків (у тому числі додаткових) членів та асоційованих членів кооперативу формується пайовий фонд кооперативу.

Право власності членів кооперативу – фізичних осіб на свою загальну частку успадковується.

Обов'язкові пайові внески вносяться пропорційно до участі члена в господарській діяльності кооперативу у відповідності з його зобов'язаннями щодо цієї участі, які він бере на себе відповідно до Правил внутрішньогосподарської діяльності.

Члени кооперативу мають право внести додатковий пай понад обов'язковий пай, який передається ними за власним бажанням до пайового фонду.⁵⁴

Якщо при вступі до кооперативу заявник самостійно визначає обсяги участі у діяльності кооперативу на перший рік роботи, про що зазначає у заяві про вступ до кооперативу, то асоційовані члени сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу здійснюють пайові внески у розмірі, визначеному статутом кооперативу.⁵⁵

Стаття 8. Правила внутрішньогосподарської діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу

1. Правила внутрішньогосподарської діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу є нормативним документом кооперативу, що встановлює механізм та способи реалізації положень статуту кооперативу з урахуванням особливостей його господарської діяльності.

Правила внутрішньогосподарської діяльності кооперативу як нормативний документ є похідним від статуту кооперативу: деталізує його положення, з урахуванням специфіки діяльності кооперативу.

Як і статут сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, правила внутрішньогосподарської діяльності обов'язкові для виконання всіма членами кооперативу, однак їхньою характерною особливістю є мобільність: Правила внутрішньогосподарської діяльності приймаються загальними зборами членів кооперативу, однак не потребують державної реєстрації на відміну від статуту кооперативу.

Дивись також коментарі до пункту 1 статті 1 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» (Правила внутрішньогосподарської діяльності).

2. Правила внутрішньогосподарської діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу повинні містити такі відомості:

порядок організації надання послуг членам кооперативу відповідно до переліку видів його діяльності, визначеного статутом;

вимоги стосовно документального оформлення зобов'язань членів кооперативу перед кооперативом щодо участі у його господарській діяльності;

механізм визначення розміру додаткового паю кожного члена кооперативу та його сплати, загальної частки пайових внесків асоційованих членів у пайовому фонді кооперативу, розміру та нарахування кооперативних виплат у розрізі видів діяльності кооперативу;

печатку кооперативу що засвідчують приймання майна. Акт укладається в 2-х оригінальних примірниках, з яких один запишається у члена кооперативу, що вносить внесок майном, а другий зберігається у кооперативі.

⁵⁴ *Рекомендації із кооперативної практики.* Додаткові пайові внески членів кооперативу обмежуються. Ліміт додаткових пайових внесків може визначатися як відсоток від загального розміру пайового фонду і встановлюватися загальними зборами. Додаткові пайові внески можуть бути переведені в обов'язкові пайові внески, якщо зобов'язання члена кооперативу зростають.

Член кооперативу може здійснювати додаткові пайові внески тільки у тому випадку, якщо він сплатив 100 % обов'язкових пайових внесків.

⁵⁵ *Рекомендації із кооперативної практики.* Хоча законом не встановлено обмежень щодо пайових внесків частки асоційованих членів, однак з метою забезпечення стабільності діяльності та життєздатності такого кооперативу у разі виходу асоційованого члена з такого кооперативу, не рекомендується, щоб частка асоційованих членів перевищувала певної межі у загальній сумі пайового фонду кооперативу. Така частка може бути визначена статутом кооперативу (наприклад, не більше 20%).

вимоги щодо ціноутворення та фінансових відносин.

Зазначені правила можуть містити й інші пов'язані з особливостями діяльності кооперативу положення, що не суперечать вимогам законодавства.

Ця частина Закону визначає перелік обов'язкових відомостей, які повинні міститися в Правилах внутрішньогосподарської діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу.

Водночас законодавець, виходячи із того, що сфери діяльності та особливості діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів є надзвичайно різноманітними, надає можливість таким кооперативам самостійно включати до зазначених правил додаткові положення, що сприятимуть більш ефективній організації діяльності кооперативу. Наприклад, обов'язковість Договору про участь у господарській діяльності кооперативу.

Однак у будь-якому випадку положення Правил не можуть суперечити законам України, нормативно-правовим актам та статуту кооперативу.

3. Примірні правила внутрішньогосподарської діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу розробляються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної аграрної політики.

Центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної аграрної політики є на теперішній час Міністерство аграрної політики та продовольства України, що діє на підставі Положення про Міністерство аграрної політики та продовольства України затвердженого указом Президента України від 23 квітня 2011 року № 500/2011.⁵⁶

Примірні правила внутрішньогосподарської діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу розробляються Міністерством аграрної політики та продовольства України.⁵⁷

Стаття 9. Особливості господарської діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу

1. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи здійснюють обслуговування своїх членів - виробників сільськогосподарської продукції, не маючи на меті одержання прибутку, і є неприбутковими організаціями.

Неприбутковість діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів визначається виходячи із сукупності таких ознак:

кооператив надає послуги тільки своїм членам;

члени кооперативу несуть відповідальність за зобов'язаннями, взятими перед кооперативом щодо їх участі у господарській діяльності кооперативу;

послуги надаються з метою зменшення витрат та/або збільшення доходів членів кооперативу.

У широкому розумінні неприбуткова організація (непідприємницька організація, некомерційна організація) – юридична особа, метою діяльності якої не є отримання прибутку для його наступного розподілу між учасниками цієї організації⁵⁸.

⁵⁶ Про Міністерство аграрної політики та продовольства України : указ Президента України від 23 квітня 2011 року № 500/2011 / Президент України / Електронний ресурс / режим доступу <http://www.president.gov.ua/documents/13486.html>.

⁵⁷ Спроби розробки примірних Правил внутрішньогосподарської діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу робилися й раніше. Див.:

- Руководство по созданию и развитию сельскохозяйственных обслуживающих кооперативов. – DIFID. – Брайан Могран, Кичук О. И., Масин В. Н. и др. – Одесса, «Автограф». – 2001 (додаток 3 «Правила внутрішньої господарської діяльності сільськогосподарського обслуговуючого багатофункціонального кооперативу», с. 135-157. Розробив – Масин В. М.).

- Правила внутрішньої господарської діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу по заготівлі та збуту молока (Проект Егоре Aid/126205/C/SER/UA (E1229C) Виконання Україною зобов'язань щодо членства в СОТ і реалізації Європейської політики добросусідства (секторальний підхід), Звіт про впровадження проекту за період жовтень 2010 – квітень 2011 р., с. 462-473).

⁵⁸ У Програмі становлення і розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів як неприбуткових організацій, затверджена наказом Мінагрополітики України № 168 від 31 серпня 2000 року,⁵⁸.

Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи при наявності в них об'єктів оподаткування сплачують до бюджетів податки і збори, визначені податковим законодавством України⁵⁹. *Неприбуткового статусу* вони набувають у випадку, коли в них відсутній такий об'єкт оподаткування як прибуток і вони внесені органами державної податкової служби до *Реєстру неприбуткових організацій та установ*.⁶⁰

Отже, хоча в цьому Законі зазначено неприбутковість кооперативів, однак вони повинні пройти процедуру внесення до Реєстру неприбуткових організацій.

При включенні неприбуткової установи та організації до бази Реєстру їй за кодом з Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України (ЄДРПОУ) присвоюється ознака неприбутковості установи чи організації.

При визначенні структури ознаки неприбуткових установ та організацій необхідно керуватися такими нормативно-правовими актами: Конституцією України, Бюджетним кодексом України, Податковим кодексом України, законами України, що регулюють діяльність відповідної неприбуткової установи та організації, тощо.

Присвоєння установам та організаціям ознаки неприбутковості здійснюють державні податкові інспекції у районах, містах (крім міст Києва та Севастополя), районах у містах, міжрайонні, об'єднані та спеціалізовані державні податкові інспекції відповідно до структури ознаки неприбутковості.

Статтею 157 Податкового Кодексу визначаються умови оподаткування неприбуткових установ та організацій, а також надається їх перелік.

Так, у пункті 1.121 статті 14 ПК визначено, що неприбутковими визнаються підприємства, установи та організації, основною метою діяльності яких є не одержання прибутку, а провадження благодійної діяльності та меценатства і іншої діяльності, передбаченої законодавством.

До неприбуткових Кодекс відносить ті установи та організації, які внесені до Реєстру неприбуткових організацій та установ (частина 1 статті 157 ПК).

Хоча сільськогосподарські обслуговуючі кооператив *окремим рядком* не включено до переліку неприбуткових установ та організацій як у Податковому кодексі України, так і в Положенні про Реєстр неприбуткових установ та організацій, затверджене наказом Державної податкової адміністрації України від 24.01.2013 № 37 (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 14 лютого 2011 року за № 267/22799), однак такі кооперативи отримують статус неприбуткової організації відповідно до ознаки 0011: (0011) - *інші, ніж визначені в підпункті "б" пункту 157.1 статті 157 розділу III Кодексу, юридичні особи, діяльність яких не передбачає отримання прибутку згідно з нормами відповідних законів (підпункт "з" пункту 157.1 статті 157 розділу III Кодексу)*.

Стимулююча функція податків створює орієнтири для розвитку або згорання виробництва, діяльності,⁶¹ адресну спрямованість⁶² такого інституту як неприбутковість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів може, за існування інших сприятливих умов, суттєво й позитивно вплинути на їхній розвиток.

вказувалося на те, що неприбутковий статус сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів є обґрунтованим, якщо розглядати кооперативи як «продовження» господарств його членів-власників, що створені для забезпечення ефективної роботи цих господарств, а не для отримання прибутків.

⁵⁹ Слід наголосити, що неприбуткові організації (непідприємницькі товариства) можуть здійснювати й підприємницьку діяльність.

У статті 85 Цивільного кодексу України вказано що непідприємницькими товариствами є товариства, які не мають на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками, а особливості правового статусу окремих видів непідприємницьких товариств встановлюються законом.

У статті Цивільного кодексу України наголошується, що непідприємницькі товариства (кооперативи, крім виробничих, об'єднання громадян тощо) та установи можуть поряд зі своєю основною діяльністю здійснювати підприємницьку діяльність, якщо інше не встановлено законом і якщо ця діяльність відповідає меті, для якої вони були створені, та сприяє її досягненню.

Таким чином, для визначення чи є товариство неприбутковою організацією визначальним є відсутність розподілу прибутку між членами товариства.

⁶⁰ Про затвердження Положення про Реєстр неприбуткових установ та організацій: наказ Міністерства фінансів України від 24.01.2013 року № 37 / Державна податкова адміністрація України / // Верховна Рада України : офіційний веб-сайт. — [2013]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0267-13>.

⁶¹ Кучерявенко Н. П. Налоговое право : учебник / Н. П. Кучерявенко. — Х. : Консум, 1997. — 431 с.

⁶² Лагутін В.Д. Про перехід до системи оподаткування стимулюючого типу // Бюджетно-податкова політика в Україні : проблеми та перспективи розвитку : матер. конф. — Ірпінь : Академія ДПС України, 2002. — С. 154-157.

2. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи не є власниками сільськогосподарської продукції, що вироблена, вирощена, відгодована, виловлена або зібрана (заготовлена) його членами - виробниками сільськогосподарської продукції. Власниками сільськогосподарської продукції, яка заготовляється, переробляється, постачається, збувається (продається) таким кооперативом, є його члени.

Кооператив *не купує продукцію своїх членів, а реалізує її від їх імені*, в окремих випадках сплачуючи члену кооперативу аванс у формі попередньо встановленої ціни. Продукція, що передається членом кооперативу, залишається його власністю, у випадку включення у сферу послуг кооперативу зберігання та переробки неприбутковість останнього забезпечує давальницька схема руху товарів. Оскільки передача продукції не веде до зміни власника.⁶³

Отже й надходження, одержані сільськогосподарським обслуговуючим кооперативом від збуту (продажу) продукції за дорученням своїх членів⁶⁴ не є його доходами, вони тільки зменшують витрати та/або збільшують доходи членів кооперативу.

Член сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу залишається власником своєї продукції аж до її реалізації.

Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив також *не продає членам засоби виробництва, а закуповує їх від їх імені* за поданими ними заявками та за їх рахунок. За ці послуги кооператив отримує плату від членів кооперативу, що може вноситися також заздалегідь - повністю чи частково. Ця плата включається до доходу кооперативу.

3. Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив може мати у власності майно, відокремлене від майна своїх членів.

Право власності на землю⁶⁵ та право користування земельною ділянкою набуваються сільськогосподарським обслуговуючим кооперативом відповідно до Земельного кодексу України та зберігаються за ним у разі входження до складу кооперативного об'єднання.

Тлумачення вищезазначених норм полягає в чіткому розумінні правового режиму активів сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу взагалі, а також майна й паїв зокрема.

Законодавець чітко відмежує право власності на:

1) сільськогосподарську продукцію, що вироблена, вирощена, відгодована, виловлена або зібрана (заготовлена) його членами – виробниками сільськогосподарської продукції (*дивись коментар до пункту 2 цієї статті*);

2) майно, відокремлене від майна своїх членів;

3) паї членів кооперативу;

4) земельну ділянку.

Розглянемо окремо кожну правову категорію.

⁶³ Продукція, вироблена членами виробничого кооперативу, є власністю кооперативу.

⁶⁴ Інститут договору доручення безпосередньо врегульований Главою 68 Цивільного кодексу України, а також загальними положеннями Глави 17 цього Кодексу щодо представництва. Відносини комерційного представництва (стаття 243 Цивільного кодексу України), що оформлюються різновидом договору доручення - агентськими договорами, - регулюються Главою 31 Господарського кодексу України. Правила посвідчення нотаріусами договорів доручення встановлені Законом України "Про нотаріат".

⁶⁵ Серед необізнаних осіб побутує хибна думка, що сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи не можуть мати у власності земельні ділянки, зокрема сільськогосподарського призначення. Вона викликана нерозуміння сутності таких кооперативів як суб'єктів господарської діяльності.

Наприклад, сільськогосподарський обслуговуючий кооператив надає послуги своїм членам із постачання якісного насіння. Таке насіння він може закуповувати, а може й вирощувати самостійно на замовлення своїх членів. Для цього йому потрібні земельні ділянки. Якщо члени кооперативу не можуть передати кооперативу такі земельні ділянки у користування, то кооператив може їх у власність – за рішення членів кооперативу - шляхом купівлі.

Інший приклад: сільськогосподарському обслуговуючому кооперативу потрібна земельна ділянка несільськогосподарського призначення для розміщення молокоприймального пункту. Він – знову ж таки за рішенням своїх членів – може купити земельну ділянку як з земель державної чи комунальної власності, а також приватної власності.

Згідно ст. 139 Господарського кодексу України,⁶⁶ майном є сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів.

Відповідно до статті 19 Закону України «Про кооперацію», джерелами формування майна кооперативу є:

- 1) вступні, членські⁶⁷ та цільові внески його членів, паї та додаткові паї;
- 2) майно, добровільно передане кооперативу його членами;
- 3) кошти, що надходять від провадження господарської діяльності;
- 4) кошти, що надходять від створених кооперативом підприємств, установ, організацій⁶⁸;
- 5) грошові та майнові пожертвування, благодійні внески, гранти, безоплатна технічна допомога юридичних і фізичних осіб, у тому числі іноземних;
- 6) інші надходження, не заборонені законодавством.

Кооператив є власником будівель, споруд, грошових та майнових внесків його членів, виготовленої продукції⁶⁹, доходів, одержаних від її реалізації та провадження іншої передбаченої статутом діяльності, а також іншого майна, придбаного на підставах, не заборонених законом. Володіння, користування та розпорядження майном кооперативу здійснюють органи управління кооперативу відповідно до їх компетенції, визначеної статутом кооперативу (ст. 19 Закону України «Про кооперацію»)⁷⁰.

Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив у порядку, передбаченому його статутом, формує пайовий фонд, який складається з пайових внесків членів кооперативу і є одним із джерел формування майна кооперативу. Паї є персоніфікованими й у сумі визначають загальну частку кожного члена у майні кооперативу.

У разі виходу або виключення з кооперативу фізична чи юридична особа має право на одержання своєї загальної частки натурою, грошми або (за бажанням) цінними паперами відповідно до їх вартості на момент виходу. Право власності членів кооперативу – фізичних осіб на свою загальну частку є спадковим, тобто успадковується. Отже, *пай є приватною власністю члена кооперативу*.

⁶⁶ Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18–22. — Ст. 144.

⁶⁷ Членські внески сплачуються тільки у кооперативному об'єднанні.

⁶⁸ У попередній редакції Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» (стаття 27) передбачалося, що для виконання статутних завдань кооперативи та їх об'єднання можуть створюватися підприємства різних видів. Такі підприємства функціонують відповідно до їх статутів, затверджених кооперативами - засновниками.

У чинній редакції цього Закону така норма відсутня. Однак, це жодним чином не означає неможливість заснування кооперативом (кооперативним об'єднанням) таких кооперативних підприємств.

У стаття 19 Закону України «Про кооперацію», вказується на те, що джерелами формування майна кооперативу є також *кошти, що надходять від створених кооперативом підприємств, установ, організацій*.

Цивільний кодекс України передбачає, що кооперативи як непідприємницькі товариства можуть поряд зі своєю основною діяльністю здійснювати підприємницьку діяльність, якщо інше не встановлено законом і якщо ця діяльність відповідає меті, для якої вони були створені, та сприяє її досягненню. Оскільки Цивільний кодекс України передбачає, що особливості правового статусу окремих видів непідприємницьких товариств встановлюються законом, оскільки Закон України «Про кооперацію» надає можливість кооперативам створювати кооперативні підприємства, то цілком зрозуміло, що такі підприємства можуть створювати й сільськогосподарські кооперативи як один із видів кооперативних організацій.

Окрім того Закон СРСР «Про кооперацію в СРСР», який є частиною українського законодавства, передбачає, що власністю кооперативу є майно *створюваних ним підприємств і організацій*, а також майно міжгосподарських підприємств організацій відповідно до його пайової участі.

Таким чином, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи (об'єднання), як і буд-які інші юридичні особи, можуть виступати засновниками підприємств, установ, організацій.

⁶⁹ Послуги також слід розглядати як продукцію.

⁷⁰ Про кооперацію : Закон України від 10 липня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 5. — Ст. 35.

Кооператив відповідає за своїми зобов'язаннями всім належним йому майном. Члени кооперативу відповідають за зобов'язаннями кооперативу тільки в межах свого пайового внеску.

Земля кооперативу складається із земельних ділянок, наданих йому в оренду або придбаних ним у власність. Кооперативи придбавають земельні ділянки відповідно до Земельного кодексу України⁷¹. Крім того, відповідно до статті 27 Земельного кодексу, «сільськогосподарські підприємства, установи та організації, особисті селянські і фермерські господарства, які об'єднуються в асоціації та інші організаційно-правові форми, зберігають право на свої земельні ділянки, якщо інше не передбачено договором»⁷²

4. Дохід сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу може формуватися за рахунок:

надходжень від його членів у вигляді оплати за надані послуги у процесі виробництва, заготівлі, переробки, постачання сільськогосподарської продукції;

коштів або майна, які надходять у вигляді пасивних доходів⁷³;

субсидій⁷⁴ (дотацій⁷⁵), отриманих з державного та/або місцевих бюджетів для підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, державних цільових фондів або в межах технічної чи благодійної, у тому числі гуманітарної, допомоги;

інших не заборонених законом надходжень.

У цій частині Закону перелічені джерела формування доходу сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу. Слід звернути увагу на те, що цей перелік не є вичерпним, оскільки існує норма про можливість «інших не заборонених законом надходжень».

Надходження, одержані сільськогосподарським обслуговуючим кооперативом від збуту (продажу) сільськогосподарської продукції за дорученням членів цього кооперативу, не є його доходами.

Дивись коментар до пункту 2 цієї статті.

Фінансовим результатом господарської діяльності (чистим доходом⁷⁶) кооперативу є різниця між доходами кооперативу від господарської діяльності та витратами на її провадження.

Поняття «фінансовий результат господарської діяльності кооперативу» використовується лише у Законі України «Про сільськогосподарську кооперацію». Тут це поняття представлено як синонім поняття «чистий дохід».

⁷¹ Про кооперацію : Закон України від 10 липня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 5. — Ст. 35 (ст. 22).

⁷² Земельний кодекс України : Закон України від 25 жовтня 2001 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 3–4. — Ст. 27.

⁷³ Пасивні доходи - доходи, отримані у вигляді процентів, дивідендів, страхових виплат і відшкодувань, а також роялті (Податковий кодекс України). Цей дохід не залежить від щоденної діяльності. Пасивний дохід є складовою і органічною частиною такого поняття як фінансова незалежність.

⁷⁴ Субсидія - фінансова або інша підтримка державними органами виробництва, переробки, продажу, транспортування, експорту, споживання подібного товару, завдяки якій суб'єкт господарсько-правових відносин одержує пільги (прибутки).

⁷⁵ Дотація (від лат. *dotatio* — дар, пожертва) - грошові кошти, що виділяються з державного і місцевих бюджетів для надання фінансової підтримки підприємствам. Дотація компенсує підвищені витрати, покриває збитки. Надання дотацій підприємствам дозволяє, з одного боку, запобігти їх банкрутству, з іншої - не допускати перевищення роздрібних цін на окремі споживчі товари і послуги, оскільки частина ціни на ці товари оплачується з бюджетних коштів за рахунок дотації.

⁷⁶ Чистий дохід є додаткова вартість, що й відрізняє чистий дохід від валового доходу, тому що останній включає в себе заробітну плату, перший же не включає її (К. Маркс).

Поняття чистий дохід має чимало трактувань⁷⁷. Чистий дохід часто визначають як прибуток суб'єкта підприємницької діяльності. Однак, сільськогосподарський обслуговуючий кооператив не має на меті отримання прибутку. Тому ці поняття близькі але нетотожні.

Якщо кооператив вестиме господарську діяльність неефективно, то замість чистого доходу може отримати чисті збитки (коли витрати перевищують доходи). При неспроможності долати загальну збитковість тривалий час кооператив банкрутує.

5. Після виконання зобов'язань сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу та відшкодування збитків за минулі періоди залишок фінансового результату господарської діяльності кооперативу розподіляється загальними зборами у вигляді відрахувань до фондів кооперативу, кооперативних виплат його членам та нарахувань на паї членам кооперативу, у тому числі асоційованим.

Норма цього закону практично дублює статтю 25 Закону України «Про кооперацію» встановлює, що дохід кооперативу формується з надходжень від господарської діяльності після покриття матеріальних і прирівняних до них витрат та витрат на оплату праці найманих працівників. При цьому дохід розподіляється на:

- сплату податків і зборів (обов'язкових платежів) до відповідних бюджетів;
- погашення кредитів;
- покриття збитків;
- проведення відрахувань до фондів кооперативу;
- кооперативні виплати;
- виплати на паї.

У цій частині Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» уточнюється, що залишок фінансового результату господарської діяльності кооперативу розподіляється загальними зборами.

Це положення відображає специфіку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів у порівнянні з іншими.

Наприклад, статтею 26 Закону України «Про кооперацію» передбачено, що кооперативні виплати *розподіляються у порядку, визначеному рішенням вищого органу управління кооперативу*. Тут же наголошується, що ця норма не поширюється на сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи.

У коментованій ж частині Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» йдеться про те, що *залишок фінансового результату господарської діяльності кооперативу розподіляється загальними зборами у вигляді ... кооперативних виплат його членам*.

Таким чином, для того, щоб розподілити кооперативні виплати у сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі обов'язково потрібно робити це на загальних зборах, в інших кооперативах достатньо один раз затвердити зборами порядок розподілу доходу.

Стаття 10. Кооперативні об'єднання

1. Кооперативні об'єднання сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів є неприбутковими і провадять свою діяльність на тих самих засадах, що й сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи.

⁷⁷ Чистий дохід— виручка від реалізації за вирахуванням ПДВ і акцизів.

Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) - визначається шляхом вирахування з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відповідних податків, зборів, знижок тощо.

Чистий дохід є грошовим виразом додаткового продукту, створеного працею людей на підприємствах

Положення стосовно неприбутковості кооперативних об'єднань є аналогічними положенням частини 1 статті 9 коментованого Закону: сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи здійснюють обслуговування своїх членів - виробників сільськогосподарської продукції, не маючи на меті одержання прибутку, і є неприбутковими організаціями (Дивись коментарі до ч. 1, ст. 9 Закону).

Правовий статус кооперативних об'єднань врегульовано, насамперед, Розділом III (статті 30-33) Закону України «Про кооперацію».

Отже, кооперативне об'єднання – це юридична особа спілка, ліга, асоціація, альянс та інші форми добровільного об'єднання кооперативів (юридичних осіб) за видами діяльності чи територіальною ознакою з метою створення сприятливих умов для діяльності таких кооперативів, що входять до його складу, та їх членів.

Членом кооперативного об'єднання також може бути інше кооперативне об'єднання. Кооперативні об'єднання створюються та діють з місцевим (сільським, селищним, міським, районним, обласним, республіканським в Автономній Республіці Крим) або загальнодержавним статусом і є *некомерційними організаціями*.

Члени кооперативного об'єднання будь-якого рівня - кооперативи, кооперативні об'єднання - зберігають статус юридичної особи⁷⁸.

Кооперативне об'єднання створюється за рішенням установчих зборів, конференції, з'їзду уповноважених представників кооперативів, кооперативних об'єднань. Установчі збори, конференція, з'їзд ухвалюють установчий договір, затверджують статут та обирають органи управління кооперативного об'єднання. Кооперативне об'єднання набуває статусу юридичної особи з моменту державної реєстрації, яка здійснюється в порядку, передбаченому законом.

Установчий договір кооперативного об'єднання повинен містити:

- 1) склад засновників кооперативного об'єднання, їх найменування, дані про державну реєстрацію;
- 2) порядок створення кооперативного об'єднання;
- 3) відомості про розміри та порядок сплати вступних, членських та інших внесків;
- 4) рішення про обрання та повноваження посадових осіб, відповідальних за створення, реєстрацію та організацію роботи кооперативного об'єднання;
- 5) рішення про затвердження статуту кооперативного об'єднання;
- 6) порядок формування і використання доходів кооперативного об'єднання;
- 7) порядок виходу з кооперативного об'єднання.

Установчий договір може містити інші положення з питань діяльності кооперативного об'єднання.

Кооперативне об'єднання діє на підставі статуту, який затверджується установчими зборами (конференцією, з'їздом) уповноважених представників кооперативів, кооперативних об'єднань. Статут кооперативного об'єднання повинен містити:

- 1) найменування, статус та місцезнаходження кооперативного об'єднання;
- 2) перелік його членів;
- 3) порядок прийняття, внесення змін до статуту;
- 4) мету створення і завдання, а також вичерпний перелік видів діяльності кооперативного об'єднання;
- 5) порядок створення та повноваження органів управління та ревізійно-контрольних органів кооперативного об'єднання;
- 6) умови і порядок вступу та виходу з кооперативного об'єднання;
- 7) права та обов'язки членів кооперативного об'єднання;
- 8) порядок встановлення розміру та сплати вступного, членського та інших внесків;
- 9) порядок прийняття рішень органами управління кооперативного об'єднання;
- 10) джерела формування, порядок розпорядження та використання майна кооперативного об'єднання;
- 11) порядок утворення та використання фондів;
- 12) порядок розподілу доходів та погашення збитків кооперативного об'єднання;
- 13) майнову відповідальність кооперативного об'єднання та його членів;
- 14) порядок обліку і звітності в кооперативному об'єднанні;
- 15) порядок ліквідації та реорганізації кооперативного об'єднання та вирішення пов'язаних з цим майнових питань.

Статут кооперативного об'єднання може містити інші положення з питань його діяльності.

⁷⁸ Про кооперацію : Закон України від 10 липня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 5. — Ст. 35.

Стаття 11. Особливості реорганізації сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу (кооперативного об'єднання)

1. За рішенням загальних зборів сільськогосподарський обслуговуючий кооператив може бути реорганізовано⁷⁹ лише в інший сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, а кооперативне об'єднання - в інше кооперативне об'єднання.

Стаття 28 Закону України «Про кооперацію» визначає, що реорганізація (злиття, приєднання, поділ, виділення, перетворення) кооперативу відбувається за рішенням загальних зборів членів кооперативу у порядку, визначеному законодавством та статутом кооперативу. У разі реорганізації права та обов'язки кооперативу переходять до його правонаступників.

Законодавством однією із форм реорганізації визнається також й ліквідація юридичної особи. Реорганізація кооперативів шляхом ліквідації регулюється статтею 29 Закону України «Про кооперацію»

У коментованій частині Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» встановлюються особливості фактично тільки одного із способів реорганізації сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, кооперативного об'єднання – перетворення.

Перетворення — це спосіб реорганізації, який передбачає зміну форми власності або організаційно-правової форми юридичної особи без припинення господарської діяльності підприємства. При перетворенні одного підприємства в інше до підприємства, яке щойно виникло, переходять усі майнові права та обов'язки колишнього підприємства (правонаступництво).

Наведемо декілька прикладів такої реорганізації:

- товариство з обмеженою відповідальністю реорганізується в акціонерне товариство;

⁷⁹ У широкому розумінні реорганізація - це повна або часткова заміна власників корпоративних прав підприємства, зміна організаційно-правової форми організації бізнесу, ліквідація окремих структурних підрозділів або створення на базі одного підприємства кількох, наслідком чого є передача або прийняття його майна, коштів, прав та обов'язків правонаступником. Реорганізація здійснюється за рішенням засновників (учасників) або органу юридичної особи, уповноваженої на те установчими документами. У деяких випадках, реорганізація юридичних осіб здійснюється за рішенням уповноважених державних органів чи суду, або за згодою уповноважених державних органів. При реорганізації засновники (учасники) юридичної особи або орган, що прийняли рішення про реорганізацію юридичної особи, зобов'язані письмово повідомити про це кредиторів реорганізованих юридичної особи, а ті, в свою чергу, має право вимагати припинення або дострокового виконання зобов'язання, боржником за яким є ця юридична особа, і відшкодування збитків.

Стаття 59 Господарського кодексу України прирівнює припинення до реорганізації.

Однак, термін «реорганізація» є більш широким. Реорганізація в деяких випадках може бути способом припинення юридичної особи, а в інших – способом створення юридичної особи, відтак, виділення юридичної особи зі складу існуючої юридичної особи спричинює виникнення нової юридичної особи, а не її припинення. Частково припинення юридичної особи в процесі реорганізації збігається з виникненням юридичної особи. При злитті, розділенні та перетворенні має місце як припинення, так і виникнення юридичних осіб.

У Господарському кодексі України термін «реорганізація» зустрічається у ст. 56, присвяченій порядку створення суб'єктів господарювання, і у ст. 59, присвяченій порядку їх припинення, причому у кожній з цих статей термін «реорганізація суб'єкта господарювання» вживається з різним змістом, що само по собі не дуже вдало. Крім того, невдало цей термін використано і у ст. 56, бо в результаті приєднання нова юридична особа не утворюється, а має місце лише припинення однієї або кількох юридичних осіб при збереженні юридичної особи, до якої переходять права та обов'язки юридичних осіб, які припинили власну діяльність.

У Законі «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» поняття «реорганізація» застосовується лише в зв'язку з припиненням юридичних осіб.

Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» визначає реструктуризацію підприємства як здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, зокрема, шляхом його поділу з переходом боргових зобов'язань до юридичної особи, яка не підлягає санації, якщо це передбачено планом санації, на зміну форми власності, управління, організаційно-правової форми, що буде сприяти фінансовому оздоровленню підприємства, збільшенню обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищенню ефективності виробництва та задоволенню вимог кредиторів.

Стосовно реорганізації об'єднань підприємств, то це питання регламентується частинами 3, 4 ст. 124 Господарського кодексу України, зокрема, реорганізація зазначеного суб'єкта здійснюється за рішенням підприємств-учасників. Порядок і умови реорганізації об'єднань, створених на добровільних засадах, визначаються їх установчими документами.

- приватне підприємство реорганізується в товариство з обмеженою відповідальністю;
- публічне акціонерне товариство перетворюється у приватне.

Отже, якщо будь-яка юридична особа (ще один виняток - реорганізація громадського об'єднання⁸⁰) може бути перетворена в юридичну особу іншої форми власності чи організаційно-правової форми, то для сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів Законом встановлені обмеження щодо таких перетворень: *сільськогосподарський обслуговуючий кооператив може бути перетворено лише в інший сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, а кооперативне об'єднання - в інше кооперативне об'єднання.*

Слід зауважити, що таких обмежень не існує щодо інших видів кооперативів. Однак такі обмеження можна зрозуміти: держава, розуміючи важливе значення сільськогосподарської обслуговуючої кооперації для розвитку аграрного сектору економіки, надаючи державну підтримку сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам, цими обмеженнями формує бар'єри для недобросовісної поведінки у цій сфері – нецільове використання бюджетної підтримки для створення приватного бізнесу через псевдо-кооперативи.

Розділ III СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ ВИРОБНИЧІ КООПЕРАТИВИ

Стаття 12. Членство в сільськогосподарському виробничому кооперативі

1. Членами сільськогосподарського виробничого кооперативу можуть бути фізичні особи, які виявили бажання об'єднатися для спільної виробничої діяльності⁸¹ на засадах обов'язкової трудової участі⁸² та внесли вступний внесок і пай у розмірах, визначених статутом кооперативу.

Діяльність виробничого кооперативу, в тому числі в частині членства регулюється, зокрема, нормами Параграфу 2 Цивільного кодексу України. А більш детально членство у виробничому кооперативі регулюється статтею 98 Господарського кодексу України.

Членами виробничого кооперативу можуть бути громадяни, які досягли 16-річного віку, визнають статут кооперативу та дотримуються його вимог, беруть майнову та трудову участь у діяльності кооперативу. Громадяни можуть бути одночасно членами виробничих кооперативів, а також членами кооперативів інших типів (споживчих, житлових тощо).

Вступ до виробничого кооперативу здійснюється на підставі письмової заяви громадянина. Член кооперативу робить вступний та пайовий внески в порядку, визначеному статутом виробничого кооперативу. Рішення правління (голови) кооперативу про прийняття у члени

⁸⁰ Відповідно до статті 27 Закону України «Про громадські об'єднання», реорганізація громадського об'єднання, яке має статус юридичної особи, здійснюється шляхом його приєднання до іншого громадського об'єднання такого самого статусу.

⁸¹ У законодавстві термін «виробнича діяльність» не має роз'яснення.

У широкому розумінні, виробнича діяльність - це сукупність дій працівників із застосуванням засобів праці, необхідних для перетворення ресурсів в готову продукцію, яка включає в себе виробництво та переробку різних видів сировини, будівництво та надання будь-яких видів послуг.

У Господарському кодексі України зазначено, що сферу господарських відносин становлять господарсько-виробничі, організаційно-господарські та внутрішньогосподарські відносини. У свою чергу господарсько-виробничими є майнові та інші відносини, що виникають між суб'єктами господарювання при безпосередньому здійсненні господарської діяльності.

У Законі України «Про кооперацію» встановлено, що виробничий кооператив утворюється шляхом об'єднання фізичних осіб для спільної *виробничої або іншої господарської діяльності*. Тобто виробнича діяльність розглядається як частина господарської діяльності. Статтею 23 цього ж Закону стверджується, що виробничі кооперативи провадять господарську діяльність.

Використання ж у коментованому Законі терміну «виробнича діяльність» не є виправданим.

⁸² У законодавстві термін «трудова участь» не має роз'яснення. Відповідно до статті 252⁷ Кодексу законів про працю України колектив бригади може розподіляти колективний заробіток із застосуванням коефіцієнта трудової участі. Коефіцієнт трудової участі - це узагальнений показник, який відображає реальний вклад кожного члена бригади в загальні результати роботи з обліком індивідуальної продуктивності, якості праці та відношення до праці.

кооперативу підлягає затвердженню загальними зборами. Порядок прийняття такого рішення та його затвердження визначається статутом кооперативу.

Членство у виробничому кооперативі припиняється у разі:

- добровільного виходу з кооперативу;
- припинення трудової участі в діяльності кооперативу;
- виключення з кооперативу у випадках і в порядку, визначених статутом;
- незатвердження загальними зборами членів кооперативу рішення правління (голови) про прийняття до кооперативу;

смерті члена кооперативу. Порядок і майнові наслідки припинення членства у виробничому кооперативі визначаються Господарським кодексом України та статутом кооперативу. Виключення з виробничого кооперативу (звільнення члена кооперативу з кооперативного підприємства) може бути оскаржено до суду.

Членство у *сільськогосподарському виробничому* кооперативі суттєво відрізняється від членства у *сільськогосподарському обслуговуючому* кооперативі.

Членами сільськогосподарського виробничого кооперативу можуть бути тільки фізичні особи (членами сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу можуть бути як фізичні, так і юридичні особи).

Такі обмеження щодо членства у кооперативі пов'язані з тим, що кожен член сільськогосподарського виробничого кооперативу зобов'язаний особисто працювати у такому кооперативі (брати трудову участь). Отже, обов'язковою умовою членства у виробничому сільськогосподарському кооперативі є участь у його діяльності особистою працею, оскільки кооператив є насамперед об'єднанням осіб, а не капіталів.

Такі обмеження також пов'язані із різною сутністю кооперативів: сільськогосподарський виробничий кооператив забезпечує своїх членів робочим місцем, яке є основним джерелом трудового доходу члена такого кооперативу. А сільськогосподарський обслуговуючий кооператив забезпечує своїх членів послугами, які є необхідними для здійснення ними більш ефективного ведення їхньої власної господарської діяльності, що є їхнім основним джерелом доходу.

Все решта - добровільність членства, вступний внесок і пай, підпорядкування вимогам статуту – є такими ж обов'язковими елементами виробничого кооперативу, як й інших видів кооперативів.

Ця норма Закону не стосується асоційованих членів виробничого кооперативу. Як і у будь-якому іншому кооперативу, у сільськогосподарському виробничому кооперативі допускається асоційоване членство для осіб, які визнають його статут та внесли пай. Асоційований член кооперативу - фізична чи юридична особа, яка внесла пайовий внесок і користується правом дорадчого голосу в кооперативі. При ліквідації кооперативу асоційований член кооперативу має переважне порівняно з членами кооперативу право на одержання паю. Порядок вступу до кооперативу та участь асоційованого члена в його господарській та іншій діяльності, права та обов'язки такого члена, розміри паїв та виплат на паї визначаються статутом кооперативу.

Стаття 13. Особливості господарської діяльності сільськогосподарського виробничого кооперативу

1. Сільськогосподарські виробничі кооперативи провадять господарську діяльність, основною метою якої є отримання прибутку⁸³, та реалізують свою продукцію за цінами, що встановлюються самостійно на договірних засадах з покупцем, і є суб'єктами підприємницької діяльності.

Під господарською діяльністю у Господарському кодексі України розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

⁸³ У розумінні Господарського кодексу України (стаття 142) Прибуток (доход) суб'єкта господарювання є показником фінансових результатів його господарської діяльності, що визначається шляхом зменшення суми валового доходу суб'єкта господарювання за певний період на суму валових витрат та суму амортизаційних відрахувань.

Господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом, а суб'єкти підприємництва - підприємцями. Таким чином сільськогосподарські виробничі кооперативи є суб'єктами підприємництва.

Відповідно до статі 42 Господарського кодексу України, підприємництво - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

На відміну від сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (які здійснюють обслуговування своїх членів - виробників сільськогосподарської продукції, не маючи на меті одержання прибутку, і є неприбутковими організаціями), сільськогосподарські виробничі кооперативи відносяться законодавством до суб'єктів підприємницької діяльності

Господарським кодексом України встановлено, що суб'єкти господарювання використовують у своїй діяльності вільні та державні регульовані ціни. Вільні ціни визначаються на всі види продукції (робіт, послуг), за винятком тих, на які встановлено державні регульовані ціни. Вільні ціни визначаються суб'єктами господарювання самостійно за згодою сторін, а у внутрішньогосподарських відносинах - також за рішенням суб'єкта господарювання.

Таким чином, сільськогосподарські виробничі кооперативи як суб'єкти підприємницької діяльності реалізують свою продукцію за вільними цінами на договірних засадах з покупцем.

Стаття 14. Право власності сільськогосподарського виробничого кооперативу

1. Право власності⁸⁴ на землю може набуватися сільськогосподарським виробничим кооперативом шляхом внесення до пайового фонду земельних ділянок його членами, а також придбання земельних ділянок за договорами купівлі-продажу, дарування, міни, іншими правочинами.

У статті 22 Закону України «Про кооперацію» чітко встановлено: земля кооперативу складається із земельних ділянок, наданих йому в оренду або придбаних ним у власність. Тобто, цей закон не передбачає переходу у власність кооперативу земельних ділянок, внесених до пайового фонду.

Так у статті 16 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» наголошується на тому, що у разі виходу, виключення з кооперативу чи ліквідації кооперативу фізична чи юридична особа, яка внесла свій майновий пай у кооператив у формі земельної ділянки, отримує свій майновий пай виключно у формі земельної ділянки, тобто в натурі (на місцевості).

Там же йдеться про те, що у разі ліквідації кооперативу майновий пай у формі земельної ділянки не може бути використаний для виплати заробітної плати працівникам, виконання зобов'язань перед бюджетом, банками та іншими кредиторами. Але така заборона щодо розпорядження як невід'ємної частини права власності стає нікчемною, якщо кооператив як юридична особа є власником земельної ділянки.

Стаття 28 Земельного кодексу України передбачає, що право власності на землю підприємств може набуватися шляхом внесення до статутного капіталу земельних ділянок їх засновників. Однак для запобігання недобросовісному використанню такого права, пунктом 14 Прикінцевих положень встановлено, що до набрання чинності законом про обіг земель сільськогосподарського призначення, але не раніше 1 січня 2016 року, забороняється внесення права на земельну частку (пай) до статутних капіталів господарських товариств. Отже, при внесенні земельних ділянок до пайового фонду сільськогосподарського виробничого кооперативу такий кооператив отримує тільки право користування такими ділянками.

Застереження! Набуття права власності на землю сільськогосподарським виробничим кооперативом шляхом внесення земельних ділянок до пайового фонду може призвести до втрати таких ділянок його членами у випадку, наприклад, продажу такої ділянки кооперативом після набуття права власності. Такий продаж є можливим, оскільки виробничий кооператив як власник може не тільки володіти, користуватися, а й розпоряджатися належними йому земельними ділянками. Тому задля захисту інтересів членів сільськогосподарських виробничих кооперативів

⁸⁴ Право власності – це сукупність правових норм, які регулюють відносини, пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням власником належним йому майном на свій розсуд і в своїх інтересах, усуненням усіх третіх осіб від протиправного втручання у сферу його володіння цим майном, а також обов'язки власника не порушувати прав та законних інтересів інших осіб.

видається доцільним вносити до пайового фонду таких кооперативів тільки право користування земельними ділянками, що може знайти відображення у статутах кооперативів..

Як і будь-яка юридична особа, сільськогосподарський виробничий кооператив *має право* на придбання земельних ділянок за договорами купівлі-продажу, дарування, міни, іншими правочинами.

2. Право власності на землю та право користування земельною ділянкою набуваються сільськогосподарським виробничим кооперативом відповідно до Земельного кодексу України.

Земельний кодекс України не передбачає будь-яких особливостей набуття права власності на земельні ділянки чи права користування земельними ділянками для сільськогосподарських виробничих кооперативів. Ці правовідносини регулюються статтею 134 Земельного кодексу України

Розділ IV ДЕРЖАВА І КООПЕРАЦІЯ

Стаття 15. Державна підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів

1. Основними завданнями державної політики з підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів є створення сприятливих умов для їх утворення, становлення і розвитку шляхом формування сприятливої податкової, фінансово-кредитної, інвестиційної політики щодо діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та їх членів, а також розроблення механізму їх державної підтримки.

Положення коментованої статті ґрунтуються на нормах Закону України «Про кооперацію», де, статтею 37 встановлено, що держава гарантує додержання прав і законних інтересів кооперативних організацій та їх членів, максимально сприяє розвитку і зміцненню їх господарської самостійності. При цьому, держава сприяє підготовці висококваліфікованих кадрів для системи кооперації, розвитку мережі кооперативної освіти,⁸⁵ проведенню наукових досліджень з питань кооперації.

Кооперативні організації взаємодіють з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування в питаннях виробництва продукції та надання послуг з метою зниження рівня безробіття, розв'язання інших економічних і соціальних проблем.

Норми цієї статі є підставою для розробки та реалізації державних програм, спрямованих на підтримку таких кооперативів та їх членів..

2. Центральні та місцеві органи виконавчої влади⁸⁶ та органи місцевого самоврядування⁸⁷ забезпечують сприяння розвитку і зміцненню економічної самостійності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та їх членів, підвищенню ефективності їх діяльності, не допускають будь-яких обмежень господарської активності та ініціативи таких кооперативів, вільної і рівноправної їх участі на ринках товарів, робіт і послуг.

⁸⁵ Сьогодні гостро стоїть проблема підготовки кадрів для сільськогосподарської кооперації. Така система в країні поки що не сформована.

В окремих регіонах (наприклад, Львівська область) провідне місце у цій справі належить сільськогосподарським дорадчим службам. На відміну від країн Європи, США, Канади, потенціал інституту сільськогосподарських дорадчих служб в Україні це використовується належним чином.

Цю місію часто виконують недержавні організації, такі як Міжнародна благодійна організація «Добробут громад»

⁸⁶ Відповідно до Закону України «Про місцеві державні адміністрації», Місцеві державні адміністрації забезпечують виконання виданих Президентом України актів, реалізацію програм Президента України та щорічного послання Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України, виконання наданих Президентом України доручень, актів Кабінету Міністрів України. В тому числі в частині сільськогосподарської кооперації

⁸⁷ Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування», органи місцевого самоврядування в селах, селищах, містах, районах у містах (у разі їх створення) самостійно розробляють, затверджують і виконують відповідні місцеві бюджети згідно з Бюджетним кодексом України

Ця норма забезпечує підтримку місцевими органами влади сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Положення про те, що не допускаються будь-які обмеження господарської активності та ініціативи таких кооперативів, вільної і рівноправної їх участі на ринках товарів, робіт і послуг, практично дублює норму статті 37 Закону України «Про кооперацію»: забороняється втручання органів державної влади та органів місцевого самоврядування у фінансово-господарську та іншу діяльність кооперативних організацій, крім випадків, прямо передбачених законом. У цій статті також наголошується на тому, що збитки, завдані кооперативній організації внаслідок виконання рішень органів державної влади, органів місцевого самоврядування або їх посадових осіб, а також внаслідок невиконання чи неналежного виконання органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування передбачених законодавством обов'язків щодо цієї організації, підлягають відшкодуванню у встановленому порядку. Спори з питань відшкодування збитків вирішуються у судовому порядку.

Закон дає можливість місцевим органам влади розробляти та реалізовувати місцеві програми та заходи⁸⁸, спрямованих на підтримку таких кооперативів та їх членів.

3. Державна підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів здійснюється відповідно до державних та регіональних програм за рахунок державного і місцевих бюджетів у порядку, встановленому законом.

Підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів здійснюється в рамках Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року.⁸⁹ Бюджетні кошти спрямовуються для придбання сільськогосподарської техніки, обладнання та устаткування вітчизняного виробництва. Фінансова підтримка надається кооперативу в розмірі 90 відсотків вартості техніки без урахування сум податку на додану вартість за умови попередньої оплати кооперативом постачальнику техніки 10 відсотків її вартості та укладення з управлінням відповідного договору.

Підготовка висококваліфікованих кадрів для системи кооперації, розвиток мережі кооперативної освіти, проведення наукових досліджень з питань кооперації залишається поки що за межами державної підтримки.

Регіональні програми, як правило, повторюють положення державних програм, водночас окремі з них є доповненням державних програм й перебачають заходи з компенсацію вартості реєстрації сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та розробки проекту розвитку з визначенням пріоритетного напрямку діяльності кооперативів, компенсацію вартості розробки бізнес-планів кооперативу⁹⁰ тощо.

Розділ V ПРАВО ВЛАСНОСТІ НА ПАЙ

Стаття 16. Процедура повернення пайового внеску у вигляді земельної ділянки члену кооперативу

⁸⁸ Засади розроблення, затвердження та виконання державних цільових програм регулюються Законом України «Про державні цільові програми».

Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» затвердження місцевих програм віднесено до компетенції місцевих рад.

Проекти ж місцевих програм на рівні району, області, як правило, розробляють місцеві державні адміністрації, які передають їх на затвердження відповідним радам і забезпечують їхню реалізацію після їх затвердження.

Наказом Міністерства економіки України від 04.12.2006 № 367 затверджено Методичні рекомендації щодо порядку розроблення регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання.

⁸⁹ Існувало дві державні цільові програми, спрямовані на розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів:

□ Програму розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на 2003-2004 роки (втратила чинність через обмежений термін дії програми);

□ Державна цільова економічна програма підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року (втратила чинність на підставі Постанови Кабінету Міністрів України № 704 від 22.06.2011 року).

⁹⁰ Херсонська обласна цільова програма підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року, затверджена рішенням Херсонської обласної ради від 02 вересня 2010 року № 141.

1. У разі виходу, виключення з кооперативу чи ліквідації кооперативу фізична чи юридична особа, яка внесла свій майновий пай у кооператив у формі земельної ділянки, отримує свій майновий пай виключно у формі земельної ділянки, тобто в натурі (на місцевості)⁹¹. У разі ліквідації кооперативу майновий пай у формі земельної ділянки не може бути використаний для виплати заробітної плати працівникам, виконання зобов'язань перед бюджетом, банками та іншими кредиторами.

Право власності громадян на землю гарантується Конституцією України (ст. 14). За своїм змістом воно є найбільш повним правом на землю, яке включає право володіти, користуватися і розпоряджатися земельними ділянками (ст. 78 Земельного кодексу України).

Єдиною організаційно-правовою формою підприємств, що забезпечували повернення земельної ділянки у випадках припинення членства є сільськогосподарські кооперативи.⁹² Але, якщо відповідно до положення пункту 1 статті 14 цього Закону, виробничий кооператив набуде права власності на земельну ділянку шляхом внесення її до пайового фонду і як і потім відчужить її на користь третьої особи, то стане неможливим повернення такої земельної ділянки члену кооперативу. (дивись застереження у коментарі до статті 14 цього Закону.).

Слід звернути увагу на те, що навіть при ліквідації кооперативу земельна ділянка не може бути використана для виконання зобов'язань перед кредиторами, а також перед державою.

Гарантування права на повернення земельної ділянки в натурі "робить кооперативну форму виробництва найбільш зручною та прибутковою в порівнянні з іншими видами комерційних організацій на селі"⁹³, адже вона не позбавляє селянина можливості самому господарювати на землі.⁹⁴

⁹¹ Пай члена кооперативу є персоніфікованим і поворотним внеском. При внесенні майна до господарського товариства особа стає власником абстрактного вкладу, який при виході повертається в тій формі, яку визначили загальні збори. Разом з тим, при внесенні майна до пайового фонду кооперативу, член кооперативу має право на повернення саме того майна, яке було внесене до пайового фонду. І не дивлячись на те, що право власності переходить до кооперативу, член кооперативу має право вимагати повернення переданого майна.

Крім того, Закон України «Про кооперацію» при визначенні поняття пай окремо серед майна виділяє земельну ділянку. Це не є випадковим. У статті 21 цього Закону встановлено, що "у разі виходу або виключення з кооперативу, фізична або юридична особа має право на одержання своєї загальної частки натурою, грошми або (за бажанням) цінними паперами відповідно до їх вартості на момент виходу, а земельної ділянки - в натурі".

Тим не менш, таке право особи на повернення земельної ділянки в натурі не забезпечується ні заборонами кооперативу відчужувати земельні ділянки, ні відповідальністю за неповернення земельної ділянки в натурі.

Якщо розглядати право особи на отримання внесеної земельної ділянки до пайового фонду як безумовне право, то перехід права власності від члена кооперативу до самого кооперативу є тимчасовим і неабсолютним. Право кооперативу на земельну ділянку обмежено в часі моментом виходу (виключення) члена кооперативу і пред'явлення останнім вимоги.

⁹² Положення пункту 1 статті 14 цього Закону можуть зруйнувати це твердження. Дивись коментар до цієї норми.

⁹³ Галиновская Е.А., Минина Е.Л., Панкратов И.Ф. Комментарий к Федеральному Закону «О сельскохозяйственной кооперации». – М.: ИНФРА М - Норма, 1997. – С. 61.

⁹⁴ Для порівняння – вихід з акціонерного товариства можливий тільки шляхом відчуження акціонером належних йому акцій. У кращому разі акціонеру "повернуть лише вартість його акцій, які, як цінні папери, мають властивість знецінюватись" (Див.: Вівчаренко О.А. Право власності на землю в Україні (актуальні проблеми) / Ред. В.Л. Мунтян. – І.-Франківськ, 1998. – С.130.)⁹⁴. При виході учасника з товариства з обмеженою відповідальністю йому виплачується вартість частини майна товариства, пропорційна його частці у статутному фонді. На вимогу учасника та за згодою товариства вклад може бути повернуто повністю або частково в натуральній формі (ч. 1 ст. 54 Закону України «Про господарські товариства»).

Таким чином, приймаючи участь у формуванні Статутного фонду господарських товариств шляхом внесення до нього земельної ділянки, селянин ризикує втратити її, адже законодавство не гарантує учаснику, який виходить (або якого виключають) із складу такої юридичної особи, її повернення (за виключенням земельних ділянок сільськогосподарського призначення, обіг яких є обмежений законом та які не можуть вноситися до статутного капіталу господарського товариства).

Розділ VI ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування.

Вперше цей закон опубліковано у офіційному органі Верховної Ради України «Голос України» (18 січня 2013 року № 11).

2. Кооперативи та кооперативні об'єднання, утворені до набрання чинності цим Законом, зобов'язані протягом року з дня набрання чинності цим Законом привести свої статuti у відповідність із цим Законом.

Необхідність змін у статутах кооперативів пов'язана із новелами цього Закону. Наприклад, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи з прийняттям цього Закону не можуть надавати послуги не членам кооперативу, що повинно знайти своє відображення у статутах таких кооперативів.

Термін приведення статутів кооперативів у відповідність із цим Законом спливає 19 січня 2014 року.

Будь-яка норма закону, яка приписує виконання певних дій, має містити й відповідні наслідки за її невиконання, інакше порушення не потягне за собою належну реакцію з боку держави. Законодавство про кооперацію таких санкцій не містить.

Згідно ст. 110 Цивільного кодексу України юридична особа ліквідується за рішенням суду про визнання судом недійсною державної реєстрації юридичної особи через допущені при її створенні порушення, які не можна усунути, а також в інших випадках, встановлених законом.

Відповідно до статті 29 Закону України «Про кооперацію» кооператив ліквідується:

за рішенням загальних зборів членів кооперативу або зборів уповноважених;

за рішенням суду.

За неприведення статуту у відповідність до вимог Закону, сільськогосподарський обслуговуючий кооператив може не тільки втратити ознаку неприбутковості, а й бути ліквідований, але тільки за рішенням суду.

3. До приведення статутів у відповідність із цим Законом кооперативи та кооперативні об'єднання керуються положеннями діючих статутів у частині, що не суперечить цьому Закону.

Якщо норма статуту кооперативу суперечить цьому Закону, то кооперативи мають керуватись діючими статутами лише у частині, що не суперечить цьому Закону

4. До приведення законодавства у відповідність із цим Законом акти законодавства застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону.

Якщо норма актів законодавства суперечить цьому Закону, то слід керуватись ними лише у частині, що не суперечить цьому Закону.

5. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1) у частині першій статті 86 Цивільного кодексу України (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., №№ 40-44, ст. 356) слова «споживчі кооперативи» замінити словами «кооперативи, крім виробничих»;

Цими змінами кооперативи віднесені до підприємницьких товариств⁹⁵:

Непідприємницькі товариства (кооперативи, крім виробничих, об'єднання громадян тощо) та установи можуть поряд зі своєю основною діяльністю здійснювати підприємницьку діяльність, якщо інше не встановлено законом і якщо ця діяльність відповідає меті, для якої вони були створені, та сприяє її досягненню.

⁹⁵ Непідприємницькими товариствами є товариства, які не мають на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками.

2) у Законі України «Про кооперацію» (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 5, ст. 35):

у статті 2:

абзаци одинадцятий і дванадцятий викласти в такій редакції:

«цільовий внесок - грошовий чи інший майновий внесок члена кооперативу, що вноситься понад пай до спеціального фонду кооперативу для забезпечення виконання конкретних завдань кооперативу;

Цими змінами уточнено, що цільовий внесок вноситься для забезпечення виконання конкретних цілей діяльності кооперативу, а не просто статутної діяльності, як це було раніше записано.

пайовий фонд - фонд, що формується з пайових внесків членів кооперативу і є одним із джерел формування майна кооперативу, розмір якого може змінюватися»;

Цими змінами визначено, що пайовий фонд формується не тільки при створенні кооперативу, а протягом всієї його діяльності і він може змінюватися.

статтю 5 доповнити частиною другою такого змісту:

«Особливості функціонування сільськогосподарської кооперації визначаються Законом України «Про сільськогосподарську кооперацію»;

Цими змінами підкреслено, що сільськогосподарська кооперація є частиною загальної кооперативної системи, але при цьому має певні особливості, що регулюються окремим Законом.

друге речення частини другої статті 6 після слів «кооперативи можуть бути» доповнити словом «сільськогосподарськими»;

Цими змінами закріплено де-юре напрям діяльності кооперативів, що існував де-факто:

За напрямками діяльності кооперативи можуть бути сільськогосподарськими, житлово-будівельними, садово-городніми, гаражними, торговельно-закупівельними, транспортними, освітніми, туристичними, медичними тощо.

частину першу статті 26 доповнити реченням такого змісту: «Ця норма не поширюється на сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи»;

Цими змінами встановлено, що кооперативні виплати для сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів мають інше трактування:

Кооперативні виплати — частина доходу, що розподіляється за результатами фінансового року між членами кооперативу пропорційно їх участі в господарській діяльності кооперативу у порядку, визначеному рішенням вищого органу управління кооперативу. Ця норма не розповсюджується на сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи.

частину сьому статті 29 після слів «(кооперативним організаціям)» доповнити словами «або зараховується до доходу бюджету»;

Цими змінами встановлено, що майно неподільного фонду при ліквідації кооперативу може бути зараховано до доходу бюджету:

Майно неподільного фонду не підлягає поділу між його членами і передається за рішенням ліквідаційної комісії іншій (іншим) кооперативній організації (кооперативним організаціям) або зараховано до доходу бюджету. При цьому у рішенні повинні бути визначені напрями використання зазначеного майна.

3) у Законі України «Про сільськогосподарський перепис» (Відомості Верховної Ради України, 2009 р., № 9, ст. 115):

в абзаці другому статті 1 слова «сільськогосподарську худобу і птицю» замінити словами «сільськогосподарських тварин»;

Цими змінами запроваджено більш широке поняття – «сільськогосподарські тварини»:

*виробники сільськогосподарської продукції - юридичні особи всіх організаційно-правових форм господарювання та їх відокремлені підрозділи, фізичні особи (фізичні особи-підприємці, домогосподарства), які займаються сільськогосподарською діяльністю, передбаченою класифікацією видів економічної діяльності (va375202-05), мають у володінні, користуванні або розпорядженні землі сільськогосподарського призначення чи **сільськогосподарські тварини** (раніше було: сільськогосподарську худобу і птицю).*

у частині першій статті 8 слова «худоби та птиці» замінити словом «тварин».

Цими змінами запроваджено більш широке поняття:

*Програмою загального сільськогосподарського перепису передбачаються запитання, що дозволяють ідентифікувати респондентів стосовно їх загальних характеристик; земельних ресурсів та їх використання; сільськогосподарських культур; **тварин**; меліорації та агрохімічних заходів; сільськогосподарських машин і техніки; сільськогосподарських будівель та споруд, зайнятих в сільськогосподарському виробництві; інших виробничих сільськогосподарських ресурсів.*

6. Кабінету Міністрів України протягом року з дня набрання чинності цим Законом:

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;
Дивись коментарі до пункту 2 Прикінцевих положень.

забезпечити приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади своїх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом».

Дивись коментарі до пункту 2 Прикінцевих положень.

**Президент України
В.ЯНУКОВИЧ**

**м. Київ
20 листопада 2012 року
№ 5495-VI**

КОРОТКИЙ КОМЕНТАР ДО ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО КООПЕРАЦІЮ»

ЗАКОН УКРАЇНИ Про кооперацію

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 5, ст.35)
(Офіційне тлумачення до Закону див. в Рішенні Конституційного Суду № 16-рп/2004 від 11.11.2004)
{Із змінами, внесеними згідно із Законам
№ 1448-VI ([1448-17](#)) від 04.06.2009, ВВР, 2009, № 43, ст.639
№ 2949-VI ([2949-17](#)) від 14.01.2011, ВВР, 2011, № 32, ст.318
№ 3205-VI ([3205-17](#)) від 07.04.2011, ВВР, 2011, № 41, ст.413
№ 5410-VI ([5410-17](#)) від 02.10.2012
№ 5492-VI ([5492-17](#)) від 20.11.2012
№ 5495-VI ([5495-17](#)) від 20.11.2012}

Цей Закон визначає правові, організаційні, економічні та соціальні основи функціонування кооперації в Україні.

Преамбула цього Закону вказує на його рамковий характер: закон визначає тільки *основи* функціонування *всієї* системи кооперативних організацій (кооперації) в Україні, в тому числі сільськогосподарських.⁹⁶

Дивись також коментар до преамбули Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію»

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Кооперація

Кооперація - система кооперативних організацій, створених з метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб своїх членів.

Дивись коментар до статті 1 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію».

Стаття 2. Визначення термінів

⁹⁶ Діяльність окремих видів кооперативів регулюється також Законами України «Про сільськогосподарську кооперацію», «Про споживчу кооперацію», «Про кредитні спілки», «Про кооперацію в СРСР», Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України. Діяльність кооперативів як юридичних осіб регулюється також спеціальними актами законодавства, наприклад, Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», Кодексом законів про працю України тощо.

У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

кооперативна організація - кооператив або кооперативне об'єднання;

кооператив - юридична особа, утворена фізичними та/або юридичними особами, які добровільно об'єдналися на основі членства для ведення спільної господарської та іншої діяльності з метою задоволення своїх економічних, соціальних та інших потреб на засадах самоврядування;

виробничий кооператив - кооператив, який утворюється шляхом об'єднання фізичних осіб для спільної виробничої або іншої господарської діяльності на засадах їх обов'язкової трудової участі з метою одержання прибутку;

обслуговуючий кооператив - кооператив, який утворюється шляхом об'єднання фізичних та/або юридичних осіб для надання послуг переважно членам кооперативу, а також іншим особам з метою провадження їх господарської діяльності. Обслуговуючі кооперативи надають послуги іншим особам в обсягах, що не перевищують 20 відсотків загального обороту кооперативу;

споживчий кооператив (споживче товариство) - кооператив, який утворюється шляхом об'єднання фізичних та/або юридичних осіб для організації торговельного обслуговування, заготівель сільськогосподарської продукції, сировини, виробництва продукції та надання інших послуг з метою задоволення споживчих потреб його членів;

пай - майновий поворотний внесок члена (асоційованого члена) кооперативу у створення та розвиток кооперативу, який здійснюється шляхом передачі кооперативу майна, в тому числі грошей, майнових прав, а також земельної ділянки;

додатковий пай - добровільний грошовий чи інший майновий поворотний внесок члена (асоційованого члена) кооперативу понад пай у пайовому фонді кооперативу;

вступний внесок - грошовий чи інший майновий неповоротний внесок, який зобов'язана сплатити особа у разі вступу до кооперативної організації;

членський внесок - грошовий неповоротний внесок, який періодично сплачується членом кооперативного об'єднання для забезпечення поточної діяльності кооперативного об'єднання;

цільовий внесок - грошовий чи інший майновий внесок члена кооперативу, що вноситься понад пай до спеціального фонду кооперативу для забезпечення виконання конкретних завдань кооперативу;

пайовий фонд - фонд, що формується з пайових внесків членів кооперативу і є одним із джерел формування майна кооперативу, розмір якого може змінюватися;

резервний фонд - фонд, що формується за рахунок відрахувань від доходу кооперативу та інших не заборонених законодавством надходжень, використовується для покриття шкоди від надзвичайних ситуацій;

неподільний фонд - обов'язковий фонд, що формується за рахунок вступних внесків та відрахувань від доходу кооперативу і не підлягає розподілу між пайовиками.

Дивись коментар до статті 1 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію».

Стаття 3. Мета та основні завдання кооперації

Метою кооперації є задоволення економічних, соціальних та інших потреб членів кооперативних організацій на основі поєднання їх особистих та колективних інтересів, поділу між ними ризиків, витрат і доходів, розвитку їх самоорганізації, самоуправління та самоконтролю.

Основними завданнями кооперації є:

підвищення життєвого рівня членів кооперативів, захист їх майнових інтересів і соціальних прав;

створення системи економічної і соціальної самопомоги населення та суб'єктів господарювання;

залучення у виробництво товарів, робіт, послуг, додаткових трудових ресурсів, підвищення трудової і соціальної активності населення;

створення і розвиток інфраструктури, необхідної для провадження господарської та іншої діяльності кооперативів з метою зростання матеріального добробуту їх членів та задоволення потреб у товарах і послугах;

сприяння сталому розвитку та становленню засад демократичного розвитку суспільства.

Ефективність роботи кооперації як системи визначається повнотою задоволення економічних, соціальних та інших потреб членів кооперативних організацій. У більш вузькому розумінні – повнотою, кількістю, якістю, своєчасністю виконаних робіт, наданих послуг, рівнем зменшення ризиків, витрат та збільшення доходів членів кооперативу. Однак, діяльність кооперативів виходить за рамки чисто економічних відносин:⁹⁷ турбота про громаду, навчання

⁹⁷ Як відзначає Присяжнюк М.В., кооператив розвиває та підсилює економічний капітал членів громади, дає можливість подолати бідність, сприяє залученню у виробництво товарів, послуг та додаткових трудових ресурсів. Зрозуміло, що такий розвиток ситуації призведе і до зростання трудової активності сільського населення. А разом дасть змогу розвивати і соціальні блага. Він здатний вирівняти нерівність між доходом селянина і реальною ціною на сільськогосподарську продукцію. Як покаже світовий досвід розвитку кооперації, саме такі структури можуть поборотися з армією перекупників, що заробляє на селянах мільйони. Кооперативи – це модель успішного розвитку сільських регіонів.

членів кооперативу, виховання лідерів, співпраця кооперативів, взаємодопомога, сповідування демократичних принципів. Саме тому Генеральна Асамблея ООН, проголошуючи 2012 рік Міжнародним роком кооперативів, обрала для нього гасло «Кооперативні підприємства будують кращий світ»

Стаття 4. Основні принципи кооперації

Кооперація базується на таких основних принципах:

добровільності вступу та безперешкодного виходу з кооперативної організації;

соціальної справедливості, взаємодопомоги та співробітництва;

рівного права голосу під час прийняття рішень (один член кооперативу - один голос);

вільного вибору напрямів і видів діяльності;

демократичного контролю за діяльністю кооперативних організацій та їх посадових осіб з боку членів кооперативних організацій;

безпосередньої участі членів кооперативної організації у її діяльності.

Принципи, що розглядаються як ідея, основні засади, що відображають головну мету, завдання, напрями, форми і методи діяльності кооперації. Основні принципи кооперації, викладені у цьому Законі базуються на принципах Міжнародного кооперативного альянсу.⁹⁸

Саме принципи відрізняють кооперативи від інших організацій⁹⁹

⁹⁸ International Co-operative Alliance (ICA) — міжнародна організація, утворена 19 серпня 1895 року рішенням I Установчого кооперативного конгресу, який відбувся у м. Лондоні (Великобританія). Має консультативний статус при Економічній і соціальній раді ООН (ЕКОСОП). Зараз учасниками альянсу є 237 кооперативних організацій з 89 країн світу

XXXI конгрес МКА (м. Манчестер, 1995) прийняв новий статут МКА Відповідно до статуту, метою МКА як всесвітнього представник кооперативних організацій усіх видів є: сприяння світовому кооперативному рухові; заохочення і захист кооперативних цінностей та принципів; підтримка в розвитку економіки та ін. взаємовигідних відносин між членами організації; сприяння соціальному прогресу, міжнародного. миру та безпеці.

Головний офіс - ICA Head Office. www.ica.coop.

Регіональні офіси:

COOPERATIVES EUROPE - ICA European Region. www.coopseurope.coop.

ICA Regional Office for the Americas (ICA Americas). www.aciamericas.coop.

ICA Regional Office for Asia & the Pacific (ICA Asia-Pacific). www.icaraop.coop.

ICA Regional Office Africa (ICA Africa). www.icaafrica.coop.

ICA Business Office – Singapore. www.icaraop.org.sg.

⁹⁹ Принципи Декларації про кооперативну ідентичність, прийнятій Генеральною асамблеєю Міжнародного кооперативного альянсу викладені у коментарі до пункту 1 статті 1 закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» (термін «сільськогосподарський обслуговуючий кооператив»).

Стаття 5. Законодавство про кооперацію

Законодавство про кооперацію базується на нормах Конституції України і Цивільного кодексу України, цього Закону, інших нормативно-правових актів з питань кооперації.

Особливості функціонування сільськогосподарської кооперації визначаються Законом України "Про сільськогосподарську кооперацію".

Статтю 5 доповнено частиною другою згідно із Законом № 5495-VI від 20.11.2012}

Дивись коментар до статті 2 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію».

Розділ II

КООПЕРАТИВ

Стаття 6. Кооператив

Кооператив є первинною ланкою системи кооперації і створюється внаслідок об'єднання фізичних та/або юридичних осіб на основі членства для спільної господарської та іншої діяльності з метою поліпшення свого економічного стану.

Відповідно до завдань та характеру діяльності кооперативи поділяються на такі типи: виробничі, обслуговуючі та споживчі. За напрямками діяльності кооперативи можуть бути сільськогосподарськими, житлово-будівельними, садово-городніми, гаражними, торговельно-закупівельними, транспортними, освітніми, туристичними, медичними тощо.

Кооператив є юридичною особою, має самостійний баланс, розрахунковий та інші рахунки в установах банків, печатку із своїм найменуванням.

Дивись також коментар до статті 1 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію».

Стаття 7. Порядок створення кооперативу

Кооператив створюється його засновниками на добровільних засадах.

Засновниками кооперативу можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, а також юридичні особи України та іноземних держав, які беруть участь у діяльності кооперативів через своїх представників.

Для початку процедури створення кооперативу як юридичної особи необхідні ініціатори - коло осіб, які бажають створити такий кооператив та візьмуть на себе не тільки тягар організаційної роботи зі створення кооперативу, а й переконують інших у правильності та привабливості їхньої ідеї. Згодом вони можуть стати засновниками кооперативу

Ця норма встановлює, що засновниками українських кооперативів можуть бути не тільки громадяни чи юридичні особи - резиденти України, а й нерезиденти України без дискримінації за ознакою статі, соціальної, расової, політичної й релігійної приналежності людей.

Рішення про створення кооперативу приймається його установчими зборами.

Тільки засновники кооперативу, що добровільно зібралися на установчих зборах, можуть прийняти рішення про створення кооперативу. Ніхто інший, включаючи органи влади, не може примусити будь-кого створювати кооператив.

Як правило, на розгляд установчих зборів кооперативу виносяться такі питання:

1. Про створення кооперативу та затвердження його статуту.
2. Вибори засновників, членів правління (якщо правління обирається) та голови кооперативу.
3. Призначення відповідального за державну реєстрацію кооперативу.
4. Визначення та затвердження юридичної адреси кооперативу. Кооператив може бути зареєстрований за місцем проживання одного із засновників і підтвердженням її буде ксерокопія його паспорта. Може також бути договір оренди приміщення, де буде розміщений кооператив.

Рішення установчих зборів оформляється протоколом, який підписують головуючий та секретар зборів. У протоколі зазначаються особи, які брали участь в установчих зборах: для фізичної особи - прізвище, ім'я та по батькові, дані паспорта громадянина України або паспортних документів іноземця (для осіб без громадянства, які постійно проживають в Україні, - дані документа, який його замінює); для юридичної особи - прізвище, ім'я та по батькові уповноваженого представника юридичної особи, документ, що підтверджує його повноваження. Дані про фізичну особу засвідчуються її особистим підписом, а про юридичну особу - підписом її уповноваженого представника.

Закон встановлює процедури оформлення волевиявлення осіб які бажають створити кооператив. Щоб таке волевиявлення формалізувати необхідно вести протокол зборів, фіксуючи хід розгляду питань порядку денного та прийняті рішення.

У коментованій нормі встановлені вимоги до протоколу. Недотримання таких вимог може бути причиною відмови у реєстрації кооперативу як юридичної особи.

Слід звернути увагу на те, що якщо у створенні кооперативу бере участь юридична особа, то її представник має бути належним чином уповноважений для участі у таких зборах¹⁰⁰

¹⁰⁰ Поняття *представництва* дається у ч.1 ст. 237 Цивільному кодексі України – це правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє

Чисельність членів кооперативу не може бути меншою ніж три особи.

Закон визначає тільки мінімальну кількість членів кооперативу, оскільки за своєю природою кооператив не може бути компанією однієї особи. Максимальна кількість членів кооперативу не обмежується.¹⁰¹

При створенні кооперативу складається список членів та асоційованих членів кооперативу, який затверджується загальними зборами.

Кооператив є організацією з фіксованим індивідуальним членством, тому такий список є обов'язковим.

Стаття 8. Статут кооперативу

Статут¹⁰² кооперативу є правовим документом, що регулює його діяльність.

Слід зазначити, що низка вимог до статутних документів встановлюється не тільки законодавством про кооперацію, а й іншими правовими актами Зокрема, Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, Податковим кодексом України. Вони мають загальний характер і стосуються всіх юридичних осіб, в тому числі кооперативів.

Статут кооперативу повинен містити такі відомості:

найменування кооперативу, його тип та місцезнаходження;

мета створення кооперативу і вичерпний перелік видів його діяльності;

склад його засновників;

умови і порядок вступу до кооперативу та виходу чи виключення з нього;

права і обов'язки членів та асоційованих членів кооперативу;

порядок внесення змін до статуту кооперативу;

порядок встановлення розмірів і сплати внесків та паїв членами кооперативу та відповідальність за порушення зобов'язань щодо їх сплати;

форми участі членів кооперативу в його діяльності;

¹⁰¹ Загальними зборами кооперативу можуть прийматися рішення щодо обмеження кількості членів кооперативу, виходячи з програми його господарської діяльності, виробничих потужностей – можливостей вчасно та якісно надавати членам кооперативу послуги та/або виконувати певні обсяги робіт.

¹⁰² У широкому розумінні статут – це:

- Зведення правил, що визначають завдання, структуру, функції та порядок діяльності якої-небудь установи, організації і т. ін.
- У деяких країнах Західної Європи в 14-18 ст. – закон, урядове розпорядження або збірник законів.
- У США, Великій Британії та деяких інших країнах – законодавчі акти загальнонормативного характеру.
- У міжнародному праві – найчастіше положення про діяльність якого-небудь органу.

порядок формування, склад і компетенція органів управління та органів контролю кооперативу, а також порядок прийняття ними рішень, у тому числі з питань, рішення з яких приймається одногосно чи *кваліфікованою більшістю* голосів членів кооперативу, які беруть участь у загальних зборах;

порядок формування, використання та розпорядження майном кооперативу;

порядок розподілу його доходу та покриття збитків;

порядок обліку і звітності у кооперативі;

порядок реорганізації і ліквідації кооперативу та вирішення пов'язаних з цим майнових питань;

порядок скликання загальних зборів;

умови і порядок повернення паю.

Ця норма містить перелік обов'язкових норм статуту. Деякі норми закону вносять уточнення до цього переліку.

Важливо звернути увагу на те, що статут повинен містити *вичерпний перелік* видів діяльності кооперативу. При цьому це не означає, що у статуті треба перелічувати кожен із послуг, яку надаватиме кооператив. Їх можна згрупувати, вказавши таким чином: послуги у сфері тваринництва (що в реальності означатиме широкий спектр послуг з вирощування худоби, її збуту, забезпечення кормами тощо), послуги у сфері рослинництва і т. д.

Статут може містити інші пов'язані з особливостями діяльності кооперативу положення, що не суперечать законодавству.

Кооператив може включати будь-які норми, що не суперечать законодавству до свого статуту. Однак слід пам'ятати, що *статут кооперативу має бути зареєстрований* відповідно до вимог законодавства. Якщо часто вносити зміни до статуту кооперативу, то це забиратиме чимало часу та ресурсів. Тому доцільно, щоб статут дозволяв врегульовувати окремі питання діяльності кооперативів внутрішніми документами. Для сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів таким документом є, насамперед, Правила внутрішньогосподарської діяльності.

Стаття 9. Державна реєстрація кооперативу

Державна реєстрація кооперативу проводиться в порядку, передбаченому законом.

Державна реєстрація кооперативу, як і будь-якої іншої юридичної особи, здійснюється відповідно до вимог Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців».

Стаття 10. Член кооперативу

Членами кооперативу можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, юридичні особи України та іноземних держав, що діють через своїх представників, які внесли вступний внесок та пай у розмірах, визначених статутом кооперативу, додержуються вимог статуту і користуються правом ухвального голосу.

Членом кооперативу може бути фізична особа, яка досягла 16-річного віку і виявила бажання брати участь у його діяльності.

Кооператив зобов'язаний вести облік своїх членів та видати кожному з них посвідчення про членство.

Дивись коментар до статті 6 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію».

Слід наголосити, що засновники після створення кооперативу стають його членами і не мають жодних переваг у порівнянні з тими, хто став членом кооперативу пізніше.

Зазначимо також, що членами українських кооперативів можуть бути не тільки громадяни чи юридичні особи - резиденти України, а й нерезиденти України.

Стаття 11. Вступ до кооперативу

Вступ до кооперативу здійснюється на підставі письмової заяви. Особа, яка подала заяву про вступ до кооперативу, вносить вступний внесок і пай у порядку та розмірах, визначених його статутом.

Рішення правління чи голови кооперативу про прийняття до кооперативу підлягає затвердженню загальними зборами його членів. Порядок прийняття такого рішення та його затвердження визначається статутом кооперативу.

Вступ до кооперативу здійснюється на підставі письмової заяви. Законодавець не встановлює спеціальних вимог до такої заяви.

Видається доцільним, щоб у заяві підтверджувався факт ознайомлення із статутом кооперативу та його правилами, підтверджувався намір виконувати їхні вимоги, вказувався вид діяльності, за яким новий член кооперативу виявив бажання кооперуватися, а також зобов'язання щодо розміру такої кооперації (наприклад, обсяги реалізації молока, виробленого у господарстві кандидата у члени кооперативу). У заяві можна також викладати й інші зобов'язання чи умови.¹⁰³ ..

Особа, яка подала заяву про вступ до кооперативу, вносить вступний внесок і пай у порядку та розмірах, визначених його статутом.

¹⁰³ Таку заяву можна розглядати як договір між членом кооперативу та кооперативом, оскільки тут особа заявляє про свої зобов'язання та підтверджує їх власним підписом, а кооператив, прийнявши рішення про прийом особи у свої члени погоджується з такими зобов'язаннями.

Існує також практика укладання окремого договору про участь у господарській діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу.

На загал, все залежить від того, яка процедура підтвердження участі у господарській діяльності передбачена статутом кооперативу та Правилами внутрішньогосподарської діяльності (у сільськогосподарських обслуговуючих кооперативах)

Відсутність такого внеску може бути причиною для відмови у прийнятті у члени кооперативу або виключення з кооперативу, якщо такі внески, відповідно до норм статуту, сплачуються протягом визначеного періоду після факту прийняття у члени кооперативу.

Вступ у члени кооперативу ґрунтується на принципі добровільності, який означає відсутність будь-якого примусу під час вступу в члени кооперативу. Членом кооперативу може стати тільки та особа, яка має таке бажання і висловить його у письмовій заяві.

Прийом у члени кооперативу розділено на два етапи:

- після подання зави рішення про прийняття нового члена приймає правління кооперативу або голова кооперативу (в залежності від того чи є правління у кооперативі та як порядок прийому у члени визначений статутом кооперативу),
- рішення правління кооперативу або голови кооперативу затверджується загальними зборами.

Така етапність дає можливість кооперативу оперативно залучати нових членів.

У випадку відмови особі у прийнятті у члени кооперативу або несхвалення загальними зборами рішення правління кооперативу чи голови кооперативу, що трапляється дуже рідко, всі попередньо сплачені внески повертаються. Порядок повернення внесків можна передбачити у статуті кооперативу.

Стаття 12. Основні права та обов'язки члена кооперативу

Основними правами члена кооперативу є:

участь в господарській діяльності кооперативу, а також в управлінні кооперативом, право голосу на його загальних зборах, право обирати і бути обраним в органи управління;

користування послугами кооперативу;

одержання кооперативних виплат та виплат на паї;

одержання паю у разі виходу з кооперативу в порядку і в строки, визначені його статутом;

право вносити пропозиції щодо поліпшення роботи кооперативу,

усунення недоліків у роботі його органів управління та посадових осіб;

право звертатися до органів управління та органів контролю за діяльністю кооперативу, посадових осіб кооперативу із запитами, пов'язаними з членством у кооперативі, діяльністю кооперативу та його посадових осіб, одержувати письмові відповіді на свої запити.

Основними обов'язками члена кооперативу є:

додержання статуту кооперативу;

виконання рішень органів управління кооперативу та органів контролю за діяльністю кооперативу;

виконання своїх зобов'язань перед кооперативом;

сплата визначених статутом кооперативу внесків.

Законами, що регулюють діяльність окремих типів кооперативів або кооперативів за напрямками їх діяльності, та статутом кооперативу можуть бути передбачені додаткові права та обов'язки його членів.

Перелік таких прав і обов'язків не є вичерпним, оскільки законами та статутами можуть бути передбачені додаткові права та обов'язки його членів.

У цих нормах викладені тільки права та обов'язки членів кооперативів, що зумовлені специфікою кооперативної організації.

Їх можна поділити на особисті та майнові права та обов'язки.

Особисті права та обов'язки випливають із самої природи кооперативу. До них слід віднести право брати участь у діяльності кооперативу та управлінні його справами, обирати й бути обраним до органів управління кооперативу, ревізійної комісії, вносити пропозиції щодо поліпшення діяльності кооперативу, усунення недоліків у роботі його органів і службових осіб.

До майнових прав належить право одержувати кооперативні виплати та виплати на пай; користуватися майном кооперативу, пільгами й перевагами, передбачених для його членів; право на одержання пайового внеску у випадках і порядку, передбаченими законодавством і статутом кооперативу тощо.

Усі ці права випливають із кооперативної природи суспільних відносин.

Основними обов'язками членів кооперативу виконання зобов'язань перед кооперативом, зафіксованих у статуті кооперативу, рішення органів правління, а також взятих добровільно при вступі до кооперативу.

Як і права, обов'язки є особисті й майнові.

До особистих належать обов'язок брати участь в управлінні справами кооперативу, додержуватись статуту кооперативу й виконувати рішення загальних зборів і виборних органів управління й контролю кооперативу.

До майнових можна віднести виконання зобов'язань перед кооперативом: член кооперативу зобов'язаний особистою працею брати участь у діяльності виробничого кооперативу, а члени обслуговуючих кооперативів — виконувати зобов'язання, пов'язані з участю в господарській діяльності кооперативу, а саме – користуватися послугами обслуговуючого кооперативу. Власне цим кооператив відрізняється від господарських товариств.

Стаття 13. Припинення членства в кооперативі

Членство в кооперативі припиняється у разі:

добровільного виходу з нього;

припинення трудової участі в діяльності виробничого кооперативу;

несплати внесків у порядку, визначеному статутом кооперативу;

смерті члена кооперативу - фізичної особи;

ліквідації члена кооперативу - юридичної особи;

припинення діяльності кооперативу.

Виключення з членів кооперативу може бути оскаржене до суду.

Дивись коментар до пункту 3 статті 6 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію»

Стаття 14. Асоційоване членство в кооперативі

У кооперативі допускається асоційоване членство для осіб, які визнають його статут та внесли пай.

Асоційований член кооперативу - фізична чи юридична особа, яка внесла пайовий внесок і користується правом дорадчого голосу в кооперативі. При ліквідації кооперативу асоційований член кооперативу має переважне порівняно з членами кооперативу право на одержання паю.

Порядок вступу до кооперативу та участь асоційованого члена в його господарській та іншій діяльності, права та обов'язки такого члена, розміри пайів та виплат на паї визначаються статутом кооперативу.

У кооперативі допускається асоційоване членство для осіб, які визнають його статут та внесли пай. Таким чином, вступний *внесок асоційований член кооперативу не вносить.*

Асоційованим член українських кооперативів також можуть бути не тільки громадяни чи юридичні особи - резиденти України, а й нерезиденти України.

Хоча асоційовані члени не беруть участі в управлінні кооперативом, оскільки мають тільки право дорадчого голосу, однак вони користуються іншою перевагою – при ліквідації кооперативу пай повертається в першу чергу таким членам . Оскільки асоційовані члени виконують функцію інвестора для кооперативів, то переважне право на отримання паю можна розглядати як форму захисту інвестицій. Цілком зрозуміло, що за таких особливостей *будуть особливими й порядок вступу до кооперативу та участь асоційованого члена в діяльності кооперативу, обов'язки такого члена, розміри пайів та виплат на паї.*

Вікові обмеження для всіх членів кооперативу однакові: асоційованим членом кооперативу теж може бути фізична особа віком не молодше 16 років, що пов'язано із цивільною дієздатністю фізичної особи.¹⁰⁴

Стаття 15. Вищий орган управління кооперативу

Вищим органом управління кооперативу є загальні збори членів кооперативу.

До компетенції загальних зборів членів кооперативу належить:

затвердження статуту кооперативу та внесення до нього змін, прийняття інших рішень, що стосуються діяльності кооперативу; утворення

¹⁰⁴ Відповідно до статі 30 Цивільного кодексу України, цивільною дієздатністю фізичної особи є її здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання.

органів управління та органів контролю за діяльністю кооперативу, інших органів кооперативу;

заслуховування звітів його органів управління і органів контролю;

затвердження порядку розподілу доходу кооперативу;

визначення розмірів вступного і членського внесків та паїв;

визначення розмірів, порядку формування та використання фондів кооперативу;

визначення розмірів оплати праці голови правління, голови ревізійної комісії (ревізора), а також кошторису на утримання апарату органів управління та органів контролю за діяльністю кооперативу;

затвердження річного звіту і балансу кооперативу;

затвердження рішення правління або голови правління про прийняття нових членів та припинення членства;

прийняття рішень щодо володіння, користування та розпорядження майном;

утворення спеціальних комісій із залученням як консультантів найманих працівників;

прийняття рішень про вступ кооперативу до кооперативних об'єднань;

прийняття рішень про реорганізацію або ліквідацію кооперативу.

Рішенням загальних зборів членів кооперативу до компетенції загальних зборів можуть бути віднесені інші питання діяльності кооперативу.

Чергові загальні збори членів кооперативу скликаються правлінням або головою кооперативу у разі потреби, але не рідше одного разу на рік.

Про дату, місце, час проведення та порядок денний загальних зборів члени кооперативу повинні бути повідомлені не пізніше ніж за 10 днів до визначеного строку їх проведення.

Позачергові загальні збори членів кооперативу скликаються на вимогу:

не менше третини його членів;

спостережної ради;

ревізійної комісії (ревізора);

органу управління кооперативного об'єднання, членом якого він є.

Позачергові загальні збори членів кооперативу повинні бути скликані протягом 20 днів з дня надходження такої вимоги. У разі незабезпечення правлінням (головою) кооперативу скликання позачергових загальних зборів вони можуть бути скликані особами, які вимагали їх скликання, протягом наступних 20 днів.

У разі коли з організаційних причин (через територіальне розміщення чи значну чисельність членів кооперативу) проведення загальних зборів членів кооперативу неможливе, статутом кооперативу може бути передбачено скликання зборів уповноважених кооперативу. Кількість членів кооперативу, які мають право делегувати уповноважених, та порядок делегування уповноважених для участі у зборах уповноважених визначаються статутом кооперативу.

Загальні збори членів кооперативу правомочні вирішувати питання, якщо на них присутні більше половини його членів, а збори уповноважених - за наявності не менше двох третин уповноважених.

Кожний член кооперативу чи уповноважений кооперативу має один голос, і це право не може бути передано іншій особі.

Рішення загальних зборів членів (зборів уповноважених) кооперативу про прийняття, внесення змін до статуту, вступ до кооперативного об'єднання або вихід з нього та про реорганізацію або ліквідацію кооперативу вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало не менш як 75 відсотків членів кооперативу, присутніх на загальних зборах кооперативу. З інших питань рішення приймаються простою більшістю голосів членів (уповноважених) кооперативу, присутніх на його загальних зборах.

Рішення загальних зборів членів (зборів уповноважених) кооперативу приймаються відповідно до його статуту відкритим або таємним голосуванням.

Характерною рисою кооперативів є демократичний характер управління, контролю за діяльністю посадових осіб з боку членів, їх змінюваність та виборність; кожен член кооперативу має на загальних зборах лише один голос, незалежно від кількості внесених паїв¹⁰⁵. Основними правовими засадами, на яких здійснюється управління кооперативом, є самоврядування, гласність, участь його членів у вирішенні питань діяльності кооперативів.

Вищим органом управління кооперативу є загальні збори його членів.

Закон визначає низку питань, які становлять виключну компетенцію загальних зборів. Будь-який інший орган управління кооперативу не має права приймати рішення з цих питань.

Водночас, вони мають право розглядати і вирішувати будь-які питання діяльності кооперативу, оскільки рішенням загальних зборів членів кооперативу до компетенції загальних зборів можуть бути віднесені інші питання діяльності кооперативу. Це підкреслює особливий правовий статус загальних зборів та є однією з гарантій захисту прав членів кооперативу в управлінні справами.

¹⁰⁵ Аграрне право України : підручник / В. М. Єрмоленко, О. В. Гафурова, М. В. Гребенюк [та ін.]; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.

Важливою гарантією захисту прав членів є встановлений порядок проведення та скликання загальних зборів, прийняття ними рішень та можливості їх оскарження.

У Законі, на перший погляд, наведено вичерпний перелік прав на скликання позачергових загальних зборів, однак статутом кооперативу можуть бути передбачені й інші випадки¹⁰⁶.

Для кооперативів з великою кількістю членів надзвичайно важливим є інститут уповноважених кооперативу. Це мінімізує видатки кооперативу на організацію зборів та робить управління кооперативом більш мобільним.

Обов'язок правління повідомляти членів кооперативу заздалегідь про час і місце їх проведення та порядок денний зборів (не пізніше ніж за 10 днів) надає можливість для всіх членів кооперативу підготуватися до цих зборів, а також гарантує, що за цей час порядок денний не буде змінено.

Загальні збори членів кооперативу правомочні вирішувати питання, якщо на них присутні більше половини його членів, а збори уповноважених - за наявності не менше двох третин уповноважених. Цю норму необхідно тлумачити як таку, що встановлює мінімальну кількість членів, необхідну для правомочності загальних зборів. Тобто є цілком можливим встановлення з ініціативи самих кооперативів більш високих норм представництва. З іншого боку, ця норма не може бути нижчою за передбачену в законі, адже це може призвести до проведення загальних зборів при мінімальній кількості учасників.

Недотримання норм цієї статті може стати підставою для припинення або скасування незаконних рішень загальних зборів.

Стаття 16. Виконавчий орган кооперативу

Виконавчим органом кооперативу є правління, яке очолює голова, повноваження якого визначаються статутом кооперативу. Виконавчий орган підзвітний вищому органу управління кооперативу і несе перед ним відповідальність за ефективність роботи кооперативу.

У кооперативі, до складу якого входить менше ніж 10 членів, обирається лише голова кооперативу.

Виконавчий орган кооперативу:

здійснює управління кооперативом у період між загальними зборами членів кооперативу, забезпечує виконання їх рішень;

представляє кооператив у відносинах з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, міжнародними організаціями, юридичними та фізичними особами;

укладає угоди між кооперативом та іншими особами;

діє від імені кооперативу в межах, передбачених статутом кооперативу.

Виконавчий орган може бути наділений іншими повноваженнями, визначеними вищим органом управління кооперативу або статутом кооперативу.

¹⁰⁶ У Господарському кодексі України також зазначається, що статутом можуть бути передбачені й інші випадки скликання загальних зборів (п. 3 ст. 102)

Члени правління та голова кооперативу обираються загальними зборами членів кооперативу на строк, визначений статутом, але не більше ніж на п'ять років. Порядок обрання або відкликання членів правління та голови кооперативу, а також порядок проведення засідань правління кооперативу та прийняття ним рішень визначаються статутом кооперативу.

Правління кооперативу може наймати виконавчого директора для оперативного управління діяльністю кооперативу. Виконавчий директор не може бути членом кооперативу.

Виконавчий директор виконує свої функції на умовах контракту, який укладає з ним правління кооперативу, формує виконавчу дирекцію та виконує функції, делеговані йому правлінням кооперативу.

Виконавчий директор несе персональну відповідальність за виконання покладених на нього обов'язків, визначених контрактом та статутом кооперативу.

Важливу роль у здійсненні самоврядування кооперативу відіграє правління — виконавчий орган кооперативу, оскільки кожний член кооперативу має право бути обраним до його складу. Правління кооперативу - це колегіальний виконавчо-розпорядчий орган, який здійснює управління кооперативом між загальними зборами і відповідальний перед загальними зборами

У кооперативах, де 10 і більше членів Правління очолює голова, повноваження якого визначаються статутом кооперативу. Він також обирається із числа членів кооперативу¹⁰⁷.

Якщо голова правління виконує свої обов'язки *на платній основі*, то розмір оплати праці визначається загальними зборами.

Члени правління кооперативу працюють *переважно* на громадських засадах. У статутах кооперативів може бути передбачено *винагороду* за їх роботу.

Правління або голова приймають рішення про прийняття нових членів та припинення членства. Це рішення має бути затверджено загальними зборами.

Правління має право скликання чергових загальних зборів.

Демократичність у кооперативі забезпечується також закладеним у Законі принципом ротації: обрання членів правління та голови кооперативу на строк не більше ніж п'ять років.

Серед повноважень правління у першу чергу, слід виділити повноваження щодо забезпечення діяльності загальних зборів: їх скликання, визначення порядку денного, ведення протоколів та контролю за виконанням прийнятих ними рішень. Таким чином, правління забезпечує додержання принципів колективного самоврядування.

Правління також розробляє проект програми економічного і соціального розвитку та організовує після їх прийняття загальними зборами виконання цих планів.

Вирішує найсуттєвіші питання господарської діяльності згідно зі статутом, зокрема: укладання господарських договорів у відповідних сферах діяльності кооперативу (щодо виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, обслуговування сільськогосподарського виробництва та ін.); забезпечує збереження майна, що виражається у недопущенні розкрадання, нестачі, псування матеріальних цінностей; організовує у разі потреби проведення незалежних аудиторських перевірок та за їх результатами звітує на загальних зборах.

¹⁰⁷ Слід розрізняти: у кооперативах з чисельністю до 10 членів є голова кооперативу, у кооперативах з чисельністю понад 10 членів є голова правління, якщо правління обирається, який одночасно є і головою кооперативу.

*Правління кооперативу може наймати виконавчого директора*¹⁰⁸ для оперативного управління діяльністю кооперативу та делегувати йому частину власних повноважень. Щоб не допустити конфлікту інтересів¹⁰⁹ між членами кооперативу та виконавчим директором, Закон передбачає, що виконавчий директор не може бути членом кооперативу. За своїм юридичним статусом він є фактично найманим працівником і на нього поширюється дія законодавства України про працю. З виконавчим директором правління кооперативу укладає контракт, яким визначаються його трудові права та обов'язки, режим його робочого часу та часу відпочинку, умови настання матеріальної відповідальності тощо.

Стаття 17. Спостережна рада кооперативу

Спостережна рада кооперативу здійснює контроль за додержанням статуту кооперативу та за діяльністю виконавчого органу управління кооперативу.

У кооперативі, в якому кількість членів перевищує 50 осіб, може утворюватися спостережна рада кооперативу.

Спостережна рада кооперативу обирається із числа членів кооперативу на загальних зборах кооперативу у кількості 3-5 чоловік, які працюють у раді на громадських засадах.

Спостережна рада кооперативу підзвітна загальним зборам членів кооперативу.

До складу спостережної ради кооперативу не можуть входити члени правління чи члени ревізійної комісії (ревізор) кооперативу.

Повноваження членів спостережної ради кооперативу можуть бути достроково припинені за рішенням загальних зборів членів кооперативу.

¹⁰⁸ Закон не містить будь-яких норм про призначення виконавчого директора у кооперативах, чисельність менше ніж 10 членів. Як правило, у таких кооперативах, де не обирається правління, функції виконавчого директора виконує голова кооперативу. При цьому слід зазначити, що для такого випадку Закон не містить норм про оплату праці голови кооперативу. Відповідно до Закону, до компетенції загальних зборів членів кооперативу належить визначення розмірів оплати праці тільки голови правління, голови ревізійної комісії (ревізора).

Водночас, відповідно до Закону, рішенням загальних зборів членів кооперативу до компетенції загальних зборів можуть бути віднесені інші питання діяльності кооперативу, тобто й питання призначення виконавчого директора чи питання оплати праці голови кооперативу, що виконує функції виконавчого директора.

¹⁰⁹ Конфлікт інтересів - реальні або такі, що видаються реальними, протиріччя між приватними інтересами особи та її службовими повноваженнями, наявність яких може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень.

Також конфлікт інтересів може бути визначений як ситуація, за якої особа в позиції довіри (виконавчий директор, якщо він ще буде й членом кооперативу) має протилежні професійні або особисті інтереси (як член кооперативу). Такі протилежні інтереси можуть ускладнити виконання обов'язку неупереджено. Конфлікт інтересів існує навіть тоді, коли він не стає наслідком яких-небудь неетичних чи неправомірних дій. Конфлікт інтересів може створити враження нечистоти, що може підірвати довіру до кооперативу.

У кооперативі, де кількість членів перевищує 50 осіб контрольні функції можуть бути розділені між двома органами - спостережною радою¹¹⁰ та ревізійною комісією.

Спостережна рада, на відміну від ревізійної комісії, здійснює тільки загальний контроль за додержанням статуту кооперативу та за діяльністю правління кооперативу.

Щоб забезпечити певну незалежність членів спостережної ради, Законом передбачено, що вони не можуть бути членами правління або ревізійної комісії та не отримують винагороди за свою працю.

Стаття 18. Ревізійна комісія (ревізор) кооперативу

Для контролю за фінансово-господарською діяльністю кооперативу обирається ревізійна комісія. У кооперативі, до складу якого входить менше ніж 10 членів, функції ревізійної комісії виконує ревізор.

Ревізійна комісія (ревізор) підзвітна загальним зборам членів кооперативу і обирається загальними зборами з числа членів кооперативу у порядку, встановленому його статутом. Членами ревізійної комісії (ревізором) не можуть бути члени правління кооперативу чи його спостережної ради.

Перевірки результатів фінансово-господарської діяльності кооперативу проводяться ревізійною комісією за власною ініціативою, а також за рішенням загальних зборів чи на вимогу не менш як 10 відсотків членів кооперативу.

На вимогу ревізійної комісії (ревізора) надаються будь-які матеріали, бухгалтерські та інші документи, а також пояснення посадових осіб кооперативу.

Ревізійна комісія (ревізор) складає висновок за річними звітами про результати діяльності кооперативу.

На відміну від спостережної ради ревізійна комісія (ревізор) мають вужчу сферу діяльності - контроль за фінансово-господарською діяльністю кооперативу. Її діяльність спрямована на раціональне використання майна кооперативу, збереження кооперативної власності, запобігання майновим правопорушенням та виявлення фактів їх вчинення, виявлення і усунення допущених помилок або ж зловживань, безгосподарності, марнотратства тощо.

З членів ревізійної комісії кооперативу на платній основі може працювати тільки голова ревізійної комісії (ревізор). Розмір оплати його праці визначається загальними зборами кооперативу (стаття 15 Закону України «Про кооперацію»).

Стаття 19. Майно кооперативу та джерела його формування

Для досягнення мети своєї діяльності кооператив набуває та використовує майно, фінансові та інші ресурси.

Джерелами формування майна кооперативу є:

¹¹⁰ Спостережна рада може і не створюватися.

вступні, членські та цільові внески його членів, паї та додаткові паї;

майно, добровільно передане кооперативу його членами;

кошти, що надходять від провадження господарської діяльності;

кошти, що надходять від створених кооперативом підприємств, установ, організацій;

грошові та майнові пожертвування, благодійні внески, гранти¹¹¹, безоплатна технічна допомога юридичних і фізичних осіб, у тому числі іноземних;

інші надходження, не заборонені законодавством.

Кооператив є власником будівель, споруд, грошових та майнових внесків його членів, виготовленої продукції, доходів, одержаних від її реалізації та провадження іншої передбаченої статутом діяльності, а також іншого майна, придбаного на підставах, не заборонених законом.

Володіння, користування та розпорядження майном кооперативу здійснюють органи управління кооперативу відповідно до їх компетенції, визначеної статутом кооперативу.

Встановлена цим Законом норма про те, що джерелами формування майна кооперативу є інші надходження, не заборонені законодавством¹¹², відкриває перед кооперативом можливість комбінувати такі джерела.

Основним та найреальнішим джерелом формування майна кооперативу є пайові внески. Вони можуть сплачуватися майном, майновими правами та/або грошми. У період завершення врегулювання майнових відносин на селі ще є реальна можливість залучити частину того майна, котре ще залишилось, для формування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Як показала практика, процес створення кооперативу (особливо сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу) та формування його матеріально-технічної бази на основі майнових паїв є досить складним. Без кваліфікованої консультаційної допомоги, розробленого практичного механізму, належного юридичного і економічного супроводу сільським громадам самотійно цю проблему не вирішити.

Кооператив як суб'єкт господарювання провадить господарську, яка після створення кооперативу стає основним джерелом його надходжень.

Кооператив як юридична особа має майно, відокремлене від майна членів Кооперативу і будь-якої третьої особи, та має право від свого імені набувати майнових та немайнових прав і нести обов'язки.

Кооператив як юридична особа самотійно розпоряджається належним йому на праві власності майном відповідно до законодавства та статуту.

¹¹¹ Гранти для кооперативів в Україні надають проекти міжнародної технічної допомоги (проект USAID AgroInvest), благодійні організації (МБО «Добробут громад», «Данон Екосистем фонд»), бізнес-компанії (Данон).

¹¹² Наприклад, кооператив не може отримувати доходи від акцій, оскільки не може бути їхнім емітентом.

Стаття 19-1. Права членів кооперативу на його майно

Член житлово-будівельного, дачно-будівельного, гаражно-будівельного, житлового, дачного, гаражного чи іншого відповідного кооперативу має право володіння, користування, а за згодою кооперативу - і розпорядження квартирою, дачею, гаражем, іншою будівлею, спорудою або приміщенням кооперативу, якщо він не викупив це майно.

У разі викупу квартири, дачі, гаража, іншої будівлі, споруди або приміщення член житлово-будівельного, дачно-будівельного, гаражно-будівельного, житлового, дачного, гаражного кооперативу чи іншого відповідного кооперативу стає власником цього майна.

Положення цієї статті не застосовуються до об'єктів права власності кооперативів, діяльність яких регулюється спеціальними законами.

Ця стаття не коментується, оскільки не регулює відносини у сільськогосподарському кооперативі.

Стаття 20. Фонди кооперативу

Для забезпечення статутної діяльності кооператив у порядку, передбаченому його статутом, формує пайовий, резервний, неподільний та спеціальний фонди.

Пайовий фонд - майно кооперативу, що формується за рахунок паїв (у тому числі додаткових) членів та асоційованих членів кооперативу.

Неподільний фонд створюється в обов'язковому порядку і формується за рахунок вступних внесків та відрахувань від доходу кооперативу. Цей фонд не може бути розподілений між членами кооперативу, крім випадків, передбачених законом. Порядок відрахувань до неподільного фонду частини доходу визначається статутом кооперативу.

Резервний фонд створюється за рахунок відрахувань від доходу кооперативу, перерозподілу неподільного фонду, пожертвувань, безповоротної фінансової допомоги та за рахунок інших не заборонених законом надходжень для покриття можливих втрат (збитків).

Спеціальний фонд створюється за рахунок цільових внесків членів кооперативу та інших передбачених законом надходжень для забезпечення його статутної діяльності і використовується за рішенням органів управління кооперативу.

Дивись коментарі до пункту 2 статті 1 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію»

Стаття 21. Паї членів кооперативу

Пай кожного члена кооперативу формується за рахунок разового внеску або часток протягом певного періоду. Майнові внески оцінюються у грошовій формі.

Розмір паю члена кооперативу залежить від фактичного його внеску до пайового фонду. Паї, в тому числі резервного і спеціального фондів, є персоніфікованими і у сумі визначають загальну частку кожного члена кооперативу у майні кооперативу.

У разі виходу або виключення з кооперативу фізична чи юридична особа має право на одержання своєї загальної частки натурою, грошми або (за бажанням) цінними паперами відповідно до їх вартості на момент виходу, а земельної ділянки - у натурі.

Строк та інші умови одержання членом кооперативу своєї загальної частки встановлюються статутом кооперативу, при цьому строк одержання зазначеної частки не може перевищувати двох років, а відлік його розпочинається з 1 січня року, що настає з моменту виходу або виключення з кооперативу.

Право власності членів кооперативу - фізичних осіб на свою загальну частку успадковується.

Дивись коментарі до пункту 1 статті 1 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію»

Стаття 22. Земля кооперативу

Земля кооперативу складається із земельних ділянок, наданих йому в оренду або придбаних ним у власність. Землі загального користування дачного кооперативу безоплатно передаються йому у власність із земель державної або комунальної власності відповідно до закону.

Кооперативи придбавають земельні ділянки відповідно до Земельного кодексу України.

Дивись коментарі до пункту 3 статті 9, пункту 1 статті 14 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію»

Стаття 23. Економічні засади діяльності кооперативів

Кооператив відповідно до свого статуту самостійно визначає основні напрями діяльності, здійснює її планування.

Кооперативи самостійно розробляють програми і плани економічного та соціального розвитку, розглядають і затверджують їх на загальних зборах членів кооперативу.

Кооперативи мають право провадити будь-яку господарську діяльність, передбачену статутом і не заборонену законом.

Кооператив має право відкривати свої філії, відділення, представництва без створення юридичної особи.

Наведені вище частини цієї статті не створюють спеціального правового поля, а тільки дублюють норми Цивільного та Господарського кодексів України, підтверджуючи право кооперативу як юридичної особи – суб'єкта цивільних та господарських відносин.

Виробничі кооперативи провадять господарську діяльність з метою одержання прибутку. Інші кооперативи надають послуги своїм членам, не маючи на меті одержання прибутку.

Ця норма у частині виробничих кооперативів повторює норми Цивільного та Господарського кодексів України, а у частині обслуговуючих кооперативів є важливою, оскільки наголошує на неприбутковій природі таких кооперативів і служить підставою для надання їм ознаки неприбутковості.

Оподаткування, облік і звітність у кооперативі здійснюються у порядку, передбаченому законодавством.

Закон передбачає, що економічною основою діяльності кооперативу є облік і звітність, які (як і оподаткування) здійснюються в порядку, передбаченому законодавством.

Невід'ємною частиною статуту кооперативу (кооперативного об'єднання) є порядок обліку і звітності у кооперативі (об'єднанні).

Відповідно до вимог Господарського кодексу України, усі суб'єкти господарювання, а, значить і кооператив, зобов'язані вести первинний (оперативний) облік результатів власної діяльності, складати та подавати відповідно до вимог закону статистичну інформацію¹¹³ та інші дані, визначені законом, а також вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність згідно з законодавством¹¹⁴.

Слід зауважити, що ніхто не має права вимагати від кооперативів надання статистичної інформації та інших даних, не передбачених законом або з порушенням порядку, встановленого законом.

Кооператив зобов'язаний вести господарський облік. Кооперативу важливо знати, яка продукція, (послуга) користується попитом, їхню вартість, який дохід вона приносить. Цей процес відбувається безперервно.

Господарський облік умовно можна розділити на 5 напрямків:

- Оперативний облік
- Управлінський облік
- Статистичний облік
- Податковий облік
- Бухгалтерський облік

Оперативний або оперативно-технічний облік. Його метою є швидкий щоденний збір господарської інформації, уточнення даних бухгалтерського обліку про собівартість та випуск продукції, витрати фонду заробітної плати, рентабельність та низка інших показників ділового циклу.

Управлінський облік - це процес у рамках кооперативу, який забезпечує управлінський апарат кооперативу інформацією, яка використовується для планування, управління і контролю

¹¹³ Дивись Закон України «Про державну статистику».

¹¹⁴ Дивись Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»

діяльності кооперативу. Традиційною завданням управлінського обліку є калькулювання собівартості, і, відповідно, облік витрат.

Внутрішньогосподарський (управлінський) облік відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначається, як система обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством і як частина бухгалтерського обліку. Кооператив відповідно до Закону самостійно визначає свою облікову політику; розробляє систему і форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності і контролю господарських операцій, визначає перелік і право працівників на підписання бухгалтерських документів, затверджує правила документообігу і технологію обробки облікової інформації, додаткову систему рахунків і реєстрів аналітичного обліку.

Статистичний облік дозволяє отримати інформацію про продуктивність праці в кооперативі, коефіцієнти змінності роботи обладнання і працівників, забезпеченості працівників житлом і т.д.

Податковий облік - це система групування інформації для визначення податкової бази за податками на підставі первинних документів, згрупованих у відповідності з порядком, передбаченим діючим податковим законодавством.

Податковий облік ведеться з метою формування повної та достовірної інформації про порядок обліку господарських операцій, що були проведені платником протягом звітного періоду з метою оподаткування, а також забезпечення інформацією внутрішніх та зовнішніх користувачів для контролю за вірністю нарахування, повнотою та своєчасністю перерахування податків до відповідних бюджетів.

Законодавчо сформульовані лише загальні принципи організації податкового обліку. Як його вести кожен бухгалтер має визначити самостійно. Якщо, наприклад, для ведення бухгалтерського обліку затверджені певні форми реєстрів обліку (журнали-ордери тощо), то в податковому обліку таких форм не існує.

Головна задача податкового обліку - сформулювати повну та достовірну інформацію про те, як врахована для цілей оподаткування господарська операція.

Підтвердженням даних податкового обліку є:

- первинні облікові документи;
- аналітичні реєстри податкового обліку;
- розрахунок податкової бази тощо.

Податковий облік передбачає нову методологію обліку, повний обліковий цикл, незалежний від бухгалтерського обліку, який ведеться в реєстрах податкового обліку (реєстри господарських операцій, стану розрахунків, одиниці податкового обліку, декларації).

Порядок ведення податкового обліку встановлюється наказом про облікову політику. Облікова політика для цілей оподаткування застосовується послідовно від одного періоду до іншого. Крім того, підприємство має право відобразити в податковій політиці питання, за якими існують протиріччя або рішення яких відсутні на законодавчому рівні (віднесення до малоцінних та швидкозношуваних предметів або основних засобів, амортизація, метод списання запасів, обов'язкові доплати робітникам по підприємству тощо).

Оскільки підприємство самостійно повинно розробляти систему податкового обліку, то ці питання мають бути висвітлені в наказі, а форми реєстрів податкового обліку та порядок відображення в них аналітичних даних потрібно навести в додатках до наказу.

Багато фахівців вважають, що недоліком нинішньої системи ведення обліку на підприємствах є наявність паралельно ведуться бухгалтерського та податкового обліків: існує проблема в розрахунку фінансового результату, що виключає можливість створення податкової декларації про прибуток підприємства на основі бухгалтерських даних.

Бухгалтерський облік регулюється Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства. *Бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку.* Фінансова, податкова, статистична та інші види звітності ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначає основні правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності.

Регулювання питань методології бухгалтерського обліку та фінансової звітності здійснюється Міністерством фінансів України, яке затверджує національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, інші нормативно-правові акти.

Інші центральні органи виконавчої влади, в межах своєї компетенції, розробляють на базі цих стандартів методичні рекомендації щодо їх застосування з урахуванням галузевих особливостей.

Міністерством фінансів України розроблено та затверджено національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку¹¹⁵, інші нормативно-правові акти щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які є обов'язковими для виконання суб'єктами господарювання всіх форм власності (див. додатка).

З метою забезпечення виконання норм Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, інших нормативно-правових актів щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, кооператив и зобов'язані, враховуючи специфіку організації, самостійно розробити, затвердити і забезпечити виконання основного внутрішньогосподарського розпорядчого документа «Положення про облікову політику кооперативу». Це *Положення є основним нормативно-правовим актом для головного бухгалтера кооперативу. У разі відсутності зазначеного положення, бухгалтерський облік у кооперативі в принципі не може бути визнаний «задовільним».*

Існують також особливості бухгалтерського обліку руху коштів державної фінансової підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. *Міністерством аграрної політики України, ННЦ "Інститут аграрної економіки" НААН та Федерацією аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України розроблені «Методичні рекомендації з відображення в бухгалтерському обліку коштів державної фінансової підтримки підприємств АПК».*¹¹⁶

Стаття 24. Ціни і тарифи на продукцію та послуги кооперативів

Кооперативи реалізують товари та надають послуги за цінами і тарифами, встановленими самостійно, а у випадках, передбачених законом, - за державними цінами і тарифами.

Кооперативи мають право реалізувати товари та надавати послуги за цінами і тарифами, що встановлюються на договірних засадах, окремо для членів кооперативу та інших осіб.

Ціноутворення — це процес встановлення і розробки ціни¹¹⁷ на товари та послуги. Базується на попиті, вартості, пропозиції, товарно-грошовому обігу.

У виробничому кооперативі, метою діяльності якого є отримання прибутку, процес ціноутворення не відрізняється від такого ж процесу у будь-яких інших підприємницьких товариствах.

¹¹⁵ Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 року № 73 «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 лютого 2013 р. за № 336/22868.

¹¹⁶ Дивись <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/776/37/>.

¹¹⁷ Ціна - фундаментальна економічна категорія, яка означає кількість грошей, за яку продавець згоден продати, а покупець готовий купити одиницю товару. Ціна певної кількості товару складає його вартість, тому правомірно говорити про ціну як грошову вартість одиниці товару.

У сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі вимоги, правила щодо ціноутворення повинні міститися у Правилах внутрішньогосподарської діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу.

Головний момент ціноутворення в сільськогосподарських обслуговуючих кооперативах: *кооператив проводить господарські операції не з членами, а з суб'єктами ринку від імені своїх членів, не заробляючи при цьому прибутку для себе.* Оскільки кінцева собівартість послуг, витрати на функціонування кооперативу остаточно може бути підрахована в кінці фінансового року, ціноутворення в такому кооперативі складається з двох частин:

- Спочатку року, перед поставкою/закупівлею продукції, надання послуг, засобів виробництва кооператив встановлює попередні ціни.

- Наприкінці року фінансовий результат діяльності кооперативу розподіляється серед його членів через кооперативні виплати, які додаються до попередніх цінам, виплачених їм за надану продукцію, або віднімаються від попередніх цін за надані послуги та засоби.

Кінцева ціна, яку виробник отримує за продукцію (попередня ціна + кооперативні виплати) або плата за послуги та товари (попередня ціна - кооперативні виплати), дорівнює собівартості.

Оскільки попередньо неможливо встановити точний розмір таких витрат, *попередньо встановлені кооперативом ціни підлягають перегляду за результатами року.* Якщо ціна завищена, то фінансовий результат діяльності кооперативу розподіляється між його членами у вигляді кооперативних виплат.

*Ціна, за якою члени кооперативу поставляють свою продукцію для реалізації або за якою проводиться оплата матеріально-технічних ресурсів та послуг, розраховується за спеціальною системою ціноутворення, яка і забезпечує неприбутковий характер сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу.*¹¹⁸

¹¹⁸ При розрахунку попередніх цін сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу необхідно пам'ятати:

1) Виконавчий директор кооперативу, як і його члени, повинен розуміти, що кооператив може в кінці року повернути додатково (понад прогнозованої собівартості послуг) отримані кошти, але не може вимагати додаткової сплати коштів.

2) У будь-якій діяльності є свої ризики, тому надбавка до прогнозованої ціни є платою за такі ризики.

3) Попередня ціна повинна бути зручною для членів кооперативу. Мало хто з членів кооперативу сприйме як належне, що інші комерційні структури будуть пропонувати ціну за вироблену продукцію більш високу, ніж кооператив.

4) Попередня ціна в залежності від ряду факторів може мати різні значення для конкретних членів кооперативу. За певних умов вона може залежати від обсягу послуг, який член кооперативу отримує від кооперативу, транспортних витрат на одиницю послуг для територіально віддаленого члена і т.д.

Попередня ціна є результатом економічних розрахунків, прогнозування ринку і компромісом між бажанням кооперативу застрахуватися від можливих ризиків (дивись Закон України «Про стархування») і бажанням членів кооперативу отримати по можливості більш високу ціну за свою продукцію, як можна дешевше придбати ресурси або отримати послуги за нижчою ціною.

На практиці попередні ціни пропонуються виконавчим директором і затверджуються правлінням кооперативу, або ж прийняття таких рішень делегується виконавчому директору чи голові правління.

Для *переробно-збутових, збутових, заготівельних* кооперативів кінцева ціна за продану продукцію складається з попередньої ціни плюс кооперативні виплати. Визначення попередніх цін для даної групи кооперативів пов'язане з прогнозуванням кінцевої реалізованої ціни самим кооперативом з урахуванням витрат кооперативу, з урахуванням якості, обсягу поставленої членом кооперативу продукції. Таким чином, попередня ціна буде трохи нижче прогнозних реалізованих цін.

Для *сервісних* кооперативів, кооперативів *по матеріально-технічному забезпеченню* кінцева ціна дорівнює: попередня ціна мінус кооперативні виплати або витрати на створення кооперативу і ціни придбання і постачання продукції.

Для *сервісних* кооперативів собівартість придбаних і поставлених членам кооперативу товарів і послуг збільшується на відповідні витрати з утримання кооперативу. Тим не менш, переваги оптових закупівель можуть повністю покрити ці витрати, уникаючи переплат комерційним установам. Зекономлені або додатково виручені кошти кооперативу в кінці року розподіляє через кооперативні виплати. Останні визначаються за залишковим принципом після вирахування всіх витрат, а розподіл між членами кооперативу здійснюється пропорційно до обсягів поставленої продукції або отриманих товарів, послуг відповідної якості.

Стаття 25. Дохід кооперативу та його розподіл

Дохід кооперативу формується з надходжень від господарської діяльності після покриття матеріальних і прирівняних до них витрат та витрат на оплату праці найманих працівників.

Дивись коментар по пункту 4 статті 9 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію».

Дохід розподіляється на:

сплату податків і зборів (обов'язкових платежів) до відповідних бюджетів;

погашення кредитів;

покриття збитків;

проведення відрахувань до фондів кооперативу;

кооперативні виплати;

виплати на паї.

Дивись коментар по пункту 5 статті 9 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію».

Стаття 26. Кооперативні виплати та виплати на паї

Кооперативні виплати - частина доходу, що розподіляється за результатами фінансового року між членами кооперативу пропорційно їх участі в господарській діяльності кооперативу у порядку, визначеному рішенням вищого органу управління кооперативу. *Ця норма не поширюється на сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи. {Частина перша статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5495-VI від 20.11.2012}*

Кооперативні виплати - частина доходу виробничого кооперативу, що розподіляється між членами кооперативу з урахуванням їх *трудової та іншої участі* в діяльності кооперативу. Нарахування і виплата часток доходу на паї здійснюються за підсумками фінансового року з доходу, що залишається у розпорядженні кооперативу з урахуванням необхідності формування його фондів. За рішенням загальних зборів членів кооперативу виплата часток доходу на паї може здійснюватися у грошовій формі, товарами, цінними паперами тощо.

Щодо сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу - дивись *коментар по пункту 5 статті 9 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» (термін «кооперативні виплати у сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі»).*

Виплати на паї - виплати частини доходу кооперативу на паї члена та асоційованого члена кооперативу.

Розмір виплат на паї встановлюється рішенням загальних зборів членів кооперативу після відрахувань обов'язкових коштів на формування і поповнення його фондів. Виплати можуть здійснюватися у грошовій формі, товарами, цінними паперами, а також у формі збільшення паю та в інших формах, передбачених статутом кооперативу. Загальна сума виплат на паї не може перевищувати 20 відсотків доходу, визначеного до розподілу.

Сплата відсотків на внесені членами кооперативу паї схожа на виплату дивідендів, хоча одержання прибутків не є основним завданням кооперативу. Якщо значна частина прибутку спрямовується на виплату на паї, то це може призвести до втрати кооперативом кооперативної природи.

Тому відсотки на пай повинні бути невисокими. У статуті кооперативу обов'язково треба визначати межі виплати на пай у відсотках. Вони можуть бути меншими, ніж ті, що передбачені Законом.

Кооперативні виплати та виплати на паї до оплати праці не належать.

За здійснення трудової функції члени кооперативу отримують заробітну плату,.

Стаття 27. Майнова відповідальність кооперативу та його членів

Кооператив відповідає за своїми зобов'язаннями всім належним йому майном. Порядок покриття завданих кооперативом збитків визначається його статутом.

Члени кооперативу відповідають за зобов'язаннями кооперативу в межах внесеного ними паю, якщо інше не передбачено статутом кооперативу або законом.

Кооператив не несе відповідальності за зобов'язаннями своїх членів.

Проблемою для практичного застосування серед положень цієї статті є норма проте, що члени кооперативу відповідають за зобов'язаннями кооперативу в межах внесеного ними паю, якщо інше не передбачено статутом кооперативу або законом.

Це положення Закону не забороняє іншими законодавчими актами встановлювати відповідальність членів кооперативу особистим майном за його зобов'язаннями.

Відповідно до статті 43 Закону "Про кооперацію в СРСП" додаткову (субсидіарну) відповідальність¹¹⁹ за боргами кооперативу встановлено для членів кооперативів у сферах виробництва та послуг як додаткову гарантію їх надійної діяльності.

¹¹⁹ *Субсидіарна відповідальність* застосовується у випадку, коли в зобов'язанні беруть участь два боржники, один із яких є основним, а другий — додатковим (субсидіарним). Субсидіарний боржник несе відповідальність перед кредитором додатково до відповідальності основного боржника. Кредитор має право висувати вимогу до субсидіарного боржника не одразу, а лише в тому випадку, якщо цю вимогу не задовольнив основний боржник. Класичним прикладом виникнення субсидіарної відповідальності є договір гарантії, за яким гарант зобов'язується перед кредитором погасити заборгованість боржника, якщо він не зробить це самостійно. У разі задоволення вимоги кредитора субсидіарним боржником він отримує право регресу до основного боржника.

У статті 97 Податкового кодексу України передбачено, що в разі ліквідації платника податків, не пов'язаної з банкрутством особою, відповідальною за погашення грошових зобов'язань чи податкового боргу платника податків, *є щодо кооперативів*, кредитних спілок, товариств співвласників житла або інших колективних господарств - їх члени (пайовики) солідарно¹²⁰ (пункт 97.4.5).

А стаття 108 Цивільного України (дивись також частину 2 статті 163 Цивільного України) передбачає субсидіарну (додаткову) відповідальність членів виробничого кооперативу за його зобов'язаннями своїм майном у розмірі, не меншому їх пайового внеску, якщо більший розмір відповідальності не передбачено законом або статутом кооперативу.

Частина 5 статі 163 ЦК України передбачає, що особливості створення і діяльності сільськогосподарських кооперативів можуть встановлюватися законом. Зважаючи на це, Закон України "Про сільськогосподарську кооперацію" встановлює, що члени сільськогосподарських (в тому числі виробничих) кооперативів відповідають за зобов'язаннями кооперативів тільки в межах внесеного ним паю.

З одного боку субсидіарна (солідарна) відповідальність членів кооперативу мобілізує їх для активної участі в діяльності, зокрема контролю за діяльністю кооперативу, з іншого може служити додатковим бар'єром для участі у кооперативі.

Стаття 28. Реорганізація кооперативу

Реорганізація (злиття, приєднання, поділ, виділення, перетворення) кооперативу відбувається за рішенням загальних зборів членів кооперативу у порядку, визначеному законодавством та статутом кооперативу.

Відповідно до статті 169 Цивільного кодексу України, договором або законом може бути передбачена поряд із відповідальністю боржника додаткова (субсидіарна) відповідальність іншої особи. До пред'явлення вимоги особі, яка несе субсидіарну відповідальність, кредитор повинен пред'явити вимогу до основного боржника. Якщо основний боржник відмовився задовольнити вимогу кредитора або кредитор не одержав від нього в розумний строк відповіді на пред'явлену вимогу, кредитор може пред'явити вимогу в повному обсязі до особи, яка несе субсидіарну відповідальність. Кредитор не може вимагати задоволення своєї вимоги від особи, яка несе субсидіарну відповідальність, якщо ця вимога може бути задоволена шляхом зарахування зустрічної вимоги до основного боржника. Особа, яка несе субсидіарну відповідальність, повинна до задоволення вимоги, пред'явленої їй кредитором, повідомити про це основного боржника, а у разі пред'явлення позову,- подати клопотання про залучення основного боржника до участі у справі. У разі недотримання цих вимог особою, яка несе субсидіарну відповідальність, основний боржник має право висунути проти регресної вимоги особи, яка несе субсидіарну відповідальність, заперечення, які він мав проти кредитора.

¹²⁰ *Солідарна відповідальність* характеризується тим, що в разі її застосування кредитор вправі притягти до відповідальності як усіх боржників разом, так і кожного з них окремо, причому як повністю, так і в частині боргу. Більш того, кредитор, який не одержав повного задоволення від одного з солідарних боржників, має право вимагати недоодержане з решти солідарних боржників. При цьому солідарні боржники залишаються зобов'язаними доти, доки зобов'язання не погашено повністю. Отже, ця відповідальність застосовується за принципом: «один за всіх і всі за одного» і є найвигіднішою для кредитора. Зазначимо, що боржник, який виконав солідарне зобов'язання, має право зворотної вимоги (регресу) до кожного з решти боржників у рівній частці, якщо інше не встановлено законом або договором. Законом, зокрема, встановлено, що особи, які спільно заподіяли шкоду, несуть солідарну відповідальність перед потерпілим.

Відповідно до статті 543 Цивільного кодексу України, у разі солідарного обов'язку боржників (солідарних боржників) кредитор має право вимагати виконання обов'язку частково або в повному обсязі як від усіх боржників разом, так і від будь-кого з них окремо. Кредитор, який одержав виконання обов'язку не в повному обсязі від одного із солідарних боржників, має право вимагати недоодержане від решти солідарних боржників. Солідарні боржники залишаються зобов'язаними доти, доки їхній обов'язок не буде виконаний у повному обсязі. Солідарний боржник не має права висувати проти вимоги кредитора заперечення, що ґрунтуються на таких відносинах решти солідарних боржників з кредитором, у яких цей боржник не бере участі. Виконання солідарного обов'язку у повному обсязі одним із боржників припиняє обов'язок решти солідарних боржників перед кредитором.

У разі реорганізації права та обов'язки кооперативу переходять до його правонаступників.

Дивись коментар по статті 11 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію».

Стаття 29. Ліквідація кооперативу

Кооператив ліквідується:

за рішенням загальних зборів членів кооперативу або зборів уповноважених; за рішенням суду.

Єдиною підставою для ліквідації кооперативу за рішенням загальних зборів є воля більшості членів кооперативу. Жоден державний орган не має права примусити кооператив до самоліквідації або заборонити йому це зробити. Добровільний порядок створення кооперативу передбачає і добровільний порядок його ліквідації.

Третя сторона може домагатися ліквідації кооперативу тільки через суд.

Ліквідація кооперативу здійснюється комісією, призначеною органом, який прийняв рішення про його ліквідацію. Цим же органом визначається порядок діяльності ліквідаційної комісії.

З дня призначення ліквідаційної комісії до неї переходять повноваження з управління кооперативом.

Якщо рішення про ліквідацію прийнято загальними зборами, то вони й призначають ліквідаційну комісію. У ролі ліквідаційної комісії може виступати орган управління кооперативу.

У випадку судового рішення про ліквідацію кооперативу комісію призначає суд.

Після призначення ліквідаційної комісії статутні органи кооперативу припиняють діяльність.

Ліквідаційна комісія, обрана загальними зборами членів кооперативу, підлягає контролю з боку ревізійної комісії кооперативу до завершення ліквідації.

Для вирішення окремих питань, що стосуються процесу ліквідації, затвердження звіту про проведеної ліквідацію, ліквідаційна комісія має право скликати загальні збори. Від імені кооперативу ліквідаційна комісія виступає в суді.

Ліквідаційна комісія не має статусу юридичної особи, а підприємство, що ліквідується, в період її роботи статусу юридичної особи не втрачає. Отже, дієздатність юридичної особи здійснюється через ліквідаційну комісію. Дії комісії розглядаються як дії самої юридичної особи. Комісія здійснює дії, у тому числі виступає в суді від імені юридичної особи і набуває безпосередньо для неї права і обов'язки.

Ліквідаційна комісія зобов'язана провести роботу, пов'язану із стягненням дебіторської заборгованості кооперативу і виявленням претензій кредиторів (з повідомленням останніх про ліквідацію кооперативу), встановити порядок і строки проведення ліквідації, а також строк для

заявлення претензій кредиторами, який не може бути меншим ніж два місяці з дня публікації інформації про ліквідацію кооперативу.

Ліквідаційна комісія проводить ліквідацію кооперативу у порядку, встановленому законом.

Майно кооперативу, що залишилося після задоволення вимог кредиторів кооперативу, здійснення виплат членам кооперативу паїв та виплат на паї, кооперативних виплат, оплати праці, розрахунків з кооперативним об'єднанням, членом якого він є, розподіляється між членами кооперативу у порядку, визначеному статутом.

Загальний порядок ліквідації юридичної особи встановлюють Цивільний (стаття 111) та Господарський (стаття 60) кодекси України.

Встановлення порядку і строків ліквідації кооперативу здійснює орган, що прийняв рішення про ліквідацію.

Встановлюється також строк для задоволення претензій кредиторів. Але він за законом не може бути меншим двох місяців з моменту оголошення про ліквідацію.

Слід також зазначити, що порядок ліквідації має бути передбачено статутом кооперативу.

Виконання ліквідаційною комісією своїх обов'язків: повідомлення про ліквідацію юридичної особи в пресі (за місцезнаходженням), про порядок і строки ліквідації; вжиття необхідних заходів для стягнення дебіторської заборгованості, виявлення кредиторів та претензій останніх. У разі якщо відомі кредитори, то ліквідаційна комісія повідомляє їх про ліквідацію письмово.

Робота ліквідаційної комісії починається з опублікування оголошення про ліквідацію юридичної особи, в якому зазначаються порядок і строки заявлення кредитором претензій. у спеціальному друкованому засобі масової інформації спеціально уповноваженого органу з питань державної реєстрації.

Перелік інформації, яка повинна міститися у повідомленні про припинення юридичної особи, зазначено у статті 22 Закону України „Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців“.

Строк, протягом якого має бути розміщено оголошення про ліквідацію юридичної особи в офіційному засобі масової інформації, встановлено тільки для господарських товариств. Так, статтею 20 Закону України „Про господарські товариства“ встановлено, що інформація про ліквідацію товариства має бути опублікована ліквідаційною комісією у триденний строк з моменту її призначення.

При ліквідації підприємства обов'язковим є проведення інвентаризації. Це передбачено підпунктом „ж“ пункту 3 Інструкції по інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків, затвердженої наказом Міністерства України від 11.08.1994р. № 69 і зареєстрованої у Міністерстві України 26.08.1994р. за № 202/412, та пунктом 12 Порядку подання фінансової звітності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2000р. № 419. Однак цими документами не визначено конкретну дату проведення такої інвентаризації. Логічно припустити, що це дата прийняття рішення про ліквідацію. Проводити інвентаризацію потрібно перед складанням проміжного ліквідаційного балансу.

Результати інвентаризації відображаються в бухгалтерському та податковому обліку в звичайному порядку.

Також положення Господарського кодексу України та Закону України „Про господарські товариства” передбачають здійснення ліквідаційною комісією оцінки майна юридичної особи, що ліквідується.

Ліквідаційна комісія після закінчення строку для пред’явлення вимог кредиторами складає проміжний ліквідаційний баланс, який містить відомості про склад майна юридичної особи, що ліквідується, перелік пред’явлених кредиторами вимог, а також про результати їх розгляду. Проміжний ліквідаційний баланс затверджується учасниками юридичної особи або органом, який прийняв рішення про ліквідацію юридичної особи.

Для виплати грошових сум кредиторів встановлена спеціальна черговість, яка визначена статтею 112 Цивільного кодексу України.

Після завершення розрахунків з кредиторами ліквідаційна комісія складає ліквідаційний баланс, що затверджується учасниками юридичної особи або органом, який прийняв рішення про ліквідацію юридичної особи, а майно юридичної особи, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, передається її учасникам відповідно до закону та статуту.

Необхідно звернути увагу на те, що Закон України „Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців” вимагає нотаріального посвідчення підписів членів ліквідаційної комісії на ліквідаційному балансі юридичної особи (стаття 36 Закону).

Внесення відповідного запису до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців про державну реєстрацію припинення юридичної особи, що є останнім етапом ліквідаційного процесу.

Після здійснення всіх заходів ліквідаційного процесу юридична особа позбавляється статусу юридичної особи.

Майно неподільного фонду не підлягає поділу між його членами і передається за рішенням ліквідаційної комісії іншій (іншим) кооперативній організації (кооперативним організаціям) або зараховується до доходу бюджету. При цьому у рішенні повинні бути визначені напрями використання зазначеного майна.

У резолюції Міжнародного кооперативного альянсу на його конгресі 1995 року (Манчестер) було визнано, що неподільний фонд корисний кооперативам, тому що без нього важко забезпечити розвиток, конкурентоздатність, виживаність на ринку, а, отже, успішну, прибуткову роботу, від підсумків якої залежить рівень доходів кожного члена.

Неподільний фонд звичайно використовується з метою виробничого, науково-технічного й іншого розвитку кооперативу, здійснення їм будівництва (у тому числі житлового для членів і працівників кооперативу), забезпечення безпечних умов праці, рішення соціальних і інших задач, що вимагають капітальних витрат. Частина коштів неподільного фонду кооперативу може скласти його резервний фонд, який створюється за рахунок відрахувань від доходу кооперативу, перерозподілу неподільного фонду, пожертвувань, безповоротної фінансової допомоги та за рахунок інших не заборонених законом надходжень для покриття можливих втрат (збитків).

Неподільний фонд ліквідованого кооперативу можна розглядати як резерв для розвитку інших кооперативів і кооперативного руху загалом.

Закон не визначає критерії та порядок вибору кооперативу, якому передається майно, а також порядок такої передачі. Це доцільно було зазначити у статуті кооперативу.

Зарахування майна кооперативу до доходу бюджету виглядає досить дивною нормою, потребує механізмів реалізації та уточнень щодо того, до якого саме бюджету зараховується майно неподільного фонду, а також, як цим майном розпорядиться бюджет.¹²¹

Дивись також коментар до пункту 2 статті 1 (термін «неподільний фонд» та пункту 3) Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію»

Розділ III

КООПЕРАТИВНЕ ОБ'ЄДНАННЯ

Стаття 30. Кооперативне об'єднання

Кооперативне об'єднання - спілка, ліга, асоціація, альянс та інші форми добровільного об'єднання кооперативів за видами діяльності чи територіальною ознакою з метою створення сприятливих умов для діяльності кооперативів, що входять до його складу, та їх членів.

Членом кооперативного об'єднання також може бути інше кооперативне об'єднання.

Кооперативні об'єднання створюються та діють з місцевим (сільським, селищним, міським, районним, обласним, республіканським в Автономній Республіці Крим) або загальнодержавним статусом і є некомерційними організаціями.

Члени кооперативного об'єднання будь-якого рівня - кооперативи, кооперативні об'єднання - зберігають статус юридичної особи.

Якщо кооперативи створюються фермерами, фермерськими господарствами¹²², особистими селянськими господарствами, домогосподарствами для надання допомоги та послуг їх господарствам, то кооперативні об'єднання створюються для допомоги і послуг кооперативам.. Навіщо ж кооперативам об'єднуватися? Відповідь у простому прикладі: невеликим кооперативам треба вести бухгалтерський облік. Тобто кожному кооперативу необхідно утримувати бухгалтера. А якщо об'єднатися, тоді один бухгалтер зможе обслуговувати більшу кількість кооперативів.

¹²¹ Виникає ще одна проблема: а що буде, якщо для органу влади (утримувача бюджету) є неприйнятним формулювання ліквідаційної комісії про напрямки використання майна?

¹²² Закон України «Про фермерське господарство» Фермерські господарства разом з іншими сільськогосподарськими товаровиробниками мають право створювати обслуговуючі сільськогосподарські кооперативи, кооперативні банки, спілки, інші об'єднання, а також бути засновниками (учасниками) господарських товариств. А створені за участю фермерських господарств обслуговуючі сільськогосподарські кооперативи не є прибутковими (стаття 26).

Окрім того цим Законом передбачено, що фермерським господарствам надається допомога за рахунок Державного бюджету України і місцевих бюджетів, у тому числі через Український державний фонд підтримки фермерських господарств, на поворотній основі строком до п'яти років, на такі цілі: придбання техніки, обладнання, поновлення обігових коштів, на виробництво та переробку сільськогосподарської продукції, будівництво та реконструкцію виробничих і невиробничих приміщень, у тому числі житлових, закладення багаторічних насаджень, розвиток кредитної та обслуговуючої кооперації, зрошення та меліорацію земель.

Створення та організація діяльності кооперативних об'єднань - об'єднань сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, регулюється, зокрема, нормами законів «Про сільськогосподарську кооперацію», «Про кооперацію», Цивільним та Господарським кодексами України.

У кооперативного об'єднання - організаційні та економічні кооперативні основи.

Питання про входження кооперативів в об'єднання кооперативів вирішується виключно загальними зборами кооперативів.

Дивись коментар до пункту 2 статті 1 (термін «кооперативна організація») та до статті 10 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію».

Стаття 31. Порядок створення кооперативного об'єднання

Кооперативне об'єднання створюється за рішенням установчих зборів, конференції, з'їзду уповноважених представників кооперативів, кооперативних об'єднань.

Установчі збори, конференція, з'їзд ухвалюють установчий договір, затверджують статут та обирають органи управління кооперативного об'єднання.

Кооперативне об'єднання набуває статусу юридичної особи з моменту державної реєстрації, яка здійснюється в порядку, передбаченому законом.

Першим кроком до створення кооперативного об'єднання є створення ініціативної групи, розробка пропозицій щодо майбутньої діяльності такого об'єднання, проектів установчих документів, прийняття загальними зборами кооперативів рішення про створення кооперативного об'єднання і призначення повноважних представників кооперативів, які будуть вести переговори, брати участь в установчих зборах (конференції, з'їзді) кооперативного об'єднання та підписувати установчі документи.

Порядок проведення установчих зборів, та дії, пов'язані із державною реєстрацією аналогічні з проведення установчих зборів кооперативу.

Кооперативне об'єднання є юридичною особою. Статус юридичної особи Кооперативне об'єднання набуває з дня його державної реєстрації.

Кооперативне об'єднання є некомерційною, неприбутковою членською організацією.

Кооперативне об'єднання має самостійний баланс, поточні та вкладні (деPOSITNІ) рахунки у банківських установах, круглу печатку і штампи зі своїм найменуванням, бланки, знак для товарів і послуг, емблему відповідно до законодавства України.

Кооперативне об'єднання може укласти угоди, набувати майнові та немайнові права, нести обов'язки, бути позивачем і відповідачем у суді загальної юрисдикції, господарському та третейському суді.

Кооперативне об'єднання не має права втручатися у господарську діяльність сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів – членів Кооперативного об'єднання.

Дивись також коментар до статті 7 цього Закону.

Стаття 32. Установчий договір кооперативного об'єднання

Установчий договір кооперативного об'єднання повинен містити:

склад засновників кооперативного об'єднання, їх найменування, дані про державну реєстрацію;

порядок створення кооперативного об'єднання;

відомості про розміри та порядок сплати вступних, членських та інших внесків;

рішення про обрання та повноваження посадових осіб, відповідальних за створення, реєстрацію та організацію роботи кооперативного об'єднання;

рішення про затвердження статуту кооперативного об'єднання;

порядок формування і використання доходів кооперативного об'єднання;

порядок виходу з кооперативного об'єднання.

Установчий договір може містити інші положення з питань діяльності кооперативного об'єднання.

Установчий договір кооперативного об'єднання є близький за змістом до протоколу про наміри, який рекомендується оформлювати при створення кооперативу. Однак обов'язковість протоколу про наміри та вимоги до нього не встановлені законодавством. Окрім того, установчий договір має містити рішення про затвердження статуту кооперативного об'єднання. Це мало б означати, що на установчих зборах спочатку приймається статут кооперативного об'єднання, а потім цей факт фіксується в установчому договорі. У такому випадку установчий договір відграє роль протоколу загальних зборів. Хоча й протокол теж повинен бути. Таким чином, роль установчого договору – за наявності статуту – є не до кінця зрозумілою, однак він є обов'язковим для кооперативних об'єднань.

Кооперативне об'єднання є «кооперативом кооперативів», тому норми, що стосуються кооперативів, застосовуються до кооперативного об'єднання (стаття 10 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію»)

Слід звернути увагу на те, що у кооперативному об'єднанні є членські внески, які не сплачуються у кооперативах (*дивись коментар до пункту 2 статті 1 (термін «членський внесок») Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію»*). У цьому є подібність з громадськими об'єднаннями.

Слід звернути увагу також на те, що кооперативне об'єднання може виступити ініціатором скликання позачергових загальних зборів будь-якого з кооперативів, що входить до складу такого об'єднання (стаття 15 цього Закону), а при ліквідації майно кооперативу розподіляється між членами кооперативу лише після розрахунків з кооперативним об'єднанням, членом якого він є.

Регулювання відносин у кооперативному об'єднанні встановлюється законодавством

Стаття 33. Статут кооперативного об'єднання

Кооперативне об'єднання діє на підставі статуту, який затверджується установчими зборами (конференцією, з'їздом) уповноважених представників кооперативів, кооперативних об'єднань.

Статут кооперативного об'єднання повинен містити:

- найменування, статус та місцезнаходження кооперативного об'єднання;**
- перелік його членів;**
- порядок прийняття, внесення змін до статуту;**
- мету створення і завдання, а також вичерпний перелік видів діяльності кооперативного об'єднання;**
- порядок створення та повноваження органів управління та ревізійно-контрольних органів кооперативного об'єднання;**
- умови і порядок вступу та виходу з кооперативного об'єднання;**
- права та обов'язки членів кооперативного об'єднання;**
- порядок встановлення розміру та сплати вступного, членського та інших внесків;**
- порядок прийняття рішень органами управління кооперативного об'єднання;**
- джерела формування, порядок розпорядження та використання майна кооперативного об'єднання;**
- порядок утворення та використання фондів;**
- порядок розподілу доходів та погашення збитків кооперативного об'єднання;**
- майнову відповідальність кооперативного об'єднання та його членів;**
- порядок обліку і звітності в кооперативному об'єднанні;**
- порядок ліквідації та реорганізації кооперативного об'єднання та вирішення пов'язаних з цим майнових питань.**

Статут кооперативного об'єднання може містити інші положення з питань його діяльності.

Статут кооперативного об'єднання, а не установчий договір, є головним документом кооперативної організації. У цій статті викладені обов'язкові норми статуту кооперативного об'єднання. Хоча ці вимоги не є вичерпними. Кооперативне об'єднання самостійно включає інші норми до статуту.

У кооперативних об'єднаннях сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, виходячи із норми статті 10 Закону України «Про сільськогосподарську обслуговуючу кооперацію» про те, що норми, що стосуються кооперативів, застосовуються до кооперативного об'єднання, можуть використовуватися Правила внутрішньогосподарської діяльності..

Дивись також коментарі до статей 4 і 8 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію»

Розділ IV

ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ В КООПЕРАТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

Стаття 34. Правове регулювання трудових відносин

Трудові відносини в кооперативних організаціях регулюються цим Законом, законодавством про працю, статутами кооперативних організацій та правилами їх внутрішнього розпорядку.

Для здійснення мети і статутних завдань кооперативна організація може залучати до роботи за трудовим договором осіб, які не є її членами. У разі залучення осіб на визначений строк чи на час виконання певної роботи за згодою сторін між кооперативною організацією та найманим працівником може укладатися договір у формі контракту.

Кооперативна організація самостійно визначає форми і систему оплати праці своїх членів і найманих працівників з урахуванням вимог, встановлених законодавством.

Трудові відносини всіх працівників, сприяючи зростанню продуктивності праці, поліпшенню якості роботи, підвищенню ефективності суспільного виробництва і піднесенню на цій основі матеріального і культурного рівня життя трудящих, зміцненню трудової дисципліни і поступовому перетворенню праці на благо суспільства в першу життєву потребу кожної працездатної людини регулює Кодекс законів про працю України

Стаття 35. Соціальна підтримка членів кооперативних організацій та найманих працівників

Кооперативні організації гарантують своїм членам та найманим працівникам оплату праці відповідно до фаху, кваліфікації та особистого трудового внеску, належні умови праці, а також забезпечують соціально-економічні гарантії, передбачені законодавством.

За рішенням загальних зборів членів кооперативу працівникам кооперативу можуть надаватися додаткові пільги соціального захисту за рахунок доходу кооперативу.

Встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму є обов'язковими для виконання кооперативами.

Економічні, правові та організаційні засади оплати праці працівників, які перебувають у трудових відносинах, на підставі трудового договору з підприємствами, установами, організаціями усіх форм власності та господарювання, а також з окремими громадянами та сфери державного і

договірного регулювання оплати праці і спрямований на забезпечення відтворювальної і стимулюючої функцій заробітної плати регулюються Законом України «Про оплату праці».

Питання соціального захисту, соціальної безпеки регулюється законодавством. За рішенням загальних зборів можуть бути прийняті додаткові заходи соціального захисту, якщо це зробити дозволяє дохід кооперативу.

Стаття 36. Охорона праці

Кооперативна організація забезпечує додержання встановлених відповідно до законодавства вимог з охорони праці, техніки безпеки, санітарних вимог на виробництві.

Кооперативна організація несе відповідальність за шкоду, заподіяну здоров'ю членів кооперативу - фізичних осіб, найманих працівників внаслідок виконання ними своїх службових обов'язків, відповідно до закону.

Основні положення щодо реалізації конституційного права працівників на охорону їх життя і здоров'я у процесі трудової діяльності, на належні, безпечні і здорові умови праці, регулює за участю відповідних органів державної влади відносини між роботодавцем і працівником з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища і встановлює єдиний порядок організації охорони праці в Україні Закон України «Про охорону праці».

Відповідальність за заподіяння майнової та моральної шкоди відноситься до позадоговірних зобов'язань і виникає в результаті порушення прав, що мають абсолютний характер, – майнових прав (права власності) або особистих нематеріальних благ (життя, здоров'я, честь) і регулюється Цивільним кодексом України

Розділ V

ДЕРЖАВА І КООПЕРАЦІЯ

Стаття 37. Взаємовідносини між державою і кооперативними організаціями

Держава гарантує додержання прав і законних інтересів кооперативних організацій та їх членів, максимально сприяє розвитку і зміцненню їх господарської самостійності.

Держава сприяє підготовці висококваліфікованих кадрів для системи кооперації, розвитку мережі кооперативної освіти, проведенню наукових досліджень з питань кооперації.

Кооперативні організації взаємодіють з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування в питаннях виробництва продукції та надання послуг з метою зниження рівня безробіття, розв'язання інших економічних і соціальних проблем.

Власність кооперативних організацій є недоторканною, перебуває під захистом держави і охороняється законом. Забороняється використання майна кооперативних організацій на цілі, не пов'язані з їх статутною діяльністю.

(Офіційне тлумачення положень частини четвертої статті 37 див. в Рішенні Конституційного Суду № 16-рп/2004 від 11.11.2004)¹²³

Держава не відповідає за зобов'язаннями кооперативних організацій, а кооперативні організації не відповідають за зобов'язаннями держави.

Забороняється втручання органів державної влади та органів місцевого самоврядування у фінансово-господарську та іншу діяльність кооперативних організацій, крім випадків, прямо передбачених законом.

Збитки, завдані кооперативній організації внаслідок виконання рішень органів державної влади, органів місцевого самоврядування або їх посадових осіб, а також внаслідок невиконання чи неналежного виконання органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування передбачених законодавством обов'язків щодо цієї організації, підлягають відшкодуванню у встановленому порядку. Спори з питань відшкодування збитків вирішуються у судовому порядку.

Дивись коментар до статті 15 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію»

Стаття 38. Контроль за діяльністю кооперативних організацій

Контроль за діяльністю кооперативних організацій здійснюють відповідні органи державної влади в межах своєї компетенції, встановленої законом.

Стаття 19 Господарського кодексу України окреслює сфери державного контролю та нагляду за господарською діяльністю суб'єктів господарювання, в тому числі й кооперативів.

3. Держава здійснює контроль і нагляд за господарською діяльністю суб'єктів господарювання у таких сферах:

збереження та витрачання коштів і матеріальних цінностей суб'єктами господарських відносин - за станом і достовірністю бухгалтерського обліку та звітності;

фінансових, кредитних відносин, валютного регулювання та податкових відносин - за додержанням суб'єктами господарювання кредитних зобов'язань перед державою і розрахункової дисципліни, додержанням вимог валютного законодавства, податкової дисципліни;

цін і ціноутворення - з питань додержання суб'єктами господарювання державних цін на продукцію і послуги;

монополізму та конкуренції - з питань додержання антимонопольно-конкурентного законодавства;

¹²³ Документ розміщено у Додатках.

земельних відносин - за використанням і охороною земель; водних відносин і лісового господарства - за використанням та охороною вод і лісів, відтворенням водних ресурсів і лісів;

виробництва і праці - за безпекою виробництва і праці, додержанням законодавства про працю; за пожежною, екологічною, санітарно-гігієнічною безпекою; за дотриманням стандартів, норм і правил, якими встановлено обов'язкові вимоги щодо умов здійснення господарської діяльності;

споживання - за якістю і безпечністю продукції та послуг;

зовнішньоекономічної діяльності - з питань технологічної, економічної, екологічної та соціальної безпеки.

Органи державної влади і посадові особи, уповноважені здійснювати державний контроль і державний нагляд за господарською діяльністю, їх статус та загальні умови і порядок здійснення контролю і нагляду визначаються законами.

Незаконне втручання та перешкоджання господарській діяльності суб'єктів господарювання з боку органів державної влади, їх посадових осіб при здійсненні ними державного контролю та нагляду забороняються.

Органи державної влади і посадові особи зобов'язані здійснювати інспектування та перевірки діяльності суб'єктів господарювання неупереджено, об'єктивно і оперативно, дотримуючись вимог законодавства, поважаючи права і законні інтереси суб'єктів господарювання.

Суб'єкт господарювання має право на одержання інформації про результати інспектування і перевірок його діяльності не пізніше як через тридцять днів після їх закінчення, якщо інше не передбачено законом. Дії та рішення державних органів контролю та нагляду, а також їх посадових осіб, які проводили інспектування і перевірку, можуть бути оскаржені суб'єктом господарювання у встановленому законодавством порядку.

Усі суб'єкти господарювання, відокремлені підрозділи юридичних осіб, виділені на окремий баланс, зобов'язані вести первинний (оперативний) облік результатів своєї роботи, складати та подавати відповідно до вимог закону статистичну інформацію та інші дані, визначені законом, а також вести (крім громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які провадять господарську діяльність і зареєстровані відповідно до закону як підприємці) бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність згідно із законодавством.

Забороняється вимагати від суб'єктів господарювання, відокремлених підрозділів юридичних осіб, виділених на окремий баланс, подання статистичної інформації та інших даних, не передбачених законом або з порушенням порядку, встановленого законом.

Ця стаття Господарського кодексу України виходить з приписів Конституції України, які закріплюють права і свободи громадян України, у тому числі право на підприємницьку (господарську) діяльність, що не суперечить законодавству. Виходячи з цього, право без обмежень здійснювати діяльність, яка не заборонена законодавством і не суперечить йому, становить один із визначальних принципів господарювання.

Розділ VI

МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ І ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ КООПЕРАТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Стаття 39. Міжнародні зв'язки кооперативних організацій

Кооперативні організації України мають право вступати до міжнародних кооперативних організацій з метою розвитку співробітництва з кооперативами різних країн.

Кооперативи та кооперативні об'єднання самостійно встановлюють міжнародні зв'язки з організаціями зарубіжних країн, беруть участь у Міжнародному кооперативному альянсі та здійснюють інші зв'язки з міжнародними організаціями, сприяють розвитку співробітництва та солідарності учасників кооперативного руху різних країн, пропаганді своїх принципів і цінностей.

З 1992 року 27-30 жовтня 1992 р. Україну у Міжнародному кооперативному альянсі представляє одна організація – Центральні спілку споживчих товариств України – Укоопспілка.

Стаття 40. Зовнішньоекономічна діяльність кооперативних організацій

Кооперативні організації самостійно провадять зовнішньоекономічну діяльність відповідно до законодавства України.

Відповідно до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Зовнішньоекономічна діяльність - діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами; Точніше, видається, визначення цієї діяльності, що міститься в Господарському кодексі України. Зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання, за Кодексом, є господарська діяльність, яка в процесі її здійснення потребує перетинання митного кордону України майном та (або) робочою силою (ст. 377).

Порядок використання доходу кооперативної організації в іноземній валюті встановлюється валютним законодавством України.

Кооперативи мають право бути власниками валютних цінностей, що знаходяться на території України, а також валютних цінностей, що знаходяться за межами України, крім випадків, передбачених законодавчими актами України.

Кооперативи мають право здійснювати валютні операції з урахуванням обмежень, встановлених цим Декретом Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» та іншими актами валютного законодавства України.¹²⁴

¹²⁴ Режим здійснення валютних операцій на території України, визначає загальні принципи валютного регулювання, повноваження державних органів і функції банків та інших фінансових установ України в регулюванні валютних операцій, права й обов'язки суб'єктів валютних відносин, порядок здійснення валютного контролю, відповідальність за порушення валютного законодавства встановлюється Декретом Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю».

Розділ VII

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 41. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

2. Кооперативи та кооперативні об'єднання, які створено до набрання чинності цим Законом, зобов'язані протягом року з дня набрання чинності цим Законом привести свої статuti у відповідність із цим Законом.

3. До приведення статутів у відповідність із цим Законом кооперативи та кооперативні об'єднання керуються положеннями діючих статутів у частині, що не суперечить цьому Закону.

4. Кабінету Міністрів України протягом року з дня набрання чинності цим Законом:

підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо приведення законодавчих актів у відповідність із цим Законом;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

Коментар до цієї статі не є актуальним, оскільки минуло 10 років з часу прийняття цього Закону.

Президент України Л.КУЧМА

м. Київ, 10 липня 2003 року

№ 1087-IV

ПРАВОВІ ДОДАТКИ

ДЕЯКІ ПРАВОВІ АКТИ

у сфері сільськогосподарської обслуговуючої кооперації
та суміжні правові акти.

Закони України

- Конституція України
- Цивільний кодекс України
- Господарський кодекс України
- Податковий кодекс України
- Бюджетний кодекс України
- Земельний кодекс України
- Закон України «Про кооперацію»
- Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію»
- Закон Союзу Радянських Соціалістичних Республік “Про кооперацію в СРСР”
- Закон України „Про фермерське господарство»
- Закон України «Про споживчу кооперацію»
- Закон України «Про сільськогосподарський перепис»
- Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»
- Закон України «Про місцеві державні адміністрації»
- Закон України «Про особисте селянське господарство»
- Закон України «Про громадські об’єднання»
- Закону України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність».
- Кодекс законів про працю України
- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»
- Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»
- Закон України «Про державні цільові програми»
- Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців»
- Закон України «Про державну статистику»
- Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»
- Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність»
- Закон України «Про охорону праці»
- Законом України «Про оплату праці»
- Закон України „Про господарські товариства”
- Закон України "Про нотаріат"

Укази Президента України

- Указ Президента України від 19 грудня 2000 року № 1348/2000 «Про заходи щодо розвитку кооперативного руху та посилення його ролі в реформуванні економіки України на ринкових засадах»
- Указ Президента України від 27 серпня 2002 року «Про додаткові заходи щодо підвищення рівня захисту майнових прав сільського населення»

□ Указ Президента України від 23 квітня 2011 року № 500/2011 «Про Міністерство аграрної політики та продовольства України»

Акти Кабінету Міністрів України

□ Постанова КМУ від 3 червня 2009 р. № 557 «Про затвердження Державної цільової економічної програми підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року».

□ Постанова КМУ від 22.06.2011 № 704 «Про скорочення кількості та укрупнення державних цільових програм»

□ Розпорядження КМУ від 11 лютого 2009 р. № 184-р. «Про схвалення Концепції Державної цільової програми підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року».

□ Постанова КМУ від 13 травня 2009 р. № 463 «Про затвердження Порядку використання у 2009 році коштів Стабілізаційного фонду для здешевлення кредитів, фінансування інвестиційних проектів та підтримки окремих проектів в агропромисловому комплексі» (Із змінами і доповненнями, внесеними постановами Кабінету Міністрів України від 1 липня 2009 року № 649, від 1 липня 2009 року № 650, від 1 липня 2009 року № 654, від 12 серпня 2009 року № 913, від 14 жовтня 2009 року № 1090).

□ Постанова КМУ від 1 липня 2009 р. № 723 «Про затвердження Порядку використання у 2009 році коштів Стабілізаційного фонду для державної підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів» (Із змінами і доповненнями, внесеними постановами Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2009 року № 953, від 9 вересня 2009 року № 1039).

□ Постанова КМУ від 9 вересня 2009 р. № 1039 «Деякі питання надання державної підтримки сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам».

□ Постанова КМУ від 12 грудня 2002 р. № 1858 «Про затвердження Програми розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на 2003 - 2004 роки»

□ Розпорядження КМУ від 11 лютого 2009 р. № 219-р «Про затвердження плану організаційних заходів щодо сприяння розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та забезпечення доступу особистих селянських і фермерських господарств на ринок аграрної продукції».

□ Розпорядження КМУ від 19 серпня 2009 р. № 1014-р «Деякі питання надання державної підтримки сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам»

□ Постанова КМУ від 22 січня 1996 р. № 118 «Про створення Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України»

□ Постанова КМУ від 19 вересня 2007 р. № 1158 «Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року»

□ Постанова КМУ від 9 березня 2011 року № 272 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів».

□ Декретом Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю».

Акти Міністерства аграрної політики та продовольства України

□ Наказ Мінагрополітики від 21 травня 2013 року № 315 «Про затвердження Примірного статуту сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу».

□ Наказ Мінагрополітики від 20 жовтня 2009 року № 749 «Про затвердження Рекомендацій щодо роботи регіональних комісій з проведення конкурсного відбору сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів для надання фінансової підтримки»

□ Наказ Мінагрополітики від 18 березня 2003 року № 67 «Про затвердження Рекомендацій щодо створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів з використанням майнових паїв або часток в майні, що знаходиться у спільній частковій власності колишніх членів реорганізованих колективних сільськогосподарських підприємств».

□ Наказ Мінагрополітики від 31 серпня 2000 року № 168 «Про розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів».

□ Наказ Мінагрополітики від 23 січня 2001 року № 5 «Про забезпечення виконання Указу Президента України від 19 грудня 2000 р. N 1348 "Про заходи щодо розвитку кооперативного руху та посилення його ролі в реформуванні економіки України на ринкових засадах".

□ Наказ Мінагрополітики від 5 жовтня 2009 року № 719 «Про формування Переліку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів»

□ Наказ Мінагрополітики від 29 вересня 2009 року № 714 «Про затвердження Примірного договору про надання фінансової підтримки сільськогосподарському обслуговуючому кооперативу».

□ Наказ Мінагрополітики від 9 жовтня 2009 року № 732 «Про комісію Мінагрополітики з питань надання державної підтримки сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам» (Із змінами і доповненнями, внесеними наказом Міністерства аграрної політики України від 27 жовтня 2009 року N 760).

□ Наказ від 31 липня 2009 року № 551 «Про затвердження орієнтовного кошторису придбання техніки та/або технологічного обладнання сільськогосподарськими обслуговуючими кооперативами» (Із змінами і доповненнями, внесеними наказом Міністерства аграрної політики України від 20 жовтня 2009 року № 750).

□ Наказ Мінагрополітики від 17.08.2011 р. № 410 «Про затвердження Порядку та умов проведення конкурсного відбору сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів для надання їм фінансової підтримки за рахунок коштів державного бюджету»

Акти інших органів влади

□ Рішення конституційного суду України у справі за конституційним зверненням Центральної спілки споживчих товариств України про офіційне тлумачення положень пункту 1 статті 9, пункту 1 статті 10 Закону України “Про споживчу кооперацію”, частини четвертої статті 37 Закону України “Про кооперацію” (справа про захист права власності організацій споживчої кооперації) від 11 листопада 2004 року № 16-рп/2004

□ Наказ ДПА від 24.01.2011 № 37 «Про затвердження Положення про Реєстр неприбуткових установ та організацій»

□ Наказ Міністерства фінансів України від 24.01.2013 року № 37 «Про затвердження Положення про Реєстр неприбуткових установ та організацій»:

□ Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 року № 73 «Про

затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 лютого 2013 р. за № 336/22868.

ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ¹²⁵**(витяг)****Стаття 84. Підприємницькі товариства**

1. Товариства, які здійснюють підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками (підприємницькі товариства), можуть бути створені лише як господарські товариства (повне товариство, командитне товариство, товариство з обмеженою або додатковою відповідальністю, акціонерне товариство) або *виробничі кооперативи*.

Стаття 85. Непідприємницькі товариства

1. Непідприємницькими товариствами є товариства, які не мають на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками.

2. Особливості правового статусу окремих видів непідприємницьких товариств встановлюються законом.

Стаття 86. Здійснення підприємницької діяльності непідприємницькими товариствами та установами

1. Непідприємницькі товариства (*кооперативи*, крім виробничих, об'єднання громадян тощо) та установи можуть поряд зі своєю основною діяльністю здійснювати підприємницьку діяльність, якщо інше не встановлено законом і якщо ця діяльність відповідає меті, для якої вони були створені, та сприяє її досягненню.

{ Частина перша статті 86 із змінами, внесеними згідно із Законом N 5495-VI (5495-17) від 20.11.2012 }

Стаття 150. Ліквідація товариства з обмеженою відповідальністю

1. Товариство з обмеженою відповідальністю може бути ліквідоване за рішенням загальних зборів його учасників, у тому числі у зв'язку зі спливом строку, на який товариство було створене, а також за рішенням суду - у випадках, встановлених законом.

2. Товариство з обмеженою відповідальністю може бути перетворене в акціонерне товариство чи у *виробничий кооператив*.

Параграф 2. Виробничий кооператив**Стаття 163. Поняття виробничого кооперативу**

1. Виробничим кооперативом є добровільне об'єднання громадян на засадах членства для спільної виробничої або іншої господарської діяльності, яка базується на їхній особистій трудовій участі та об'єднанні його членами майнових пайових внесків. Статутом кооперативу та законом може бути передбачено участь у діяльності виробничого кооперативу на засадах членства також інших осіб.

2. Члени виробничого кооперативу несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями кооперативу у розмірах та порядку, встановлених статутом кооперативу і законом .

3. Найменування кооперативу має містити його назву, а також слова "виробничий кооператив".

4. Правовий статус виробничих кооперативів, права та обов'язки їх членів встановлюються цим Кодексом та іншим законом (1087-15).

5. Особливості створення і діяльності сільськогосподарських кооперативів можуть встановлюватися законом (469/97-ВР).

¹²⁵ Редакція від 09.06.2013 р.

Стаття 164. Установчі документи виробничого кооперативу

1. Установчим документом виробничого кооперативу є його статут, що затверджується загальними зборами його членів.

2. Статут виробничого кооперативу має містити крім відомостей, передбачених статтею 88 цього Кодексу, відомості про: розмір пайового внеску члена кооперативу; склад і порядок внесення пайових внесків членами кооперативу та про їхню відповідальність за порушення зобов'язання щодо внесення пайових внесків; характер і порядок трудової участі його членів у діяльності кооперативу та їхньої відповідальності за порушення зобов'язань щодо особистої трудової участі; порядок розподілу прибутку і збитків кооперативу; розмір і умови субсидіарної відповідальності його членів за зобов'язаннями кооперативу; склад і компетенцію органів управління кооперативу та про порядок ухвалення ними рішень.

3. Кількість членів кооперативу не може бути меншою, ніж встановлено законом.

Стаття 165. Майно виробничого кооперативу

1. Майно, що є у власності виробничого кооперативу, поділяється на паї його членів відповідно до статуту кооперативу.

2. Член виробничого кооперативу зобов'язаний внести до дня державної реєстрації кооперативу не менше десяти відсотків пайового внеску, а частину, що залишилася, - протягом року з дня його державної реєстрації, якщо інший строк не встановлений статутом кооперативу.

Порядок внесення пайових внесків членами виробничого кооперативу встановлюється статутом кооперативу і законом.

3. Виробничий кооператив не має права випускати акції.

4. Прибуток виробничого кооперативу розподіляється між його членами відповідно до їхньої трудової участі, якщо інший порядок не встановлений статутом кооперативу.

5. Майно, що залишилося після ліквідації виробничого кооперативу та задоволення вимог його кредиторів, розподіляється між його членами відповідно до їхньої трудової участі, якщо інший порядок не встановлений статутом кооперативу.

Стаття 166. Припинення членства у виробничому кооперативі і перехід паю

1. Член виробничого кооперативу має право на вихід із кооперативу. У цьому разі йому виплачується вартість паю або видається майно, пропорційне розміру його паю, а також здійснюються виплати, встановлені статутом кооперативу.

Видача паю, виплата вартості паю та інші виплати членові кооперативу, що виходить з нього, здійснюються у порядку, встановленому статутом кооперативу і законом.

2. Член виробничого кооперативу може бути виключений із кооперативу за рішенням загальних зборів у разі невиконання чи неналежного виконання обов'язків, покладених на нього статутом кооперативу, а також в інших випадках, встановлених статутом кооперативу і законом.

Член виробничого кооперативу, якого виключили із кооперативу, має право на одержання паю та інших виплат, встановлених статутом кооперативу, відповідно до частини першої цієї статті.

3. Член виробничого кооперативу має право передати свій пай чи його частину іншому членові кооперативу, якщо інше не встановлено статутом кооперативу і законом.

Передача паю (його частини) особі, яка не є членом виробничого кооперативу, допускається лише за згодою кооперативу. У цьому разі інші члени кооперативу користуються переважним правом купівлі такого паю (його частини). Порядок відчуження паю чи його частини іншому членові кооперативу або третій особі встановлюється статутом кооперативу і законом.

4. У разі смерті члена виробничого кооперативу його спадкоємці можуть бути прийняті у члени кооперативу, якщо інше не встановлено статутом кооперативу. За відмови прийняти

спадкоємців у члени кооперативу кооператив виплачує спадкоємцям вартість паю померлого члена кооперативу.

5. Звернення стягнення на пай члена виробничого кооперативу за його власними зобов'язаннями допускається лише у разі недостатності у нього іншого майна у порядку, встановленому статутом кооперативу і законом.

6. У разі звернення заставодержателем стягнення на пай члена виробничого кооперативу, що переданий у заставу, застосовуються положення частини третьої цієї статті.

Стаття 1172. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою

1. Юридична або фізична особа відшкодовує шкоду, завдану їхнім працівником під час виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків.

2. Замовник відшкодовує шкоду, завдану іншій особі підрядником, якщо він діяв за завданням замовника.

3. Підприємницькі товариства, *кооперативи* відшкодовують шкоду, завдану їхнім учасником (членом) під час здійснення ним підприємницької або іншої діяльності від імені товариства чи кооперативу.

Президент України Л.КУЧМА

м. Київ, 16 січня 2003 року

N 435-IV

ГОСПОДАРСЬКИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ¹²⁶

(витяг)

Стаття 63. Види та організаційні форми підприємств

1. Залежно від форм власності, передбачених законом, в Україні можуть діяти підприємства таких видів:

приватне підприємство, що діє на основі приватної власності громадян чи суб'єкта господарювання (юридичної особи);

підприємство, що діє на основі колективної власності (підприємство колективної власності);

комунальне підприємство, що діє на основі комунальної власності територіальної громади;

державне підприємство, що діє на основі державної власності;

підприємство, засноване на змішаній формі власності (на базі об'єднання майна різних форм власності).

В Україні можуть діяти також інші види підприємств, передбачені законом.

...

5. Корпоративне підприємство утворюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діє на основі об'єднання майна та/або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів та ризиків підприємства. *Корпоративними є кооперативні підприємства*, підприємства, що створюються у формі господарського товариства, а також інші підприємства, в тому числі засновані на приватній власності двох або більше осіб.

6. *Особливості правового статусу унітарних і корпоративних підприємств встановлюються цим Кодексом, іншими законодавчими актами.*

{ Частина сьому статті 63 виключено на підставі Закону N 4618-VI (4618-17) від 22.03.2012 }

Глава 10**ПІДПРИЄМСТВА КОЛЕКТИВНОЇ ВЛАСНОСТІ****Стаття 93. Поняття підприємства колективної власності**

1. Підприємством колективної власності визнається корпоративне або унітарне підприємство, що діє на основі колективної власності засновника (засновників).

2. *Підприємствами колективної власності є виробничі кооперативи*, підприємства споживчої кооперації, підприємства громадських та релігійних організацій, інші підприємства, передбачені законом.

Стаття 94. Господарська діяльність кооперативів

1. Кооперативи як добровільні об'єднання громадян з метою спільного вирішення ними економічних, соціально-побутових та інших питань можуть створюватися у різних галузях (виробничі, споживчі, житлові тощо). Діяльність різних видів кооперативів регулюється законом.

2. Господарська діяльність кооперативів повинна здійснюватися відповідно до вимог цього Кодексу, інших законодавчих актів.

¹²⁶ Редакція від 09.06.2013 року.

З метою здійснення господарської діяльності на засадах підприємництва громадяни можуть утворювати виробничі кооперативи (кооперативні підприємства).

Стаття 95. Виробничий кооператив

1. Виробничим кооперативом визнається добровільне об'єднання громадян на засадах членства з метою спільної виробничої або іншої господарської діяльності, що базується на їх особистій трудовій участі та об'єднанні майнових пайових внесків, участі в управлінні підприємством та розподілі доходу між членами кооперативу відповідно до їх участі у його діяльності.

2. Виробничі кооперативи можуть здійснювати виробничу, переробну, заготівельно-збутову, постачальницьку, сервісну і будь-яку іншу підприємницьку діяльність, не заборонену законом.

3. Виробничий кооператив є юридичною особою і діє на основі статуту.

4. Найменування виробничого кооперативу повинно містити слова "виробничий кооператив" або "кооперативне підприємство".

Стаття 96. Принципи діяльності виробничого кооперативу

1. Виробничі кооперативи створюються та здійснюють свою діяльність за такими принципами:

добровільність членства громадян у кооперативі та вільний вихід з нього;

особиста трудова участь членів кооперативу у діяльності підприємства;

відкритість і доступність членства для тих, хто визнає статут кооперативу, бажає брати участь у його діяльності на умовах, встановлених статутом кооперативу;

демократичний характер управління кооперативом, рівні права членів кооперативу при прийнятті рішень;

розподіл доходу між членами кооперативу відповідно до їх трудової та майнової участі в діяльності кооперативу;

контроль членів кооперативу за його роботою в порядку, визначеному статутом.

Стаття 97. Загальні умови створення виробничого кооперативу

1. Засновниками (членами) виробничого кооперативу можуть бути громадяни, іноземці та особи без громадянства. Чисельність членів виробничого кооперативу не може бути меншою, ніж три особи.

2. Рішення про створення виробничого кооперативу приймається його установчими зборами.

3. Виробничий кооператив вважається створеним і набуває статусу юридичної особи з дня його державної реєстрації відповідно до вимог цього Кодексу.

Стаття 98. Членство у виробничому кооперативі

1. Членами виробничого кооперативу можуть бути громадяни, які досягли 16-річного віку, визнають статут кооперативу та дотримуються його вимог, беруть майнову та трудову участь у діяльності кооперативу.

2. Громадяни можуть бути одночасно членами виробничих кооперативів, а також членами кооперативів інших типів (споживчих, житлових тощо).

3. Вступ до виробничого кооперативу здійснюється на підставі письмової заяви громадянина. Член кооперативу робить вступний та пайовий внески в порядку, визначеному статутом виробничого кооперативу. Рішення правління (голови) кооперативу про прийняття у члени

кооперативу підлягає затвердженню загальними зборами. Порядок прийняття такого рішення та його затвердження визначається статутом кооперативу.

4. Членство у виробничому кооперативі припиняється у разі:

добровільного виходу з кооперативу;

припинення трудової участі в діяльності кооперативу;

виключення з кооперативу у випадках і в порядку, визначених статутом;

незатвердження загальними зборами членів кооперативу рішення правління (голови) про прийняття до кооперативу;

смерті члена кооперативу.

5. Порядок і майнові наслідки припинення членства у виробничому кооперативі визначаються цим Кодексом та статутом кооперативу.

6. Виключення з виробничого кооперативу (звільнення члена кооперативу з кооперативного підприємства) може бути оскаржено до суду.

Стаття 99. Права та обов'язки членів виробничого кооперативу

1. Основними правами членів виробничого кооперативу є:

участь в управлінні кооперативом, право голосу на загальних зборах членів кооперативу, право обирати і бути обраним в органи управління кооперативом;

користування послугами кооперативу;

одержання кооперативних виплат та частки доходу на пай;

одержання достовірної та повної інформації про фінансово-господарську діяльність кооперативу;

одержання паю у разі виходу з кооперативу в порядку і строки, визначені його статутом.

2. Основними обов'язками членів виробничого кооперативу є дотримання статуту та виконання рішень органів управління кооперативу.

3. Статутом виробничого кооперативу можуть передбачатися також інші права та обов'язки членів кооперативу.

Стаття 100. Майно виробничого кооперативу

1. Майно виробничого кооперативу становить колективну власність кооперативу. Виробничий кооператив є власником будівель, споруд, майнових внесків його членів, виготовленої ним продукції, доходів, одержаних від її реалізації та іншої діяльності, передбаченої статутом кооперативу, іншого майна, придбаного на підставах, не заборонених законом.

2. Члени кооперативу можуть передавати як пайовий внесок право користування належною їм земельною ділянкою у порядку, визначеному земельним законодавством. За земельну ділянку, передану виробничому кооперативу в користування, з кооперативу може справлятися плата у розмірах, визначених загальними зборами членів кооперативу.

3. Для здійснення господарської та іншої діяльності виробничий кооператив за рахунок власного майна формує відповідні фонди.

4. Майно виробничого кооперативу відповідно до його статуту поділяється на пайовий і неподільний фонди. Неподільний фонд утворюється за рахунок вступних внесків і майна кооперативу (за винятком землі). Пайові внески членів кооперативу до нього не включаються. Порядок формування і розміри неподільного фонду встановлюються статутом.

5. Розміри пайових внесків до кооперативу встановлюються в рівних частинах та/або пропорційно очікуваній участі члена кооперативу в його господарській діяльності.

6. Фінансові ресурси виробничого кооперативу формуються за рахунок доходу від реалізації продукції (робіт, послуг), пайових та інших внесків членів кооперативу, кредитів та інших надходжень, не заборонених законодавством.

Стаття 101. Управління виробничим кооперативом

1. Управління виробничим кооперативом здійснюється на основі самоврядування, гласності, участі його членів у вирішенні питань діяльності кооперативу.

2. Вищим органом управління виробничого кооперативу є загальні збори членів кооперативу. До органів управління кооперативу належать правління (голова) кооперативу та ревізійна комісія (ревізор) кооперативу.

3. Статутом виробничого кооперативу може бути передбачено спостережну раду кооперативу. Члени ревізійної комісії (ревізор) кооперативу не можуть бути членами його правління (головою кооперативу) чи спостережної ради.

Стаття 102. Загальні збори членів виробничого кооперативу

1. Загальні збори:

вносять зміни до статуту кооперативу;

обирають шляхом прямого таємного голосування голову кооперативу, членів правління кооперативу, членів ревізійної комісії (ревізора), членів спостережної ради кооперативу;

затверджують напрями розвитку кооперативу;

заслуховують звіти органів управління кооперативу про їх діяльність;

визначають види і розміри фондів кооперативу, порядок їх формування та використання;

затверджують правила внутрішнього розпорядку кооперативного підприємства, річний звіт і баланс кооперативу, порядок формування і розподілу доходу кооперативу, рішення правління (голови) кооперативу про прийняття нових членів;

вирішують питання про входження кооперативного підприємства до об'єднань підприємств (кооперативів), участь кооперативу у заснуванні інших суб'єктів господарювання;

приймають рішення про реорганізацію або ліквідацію кооперативу.

2. Загальні збори мають право приймати будь-які інші рішення, пов'язані зі статутною діяльністю виробничого кооперативу.

3. Загальні збори членів кооперативу проводяться щорічно після закінчення фінансового року. Вони можуть скликатися також у будь-який час за рішенням правління (голови) кооперативу чи з ініціативи не менш як третини членів кооперативу, якщо інше не передбачено статутом.

4. Загальні збори правомочні приймати рішення, якщо на них присутні більше половини членів виробничого кооперативу. Рішення з питань, зазначених у частині першій цієї статті, приймаються більшістю голосів загальної кількості членів кооперативу.

Стаття 103. Правління виробничого кооперативу

1. Правління виробничого кооперативу створюється у кооперативі, до складу якого входить не менше десяти членів.

2. Правління кооперативу:

розробляє і вносить на затвердження загальних зборів напрями розвитку кооперативу;

скликає загальні збори членів кооперативу і контролює виконання прийнятих ними рішень;

вносить на затвердження загальних зборів рішення про прийняття до кооперативу нових членів та припинення членства;

забезпечує збереження майна кооперативу;

організовує проведення незалежних аудиторських перевірок діяльності кооперативу;

вирішує питання навчання членів кооперативу, співробітництва з вітчизняними та іноземними організаціями;

делегує виконавчому директору кооперативу право на прийняття відповідних рішень з питань компетенції правління, якщо це передбачено статутом кооперативу;

вирішує інші питання діяльності кооперативу.

3. Правління очолює голова кооперативу, який обирається загальними зборами членів виробничого кооперативу. Функції голови кооперативу і порядок його відкликання визначаються статутом кооперативу.

4. Члени правління можуть обирати зі свого складу заступника голови та секретаря правління відповідно до статуту кооперативу.

5. Члени правління кооперативу працюють переважно на громадських засадах. У статуті кооперативу може бути передбачено винагороду за роботу членів правління.

6. Періодичність проведення засідань правління кооперативу визначається статутом кооперативу. Рішення приймається більшістю голосів за наявності на засіданні не менше двох третин членів правління кооперативу.

7. У разі якщо до складу виробничого кооперативу входить менше десяти членів, функції та повноваження правління здійснюють загальні збори та голова кооперативу відповідно до статуту.

Стаття 104. Виконавчий директор виробничого кооперативу

1. Правління виробничого кооперативу може наймати виконавчого директора для оперативного управління діяльністю підприємства. Виконавчий директор не може бути членом кооперативу.

2. Виконавчий директор здійснює свою діяльність на умовах контракту, який укладає з ним правління кооперативу, та виконує функції відповідно до статуту.

3. Виконавчий директор несе відповідальність за свою діяльність перед кооперативом.

4. У разі відсутності у виробничому кооперативі посади виконавчого директора роботою кооперативного підприємства керує голова кооперативу.

Стаття 105. Спостережна рада виробничого кооперативу

1. У разі якщо кількість членів виробничого кооперативу становить більш як п'ятдесят осіб, у кооперативі може утворюватися спостережна рада для контролю за діяльністю виконавчого директора кооперативного підприємства.

2. Спостережна рада обирається загальними зборами з числа членів кооперативу у складі трьох - п'яти осіб. Член спостережної ради не може бути членом правління чи ревізійної комісії.

3. Порядок обрання спостережної ради та її голови, а також порядок діяльності спостережної ради встановлюються статутом кооперативу.

Стаття 106. Ревізійна комісія (ревізор) виробничого кооперативу

1. З метою контролю за фінансово-господарською діяльністю виробничого кооперативу обирається ревізійна комісія, а в кооперативі, до складу якого входить менше десяти членів, - ревізор.

2. Ревізійна комісія (ревізор) обирається загальними зборами з числа членів кооперативу відповідно до його статуту. Членами ревізійної комісії (ревізором) не можуть бути члени правління чи спостережної ради виробничого кооперативу.

3. Ревізійна комісія (ревізор) підзвітна загальним зборам членів виробничого кооперативу.

Стаття 107. Господарська діяльність виробничого кооперативу

1. Виробничий кооператив відповідно до його статуту самостійно визначає основні напрями господарської діяльності, здійснює її планування та організацію.

2. Виробничий кооператив реалізує свою продукцію, надає послуги за цінами і тарифами, які встановлюються ним самостійно або на договірній основі, а у випадках, передбачених законодавством, - за державними цінами і тарифами.

3. Відносини виробничого кооперативу з іншими підприємствами, установами, організаціями та громадянами в усіх сферах господарської діяльності встановлюються на основі договорів.

4. Доход виробничого кооперативу формується з надходжень від господарської діяльності після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат і витрат на оплату праці найманого персоналу. Доход спрямовується на сплату податків та інших обов'язкових платежів, на погашення кредитів, покриття збитків, проведення відрахувань у фонди кооперативу, кооперативні виплати, виплату часток доходу на паї тощо.

5. Кооперативні виплати - частина доходу виробничого кооперативу, що розподіляється між членами кооперативу з урахуванням їх трудової та іншої участі в діяльності кооперативу. Нарахування і виплата часток доходу на паї здійснюються за підсумками фінансового року з доходу, що залишається у розпорядженні кооперативу з урахуванням необхідності формування його фондів. За рішенням загальних зборів членів кооперативу виплата часток доходу на паї може здійснюватися у грошовій формі, товарами, цінними паперами тощо.

6. Порядок використання доходу виробничого кооперативу визначається статутом кооперативу відповідно до закону.

7. Виробничий кооператив самостійно здійснює зовнішньоекономічну діяльність відповідно до закону. Порядок використання коштів кооперативу в іноземній валюті встановлюється законом та статутом кооперативу.

8. Майнові відносини члена виробничого кооперативу з кооперативом у разі припинення членства в кооперативі та щодо переходу паю регулюються цивільним законодавством.

Стаття 108. Майнова відповідальність виробничого кооперативу

1. Виробничий кооператив відповідає за своїми зобов'язаннями усім належним йому майном. Члени виробничого кооперативу несуть за зобов'язаннями кооперативу субсидіарну (додаткову) відповідальність своїм майном у розмірі, не меншому їх пайового внеску, якщо більший розмір відповідальності не передбачено законом або статутом кооперативу. Виробничий кооператив не несе відповідальності за зобов'язаннями членів кооперативу.

2. Виробничий кооператив може застрахувати своє майно і майнові права за рішенням загальних зборів членів кооперативу, якщо інший порядок не встановлено законом.

Стаття 109. Припинення діяльності виробничого кооперативу

1. Виробничий кооператив за рішенням загальних зборів членів кооперативу може бути реорганізований у підприємства інших форм господарювання в порядку, визначеному статутом кооперативу відповідно до вимог цього Кодексу.

2. Виробничий кооператив ліквідується в загальному порядку ліквідації суб'єкта господарювання, передбаченому цим Кодексом, з урахуванням такого:

ліквідація виробничого кооперативу здійснюється ліквідаційною комісією, призначеною загальними зборами членів кооперативу, а у разі його ліквідації за рішенням суду - ліквідаційною комісією, сформованою відповідно до цього рішення;

розпорядження землею виробничого кооперативу, що ліквідується, здійснюється в порядку і на умовах, передбачених земельним законодавством. Майно кооперативу, що залишилося після розрахунків з бюджетом та кредиторами, розподіляється між членами виробничого кооперативу пропорційно вартості їх паю.

Стаття 110. Інші питання діяльності виробничого кооперативу

1. Інші питання діяльності виробничого кооперативу регулюються цим Кодексом, іншими законами.

Стаття 111. Споживча кооперація. Підприємства споживчої кооперації

1. Споживча кооперація в Україні - система самоврядних організацій громадян (споживчих товариств, їх спілок, об'єднань), а також підприємств та установ цих організацій, яка є самостійною організаційною формою кооперативного руху.

2. Первинною ланкою споживчої кооперації є споживче товариство - самоврядна організація громадян, які на основі добровільності членства, майнової участі та взаємодопомоги об'єднуються для спільної господарської діяльності з метою колективного організованого забезпечення своїх економічних і соціальних інтересів. Кожний член споживчого товариства має свою частку в його майні.

3. Споживче товариство є юридичною особою і діє на основі статуту.

4. Споживчі товариства можуть на добровільних засадах об'єднуватися в спілки, інші форми об'єднання, передбачені законом, єдину спілку споживчих товариств України та мають право вільного виходу з них.

5. Власність споживчої кооперації складається з власності споживчих товариств, спілок (об'єднань) та їх спільної власності і є однією з форм колективної власності. Володіння, користування та розпорядження власністю споживчої кооперації здійснюють її органи відповідно до установчих документів товариств, спілок (об'єднань).

Об'єкти права власності споживчої кооперації можуть перебувати у спільній власності споживчих товариств, спілок (об'єднань). Їх частка у власності визначається договором.

6. Правові засади організації та діяльності споживчої кооперації визначаються законом.

7. Споживчі товариства, їх спілки (об'єднання) можуть утворювати для здійснення своїх статутних цілей підприємства, установи та інші суб'єкти господарювання відповідно до вимог цього Кодексу та інших законів.

8. Підприємствами споживчої кооперації визнаються унітарні або корпоративні підприємства, утворені споживчим товариством (товариствами) або спілкою (об'єднанням) споживчих товариств відповідно до вимог цього Кодексу та інших законодавчих актів з метою здійснення статутних цілей цих товариств, спілок (об'єднань).

Стаття 128. Громадянин у сфері господарювання

4. Громадянин здійснює управління заснованим ним приватним підприємством безпосередньо або через керівника, який наймається за контрактом. У разі здійснення підприємницької діяльності спільно з іншими громадянами або юридичними особами громадянин має права та обов'язки відповідно засновника та/або учасника господарського товариства, **члена кооперативу тощо**, або права і обов'язки, визначені укладеним за його участі договором про спільну діяльність без створення юридичної особи.

Стаття 336. Організаційно-правові форми банків

1. Банки створюються у формі публічного акціонерного товариства **або кооперативного банку**.

{ Частина перша статті 336 в редакції Закону N 133-V (133-16) від 14.09.2006; із змінами, внесеними згідно із Законом N 1617-VI (1617-17) від 24.07.2009 }

Стаття 338. Кооперативні банки

1. Кооперативний банк - це банк, створений суб'єктами господарювання, а також іншими особами за принципом територіальності на засадах добровільного членства та об'єднання пайових внесків для спільної грошово-кредитної діяльності. Відповідно до закону можуть створюватися місцеві та центральний кооперативні банки.

2. Статутний капітал кооперативного банку поділяється на паї.

3. Кожний учасник кооперативного банку незалежно від його участі (паю) у статутному капіталі банку має право одного голосу.

Президент України Л.КУЧМА

м. Київ, 16 січня 2003 року

N 436-IV

ЗАКОН
СОЮЗУ РАДЯНСЬКИХ СОЦІАЛІСТИЧНИХ РЕСПУБЛІК

N 8998-11 від 26.05.88

Про кооперацію в СРСР

(Із змінами, внесеними згідно із Законами СРСР [N 603-1](#) від 16.10.89 [N 1540-1](#) від 06.06.90 [N 1997-1](#) від 05.03.91 [N 2014-1](#) від 07.03.91 [N 2015-1](#) від 07.03.91, ВВР, 1991, N 12, ст. 325)

Цей Закон відповідно до Конституції СРСР визначає економічні, соціальні, організаційні і правові умови діяльності кооперативів на основі розвитку ленінських ідей про кооперацію стосовно до сучасного етапу будівництва соціалізму в СРСР.

Закон покликаний розкрити величезні потенціальні можливості кооперації, зростання її ролі в прискоренні соціально-економічного розвитку країни, посилити процес демократизації господарського життя, надати нового імпульсу колгоспному рухові, створити умови для залучення до кооперативів широких верств населення. Він спрямований на всемірне використання кооперативних форм для задоволення зростаючих потреб народного господарства і населення в продовольстві, товарах народного споживання, житлі, різноманітній продукції виробничо-технічного призначення, роботах і послугах. Закон встановлює основні принципи розвитку кооперативної демократії, визначає відносини держави і кооперації, гарантує вільний вибір форм господарської діяльності кооперативів, відкриває широкий простір для ініціативи і самоврядування, підвищує відповідальність членів кооперативу за результати своєї праці.

Закон гарантує громадянам право добровільного вступу в кооператив і вільного виходу з нього, участі в управлінні всіма справами кооперативу; самостійність колективного господарювання і незалежність кооперативу в прийнятті рішень щодо виконання його статутних завдань; соціальну справедливість і соціальну рівність у праві на працю; особисті доходи, які відповідають кількості та якості праці, і на соціальне забезпечення.

Закон про кооперацію в СРСР спрямований на рівноправну взаємодію державного і колгоспно-кооперативного секторів соціалістичної економіки, сприяє дальшому розвитку політичної та економічної систем СРСР.

I. СОЦІАЛІСТИЧНА КООПЕРАЦІЯ І ЇЇ МІСЦЕ В ЕКОНОМІЦІ КРАЇНИ

Стаття 1. Кооперація в системі соціалістичних суспільних відносин

1. Соціалістична кооперація є прогресивною формою суспільно корисної діяльності, що постійно розвивається. Вона відкриває перед громадянами широкі можливості для докладання своїх сил і знань до продуктивної праці відповідно до покликання, бажання і здібностей кожного, одержання доходів залежно від кількості і якості праці, внеску в кінцеві результати діяльності кооперативу і для задоволення потреб його членів.

2. В умовах політичної і економічної систем СРСР, при провідній ролі державної (загальнонародної) форми власності повсюдного розвитку набуває кооперативна форма власності, яка сприяє повнішому використанню можливостей і переваг соціалізму, примноженню суспільного багатства, насиченню ринку високоякісними товарами та послугами, їх здешевленню і дедалі повнішому задоволенню матеріальних і духовних потреб радянських людей.

3. Держава, виходячи з важливого значення кооперації для економічного і соціального розвитку суспільства, раціонального використання матеріальних і трудових ресурсів, поглиблення процесу демократизації, всемірно підтримує кооперативний рух, сприяє його розширенню, гарантує додержання прав і законних інтересів кооперативів та їх членів.

4. Кооперативні підприємства (організації), які далі іменуються "кооперативи", поряд з державними підприємствами (об'єднаннями) є основною ланкою єдиного народногосподарського комплексу. Праця в кооперативах почесна, престижна і всемірно заохочується державою.

5. Кооперація в СРСР надає членам кооперативів реальні можливості і матеріально зацікавлює їх у підвищенні ефективності господарювання на основі самостійної розробки і реалізації кооперативами своїх планів виробництва, розподілу і продажу товарів, виконання робіт,

надання послуг і здійснення інших видів діяльності, а також у поліпшенні соціальних умов життя колективу.

Діяльність кооперативів, висока продуктивність праці і система її оплати покликані стимулювати розвиток економічного змагання, конкуренцію на ринку товарів, робіт та послуг як між кооперативами, так і кооперативів з державними підприємствами та організаціями, сприяти всемірному підвищенню ефективності господарювання.

Стаття 2. Законодавство про кооперацію

Відносини, пов'язані із створенням і діяльністю кооперативів, регулюються цим Законом та іншими актами законодавства Союзу РСР і союзних республік, що видаються відповідно до нього.

Стаття 3. Система кооперації, типи кооперативів

1. Послідовний розвиток кооперативного руху в країні перетворює кооперацію в широко розгалужену систему, органічно пов'язану з державним сектором економіки та індивідуальною трудовою діяльністю населення.

Кооперативи можуть створюватися і діяти в сільському господарстві, в промисловості, будівництві, на транспорті, в торгівлі й громадському харчуванні, у сфері платних послуг та інших галузях виробництва і соціально-культурного життя.

(Абзац другий пункту 1 статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Кооператив має право займатися будь-якими видами діяльності, за винятком заборонених законодавчими актами Союзу РСР, союзних і автономних республік.

(Абзац пункту 1 статті 3 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Окремими видами діяльності, які визначаються законодавством Союзу РСР, союзних і автономних республік, кооперативи мають право займатися тільки на підставі ліцензій. Порядок видачі ліцензій встановлюється Радою Міністрів СРСР.

(Абзац пункту 1 статті 3 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

2. У системі соціалістичної кооперації функціонують кооперативи двох основних типів: виробничі і споживчі.

Виробничі кооперативи здійснюють виробництво товарів, продукції, робіт, а також надання платних послуг підприємствам, організаціям, установам і громадянам.

Вони створюються і діють для виробництва, заготівлі, переробки і реалізації сільськогосподарської продукції, виробів виробничо-технічного призначення, виготовлення товарів народного споживання, збирання і переробки вторинної сировини і ділових відходів виробництва, ремонту і обслуговування техніки, виробничого, шляхового і житлово-цивільного будівництва, роздрібно-торгівлі і громадського харчування, побутового обслуговування, організації культурного дозвілля, медичної допомоги, надання правових, транспортно-експедиційних, науково-дослідних, проектних, конструкторських, впроваджувальних, спортивно-оздоровчих та інших послуг, а також у сферах рибальства, рибництва і виробництва рибної продукції, заготівлю деревини, видобутку корисних копалин, інших природних ресурсів та в інших галузях господарської діяльності.

Діяльність таких кооперативів ґрунтується на особистій трудовій участі їх членів.

При загальноосвітній школі, професійно-технічному училищі, середньому спеціальному навчальному закладі, навчально-виробничих, позашкільних закладах, навчальних цехах і дільницях базових підприємств, організацій та господарств можуть створюватися виробничі учнівські кооперативи. Особливості організації і діяльності виробничих учнівських кооперативів, а також надання їм пільг і переваг визначаються законодавством Союзу РСР, союзних і автономних республік.

(Пункт 2 статті 3 доповнений абзацом п'ятим згідно із Законом [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Споживчі кооперативи задовольняють потреби своїх членів та інших громадян у торговельному і побутовому обслуговуванні, а також членів кооперативів у житлі, дачах і садових ділянках, гаражах і стоянках для автомобілів, у соціально-культурних та інших послугах. Поряд із зазначеними функціями споживчі кооперативи можуть також розвивати різноманітну виробничу діяльність, тобто бути кооперативами змішаного типу.

Стаття 4. Головні завдання кооперації

1. Основним у діяльності кооперації є задоволення потреб народного господарства і населення в продовольстві, товарах народного споживання, житлі, продукції виробничо-технічного призначення, роботах і послугах з високими споживчими властивостями, розвиток трудової і соціальної активності членів кооперативу, зростання їх матеріального добробуту, культурного рівня і професійної майстерності.

Для розв'язання цих завдань у системі кооперації розвивається виробництво і підвищується його ефективність, забезпечуються поліпшення якості продукції, виконуваних робіт і послуг, що надаються, зростання продуктивності праці, максимально включаються в господарський оборот місцева сировина і матеріали, розробляються і впроваджуються безвідхідні і ресурсозберігаючі технології.

2. Кооперація підвищує зайнятість населення суспільно корисною працею, включає у виробництво товарів (робіт, послуг) додаткові трудові ресурси, а також створює умови для участі в діяльності кооперативів на договірних засадах громадян, які не є членами кооперативів, у вільний від їх основної роботи час.

3. Кооперація, діючи на принципах самофінансування, забезпечує за рахунок своїх доходів підвищення рівня життя членів кооперативів та їх сімей, розв'язує соціальні завдання, створює сприятливі можливості для високопродуктивної праці, забезпечує охорону майнових інтересів і соціальних прав своїх членів, бере участь у формуванні державного бюджету.

II. КООПЕРАТИВ - ПЕРВИННА ЛАНКА СИСТЕМИ КООПЕРАЦІЇ В СРСР

Стаття 5. Соціалістичний кооператив

1. Кооператив є організацією громадян СРСР, які добровільно об'єдналися на основі членства для спільного провадження господарської та іншої діяльності на базі належного йому на праві власності, орендованого або наданого в безплатне користування майна, самостійності, самоврядування і самофінансування, а також матеріальної заінтересованості членів кооперативу і найбільш повного поєднання їх інтересів з інтересами колективу і суспільства.

(Пункт 1 статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 1540-1](#) від 06.06.90)

2. Кооператив як первинна ланка системи кооперації в СРСР покликаний брати активну участь в економічному і соціальному розвитку країни і досягненні найвищої мети суспільного виробництва при соціалізмі - найбільш повного задоволення зростаючих матеріальних і духовних потреб людей.

3. В інтересах здійснення завдань, визначених цим Законом, кооператив має право приймати будь-які рішення, якщо це не суперечить чинному законодавству і статуту кооперативу. Кооператив є юридичною особою, користується правами і виконує обов'язки, пов'язані з його діяльністю, і має самостійний баланс.

4. У складі кооперативу можуть створюватися структурні підрозділи (включаючи територіально відокремлені): відділення, цехи, ферми, майстерні, ательє, магазини та інші, що діють, як правило, на засадах колективного, сімейного або індивідуального підряду, в тому числі з орендою майна. Кооператив має право відкривати свої філії (відділення) і представництва. Реєстрація філій (відділень) кооперативів провадиться в порядку, передбаченому для реєстрації кооперативів, за місцезнаходженням цих філій (відділень).

(Пункт 4 статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Стаття 6. Трудовий колектив кооперативу

1. Члени кооперативу, які беруть участь своєю працею в його діяльності, а також особи, які працюють у кооперативі за трудовим договором, становлять трудовий колектив кооперативу.

2. Кооператив формує трудовий колектив, здатний в умовах повного господарського розрахунку і самофінансування досягати високих кінцевих результатів, дбає про підвищення професійної майстерності членів кооперативу та інших осіб, які працюють у ньому, розподіляє між ними роботи з урахуванням їхньої кваліфікації та економічних інтересів кооперативу.

(Пункт 3 статті 6 виключено на підставі Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

3. Партійна організація кооперативу, будучи політичним ядром колективу, діє в рамках Конституції СРСР, сприяє підвищенню виробничої ініціативи і соціальної активності членів трудового колективу, зростанню їх політичної самосвідомості, почуття господаря і відповідальності за результати діяльності кооперативу.

3. Соціально-економічні рішення, які стосуються діяльності кооперативу, виробляються і приймаються його органами управління з участю трудового колективу.

(Пункт 3 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Стаття 7. Власність кооперативу

1. Власністю кооперативу є засоби виробництва та інше майно, які належать йому і необхідні для здійснення статутних завдань. Кооперативові можуть належати будинки, споруди, машини, устаткування, транспортні засоби, продуктивна і робоча худоба, вироблена продукція, товари, кошти та інше майно відповідно до цілей його діяльності.

2. Майно кооперативу формується за рахунок грошових і матеріальних внесків його членів, виробленої ним продукції, доходів, одержуваних від її реалізації та іншої діяльності, надходжень від продажу акцій, інших цінних паперів кооперативу і кредитів банку. У формуванні майна кооперативу можуть брати участь на договірних засадах шляхом грошових і матеріальних внесків державні, кооперативні та інші громадські підприємства (організації), а також громадяни, які не є членами даного кооперативу, але працюють у ньому за трудовим договором.

3. Власністю кооперативу є майно створюваних ним підприємств і організацій, а також майно міжгосподарських підприємств і організацій відповідно до його пайової участі.

Майно об'єднань, до складу яких входять кооперативи, інші громадські і державні підприємства і організації, є спільною власністю держави, кооперативів та інших громадських організацій.

Майно спілок (об'єднань), до складу яких входять тільки кооперативи, належить на праві спільної власності цим кооперативам або може бути власністю спілки (об'єднання).

4. Кооператив як повноправний господар майна, що належить йому на праві власності, а також перебуває в користуванні, зобов'язаний примножувати його, ефективно використовувати і охороняти. Ніхто не має права використовувати кооперативну власність для одержання незаконних доходів та з іншою корисливою метою.

Стаття 8. Правова охорона власності кооперативу

1. Кооперативна власність як форма соціалістичної власності є недоторканною і перебуває під захистом держави. Вона охороняється законом нарівні з державною власністю. Майно кооперативу може бути вилучено тільки за рішенням суду чи арбітражу відповідно до їх компетенції.

2. Право розпорядження майном належить тільки самому кооперативу. Не допускається використання майна кооперативу на цілі, не пов'язані з його статутною діяльністю.

3. Кооператив має право:

продавати і передавати іншим підприємствам, організаціям, установам і громадянам, обмінювати, здавати в оренду, надавати в позичку і в безплатне тимчасове користування будинки,

споруди, устаткування, транспортні засоби, інвентар, сировину та інші матеріальні цінності, а також списувати з балансу основні фонди, якщо вони зношені або морально застаріли;

передавати на договірних засадах матеріальні і грошові ресурси іншим підприємствам, організаціям і громадянам, які виробляють продукцію або виконують для кооперативу роботи і послуги.

4. Кооператив несе самостійну відповідальність за зобов'язаннями всім належним йому майном, включаючи основні засоби. Держава не несе відповідальності за зобов'язаннями кооперативу. Кооператив не несе відповідальності за зобов'язаннями держави і своїх членів. Члени кооперативу не несуть відповідальності за його борги, за винятком випадків, передбачених цим Законом, іншим законодавством Союзу РСР і союзних республік або статутом кооперативу.

Стаття 9. Користування кооперативом природними ресурсами і майном, яке не є його власністю

1. Володіння і користування землею та іншими природними ресурсами кооператив здійснює у встановленому порядку. Кооператив несе відповідальність за додержання вимог і виконання заходів щодо раціонального використання і охорони наданих йому в користування земель, вод, надр, лісів та інших природних ресурсів.

(Пункт 1 статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом N [2014-1](#) від 07.03.91)

2. Кооператив зобов'язаний забезпечувати ефективне використання землі, постійно дбати про підвищення її родючості, дбайливо користуватися нею відповідно до цілей, для яких вона йому надана, оберігати навколишнє середовище від забруднення та інших шкідливих впливів і в зв'язку з цим здійснювати організацію виробництва на базі маловідхідної та безвідхідної технологій.

Кооператив за рахунок власних коштів і кредитів здійснює природоохоронні заходи, які повинні компенсувати негативний вплив виробництва на природне середовище. В окремих випадках допускається фінансування таких заходів за рахунок централізованих джерел.

Кооператив зобов'язаний відшкодувати шкоду, заподіяну ним у результаті порушення законодавства про охорону природи.

Діяльність кооперативу, який грубо порушує встановлений режим природокористування, може бути в порядку, передбаченому законодавством Союзу РСР і союзних республік, припинено до усунення допущених порушень.

3. Для здійснення своїх статутних завдань кооператив має право на договірних засадах використовувати майно, надане йому державними, кооперативними та іншими громадськими підприємствами, організаціями, установами і громадянами. За згодою підприємств, організацій, установ, а також громадян, які надали кооперативу майно в користування, він може придбавати надані йому будинки, приміщення, устаткування та інше майно, що належить до основних фондів.

Стаття 10. Принципи діяльності кооперативу

1. Діяльність кооперативу ґрунтується на принципах добровільності вступу до кооперативу і безперешкодного виходу з нього, поєднання особистих, колективних і державних інтересів, господарської самостійності, матеріальної заінтересованості і соціальної справедливості, безпосередньої участі членів кооперативу в управлінні його справами на основі кооперативної демократії, соціалістичної законності.

2. Втручання в господарську або іншу діяльність кооперативів з боку державних і кооперативних органів (спілок, об'єднань, кооперативів) не допускається. Це положення не порушує передбачених законодавством Союзу РСР, союзних і автономних республік прав державних органів щодо здійснення контролю за діяльністю кооперативів. У разі видання державним або кооперативним органом акта, який не відповідає його компетенції, або з порушенням вимог законодавства кооператив має право звернутися в суд або арбітраж із заявою про визнання такого акта недійсним повністю або частково.

(Абзац перший пункту 2 статті 10 в редакції Закону N [1540-1](#) від 06.06.90)

Збитки, завдані кооперативу в результаті виконання вказівок державних і кооперативних органів, які порушили права кооперативу, а також внаслідок неналежного виконання кооперативними органами своїх обов'язків щодо кооперативу, підлягають відшкодуванню цими органами. Спори про відшкодування збитків вирішуються судом або державним арбітражем.

3. З метою більш ефективного використання виробничого потенціалу, розширення виробництва і реалізації товарів (робіт, послуг) кооперативи на добровільних засадах можуть частину своїх коштів об'єднувати з коштами державних, кооперативних або інших громадських підприємств і організацій.

Кооперативи мають право брати участь:

у спільному виконанні робіт, пов'язаних з реконструкцією і технічним переозброєнням підприємств і виробництв, прискоренням науково-технічного прогресу, підвищенням якості продукції, розвитком виробництва товарів народного споживання і наданням послуг населенню;

у створенні міжгалузевих виробництв, ремонтно-будівельних, торговельних та інших підприємств і організацій;

у будівництві та експлуатації сільськогосподарських об'єктів, жилих будинків та інших об'єктів виробничого, соціального і культурно-побутового призначення, а також у шляховому будівництві;

у підготовці спеціалістів і створенні навчально-виробничих підприємств.

Кооперативи мають право поряд з іншими підприємствами на добровільних засадах входити в асоціації, концерни, консорціуми та інші об'єднання.

(Пункт 3 статті 10 доповнений абзацом сьомим згідно із Законом [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Для здійснення зазначеної та іншої спільної діяльності кооперативи укладають договори, в яких передбачається вирішення питань, пов'язаних з організацією і діяльністю спільних підприємств і організацій.

Ради народних депутатів та інші державні органи подають кооперативам допомогу в розвитку спільних підприємств і організацій, сприяють реалізації наданих їм прав у цій галузі.

Стаття 11. Створення кооперативу і його статут

1. Кооператив організовується за бажанням громадян виключно на добровільних засадах. Чисельність членів кооперативу не може бути меншою, ніж три особи.

Кооператив організовується і діє як на самостійних засадах, так і при державних, кооперативних та інших підприємствах, організаціях і установах. При цьому не допускається здійснення кооперативами функцій органів державного управління, контролю і нагляду, а також дізнання, слідства і правосуддя.

2. Статут кооперативу приймається загальними зборами громадян, які бажають заснувати кооператив.

У статуті кооперативу визначаються: найменування кооперативу, його місцезнаходження, предмет і цілі діяльності, порядок вступу в кооператив і виходу з нього, права та обов'язки членів кооперативу, його органи управління і контролю, їхня компетенція, порядок утворення майна кооперативу і розподілу доходу (прибутку), підстави і порядок виключення з кооперативу, умови реорганізації і припинення діяльності кооперативу. До статуту можуть включатися інші положення, пов'язані з особливостями діяльності кооперативу, які не суперечать законодавству.

3. Кооператив вважається створеним з моменту його державної реєстрації.

Кооператив реєструється виконавчим комітетом районної, міської, районної в місті Ради народних депутатів за місцезнаходженням кооперативу на підставі висновку депутатської комісії відповідної Ради народних депутатів.

Для державної реєстрації у виконавчий комітет відповідної Ради народних депутатів кооператив подає статут та інші документи, перелік яких встановлюється Радами Міністрів союзних і автономних республік.

Якщо кооператив створюється при підприємстві, організації або установі, для його реєстрації потрібна згода цього підприємства, організації або установи.

У разі, коли для діяльності кооперативу потрібні ділянка землі чи інші природні ресурси, для його реєстрації необхідна згода на їх надання відповідного державного органу, землевласника, землекористувача або первинного користувача іншими природними ресурсами.

4. Державну реєстрацію кооперативу має бути проведено не пізніше 30 днів з моменту подання заяви і необхідних документів у виконавчий комітет відповідної Ради народних депутатів.

У державній реєстрації може бути відмовлено у зв'язку з порушенням встановленого порядку створення кооперативу, при невідповідності його статуту вимогам законодавства, а також якщо в статуті кооперативу у сфері виробництва і послуг не передбачено відповідальність членів кооперативу за боргами кооперативу. Відмова в реєстрації кооперативу з мотивів недоцільності не допускається.

Якщо державну реєстрацію у встановлений строк не проведено або в ній відмовлено, заявник може звернутись із скаргою до суду.

За державну реєстрацію кооперативу з нього справляється плата в порядку і розмірах, що встановлюються законодавством союзних республік. Одержані кошти зараховуються виконавчим комітетом місцевої Ради народних депутатів у бюджет району або міста за місцем реєстрації кооперативу.

Про створення і припинення діяльності кооперативу виконавчий комітет місцевої Ради народних депутатів публікує повідомлення у місцевій пресі за рахунок коштів, одержуваних від справляння плати за державну реєстрацію кооперативів.

5. Зміни і доповнення, внесені за рішенням загальних зборів членів кооперативу до його статуту, підлягають погодженню з виконавчим комітетом місцевої Ради народних депутатів, що зареєстрував кооператив, у порядку і строки, передбачені цією статтею для державної реєстрації кооперативів.

(Стаття 11 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Стаття 12. Членство в кооперативі

1. Членом кооперативу може бути кожний громадянин, який досяг 16-річного віку, якщо інше не передбачено законодавством Союзу РСР і союзних республік, виявив бажання і здатний брати участь у здійсненні цілей і завдань кооперативу.

У випадках, передбачених цим Законом або статутом кооперативу, його колективними членами можуть бути також інші кооперативи, державні і громадські підприємства та організації. Взаємовідносини між кооперативами і їх колективними членами будуються на договірних засадах.

2. Громадянин може одночасно бути членом виробничого і споживчого кооперативів. Член виробничого кооперативу, який є для нього основним місцем роботи, у вільний час може брати участь на правах членства в іншому виробничому кооперативі. Особи, які працюють на державному, кооперативному чи іншому громадському підприємстві, в організації або установі, можуть бути членами тільки одного виробничого кооперативу і брати участь у його діяльності у вільний від основної роботи час.

Громадянин має право бути членом кількох споживчих кооперативів різних видів, але не може перебувати одночасно в двох або більше споживчих кооперативах одного виду, якщо інше не передбачено законодавством.

На вступ до кооперативу або роботу в ньому за трудовим договором згоди адміністрації (органу управління) за місцем основної роботи не потрібно.

3. Спори у справах, що виникають з членських відносин, вирішуються органами кооперативу в порядку, визначеному його статутом, а у випадках, передбачених законодавством Союзу РСР і союзних республік,- судом.

4. Члена кооперативу може бути виключено з кооперативу за рішенням його загальних зборів у випадках, передбачених статутом.

Виключення з членів кооперативу може бути оскаржено в суд.

5. Особи, яким по суду заборонено займатися певною діяльністю або займати певні посади, не можуть бути членами кооперативу відповідного виду діяльності, залучатися до роботи в ньому за трудовим договором або займати в кооперативі відповідні посади.

Особи, які мають судимість за крадіжки, хабарництво та інші корисливі злочини, не можуть бути обрані головою або членом правління, головою або членом ревізійної комісії (ревізором) кооперативу, а також займати інші керівні посади і посади, пов'язані з матеріальною відповідальністю.

Стаття 13. Права і обов'язки членів кооперативу

1. Члени кооперативів усіх видів мають право:

брати участь у діяльності кооперативу і управлінні його справами, обирати і бути обраними до органів управління і контролю кооперативу, вносити пропозиції про поліпшення діяльності кооперативу, усунення недоліків у роботі його органів і службових осіб;

одержувати частку доходу (прибутку), яка підлягає розподілу між членами кооперативу відповідно до трудового внеску, а в передбачених статутом випадках також відповідно до майнового внеску в кооператив;

користуватися майном кооперативу, пільгами і перевагами, передбаченими для членів кооперативу;

одержувати від службових осіб кооперативу інформацію з будь-якого питання, що стосується його діяльності.

Члени виробничих кооперативів, крім того, мають право:

на одержання роботи в кооперативі, включаючи право на вибір професії і роду занять відповідно до покликання, здібностей, професійної підготовки, освіти і з урахуванням потреб кооперативу;

на відпочинок, що забезпечується наданням вихідних днів, а також щорічних оплачуваних відпусток тривалістю не менше встановленої для відповідних категорій робітників і службовців;

на соціальне страхування і соціальне забезпечення;

на культурно-побутове обслуговування і задоволення інших потреб у порядку, встановленому загальними зборами членів кооперативу.

2. Члени кооперативів усіх видів зобов'язані:

додержувати статуту кооперативу і виконувати рішення загальних зборів, виборних органів управління і контролю кооперативу;

виконувати свої зобов'язання перед кооперативом, пов'язані з трудовою або майновою участю в його діяльності;

брати активну участь в управлінні справами кооперативу;

берегти і зміцнювати державну та кооперативну власність, не допускати безгосподарного і недбалого ставлення до громадського добра.

Члени виробничих кооперативів, крім того, зобов'язані:

використовувати передові форми і методи праці в кооперативі і відповідати за результати своєї роботи, додержувати виробничої і трудової дисципліни, правил охорони праці і техніки безпеки, підвищувати свою кваліфікацію;

раціонально використовувати і берегти надані кооперативу природні ресурси.

3. Члени кооперативів мають і інші права, а також несуть обов'язки, передбачені статутом кооперативу.

Стаття 14. Управління кооперативом

1. Управління кооперативом здійснюється на основі соціалістичного самоврядування, широкої демократії, гласності, активної участі його членів у вирішенні всіх питань діяльності кооперативу.

2. Найвищим органом управління кооперативу є загальні збори, які для керівництва поточними справами обирають голову, а у великих кооперативах також правління. Кожний член кооперативу, в тому числі колективний, має один голос незалежно від розміру його майнового внеску.

Громадяни, які працюють у кооперативі за трудовим договором, беруть участь у загальних зборах з правом дорадчого голосу.

3. Загальні збори:

приймають статут кооперативу, вносять до нього зміни і доповнення;

обирають голову кооперативу, правління і ревізійну комісію (ревізора) кооперативу, заслуховують звіти про їхню діяльність;

вирішують питання про прийняття у члени кооперативу, виключення з нього, а також питання, пов'язані з виходом з кооперативу;

приймають і змінюють правила внутрішнього розпорядку кооперативу, положення про оплату праці, про матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну майну кооперативу, та інші внутрішні акти кооперативу;

визначають розміри передбачених статутом кооперативу вступних і пайових внесків;

затверджують плани діяльності кооперативу і звіти про їх виконання;

встановлюють порядок розподілу доходів (прибутку), види, розміри і напрями використання фондів та резервів кооперативу, розглядають питання ціноутворення;

вирішують питання реорганізації і припинення діяльності кооперативу, входження його в спілки (об'єднання) і виходу з них.

Рішення в зазначених питаннях належать до виключної компетенції загальних зборів кооперативу. Відповідно до статуту кооперативу або рішення загальних зборів до його виключної компетенції може бути віднесено й інші питання організаційної, господарської і громадської діяльності кооперативу.

У великих кооперативах для вирішення питань, які належать до відання загальних зборів, можуть скликатися збори уповноважених.

4. Правління кооперативу (голова кооперативу, в якому немає правління) здійснює керівництво поточними справами кооперативу і приймає рішення в питаннях, які не віднесені до виключної компетенції загальних зборів (зборів уповноважених). Головою правління є голова кооперативу.

Голова кооперативу забезпечує виконання рішень загальних зборів (зборів уповноважених) і правління, репрезентує кооператив у відносинах з державними органами, підприємствами, організаціями, установами та іншими кооперативами, укладає договори, провадить інші дії.

Ревізійна комісія (ревізор) перевіряє фінансову і господарську діяльність правління.

Стаття 15. Припинення діяльності кооперативу

1. Реорганізація (злиття, приєднання, розділення, виділення, перетворення) і припинення діяльності (ліквідація) кооперативу провадиться за рішенням його загальних зборів.

2. Діяльність кооперативу може бути припинено також за рішенням виконавчого комітету місцевої Ради народних депутатів, що зареєстрував кооператив, у таких випадках:

а) коли кооператив протягом року з моменту реєстрації не приступив до виробничо-господарської діяльності або не поновив фактично припинену діяльність після скінчення року після подачі останньої декларації про доходи;

б) при тривалій (більше шести місяців) неплатоспроможності кооперативу;

в) коли, незважаючи на винесене виконавчим комітетом місцевої Ради народних депутатів, що зареєстрував кооператив, попередження, кооператив неодноразово або грубо порушує законодавство, яке регулює діяльність кооперативу, фінансову дисципліну, встановлений порядок здійснення зовнішньоторговельних операцій або статут даного кооперативу.

Рішення виконавчого комітету місцевої Ради народних депутатів про припинення діяльності кооперативу може бути оскаржено в суд протягом місячного строку з дня його вручення кооперативу. Рішення про припинення діяльності кооперативу набирає чинності після скінчення зазначеного строку, а в разі, коли його оскаржено, - після набрання законної сили рішенням суду.

(Пункт 2 статті 15 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

3. При ліквідації кооперативу майно, яке лишилося після розрахунків з бюджетом, банками та іншими кредиторами, розподіляється між членами кооперативу.

(Пункт 3 статті 15 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Стаття 16. Спілки (об'єднання) кооперативів

1. Кооперативи можуть на строго добровільних засадах об'єднуватися в спілки (об'єднання) за видами діяльності і територіальні спілки (об'єднання) в районах, областях (краях), автономних та союзних республіках і в країні в цілому.

2. Основні завдання спілок (об'єднань) кооперативів полягають:

у розвитку кооперативної демократії, колективному обговоренні найважливіших питань діяльності кооперативів, узагальненні досвіду і виробленні рекомендацій щодо найповнішого використання наявних резервів та можливостей, пропаганді кооперативного руху;

у сприянні поліпшенню спеціалізації виробництва, координації діяльності кооперативів, організації кооперативних зв'язків і матеріально-технічного постачання, переробки, зберігання та збуту продукції;

у вивченні стану і перспектив розвитку ринку товарів (робіт, послуг), на виробництві та продажу яких спеціалізуються кооперативи;

у забезпеченні захисту прав кооперативів і поданні їм юридичної допомоги, репрезентації їхніх інтересів у відповідних державних та інших органах, а також у міжнародних організаціях;

у поданні необхідної допомоги кооперативам у вдосконаленні виробництва, впровадженні досягнень науково-технічного прогресу, рекламі їхньої продукції (робіт, послуг), підготовці і підвищенні кваліфікації кадрів.

За рішенням з'їздів, зборів делегатів (уповноважених) кооперативів на спілки (об'єднання) кооперативів може бути покладено централізоване виконання окремих виробничо-господарських функцій.

3. Спілки (об'єднання) кооперативів утворюються на з'їздах, зборах делегатів (уповноважених) кооперативів, періодичність проведення яких визначається цими з'їздами і зборами.

Спілки (об'єднання) кооперативів діють на підставі своїх статутів, які приймаються з'їздами, зборами делегатів (уповноважених) кооперативів. Спілка (об'єднання) кооперативів вважається створеною, визнається юридичною особою і може провадити господарську та іншу діяльність з моменту її державної реєстрації у порядку, встановленому законодавством союзних і автономних республік.

(Абзац другий пункту 3 статті 16 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

З'їзди, збори делегатів (уповноважених) кооперативів можуть приймати примірні статuti кооперативів.

Спілки (об'єднання) можуть мати майно, необхідне їм для виконання своїх статутних завдань і провадження інших видів діяльності.

Витрати на утримання спілок (об'єднань) та їхніх апаратів управління здійснюються за рахунок відрахувань від доходів відповідних кооперативів, а також за рахунок доходів від господарської діяльності цих спілок (об'єднань).

III. ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ГОСПОДАРЬСЬКОГО МЕХАНІЗМУ В СИСТЕМІ КООПЕРАЦІЇ

Стаття 17. Основи господарської діяльності кооперативу

1. Діяльність кооперації в СРСР будується на основі принципів соціалістичного господарювання і самофінансування, широкого використання товарно-грошових відносин. При цьому кооперативна форма виробництва і розподілу виробленого продукту, а також доходів зумовлює особливості господарського механізму в кооперації: в плануванні, ціноутворенні, оплаті праці, взаємовідносинах з державним бюджетом, банками, в матеріально-технічному забезпеченні.

2. Виробничий кооператив є економічно самостійним колективним соціалістичним товаровиробником. Діючи на принципах повного господарського розрахунку і самофінансування, він визначає напрями своєї діяльності, обсяг і структуру виробництва, здійснює його планування, організацію, реалізує продукцію (роботи, послуги).

Кооператив не має права провадити діяльність, яка не відповідає предметові і цілям, передбаченим його статутом, а у випадках, встановлених законодавством, - і виданим ліцензіям.

(Пункт 2 статті 17 доповнений абзацом другим згідно із Законом [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Споживчий кооператив має повну господарську самостійність у провадженні своєї діяльності і покриває свої витрати за рахунок внесків членів кооперативу і доходів від його господарської діяльності.

3. Господарсько-виробничі взаємовідносини кооперативу з державними, кооперативними та іншими громадськими підприємствами, організаціями і громадянами - споживачами його продукції (робіт, послуг), постачальниками матеріально-технічних ресурсів, усі його господарські операції здійснюються тільки на договірних засадах. Договір - єдиний правовий і економічний документ, який регулює всі зазначені господарсько-виробничі взаємовідносини кооперативу.

Додержання договірних зобов'язань, повне врахування інтересів споживачів є найважливішою вимогою до діяльності кооперативу, основним критерієм оцінки якості й ефективності його роботи. При недодержанні договірних зобов'язань кооперативу встановленому порядку несе майнову відповідальність, відшкодовує збитки, заподіяні споживачеві. Державні, кооперативні та інші громадські підприємства, організації і громадяни при недодержанні договірних зобов'язань перед кооперативом несуть у встановленому порядку майнову відповідальність і відшкодовують заподіяну кооперативові шкоду.

Укладання договорів, включаючи вибір партнерів по договорах, є виключною компетенцією кооперативу і відповідних підприємств, організацій і громадян. Втручання державних і кооперативних органів управління і службових осіб у встановлення і здійснення договірних

відносин між кооперативом та іншими підприємствами, організаціями і громадянами не допускається.

Стаття 18. Планування

1. Кооператив самостійно планує свою виробничо-фінансову діяльність і соціальний розвиток колективу. Плани (або кошториси доходів і видатків) затверджуються загальними зборами членів кооперативу.

Кооператив при розробці планів (або кошторисів доходів і видатків) виходить з платоспроможного попиту на свою продукцію, товари, роботи і послуги, можливостей одержання доходу, необхідного для виробничого і соціального розвитку та оплати праці. При цьому передбачається ефективне використання землі та інших природних ресурсів, діючих потужностей, застосування прогресивних технологій, економне витрачання сировини і матеріалів, енергії і палива, вишукування і включення в господарський оборот місцевих і вторинних ресурсів, зниження витрат виробництва та обороту, зростання продуктивності праці.

Основу планів становлять договори, укладені із споживачами продукції (робіт, послуг) і постачальниками матеріально-технічних ресурсів.

2. Кооператив має право добровільно брати на себе виконання державних замовлень, у тому числі на умовах конкурсу з державними, кооперативними та іншими громадськими підприємствами та організаціями. Для виконання державного замовлення укладаються господарські договори з відповідними споживачами продукції (робіт, послуг) і з постачальниками матеріально-технічних ресурсів.

Кооперативи беруть активну участь в економічному змаганні з державними та іншими підприємствами і організаціями за одержання державних замовлень, добиваючись підвищення якості продукції (робіт, послуг), зниження собівартості, цін (тарифів).

Кооперативи та їх спілки (об'єднання) можуть брати участь в оптових ярмарках і укладати договори із споживачами на поставку продукції і з постачальниками - на закупівлю матеріально-технічних ресурсів.

3. При розробці своїх планів кооператив використовує встановлені державою довгочасні економічні нормативи: рівні цін (тарифів) на продукцію (роботи, послуги), яка виробляється і реалізується за договорами на виконання державного замовлення, ставки податкових платежів, проценти по позичках банків, нормативи плати за природні ресурси, плати за викиди забруднюючих речовин у навколишнє середовище, нормативи відрахувань у державний фонд соціального страхування. Будь-які інші економічні нормативи або інші вихідні дані для планування кооперативам не встановлюються.

У питаннях природокористування і охорони навколишнього середовища кооперативи погоджують свої плани з виконавчими комітетами місцевих Рад народних депутатів.

4. З метою забезпечення комплексності при розробці планів виробництва продукції (робіт, послуг), координації діяльності кооперативів з іншими підприємствами та організаціями на території або в галузі кооператив повідомляє відповідному органу управління чи підприємству (організації, установі), при якому він створений, намічувані ним обсяги виробництва і реалізації продукції (робіт, послуг), розміри доходів і видатків.

При цьому кооператив може вирішувати з відповідними органами управління, підприємствами та організаціями питання забезпечення виробництва продукції (робіт, послуг) матеріально-технічними ресурсами і підрядними будівельно-монтажними роботами. Орган управління спільно з кооперативами, які діють на даній території (в галузі), забезпечує комплексне пов'язання пропозицій кооперативів і враховує їх у планах економічного і соціального розвитку відповідного регіону (галузі).

5. Для підвищення наукової обґрунтованості і збалансованості планів центральні економічні органи та їх органи в республіках, міністерства і відомства, Ради Міністрів союзних і автономних республік, виконавчі комітети місцевих Рад народних депутатів за запитами кооперативів всемірно сприяють їм у використанні необхідних нормативних документів по організації виробництва і праці,

капітального будівництва, здійсненню заходів щодо економного використання матеріальних та фінансових ресурсів і в інших напрямках діяльності кооперативів.

Стаття 19. Ціни і ціноутворення

1. Ціни і тарифи на продукцію (роботи, послуги) кооперативу повинні відображати суспільно необхідні затрати на виробництво і реалізацію продукції, враховувати споживчі властивості і якість товарів (робіт, послуг), попит споживачів. Вони повинні будуватися з урахуванням взаємних інтересів як кооперативів, так і споживачів та народного господарства в цілому, сприяти розвитку господарського розрахунку і самофінансування.

2. Кооператив реалізує продукцію і товари власного виробництва, виконує роботи і надає послуги за цінами і тарифами, що встановлюються кооперативом за домовленістю із споживачами або самостійно. Ціни (тарифи), які складаються в торговельних взаємовідносинах між кооперативами і покупцями їх товарів (робіт, послуг), покликані впливати на економічні інтереси кооперативів, стимулювати підвищення якості продукції (робіт, послуг), удосконалення технології та організації виробництва, зниження його витрат. Здешевленню продукції (робіт, послуг), зниженню цін (тарифів) на неї повинна сприяти конкуренція на ринку товарів (робіт, послуг).

З метою забезпечення стабільності цін на споживчому ринку Ради народних депутатів можуть встановлювати граничні рівні цін (тарифів) на основні споживчі товари (послуги), що виробляються і реалізуються кооперативами, включаючи кооперативи системи споживчої кооперації.

(Пункт 2 статті 19 доповнено абзацом другим згідно із Законом СРСР [N 603-1](#) від 16.10.89)

3. Продукція (роботи, послуги), вироблена відповідно до укладених договорів на виконання державного замовлення, а також виготовлена з сировини або матеріалів, постачених кооперативу (придбаних кооперативом) за державними цінами, що застосовуються при поставках державним підприємствам, реалізується заготівельним, іншим підприємствам (організаціям) і громадянам за цінами (тарифами), що визначаються централізовано, а у випадках, коли це дозволено державним підприємствам,- за договірними цінами (тарифами). У такому ж порядку встановлюються роздрібні ціни на товари, які виділяються кооперативам для реалізації населенню з державних ринкових фондів, ціни і націнки на реалізовані кооперативами товари, придбані ними в державній і кооперативній роздрібній торговельній мережі.

Кооператив при застосуванні централізовано встановлюваних оптових цін погоджує із споживачем (покупцем) доплати (знижки) до них за виконання додаткових вимог щодо підвищення споживчих властивостей і комплектування продукції, строків поставки та інших умов.

(Пункт 3 статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 1540-1](#) від 06.06.90)

4. Державний контроль за цінами (тарифами) здійснюється у випадках, коли продукція (роботи, послуги) кооперативу реалізується підприємствам і організаціям за договором на виконання державного замовлення або виготовляється з сировини чи матеріалів, постачених кооперативу (придбаних кооперативом) за державними цінами, що застосовуються при поставках державним підприємствам, при продажу кооперативом товарів, які виділяються з державних ринкових фондів або придбані ним у роздрібній торговельній мережі, а також при реалізації кооперативами товарів (послуг), на які встановлено граничні рівні цін (тарифів). При завищенні кооперативом у цих випадках цін (тарифів) на продукцію (роботи, послуги) доход, необгрунтовано одержаний у результаті цього, вилучається в бюджет. Кооператив, який допустив завищення цін (тарифів), сплачує також у бюджет штраф у розмірі незаконно одержаного додаткового доходу. При завищенні кооперативом цін (тарифів) на продукцію (роботи, послуги) споживач має право розірвати укладений з кооперативом договір.

(Пункт 4 статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законами СРСР [N 603-1](#) від 16.10.89, [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Стаття 20. Доходи і їх розподіл

1. Кооператив за своєю соціально-економічною природою є самоокупним підприємством (організацією). Збиткова робота несумісна з його суттю.

Доходи кооперативу формуються за рахунок виручки від реалізації продукції (робіт, послуг), сум, одержаних від участі у спільних підприємствах, дивідендів за акціями та інших надходжень. З виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) та інших надходжень кооперативу відшкодовуються матеріальні затрати. Валовий дохід використовується кооперативом для розрахунків за своїми зобов'язаннями перед бюджетом і банками, направляється на розширення виробництва, здійснення соціальних заходів та оплату праці.

(Абзац другий пункту 1 статті 20 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Розподіл валового доходу на виробничо-соціальний розвиток, а також оплату праці є виключним правом загальних зборів членів кооперативу. При цьому особлива увага повинна приділятися економічно обгрунтованому співвідношенню між коштами, які направляються на розвиток виробництва та оплату праці.

У кооперативах у сферах виробництва і послуг створюється страховий (резервний) фонд у розмірі не менше п'яти процентів від доходу (прибутку), що залишається в їхньому розпорядженні після розрахунків з бюджетом і банками. Щорічні відрахування у страховий (резервний) фонд провадяться із зарахуванням залишків коштів цього фонду, утвореного за минулий рік.

(Абзац пункту 1 статті 20 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Кооператив самостійно визначає види, розміри і порядок формування та використання фондів і резервів (крім страхового (резервного) фонду в кооперативах у сферах виробництва і послуг). Державні і кооперативні органи нормативи утворення фондів кооперативу не встановлюють.

(Абзац пункту 1 статті 20 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

2. Відрахування в централізовані фонди і резерви спілок (об'єднань) кооперативів проводяться за довгочасними стабільними нормативами. Нормативи відрахувань встановлюються на демократичній основі зборами представників кооперативів. Вони ж визначають порядок і напрями використання коштів зазначених фондів і резервів.

Втручання органів державного і господарського управління у формування та використання централізованих фондів і резервів спілок (об'єднань) кооперативів забороняється.

Стаття 21. Оподаткування доходів у кооперативах

1. Кооператив бере участь у формуванні державного бюджету шляхом сплати податків та інших передбачених законодавством платежів. Оподаткування стимулює вибір кооперативом ефективних напрямів діяльності, структури і технології виробництва, способів одержання доходів, забезпечує при їх розподілі реалізацію принципу соціальної справедливості.

Система оподаткування повинна передбачати диференційований підхід до встановлення податків залежно від видів кооперативів і цілей їх діяльності.

2. Оподатковуються дохід (прибуток) кооперативу, а також особисті доходи членів кооперативу та осіб, які працюють у ньому за трудовим договором.

3. Метою підвищення заінтересованості кооперативу в розширенні виробництва оподаткування його доходу (прибутку) відбувається за твердими ставками, які встановлюються не менш як на п'ять років.

Для забезпечення економічно доцільного співвідношення між коштами, що направляються кооперативом на виробничий і соціальний розвиток, оплату праці, ставки податків на особисті доходи членів кооперативу та осіб, які працюють у ньому за трудовим договором, встановлюються за прогресивною шкалою.

У тих випадках, коли кооперативи реалізують свою продукцію (роботи, послуги) за централізовано встановлюваними цінами (тарифами, розцінками), оподаткування членів кооперативів та осіб, що працюють у них за трудовим договором, здійснюється за ставками, встановленими для робітників і службовців державних підприємств (організацій).

З метою стимулювання виробництва необхідної населенню і народному господарству продукції (робіт, послуг) та зниження на неї цін (тарифів) місцеві Ради народних депутатів та інші державні органи можуть встановлювати пільги по оподаткуванню доходів кооперативів, їх членів, а також осіб, які працюють у них за трудовим договором, у порядку, що визначається законодавством Союзу РСР.

У разі, коли частина доходу (прибутку) кооперативу направляється в Радянський дитячий фонд імені В.І. Леніна, Радянський фонд миру, Радянський фонд культури та на інші добродійні цілі, вона оподаткуванню не підлягає.

3. Кооператив, який займається наданням послуг своїм членам і здійснює одночасно виробництво продукції (робіт, послуг), що приносить грошовий дохід, обкладається податком від цього доходу на умовах, встановлених для виробничих кооперативів.

4. Для підвищення заінтересованості місцевих Рад народних депутатів у розширенні діяльності кооперативів, організації нових робочих місць, поліпшенні постачання населенню товарів народного споживання і послуг податки з доходів кооперативу, його членів та осіб, які працюють у ньому за трудовим договором, повністю вносяться в місцеві бюджети і використовуються на економічний і соціальний розвиток відповідних територій.

5. Кооператив зобов'язаний суворо додержувати податкової дисципліни. У разі приховання або заниження доходів, які підлягають оподаткуванню, з кооперативу стягується в місцевий бюджет вся сума прихованого доходу, а також стягується штраф у розмірі, встановленому законодавством Союзу РСР.

При повторному прихованні (заниженні) кооперативом свого доходу відповідний податковий орган має право поставити перед виконавчим комітетом місцевої Ради народних депутатів питання про припинення діяльності такого кооперативу.

(Абзац другий пункту 5 статті 21 із змінами, внесеними, згідно із Законом [N 1997-1](#) від 05.03.91)

Стаття 22. Фінанси кооперативу

1. Діяльність кооперативу повинна бути спрямована на зміцнення свого фінансового становища за рахунок нарощування випуску продукції (робіт, послуг), зростання продуктивності праці, зниження собівартості і підвищення якості продукції (робіт, послуг).

Фінансові ресурси кооперативу формуються за рахунок виручки від реалізації продукції (робіт, послуг), амортизаційних відрахувань, пайових та інших внесків індивідуальних і колективних членів кооперативу, інших підприємств та організацій, осіб, які працюють у кооперативі за трудовим договором, а також за рахунок кредитів і коштів, одержаних від продажу цінних паперів (акцій).

2. Кооператив використовує на виробничий і соціальний розвиток наявні в його розпорядженні фінансові ресурси за своїм розсудом без обмежень, незалежно від джерел їх утворення.

Держава, подаючи фінансову допомогу кооперативові, може в необхідних випадках виділяти кошти з бюджету на капітальне будівництво об'єктів виробничого і невиробничого призначення, в тому числі на умовах повернення коштів.

3. Кооператив з метою створення стабільного фінансового становища і відшкодування шкоди, що виникає у результаті стихійного лиха та інших непередбачених обставин, які не залежать від його діяльності, може страхувати своє майно і майнові інтереси в органах державного страхування. Страхування здійснюється добровільно за рішенням загальних зборів кооперативу.

Кооперативи та їх спілки (об'єднання) мають право створювати кооперативні страхові установи, визначати умови, порядок і види страхування.

4. З метою мобілізації вільних коштів, які є у членів кооперативу і осіб, що працюють у ньому за трудовим договором, підприємств та організацій, і використання їх як додаткового джерела фінансування розширення, реконструкції і технічного переозброєння виробництва, переходу на випуск нової продукції (робіт, послуг), яка користується підвищеним попитом, кооперативи та їх

спілки (об'єднання) можуть випускати акції для продажу членам кооперативу, особам, що працюють у ньому за трудовим договором, і підприємствам (організаціям).

Акції випускаються кооперативом або спілкою (об'єднанням) кооперативів у порядку, що визначається законодавством Союзу РСР, і забезпечуються всім їхнім майном. Загальна вартість акцій не повинна, як правило, перевищувати розміру валового доходу за рік.

Переважним правом придбання акцій користуються члени кооперативу.

Кооператив або спілка (об'єднання) кооперативів установлює незмінні на весь період обігу акцій їх номінальну вартість і порядок виплати на акції річного доходу.

Ставка річного доходу може коригуватися загальними зборами кооперативу (спілкою, об'єднанням) за участю держателів акцій залежно від рівня доходності і завдань, що стоять перед кооперативом (спілкою, об'єднанням).

Дозвіл на випуск акцій дається кооперативу або спілці (об'єднанню) кооперативів відповідним фінансовим органом за погодженням з установою банку СРСР, яка здійснює кредитно-розрахункове обслуговування кооперативу (спілки, об'єднання), після перевірки його платоспроможності. В разі відмови зазначений фінансовий орган дає кооперативу або спілці (об'єднанню) мотивоване пояснення. Рішення про відмову може бути оскаржено у вищестоящий фінансовий орган.

Держава не несе відповідальності за зобов'язаннями кооперативу (спілки, об'єднання), пов'язаними з випуском та обігом акцій.

Стаття 23. Кредит і розрахунки

1. Кредит у системі кооперації сприяє зміцненню фінансового становища кооперативу, стимулює його розвиток, розширення виробництва товарів народного споживання, продукції виробничо-технічного призначення, робіт і послуг.

Кооперативу для провадження його статутної діяльності банк може надавати кредит на умовах забезпеченості, терміновості, поворотності і платності.

(Абзац другий пункту 1 статті 23 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Кооператив має право на самостійний вибір банку для здійснення кредитно-розрахункових операцій. Кооператив відкриває один розрахунковий рахунок в установі банку за місцем реєстрації кооперативу або в іншому банку за його згодою. Створеним кооперативами філіям (відділенням) і представництвам за місцем їх знаходження може бути відкрито поточні рахунки (суброзрахункові рахунки).

(Абзац третій пункту 1 статті 23 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

2. Кредит надається банком кооперативу на основі договорів, які визначають взаємні зобов'язання і відповідальність сторін. За користування кредитом кооператив сплачує банку проценти у встановлених розмірах.

Кооператив зберігає свої кошти в установах банку на розрахунковому та інших рахунках. За користування тимчасово вільними коштами на рахунках банки виплачують кооперативу проценти.

(Абзац другий пункту 2 статті 23 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Банки здійснюють касово-розрахункове обслуговування кооперативу, подають йому необхідну допомогу в організації ведення грошового господарства.

З метою забезпечення кооперативу гарантій самостійного розпорядження власними коштами їх списання з рахунків кооперативу може провадитись тільки за його вказівкою, а також за рішенням суду або арбітражу, якщо інше не передбачено законодавчими актами СРСР. Кооператив провадить усі розрахунки, включаючи платежі у бюджет та оплату праці, у календарній черговості надходження розрахункових документів (настання строків платежів).

(Абзац четвертий пункту 2 статті 23 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Кооператив здійснює розрахунки за своїми зобов'язаннями з державними, кооперативними та іншими громадськими підприємствами та організаціями у безготівковому порядку через установи банків, крім випадків, передбачених законодавством, а з громадянами - як у безготівковому порядку, так і готівкою.

(Абзац п'ятий пункту 2 статті 23 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Кооператив за погодженням з установою банку з урахуванням специфіки діяльності визначає граничний розмір готівки, яка постійно перебуває в його касі на поточні витрати.

(Абзац шостий пункту 2 статті 23 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Кошти, призначені на оплату праці членів кооперативу та осіб, які працюють у ньому за трудовими договорами, на придбання товарів на колгоспних ринках і в населення, а також командировочні витрати зазначеним лімітом не регулюються.

(Абзац сьомий пункту 2 статті 23 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

3. Кооператив зобов'язаний зміцнювати розрахункову дисципліну. Він несе повну відповідальність за додержання кредитних договорів та розрахункової дисципліни. У разі порушення кооперативом зобов'язань за кредитним договором у частині своєчасного погашення кредиту і його забезпеченості банк має право стягнути видану йому позичку у безспірному порядку. Кооператив має право оскаржити таке стягнення в суд або арбітраж. Кооператив, який не виконує свої зобов'язання за розрахунками, може бути оголошений банком неплатоспроможним. До вжиття заходів щодо фінансового оздоровлення кооперативу черговість платежів за його зобов'язаннями визначається банком. Підприємства (організації) - кредитори можуть припинити поставки продукції і надання послуг кооперативу, оголошеному неплатоспроможним.

(Абзац перший пункту 3 статті 23 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Як виняток кооператив може кредитуватися під гарантію підприємства (організації), при якому він створений, або кооперативного органу.

При неплатоспроможності кооперативу понад шість місяців банк має право поставити питання перед виконавчим комітетом місцевої Ради народних депутатів про ліквідацію кооперативу, із забезпеченням у встановленому порядку майнових інтересів усіх кредиторів.

(Абзац третій пункту 3 статті 23 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

4. Кооператив може надавати за рахунок своїх коштів іншим підприємствам і організаціям кредит на умовах, які визначаються угодою сторін, включаючи домовленість про розміри процента за користування ним.

5. Спілки (об'єднання) кооперативів мають право створювати госпрозрахункові галузеві або територіальні кооперативні банки. Кооператив, який входить до даної спілки (об'єднання), вступає в ці банки на добровільних засадах.

Кооперативний банк є кредитною установою, яка на демократичних принципах забезпечує коштами розвиток кооперативу, провадить касово-розрахункове обслуговування, репрезентує його інтереси в господарських і фінансових органах. За договором з кооперативом або спілкою (об'єднанням), що випускає цінні папери (акції), банк може взяти на себе функції по здійсненню операцій, пов'язаних з їх продажем, поверненням і виплатою доходів на ці цінні папери (акції).

Кооперативні банки мобілізують вільні кошти кооперативу на умовах домовленості. Вони можуть залучати також кошти інших підприємств (організацій), громадян і вдаватися до позичок у спеціалізованих банків СРСР.

Кооперативний банк на договірних засадах може брати участь своїми коштами в господарській діяльності кооперативу.

Статут кооперативного банку реєструється в Державному банку СРСР.

Спілки (об'єднання) можуть за згодою кооперативів, які входять до них, створювати фінансово-розрахункові центри. Фінансово-розрахунковий центр виступає єдиним позичальником, а

також платником за грошовими зобов'язаннями кооперативів перед бюджетом, банками, іншими підприємствами і організаціями.

6. За рішенням загальних зборів кооператив може частину вільних коштів вміщувати в облигації державних позик та інші цінні папери, що випускаються в обіг для розповсюдження серед підприємств та організацій. Доходи від придбаних облигацій і цінних паперів надходять у розпорядження кооперативу.

(Пункт 6 статті 23 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Стаття 24. Соціальний розвиток кооперативу

1. Надзвичайно важливим напрямом діяльності кооперативу має бути проведення активної соціальної політики. Питання соціального розвитку кооперативу вирішуються загальними зборами. Кооператив дбає про поліпшення умов праці та побуту, задоволення інтересів і потреб своїх членів, осіб, які працюють за трудовим договором, та їхніх сімей, а також подає їм всемірну допомогу в кооперативному й індивідуальному житловому будівництві, видає позички на зазначені цілі. Особливе піклування кооператив виявляє про ветеранів війни і праці.

2. Кооператив за рахунок власних коштів здійснює будівництво житла, дитячих дошкільних закладів та інших об'єктів соціального призначення, бере пайову участь у їх спорудженні, а також може орендувати або придбавати такі об'єкти.

3. Свою соціальну діяльність кооператив веде у тісній взаємодії з місцевою Радою народних депутатів, державним органом, що здійснює управління галуззю народного господарства, до якої за своєю діяльністю належить кооператив.

Стаття 25. Праця та її оплата

1. Праця в кооперативі має однакову суспільну значимість з працею робітників і службовців у державних підприємствах і організаціях.

Трудові відносини членів кооперативів регулюються цим Законом і статутами кооперативів, а осіб, які працюють у кооперативах за трудовим договором, - законодавством Союзу РСР і союзних республік про працю з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом.

2. Кооператив використовує оплату праці як найважливіший засіб стимулювання зростання її продуктивності, поліпшення якості продукції, зміцнення виробничої і технологічної дисципліни.

Кооператив самостійно визначає форми і системи оплати праці членів кооперативу та інших працівників. Оплата праці в кооперативі може провадитись як грішми, так і натурою. Організація та оплата праці будуються, як правило, на принципах колективного, сімейного або індивідуального підряду з урахуванням кінцевих результатів роботи. Індивідуальні заробітки членів кооперативу визначаються їхнім трудовим внеском і розміром тієї частини його валового доходу, яка йде на оплату праці.

Кооператив може залучати для роботи за трудовим договором громадян, які не є членами кооперативу, з оплатою їх праці за погодженням сторін.

(Абзац четвертий пункту 2 статті 25 виключено на підставі Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

На осіб, які працюють в кооперативах у вільний від основної роботи час, обмеження, передбачені законодавством про сумісництво, не поширюються.

За громадянами, які працюють в кооперативі, зберігаються пенсія, стипендія за місцем навчання і заробітна плата за місцем основної роботи в повному розмірі. Максимальний розмір заробітку членів кооперативу та інших працівників не обмежується.

3. Кооператив самостійно встановлює для своїх членів міри дисциплінарної відповідальності.

Дисциплінарні стягнення, включаючи звільнення з посади, на голову кооперативу, членів правління і ревізійної комісії (ревізора) можуть бути накладені тільки рішенням загальних зборів членів кооперативу, а на інших його керівних працівників - також правлінням кооперативу. Ніякі

державні і кооперативні органи не мають права накладати дисциплінарні стягнення на голову та інших керівних працівників кооперативу.

У кооперативі поряд з матеріальним стимулюванням широко застосовується система морального заохочення за досягнення високих виробничих показників, сумлінну працю.

4. Тривалість і розпорядок робочого дня в кооперативі, порядок надання вихідних днів, відпусток, включаючи додаткові, а також інші умови праці визначаються в правилах внутрішнього розпорядку кооперативу.

Кооператив здійснює заходи для гарантування охорони праці, техніки безпеки, виробничої гігієни і санітарії, керуючись положеннями і нормами, встановленими для державних підприємств і організацій відповідних галузей народного господарства.

5. Члени кооперативу, які своєю працею беруть участь у його діяльності, підлягають соціальному страхуванню і соціальному забезпеченню нарівні з робітниками і службовцями. Час роботи в кооперативі включається в трудовий стаж.

Вагітним жінкам - членам кооперативу надається легша робота із збереженням середнього заробітку на попередній роботі. Відпустки у зв'язку з вагітністю, родами і доглядом за дитиною, а також інші пільги для вагітних жінок і жінок, які мають малолітніх дітей, надаються в порядку, передбаченому для жінок - робітників і службовців. Кооператив може встановлювати їм додаткові відпустки. Жінкам, які мають малолітніх дітей, створюються необхідні умови для догляду за ними.

Кооператив встановлює для його членів, молодших від 18 років, які беруть участь у його роботі, скорочений робочий день та інші пільги, передбачені чинним законодавством для робітників і службовців.

За рішенням загальних зборів кооператив має право запроваджувати за рахунок власних доходів додаткові пільги по соціальному забезпеченню своїх членів.

6. Кооператив для реалізації прав на соціальне страхування і соціальне забезпечення, що надаються членам кооперативу та особам, які працюють у ньому за трудовим договором, вносить у фонд державного соціального страхування і у Пенсійний фонд СРСР відрахування від своїх доходів у порядку та розмірах, встановлених чинним законодавством. Кооператив повинен у місячний строк з дня реєстрації у встановленому порядку зареєструватися як страхувальник.

Суми внесків у фонд державного соціального страхування і Пенсійний фонд СРСР, не внесені кооперативом у встановлений строк, стягуються у безспірному порядку за поданням органів, які здійснюють соціальне страхування і пенсійне забезпечення. Кооператив має право оскаржити таке стягнення в суд або арбітраж.

(Пункт 6 статті 25 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Стаття 26. Економічне стимулювання науково-технічного прогресу

1. Діяльність кооперативу в галузі науково-технічного прогресу повинна бути спрямована на виробництво продукції (робіт, послуг), конкурентоспроможної на ринку. Кооператив дбає про її своєчасне оновлення, пристосовуючись до задоволення запитів і вимог, попиту споживачів. З цією метою кооператив здійснює підвищення технічного рівня і вдосконалення технологій.

2. Кооператив має право користуватися нарівні з підприємствами та організаціями державного сектора на договірній основі результатами робіт академічних і галузевих науково-дослідних, проектно-конструкторських і технологічних Інститутів.

Держава всемірно підтримує широке використання в системі кооперації найновіших досягнень науки і техніки, рішуче припиняє будь-які дії органів управління і службових осіб, що перешкоджають цьому процесові.

Державні органи зобов'язані розглядати пропозиції та заявки кооперативу на науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи, приймати щодо них відповідні рішення і всемірно сприяти їх реалізації на госпрозрахункових засадах.

3. Кооператив має право створювати у своєму складі і спільно з іншими підприємствами (організаціями) науково-технічні та інші творчі колективи для проведення досліджень і впровадження наукових розробок у виробництво на договірних умовах.

4. Якість продукції (робіт, послуг) є визначальною в оцінці результатів діяльності кооперативу, впровадження досягнень науково-технічного прогресу. Турбота про честь своєї марки повинна бути предметом професійної гордості кожного члена кооперативу. Кооперативи і їх спілки (об'єднання) з метою поліпшення якості продукції (робіт, послуг), підвищення їх конкурентоспроможності мають право проводити виставки, ярмарки-продажі продукції (робіт, послуг), широко рекламувати товари (роботи, послуги) через засоби масової інформації, випускати рекламні видання.

Вимоги до якості продукції (робіт, послуг) кооперативу, необхідні заходи для її забезпечення повинні відповідати законодавству Союзу РСР і союзних республік про якість продукції (робіт, послуг).

Кооператив зобов'язаний забезпечувати суворе додержання державних стандартів та інших норм, які захищають інтереси держави та споживачів, і насамперед вимог, що гарантують безпеку, охорону здоров'я людей і захист навколишнього середовища. Продукція кооперативу повинна мати виробничу марку і зареєстрований у встановленому порядку товарний знак, крім випадків, передбачених законодавством Союзу РСР.

На період освоєння нової продукції високої якості, пов'язаної з підвищеними витратами виробництва, кооперативу можуть надаватися пільги щодо сплати податків з його доходів у порядку, встановлюваному законодавством Союзу РСР.

Державні органи відповідно до їх компетенції здійснюють контроль за додержанням кооперативом законодавства Союзу РСР і союзних республік про якість продукції (робіт, послуг).

Стаття 27. Матеріально-технічне забезпечення кооперативу

1. Кооператив придбаває необхідні йому сировину, матеріали, інструменти, обладнання та інше майно в порядку оптової торгівлі, у державних і кооперативних підприємств та організацій, використовує матеріальні ресурси, одержані від замовників (громадян, підприємств та організацій) за укладеними договорами, а також придбаває товари в державній роздрібній торговельній мережі і в торговельній мережі системи споживчої кооперації в порядку, встановленому для державних підприємств. Кооператив має право також придбавати товари на колгоспних ринках, аукціонах, виставках-продажах і в населення. У разі придбання кооперативом в роздрібній торговельній мережі товарів з порушенням діючого порядку і виробництва з них продукції (робіт, послуг) усі доходи, одержані від її реалізації, підлягають вилученню в місцевий бюджет.

(Абзац перший пункту 1 статті 27 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Держава вживає заходів для розвитку мережі оптових баз і спеціалізованих магазинів, які здійснюють постачання кооперативам товарів за їх заявками.

2. Кооператив забезпечується централізовано розподіленими ресурсами в такому порядку:

кооператив, який уклав договір на виконання державного замовлення або на участь у реалізації державних програм соціально-економічного розвитку, - через територіальні і галузеві органи й організації матеріально-технічного постачання в обсязі, необхідному для виконання державного замовлення або зобов'язань щодо реалізації зазначених програм;

кооператив, який уклав договір на виробництво продукції, виконання робіт і надання послуг з підприємствами, територіальними і галузевими органами й організаціями матеріально-технічного постачання цими підприємствами, органами й організаціями в обсязі, необхідному для виконання відповідного договору;

кооператив може також придбавати централізовано розподілені ресурси у підприємств-вироблювачів за умови виконання ними своїх договірних зобов'язань і у випадках, коли від одержання такої продукції відмовилися споживачі, яким її було виділено.

(Пункт 2 статті 27 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

3. Для виробництва продукції (робіт, послуг) кооператив організовує в необхідних випадках видобуток і переробку місцевої сировини та матеріалів і у встановленому порядку корисних копалин, збирання і переробку вторинних ресурсів та відходів, підсобне сільськогосподарське виробництво, виготовлення і ремонт устаткування, інструменту і оснастки, а також фірмове обслуговування своєї продукції.

4. Кооператив має право придбавати, обмінювати, орендувати, брати у позичку, одержувати безоплатно (у тому числі з балансу на баланс) у державних, кооперативних та інших громадських підприємств, організацій і громадян невикористовувані будинки, споруди, машини, устаткування, транспортні засоби, сировину і матеріали.

(Пункт 4 статті 27 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

5. Розрахунки кооперативу, який виготовляє товари народного споживання і надає послуги населенню, за матеріально-технічні ресурси здійснюються за оптовими цінами з підвищуючими коефіцієнтами або за роздрібними цінами, а при їх відсутності - за договірними цінами.

Кооператив, який спеціалізується на випуску продукції виробничо-технічного призначення і наданні послуг державним підприємствам та організаціям, закуповує необхідні йому сировину, матеріали, інструмент, устаткування і вироби за оптовими або договірними цінами.

Стаття 28. Зовнішньоекономічна діяльність кооперативу

1. Кооперативи та їх спілки (об'єднання) беруть активну участь у зовнішньоекономічній діяльності, сприяють зміцненню економіки країни, підвищенню її міжнародного авторитету, нагромадженню валютних ресурсів, створенню можливостей для прискорення науково-технічного прогресу і підвищення ефективності кооперативного виробництва.

Зовнішньоекономічна діяльність кооперативів та їх спілок (об'єднань) здійснюється на основі валютної самоокупності і самофінансування.

2. Кооперативам, які провадять виробничу діяльність, та їх спілкам (об'єднанням), продукція (роботи, послуги) яких є конкурентоспроможною на зовнішньому ринку, може бути у встановленому порядку надано право безпосереднього здійснення експортно-імпорتنих операцій. При цьому кооператив може експортувати продукцію (роботи, послуги), яку він виробляє, в тому числі створену в результаті спільної діяльності з іншими кооперативами і підприємствами, а спілки (об'єднання) - також продукцію, яку виробляють кооперативи, що входять до їх складу.

(Абзац перший пункту 2 статті 28 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Кооперативи та їх спілки (об'єднання) можуть також здійснювати свої операції по експорту й імпорту товарів (робіт, послуг) на договірній основі через відповідні зовнішньоторговельні організації.

Кооперативи та їх спілки (об'єднання) мають право здійснювати у встановленому порядку зовнішньоторговельні операції з іноземними партнерами по прикордонній торгівлі.

3. З метою підвищення економічної заінтересованості і відповідальності, розширення самостійності у здійсненні експортно-імпорتنих операцій виручка в іноземній валюті, одержана кооперативами та їх спілками (об'єднаннями) в результаті експорту товарів (робіт, послуг), після відрахувань державі за нормативами, встановлюваними Радою Міністрів СРСР, надходить у їх розпорядження, вилученню не підлягає і може нагромаджуватися для використання в наступні роки.

Кошти в іноземній валюті, одержані від експорту товарів (робіт, послуг), кооперативи та їх спілки (об'єднання) можуть використовувати на імпорт устаткування, сировини, матеріалів, інших товарів (робіт, послуг), необхідних для розвитку виробництва та збільшення товарообороту, і на зміцнення матеріально-технічної бази соціально-культурної сфери. Кооперативи, які придбають товари по імпорту, реалізують ці товари населенню за цінами, що не перевищують рівень цін, встановлених для аналогічних товарів відповідними державними органами.

(Абзац другий пункту 3 статті 28 із змінами, внесеними згідно із Законом СРСР [N 603-1](#) від 16.10.89)

В разі, якщо право безпосереднього здійснення експортно-імпортних операцій надано спілці (об'єднанню) кооперативів, то валютна виручка від провадження зовнішньоекономічної діяльності після вирахування відрахувань державі розподіляється пропорційно внеску кожного кооперативу в одержання валютних коштів. За загальною згодою кооперативів, які входять у спілку (об'єднання), частина зароблених ними валютних коштів може відраховуватися в централізований фонд даної спілки (об'єднання).

4. З метою прискорення науково-технічного прогресу, підвищення конкурентоспроможності вироблюваних товарів і послуг, що надаються, кооперативи, які здійснюють виробничу діяльність, можуть створювати спільні підприємства, міжнародні об'єднання і організації з відповідними організаціями країн - членів РЕВ, інших соціалістичних країн, спільні підприємства з фірмами капіталістичних країн і країн, що розвиваються.

Кооперативи визначають за домовленістю з іноземними партнерами спеціалізацію спільних підприємств (організацій), обсяги і структуру виробництва, виходячи з платоспроможного попиту на продукцію (роботи, послуги), умови її реалізації, включаючи ціни (тарифи). Спільні підприємства (організації) створюються як на території СРСР, так і на території зарубіжних країн.

Кооперативи та їх спілки (об'єднання) розвивають науково-технічне і виробниче співробітництво з відповідними підприємствами (організаціями) зарубіжних країн, організують спільні науково-дослідні, проектно-конструкторські та експериментальні роботи, створюють міжнародні колективи спеціалістів, на взаємопогоджених умовах обмінюються у встановленому порядку науково-технічною документацією, допомагають у навчанні кадрів.

5. З метою розвитку ефективного співробітництва з кооперативними організаціями інших країн кооперативи та їх спілки (об'єднання) можуть брати відповідно до своїх статутів участь у діяльності міжнародних кооперативних організацій, у проведенні міжнародних виставок і ярмарків.

6. Банки СРСР можуть надавати кооперативам та їх спілкам (об'єднанням), які провадять зовнішньоекономічну діяльність, кредити в радянській та іноземній валюті, а також у перевідних карбованцях, з погашенням цих кредитів за рахунок валютної виручки, коштів від реалізації імпортованої продукції або інших власних коштів кооперативів та їх спілок (об'єднань).

7. Кооперативи та їх спілки (об'єднання) несуть економічну відповідальність за ефективність своєї зовнішньоекономічної діяльності і раціональне використання валютних коштів в інтересах розвитку виробництва. Вони компенсують збитки в разі невиконання зобов'язань по експорту та інших договірних зобов'язаннях усім своїм майном, включаючи валютні кошти, а також виплачують іноземному покупцеві штрафи та інші санкції у валюті за рахунок валютних нагромаджень, якщо порушення сталося з їхньої вини.

IV. ДЕРЖАВА І КООПЕРАЦІЯ

Стаття 29. Відносини державних органів з кооперативами

1. Проголошене Конституцією СРСР право громадян об'єднуватися в кооперативні організації гарантується політичною і економічною системами СРСР, визнанням за кооперативами права власності на засоби виробництва та інше майно, необхідне для здійснення їхніх статутних завдань, всемірним сприянням з боку держави розвитку кооперативної власності.

2. Держава гарантує додержання прав і законних інтересів кооперативів та їх членів, забезпечує правильне поєднання інтересів кооперативів із загальнонародними.

Державні органи повинні максимально сприяти розвитку і зміцненню господарської самостійності кооперативів, підвищенню ефективності діяльності, не допускати будь-яких обмежень творчої активності та ініціативи членів кооперативів.

Державне керівництво кооперативами здійснюється в загальнонародних інтересах Радами народних депутатів та іншими державними органами в суворій відповідності з цим Законом.

3. Державні органи у випадках припинення діяльності підвідомчих їм промислових, сільськогосподарських, будівельних та інших підприємств (організацій) за підставами, передбаченими законодавчими актами Союзу РСР, союзних і автономних республік, сприяють створенню на базі дрібних і середніх підприємств кооперативів по виробництву продукції (робіт, послуг). Вони мають право продавати, передавати, здавати в оренду новостворуваним, а також

діючим кооперативам майно ліквідовуваних підприємств (організацій) на умовах за погодженням сторін.

(Пункт 3 статті 29 із змінами, внесеними згідно із Законом СРСР [N 2015-1](#) від 07.03.91)

4. Держава, використовуючи засоби масової інформації та інші форми, створює найсприятливіші ідеологічні передумови для діяльності кооперативів, забезпечуючи повсюдно такий морально-психологічний клімат, при якому кожен член кооперативу усвідомлював би, що, працюючи в ньому, він виконує важливу суспільно корисну справу, допомагає державі у розв'язанні завдань економічного розвитку країни, задоволенні попиту населення на товари і послуги.

Стаття 30. Ради народних депутатів і розвиток кооперації

1. Ради народних депутатів та інші державні органи заохочують участь кооперативів у розв'язанні завдань народногосподарського, міжгалузевого, галузевого і регіонального значення на основі договорів на виконання державних замовлень шляхом фінансування капітальних вкладень, виділення лімітів (фондів) на централізовано розподілювані матеріально-технічні ресурси, підрядні та будівельно-монтажні роботи.

2. Ради народних депутатів та інші державні органи подають різноманітну допомогу кооперативам: надають їм у встановленому порядку землю, виробничі та інші приміщення, устаткування, сприяють вдосконаленню техніки і технології, рекламі їх продукції (робіт, послуг), сприяють виробленню економічно ефективної структури виробництва, надають кооперативам різного роду пільги і переваги.

(Пункт 2 статті 30 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 2014-1](#) від 07.03.91)

3. Ради народних депутатів та інші державні органи забезпечують громадян, які виявили бажання створити кооператив, необхідною інформацією про види продукції (робіт, послуг), на які в даному регіоні і в даний час відчувається підвищений попит.

4. Ради народних депутатів та інші державні органи здійснюють у межах їх компетенції контроль за додержанням кооперативами чинного законодавства з питань охорони праці, техніки безпеки, виробничої гігієни і санітарії, пожежної безпеки, боротьби з хворобами тварин і рослин, охорони природних ресурсів і навколишнього середовища, а також за додержанням кооперативами обов'язків по платежах у державний бюджет, здійсненням обліку і державної звітності.

5. Ради народних депутатів та інші державні органи всемірно сприяють соціальному розвитку кооперативів, включаючи будівництво санаторіїв і профілакторіїв, лікарень і поліклінік, будинків відпочинку, піонерських таборів і дитячих дошкільних закладів, будинків для престарілих та інвалідів, шляхом надання необхідних для цього земельних ділянок, виділення лімітів (фондів) на централізовано розподілювані матеріально-технічні ресурси, підрядні та будівельно-монтажні роботи.

Стаття 31. Підготовка кадрів для кооперативів

1. Кооперативи мають право нарівні з державними підприємствами та організаціями використовувати можливості створеної в країні бази по підготовці і перепідготовці кадрів та підвищенню їх кваліфікації.

2. Державні навчальні заклади, підприємства та організації за договорами з кооперативами забезпечують підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації робітників і спеціалістів за професіями і спеціальностями, необхідними для укомплектування кооперативів висококваліфікованими кадрами.

3. Держава забезпечує за заявками кооперативів підготовку наукових кадрів через науково-дослідні організації міністерств і відомств СРСР, Академії наук СРСР і галузевих академій, а також через вищі навчальні заклади шляхом навчання їх в аспірантурі або докторантурі з покриттям витрат на зазначені цілі за рахунок коштів кооперативів.

4. Кооперативам надається право здійснювати на договірних засадах з галузевими інститутами підвищення кваліфікації і перепідготовку кадрів, насамперед у напрямках, пов'язаних з використанням найновіших досягнень науки і техніки. В необхідних випадках кооперативи можуть

направляти в інші країни на стажування і перепідготовку спеціалістів для ознайомлення з досвідом організації і діяльності кооперативів за рубежом.

Кооперативи покривають витрати на зазначені цілі за рахунок власних коштів.

5. Держава сприяє кооперативам та їх спілкам (об'єднанням) у розвитку своєї мережі професійно-технічних училищ, шкіл, навчальних центрів, навчально-курсівих комбінатів, технікумів, інститутів, а також науково-дослідних, проектних, технологічних і конструкторських організацій.

Стаття 32. Облік, звітність і контроль

1. Кооперативи здійснюють облік результатів своєї діяльності, ведуть бухгалтерську та статистичну звітність і несуть відповідальність за її достовірність і своєчасність подань у встановленому державою для кооперативів порядку.

(Абзац пункту 1 статті 32 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Основним документом, що посвідчує доходи кооперативу, особисті доходи його членів та осіб, які працюють у ньому за трудовим договором, є декларація про доходи.

(Абзац пункту 1 статті 32 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Кооператив несе відповідальність за суворе додержання порядку заповнення декларації і достовірність у ній відомостей про доходи та видатки кооперативу. За перекручення даних, що їх містить декларація, керівники несуть адміністративну або кримінальну відповідальність у порядку, встановленому законодавством.

(Абзац пункту 1 статті 32 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Вимагання і подання іншої звітності, не встановленої державою, забороняються.

2. Кооператив повинен здійснювати суворий контроль за раціональним і економним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, не допускати безгосподарності і марнотратства, повідомляти про розкрадання і порушення законодавства в органи прокуратури і внутрішніх справ, підвищувати роль і відповідальність бухгалтерських та інших служб за додержання законності, договірної і фінансової дисципліни.

3. Кооператив, який одержує кредити, подає установі банку бухгалтерську і статистичну звітність в обсязі, що визначається договором.

При виявленні випадків недостовірності звітності про виробництво і доходи кооперативу або занедбаності бухгалтерського обліку банк має право припинити кредитування і касово-розрахункове обслуговування кооперативу.

4. Ревізія фінансово-господарської діяльності кооперативу проводиться його ревізійною комісією (ревізором) або на основі договору з аудиторською організацією, або відповідною спілкою (об'єднанням) кооперативів.

На вимогу органів прокуратури і суду ревізія фінансово-господарської діяльності кооперативу може проводитись контрольно-ревізійним апаратом фінансових органів.

(Пункт 4 статті 32 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

5. Перевірку роботи кооперативів здійснюють органи державного управління із загальними або спеціальними функціями контролю - фінансові, податкові, банківські, ціноутворення, зовнішньоекономічної діяльності, охорони праці, техніки безпеки та інші, які виконують щодо кооперативів свої функції на таких же підставах, як і щодо державних підприємств, організацій, установ, якщо інше не передбачено законодавством. Перевірка діяльності кооперативів же здійснюватись також підприємствами, установами й організаціями, при яких вони створені, в порядку і на умовах, передбачених договором.

При цьому ревізії і перевірки не повинні порушувати нормальний ритм роботи кооперативу. Комплексні перевірки можуть проводитись не частіше одного разу на рік.

(Пункт 5 статті 32 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

V. ОСОБЛИВОСТІ ОКРЕМИХ ВИДІВ КООПЕРАТИВІВ КОЛГОСПИ ТА ІНШІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ КООПЕРАТИВИ

Стаття 33. Колгоспи та інші сільськогосподарські кооперативи у складі агропромислового комплексу

1. Колгосп як одна з форм виробничого сільськогосподарського кооперативу користується всіма правами, передбаченими цим Законом, і разом з тим має особливості, що впливають із специфіки сільськогосподарського виробництва.

(Пункт 1 статті 33 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

2. Колгосп як самостійний колективний товаровиробник взаємодіє на договірних засадах з іншими підприємствами (організаціями) агропромислового комплексу на основі інтеграційних виробничо-економічних зв'язків.

Колгосп покликаний, раціонально використовуючи закріплену за ним землю та інші природні ресурси, нарощувати виробництво продукції рослинництва і тваринництва високої якості з метою задоволення потреб населення в продуктах харчування, а промисловості - в сільськогосподарській сировині.

3. Поряд з сільськогосподарським виробництвом колгосп з метою повнішого використання землі, виробничих фондів, трудових та фінансових ресурсів і збільшення доходів має право займатись без обмежень будь-якими іншими, не забороненими законодавством видами діяльності: переробкою сільськогосподарської сировини, виробництвом харчових продуктів, товарів народного споживання, продукції виробничо-технічного призначення, торгівлею, ремонтними та будівельними роботами, наданням послуг підприємствам, організаціям, населенню.

Держава подає допомогу колгоспам у розвитку різних видів діяльності як на території самих кооперативів, так і за межами місця їх розташування.

4. З метою раціональнішого використання земельних угідь, виробничих фондів і трудових ресурсів, підвищення економічної заінтересованості колгоспників і працівників інших сільськогосподарських підприємств у зростанні продуктивності праці і доходності господарства в колгоспах та інших сільськогосподарських підприємствах створюються за бажанням громадян на умовах колективного або сімейного підряду як головної форми внутрігосподарських виробничо-економічних відносин, а також на основі закріплення земельних ділянок у порядку внутрігосподарського землевпорядкування, оренди основних фондів госпрозрахункові колективи, доходи яких формуються залежно від кінцевих результатів їх господарювання.

(Абзац перший пункту 4 статті 33 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 2014-1](#) від 07.03.91)

Господарство може на договірних засадах надавати госпрозрахунковим колективам право самостійної реалізації виробленої ними продукції (робіт, послуг), використання одержаних доходів, у тому числі на оплату праці, сплату податків і відрахувань у державний фонд соціального страхування, а також відкривати рахунки в установі банку або фінансово-розрахунковому центрі. За згодою господарства такі колективи можуть створюватись як первинні кооперативи, що діють на підставі цього Закону.

5. У сільській місцевості можуть створюватись інші види кооперативів, зокрема кооперативи (товариства) по виробництву і переробці сільськогосподарської продукції, сільськогосподарсько-промислові кооперативи, рибальські колгоспи, кооперативи по будівництву, в тому числі жилих будинків, внутрігосподарських доріг, інших об'єктів, постачально-збутові, лісогосподарські кооперативи, кооперативи по спільному веденню особистих підсобних господарств і наданню інших послуг. Зазначені кооперативи можуть створюватись також на базі міжгосподарських підприємств (організацій) з ініціативи їх трудових колективів і за згодою господарств-учасників.

В організації і діяльності таких кооперативів і товариств можуть брати участь (у тому числі своїми майновими внесками) колгоспники, працівники радгоспів, інших сільськогосподарських

підприємств, а також інші громадяни, що проживають як у сільській місцевості, так і в містах і селищах міського типу.

6. З метою створення умов для ефективної діяльності сільськогосподарських кооперативів, особливо невеликих за розмірами виробництва, використання ними прогресивних технологій і нової техніки можуть утворюватися кооперативи по прокату тракторів і складних сільськогосподарських машин, автомобілів, інших технічних засобів, а також по виробничо-технічному, агрохімічному та інших видах обслуговування.

7. Колгоспи та інші сільськогосподарські кооперативи, взаємодіючи з іншими підприємствами і організаціями агропромислового комплексу, можуть на добровільних засадах і взаємовигідних умовах, не втрачаючи своєї господарської самостійності, за рішенням загальних зборів вступати до складу районних та інших агропромислових об'єднань, агрокомбінатів, агрофірм, виробничих, науково-виробничих та інших систем.

У разі ущемлення прав та законних інтересів кооперативів, які перебувають у складі зазначених об'єднань і систем, або якщо їх спільна діяльність виявляється економічно неефективною для кооперативів, вони мають право за рішенням загальних зборів вийти із складу об'єднання або системи.

8. Колгоспи та інші сільськогосподарські кооперативи за рішенням загальних зборів своїх членів можуть у разі економічної доцільності брати участь у створенні міжгосподарських підприємств (організацій).

Кооперативи через своїх представників беруть участь в управлінні справами міжгосподарського підприємства (організації), одержують належну їм частку доходів від реалізації його продукції (робіт, послуг), несуть матеріальну відповідальність за результати його діяльності відповідно до положення, яке затверджується зборами представників господарств - учасників цього підприємства (організації).

Міжгосподарське підприємство (організація) цілком підзвітне зборам представників господарств-учасників.

За рішенням загальних зборів кооператив може вийти із складу учасників міжгосподарського підприємства (організації) з поверненням належної йому частки у спільному майні.

Стаття 34. Особливості економічного механізму в колгоспах та інших сільськогосподарських кооперативах

1. Колгоспи та інші сільськогосподарські кооперативи самостійно розробляють і затверджують п'ятирічні плани економічного і соціального розвитку з розподілом за роками. Вони визначають у планах економічно доцільну структуру виробництва, яка забезпечувала б найбільший вихід продукції і одержання доходів, необхідних для розвитку господарства і задоволення матеріальних та соціальних потреб їх членів.

2. Колгоспи та інші сільськогосподарські кооперативи можуть на добровільних засадах укладати з підприємствами і організаціями, які здійснюють заготівлю і переробку сільськогосподарської продукції, договори на її продаж, а також реалізовувати за власним розсудом будь-яким іншим споживачам і на колгоспних ринках.

Агропромислові об'єднання, агрокомбінати та інші агропромислові формування, підприємства і організації здійснюють заходи щодо стимулювання продажу кооперативами продукції за договорами в рахунок державного замовлення, яке видається цим об'єднанням, підприємствам і організаціям, системою цін, забезпеченням гарантованого збуту продукції, виділенням у необхідних обсягах матеріально-технічних ресурсів та іншими економічними методами.

3. Продукція, яка реалізується колгоспом та іншим сільськогосподарським кооперативом підприємствам і організаціям за договором на виконання державного замовлення, оплачується за централізовано установлюваними цінами.

Ціни на решту продукції, що реалізується кооперативом, установлюються за домовленістю сторін або самостійно господарством.

4. Держава в інтересах колгоспів, інших сільськогосподарських кооперативів народного господарства економічно заохочує спеціалізацію кооперативів, сприяє формуванню спеціалізованих зон великомасштабного товарного виробництва продовольчого і фуражного зерна, овочів, фруктів, технічних культур, продуктів тваринництва, їх максимальній переробці в місцях виробництва.

Ціни на продукти рослинництва основної спеціалізації в кожній зоні, які продаються кооперативами за договорами на виконання державного замовлення, повинні забезпечувати відшкодування витрат виробництва і одержання чистого доходу, необхідного для розширеного відтворення, кооперативам, розташованим у відносно гірших природно-кліматичних умовах зазначених зон. При цьому не повинні враховуватись витрати, пов'язані з низьким рівнем ведення господарства.

(Абзац третій пункту 4 виключено на підставі Закону [N 2014-1](#) від 07.03.91)

Кооперативи, розташовані у відносно кращих умовах зони, поряд з прибутковим податком сплачують державі рентні платежі, які враховують якість землі та інші природно-кліматичні умови.

Доходи, що утворюються у кооперативів у результаті здійснення ними заходів щодо підвищення родючості землі і поліпшення її як об'єкта господарювання, повністю залишаються в їхньому розпорядженні.

5. Колгоспи та інші сільськогосподарські кооперативи, які входять на добровільних засадах в агропромислові об'єднання, комбінати, агрофірми, виробничі і науково-виробничі системи агропромислового комплексу, укладають договори з споживачами своєї продукції з урахуванням цілей і завдань, що стоять перед цими формуваннями.

6. Держава з метою прискорення соціально-економічного розвитку колгоспів та інших сільськогосподарських кооперативів може фінансувати за рахунок бюджету як на поворотних, так і безповоротних умовах здійснення робіт по меліорації земель, будівництву шляхів, жилих будинків, шкіл та інших об'єктів соціально-культурного призначення, боротьбі з шкідниками сільськогосподарських рослин, хворобами тварин, по проведенню природоохоронних та інших заходів, що мають народногосподарське і соціальне значення.

У цих випадках держава має право встановлювати державне замовлення кооперативам на введення в дію об'єктів, що фінансуються за рахунок бюджету.

Стаття 35. Відповідальність колгоспів та інших сільськогосподарських кооперативів за використання землі

1. Колгосп або інший сільськогосподарський кооператив у своїй діяльності зобов'язаний забезпечити раціональне використання і схоронність наданої йому землі, а також інших природних ресурсів і несе за це повну відповідальність.

(Абзац перший пункту 1 статті 35 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 2014-1](#) від 07.03.91)

(Абзац другий пункту 1 статті 35 виключений на підставі Закону [N 2014-1](#) від 07.03.91)

При погіршенні з вини кооперативу земельних угідь, зниженні родючості ґрунтів, виключенні протягом тривалого часу земель з обороту Радою Міністрів союзної, автономної республіки, виконавчим комітетом місцевої Ради народних депутатів відведені кооперативу такі земельні угіддя можуть бути у нього частково або повністю вилучено. При цьому компенсується тільки вартість будинків і споруд, збудованих за рахунок коштів кооперативу на землях, що вилучаються.

(Абзац третій пункту 1 статті 35 виключений на підставі Закону [N 2014-1](#) від 07.03.91)

В інших випадках при вилученні сільськогосподарських земель кооперативу повністю відшкодовуються збитки, пов'язані з вилученням цих земель, за рахунок коштів підприємств і організацій, яким передається земля.

(Пункт 2 статті 35 виключений на підставі Закону [N 2014-1](#) від 07.03.91)

2. З метою ефективнішого використання земельних угідь та інших природних ресурсів колгосп або інший сільськогосподарський кооператив при необхідності має право за рішенням загальних зборів орендувати сам або передавати земельні ділянки в оренду іншим кооперативам, державним підприємствам і організаціям, а також громадянам. Строки і умови оренди визначаються договорами. Орендна плата за користування цими ресурсами може вноситись як грошми, так і натурою.

3. Колгосп або інший сільськогосподарський кооператив повинен погоджувати з органами по охороні природи розміщення об'єктів внутрігосподарського будівництва (тваринницьких комплексів, сховищ мінеральних добрив і отрутохімікатів тощо), які можуть справляти негативний вплив на стан навколишнього середовища.

Стаття 36. Власність колгоспів та інших сільськогосподарських кооперативів

1. Усе майно колгоспу або іншого сільськогосподарського кооперативу, а також вироблена ним продукція, одержані кошти є його власністю.

Кооператив при залученні грошових та інших майнових внесків своїх членів, підприємств, організацій і громадян за рішенням загальних зборів розподіляє частину доходів або продукції пропорційно розмірам цих внесків.

2. З метою підвищення заінтересованості членів колгоспу або іншого сільськогосподарського кооперативу в поліпшенні використання виробничих фондів частина новостворюваної за рахунок власних коштів щорічної вартості приросту основних виробничих фондів може зараховуватися на спеціальний рахунок - пайовий фонд членів кооперативу.

Кошти цього фонду розподіляються між членами кооперативу і зараховуються на особисті рахунки пропорційно їх конкретному трудовому внеску. На ці кошти з валового доходу щороку нараховуються проценти, розмір яких визначається загальними зборами кооперативу. Доходи, одержувані членами кооперативу щороку у вигляді процентів, нагромаджуються на їхніх особистих рахунках і можуть бути використані за розсудом самих членів кооперативу.

Порядок утворення і використання пайового фонду визначається статутом кооперативу.

3. При ліквідації колгоспу чи іншого сільськогосподарського кооперативу його майно після завершення розрахунків по оплаті праці і виплат з особистих рахунків членів кооперативу коштів пайового фонду, виконання зобов'язань перед бюджетом, банками, власниками акцій та іншими кредиторами розподіляється між члена кооперативу.

(Пункт 3 статті 36 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Стаття 37. Сільськогосподарський кооператив і особисті підсобні господарства громадян

1. Колгосп або інший сільськогосподарський кооператив створює умови для розвитку особистого підсобного господарства членів кооперативу та інших громадян, подає допомогу в обробітку земельних ділянок, забезпеченні добривами, засобами захисту рослин, насінням і садивним матеріалом; кормами і пасовищами, в обзаведенні худобою і птицею, агротехнічному і зооветеринарному обслуговуванні, спорудженні та ремонті жилих будинків і господарських будівель, а також у реалізації виробленої продукції та її переробці.

(Абзац перший пункту 1 статті 37 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 2014](#) від 07.03.91)

Відносини особистих підсобних господарств з кооперативами регулюються їхніми статутами і договорами.

Норми тримання худоби і птиці, що перебувають в особистій власності громадян, визначаються сільською і селищною Радами народних депутатів, загальними зборами членів кооперативу.

(Абзац третій пункту 1 статті 37 в редакції Закону [N 2014](#) від 07.03.91)

2. Особисті підсобні господарства громадян, спираючись на допомогу колгоспу або іншого сільськогосподарського кооперативу, покликані виробляти сільськогосподарську продукцію

насамперед для власного споживання. Громадяни, які мають особисті підсобні господарства, можуть реалізувати вироблену продукцію за договором з господарствами, організаціями споживчої кооперації, іншими підприємствами і на ринку.

3. Колгосп або інший сільськогосподарський кооператив може закріплювати землю за окремими працівниками й орендними колективами у порядку внутрігосподарського землевпорядкування, а також здавати в оренду будинки, споруди, машини, устаткування та інші матеріальні цінності. Разом із землею в оренду можуть здаватися також будинки, споруди, машини, обладнання та інші матеріальні цінності, необхідні для виконання договірних зобов'язань. Кооператив може продавати громадянам коней, іншу робочу худобу, малогабаритну сільськогосподарську техніку з правом їх використання на роботах в особистому підсобному господарстві і при виконанні робіт за договором.

(Пункт 3 статті 37 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 2014-1](#) від 07.03.91)

4. З метою ширшого залучення членів колгоспів та інших сільськогосподарських кооперативів до участі в роботах по вирощуванню сільськогосподарських культур і догляду за худобою і птицею включати в порядку, що визначається статутом кооперативу, в загальний трудовий стаж жінкам, які мають малолітніх дітей, а також особам, які за віком, через інвалідність чи з інших поважних причин не можуть брати активної участі в громадському виробництві, час, витрачений ними на роботах по виробництву сільськогосподарської продукції в особистому підсобному господарстві та її реалізації за договором з кооперативом.

Стаття 38. Виборно-представницькі колгоспні органи

1. Виходячи з принципів колгоспної демократії, для розгляду поточних і перспективних питань життя і діяльності колгоспів, узагальнення досвіду їх роботи, вироблення рекомендацій і представництва колгоспів у державних органах і громадських організаціях створюються і функціонують виборні органи колгоспів: Всесоюзний і республіканські з'їзди колгоспників, обласні, крайові, республіканські (автономних республік) конференції колгоспників, районні збори представників колгоспів і відповідні ради колгоспів, які вони обирають.

2. Всесоюзний з'їзд колгоспників скликається не рідше одного разу на п'ять років. У міру необхідності на вимогу не менш як третини членів Союзної ради колгоспів може скликатися позачерговий з'їзд колгоспників.

Всесоюзний з'їзд колгоспників розглядає господарське становище колгоспів у системі агропромислового комплексу країни, приймає, змінює і доповнює Примірний статут колгоспу, а також інші нормативні акти в найважливіших питаннях розвитку колгоспного ладу, обирає Союзну раду колгоспів і затверджує Положення про неї.

Всесоюзний з'їзд колгоспників і Союзна рада колгоспників мають право законодавчої ініціативи.

3. Колгоспи та їхні виборні представницькі органи можуть брати участь в діяльності міжнародних кооперативних організацій, встановлювати і розвивати торговельно-економічні, науково-технічні і культурні зв'язки та співробітництво з сільськогосподарськими кооперативами та іншими підприємствами (організаціями) країн - членів РЕВ, інших соціалістичних країн, а також підприємствами і фірмами капіталістичних країн і країн, які розвиваються.

Стаття 39. Риболовецькі колгоспи

Переважаючою формою кооперативу з рибальства, рибництва і виробництва рибної продукції є риболовецький колгосп.

Риболовецький колгосп поряд з основною діяльністю має право займатися без обмеження будь-якими іншими, не забороненими законодавством видами діяльності.

Риболовецькі колгоспи можуть об'єднуватись на добровільних засадах в спілки (об'єднання), які утворюють риболовецьку колгоспну систему, і створювати свої виборно-представницькі органи.

КООПЕРАТИВИ У СФЕРАХ ВИРОБНИЦТВА І ПОСЛУГ

Стаття 40. Напрями діяльності кооперативу. Членство в кооперативі

1. Кооперативи у сферах виробництва і послуг спеціалізуються насамперед на виготовленні і реалізації товарів народного споживання та наданні різноманітних платних послуг населенню, а також випуску і продажу продукції виробничо-технічного призначення, виконанні робіт для населення, підприємств, організацій та установ.

Ради народних депутатів з метою задоволення потреб населення у товарах народного споживання та іншій продукції, а також роботах і послугах визначають, виходячи з потреб республік, країв, областей, автономних округів, міст і районів, пріоритети і на цій основі сприяють розвитку кооперації у відповідних сферах виробництва і послуг.

(Пункт 1 статті 40 доповнений абзацом згідно із Законом [N 1540-1](#) від 06.06.90)

2. До кооперативів можуть без обмежень вступати всі громадяни, які бажають брати участь у виробництві товарів народного споживання, продукції виробничо-технічного призначення і наданні послуг. Переважне право на вступ до кооперативу і на роботу в ньому за трудовим договором мають працівники, які вивільняються з державних підприємств, організацій і установ при їх реорганізації та ліквідації або скороченні штатів, а також пенсіонери, інваліди, домашні господарки, студенти, учні. Перевагою при вступі до кооперативу користуються також громадяни, які виконують за трудовим договором роботи, що належать до основної діяльності кооперативу. В діяльності кооперативів можуть брати участь у вільний від основної роботи час робітники, наукові, інженерно-технічні працівники і службовці державних, кооперативних та інших громадських підприємств, організацій і установ як члени кооперативів або за трудовим договором.

Членство в кооперативі зумовлене обов'язковою трудовою участю громадян у його діяльності. Держава вживає заходів для запобігання випадкам використання кооперативів для приватнопідприємницької діяльності з використанням найманої праці під виглядом створення кооперативів.

Співвідношення кількості осіб, які залучаються до роботи в кооперативі за трудовим договором, і кількості членів кооперативу визначається виконавчим комітетом місцевої Ради народних депутатів з урахуванням суспільної потреби і виду діяльності кооперативу.

Не допускається вступ у члени кооперативів у сферах виробництва та послуг і робота в них за трудовим договором керівних працівників і спеціалістів органів державного управління, до функцій яких входить здійснення контролю за діяльністю кооперативів керівних працівників підприємств, організацій і установ, при яких створено кооперативи, а також осіб, які перебувають з ними у близькій спорідненості. Обмеження Закону в частині роботи близьких родичів керівних працівників та спеціалістів не поширюється на діяльність кооперативів у сферах сільськогосподарського виробництва.

(Пункт 2 статті 40 доповнено абзацом четвертим згідно із Законом СРСР [N 603-1](#) від 16.10.89, в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90)

Держава заохочує об'єднання в кооперативи громадян, які займаються індивідуальною трудовою діяльністю.

3. З метою прискорення науково-технічного прогресу, скорочення циклу "Наука - виробництво" держава всемірно заохочує створення і сприяє розвитку кооперативів у сфері наукового і науково-технічного обслуговування, проектних, інженерних, конструкторських, впровадницьких та інших послуг, кооперативів по виробництву товарів, продукції і наданню послуг, що ґрунтуються на наукових відкриттях і винаходах, а також на особистій участі в роботі цих кооперативів самих авторів відкриттів і винаходів.

4. Роботу в кооперативі, яка вимагає відповідно до законодавства спеціальних знань і навичок, можуть виконувати тільки особи, що мають необхідну підготовку, професійну придатність і відповідну освіту.

5. З метою відшкодування витрат держави на підготовку робочої сили, соціально-культурне і комунально-побутове обслуговування трудящих кооператив вносить плату за трудові ресурси у порядку і розмірах, передбачених для державних підприємств. Плата не вноситься за працюючих у

ньому сумісників, інвалідів, пенсіонерів, воїнів-інтернаціоналістів, студентів, учнів та багатодітних батьків.

(*Стаття 40 доповнена пунктом 5 згідно із Законом [N 1540-1](#) від 06.06.90*)

Стаття 41. Відносини кооперативів у сферах виробництва і послуг з місцевими Радами народних депутатів

1. Кооператив взаємодіє з місцевими Радами народних депутатів у вишукуванні і приведенні в дію резервів і можливостей розширення виробництва товарів (робіт, послуг), їх асортименту і підвищення якості відповідно до попиту населення, у розв'язанні питань соціального розвитку трудового колективу кооперативу.

2. Місцеві Ради народних депутатів подають першочергову допомогу кооперативам, які беруть участь у виконанні державних замовлень на виготовлення товарів народного споживання і надання послуг населенню, а також кооперативам, заснованим на праці інвалідів, надають зазначеним кооперативам пільги в придбанні приміщень і матеріальних ресурсів, у задоволенні соціальних потреб їх членів.

3. Місцеві Ради народних депутатів заохочують активну участь кооперативів в обласних і республіканських ярмарках по оптовому продажу товарів народного споживання, а також сировини і матеріалів для їх виготовлення.

4. Вживаючи заходів для стимулювання розширення мережі кооперативів на даній території, місцеві Ради народних депутатів спільно з відповідними спілками (об'єднаннями) кооперативів і органами державного управління зобов'язані економічними методами протидіяти монопольним тенденціям окремих кооперативів, штучному завищенню цін (тарифів), обмеженню випуску і збуту продукції та реалізації послуг, які користуються попитом у споживачів, всемірно сприяти розвиткові кооперативів на здоровій економічній основі.

Стаття 42. Реалізація продукції кооперативів у сферах виробництва і послуг

1. Кооперативи в сферах виробництва і послуг реалізують виготовлену ними продукцію населенню, державним і кооперативним підприємствам і організаціям самостійно, а також на основі договорів через магазини державної і кооперативної роздрібно торгівлі як за місцем виготовлення виробів, так і в інших містах і районах.

При самостійній реалізації виробленої ним продукції кооператив може відкривати за погодженням з місцевою Радою народних депутатів магазини, ятки, кіоски, в тому числі з пайовою участю кількох кооперативів. Місцеві Ради народних депутатів забезпечують надання кооперативу в оренду необхідних для зазначених цілей приміщень.

2. У випадках реалізації виробленої продукції населенню через роздрібну мережу державної і кооперативної торгівлі, а також державним і кооперативним підприємствам, організаціям і установам кооперативи несуть відповідальність за виконання своїх зобов'язань за укладеними договорами у порядку і на умовах, передбачених чинним законодавством.

Підприємства та організації державної і кооперативної торгівлі можуть приймати від кооперативів виготовлену ними продукцію для реалізації населенню на комісійних засадах з оплатою в міру продажу цієї продукції.

Стаття 43. Майнова відповідальність членів кооперативу у сферах виробництва і послуг

Члени кооперативу у сферах виробництва і послуг несуть відповідальність за боргами ліквідованого кооперативу при недостатності його майна у порядку, розмірах і на умовах, передбачених його статутом. Межі відповідальності члена кооперативу не можуть бути меншими від одержаного ним річного доходу.

(*Стаття 43 в редакції Закону [N 1540-1](#) від 06.06.90*)

Стаття 44. Реалізація і розподіл майна кооперативів у сферах виробництва і послуг при їх ліквідації

При ліквідації кооперативів у сферах виробництва і послуг будинки, споруди, машини, обладнання, оснастка, запаси сировини, матеріалів, залишки нереалізованої готової продукції та інше майно, яке є власністю кооперативу, розпродається підприємствам, організаціям, установам, а також громадянам за договірними цінами.

Виручка від розпродажу майна і наявні в кооперативу кошти після розрахунків по оплаті праці з особами, що працюють у кооперативі за трудовим договором, і виконання зобов'язань перед бюджетом, банками, іншими кредиторами розподіляються між членами кооперативу.

(Абзац другий статті 44 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 1540-1](#) від 06.06.90)

СПОЖИВЧІ КООПЕРАТИВИ

Стаття 45. Особливості споживчої кооперації в сфері обігу

1. Споживчі кооперативи в сфері обігу та у сферах, пов'язаних з цією сферою виробництвом товарів і наданням послуг (споживчі товариства), можуть об'єднуватись на добровільних засадах у спілки (об'єднання), які утворюють систему споживчої кооперації, і створювати свої виборно-представницькі органи.

Споживчі товариства та їх спілки користуються усіма правами, передбаченими цим Законом, і разом з тим мають особливості, які впливають із специфіки їхньої діяльності.

(Пункт 1 статті 45 доповнений абзацом другий згідно із Законом [N 1540-1](#) від 06.06.90)

2. Основними завданнями системи споживчої кооперації є:

створення і розвиток у селах і містах мережі підприємств роздрібної торгівлі і громадського харчування, здійснення поряд з державними торговельними підприємствами і організаціями забезпечення своїх членів і обслуговуваного населення продовольчими і непродовольчими товарами власного виробництва і тими, що закуповуються у виробничих кооперативів, державних підприємств, організацій і громадян, а також товарами, одержуваними з державних ринкових фондів;

закупівля у населення, колгоспів і радгоспів сільськогосподарської продукції і сировини, виробів підсобних підприємств і промислів, дикорослих плодів, ягід і грибів, лікарсько-технічної сировини для наступної переробки і реалізації в роздрібній торгівлі, а також для поставки промисловості;

організація виробництва продуктів харчування і непродовольчих товарів з сільськогосподарської та іншої місцевої сировини, яка закуповується, а також з сировини і матеріалів, що централізовано виділяються державою і придбаються в порядку оптової торгівлі;

надання населенню різних послуг виробничого і побутового характеру.

3. Для виконання основних завдань споживчої кооперації - гарантованого забезпечення товарами, послугами і роботами своїх членів, а також обслуговування населення як у сільській, так і в міській місцевості в системі споживчої кооперації можуть створюватися промислові (і такі, що займаються промислами), будівельні, транспортні та інші види виробничих кооперативів, а також функціонувати підприємства, де організація виробництва і праці може здійснюватися з використанням принципів, передбачених Законом СРСР "Про державне підприємство (об'єднання)".

4. Члени споживчих товариств користуються правом переважного придбання товарів у кооперативних магазинах, гарантованого збуту на договірній основі продукції їхніх особистих підсобних господарств і промислів через заготівельні і торговельні організації та підприємства споживчої кооперації, користуються їхніми послугами, а також переважним правом на одержання роботи в системі споживчої кооперації.

5. При ліквідації споживчого товариства його майно, яке залишається після завершення розрахунків по оплаті праці, виконання зобов'язань перед бюджетом, банками та іншими кредиторами, передається кооперативній спілці (об'єднанню), до складу яких входило це споживче товариство.

Стаття 46. Споживча кооперація на селі

1. Організації і підприємства системи споживчої кооперації, які здійснюють свою діяльність на селі, активно співробітничать на договірних засадах з колгоспами, іншими підприємствами і організаціями агропромислового комплексу в розвитку економіки, самозабезпеченні сільських регіонів товарами, роботами і послугами, в соціальній перебудові села.

З цією метою споживча кооперація розширює матеріально-технічну базу заготівель і переробки сільськогосподарської продукції і сировини, максимально наближає свою діяльність до населення і місць виробництва сільськогосподарської продукції, створює комплексну систему заготівель, переробки і торговельного обслуговування, яка дає змогу трудівникам села та іншим громадянам, що мають особисті підсобні господарства, на місці збувати лишки сільськогосподарських продуктів і придбавати необхідні товари.

2. Підприємства і організації агропромислового комплексу забезпечують ефективну взаємодію з організаціями споживчої кооперації у створенні заготівельно-переробних підприємств безпосередньо в колгоспах і радгоспах, будівництві на пайових засадах об'єктів роздрібної торгівлі, громадського харчування і культурно-побутового призначення.

Організації споживчої кооперації на селі можуть створювати різні виробничі, транспортні, будівельні та інші підприємства по випуску товарів народного споживання, продукції виробничо-технічного призначення, веденню робіт і наданню послуг.

Стаття 47. Споживча кооперація в містах

1. В інтересах поліпшення забезпечення населення товарами (роботами, послугами) у містах в усіх сферах суспільно-господарської діяльності на доповнення до державних підприємств і організацій можуть створюватися кооперативи будь-яких видів, які входять у систему споживчої кооперації.

2. При промислових, будівельних та інших підприємствах, організаціях і установах можуть створюватися кооперативи громадського харчування з участю в них як колективних членів підприємств, організацій і установ.

З метою постачання зазначеним кооперативам громадського харчування продовольчих ресурсів і поліпшення забезпечення трудових колективів підприємств, організацій і установ продуктами харчування можуть створюватися кооперативи по виробництву, заготівлі та переробці сільськогосподарської продукції.

3. Підприємства, організації і установи, при яких створюються кооперативи громадського харчування і кооперативи по виробництву і переробці сільськогосподарської продукції, надають пільги і переваги своїм працівникам - членам кооперативів, що беруть участь у діяльності кооперативів своєю особистою працею у вільний від основної роботи час.

Стаття 48. Членство в споживчому товаристві

1. Членство в споживчому товаристві не зумовлене обов'язковою трудовою участю громадян у його діяльності. Члени споживчого товариства вносять грошові вступний і пайовий внески.

При виході члена із споживчого товариства йому повертається вся сума пайового внеску і виплачується належна частина розподілюваного доходу (прибутку) товариства.

Вступний внесок члена споживчого товариства поверненню не підлягає.

Член споживчого товариства несе відповідальність за його зобов'язаннями у межах внесеного пайового внеску.

2. У споживчому товаристві поряд з громадянами можуть вступати як колективні члени кооперативи по виробництву продукції товарів і наданню послуг, інші підприємства і організації.

Колективний член споживчого товариства зберігає господарську самостійність, права юридичної особи і керується в своїй діяльності власним статутом (положенням). Він несе самостійну майнову відповідальність. Споживче товариство не відповідає за зобов'язаннями свого колективного члена, а останній - відповідає за зобов'язаннями товариства в межах внесеного ним пайового внеску.

Господарські взаємовідносини між споживчим товариством і його колективним членом будуються на договірних засадах. Будь-яке рішення, яке зачіпає майнові права колективного члена, може бути прийнято тільки за його згоди.

3. З метою підвищення економічної ефективності і матеріальної заінтересованості трудових колективів, розширення демократичних основ діяльності підприємств торгівлі, громадського харчування, промисловості, заготівель та будівництва в системі споживчої кооперації можуть у випадках економічної доцільності створюватися з ініціативи трудових колективів і за згодою відповідних споживчих товариств (спілок, об'єднань) кооперативи на базі цих підприємств.

Стаття 49. Формування товарних ресурсів споживчої кооперації

1. З метою збільшення товарних ресурсів споживчі товариства та їх спілки (об'єднання):

включають у роздрібний товарооборот виробі, виготовлені кооперативами по виробництву товарів і громадянами, які займаються індивідуальною трудовою діяльністю, а також на основі прямих зв'язків продукцію, яку випускають державні підприємства;

розвивають власні відгодівельні та інші підсобні господарства, а також виробництво продовольчих і непродовольчих товарів на кооперативних промислових підприємствах;

сприяють розвиткові в сільській місцевості кооперативів, особистих підсобних господарств громадян по вирощуванню і відгодівлі худоби, птиці, кролів, виробництву овочів, плодів і ягід, а також їх первинній переробці з наступною поставкою на договірній основі споживчим товариствам. З цією метою споживчі товариства виділяють їм на договірній основі комбікорми, техніку та інші матеріально-технічні ресурси, необхідні для провадження їхньої діяльності;

широко включають у товарооборот місцеві ресурси будівельних матеріалів.

2. Споживчі товариства та їх спілки (об'єднання) можуть на договірних засадах брати на себе виконання функцій реалізації через роздрібну торговельну мережу продовольчих і непродовольчих товарів, які виділяються з державних фондів, закупівель сільськогосподарської продукції і сировини, а також виробництва окремих товарів народного споживання на умовах державного замовлення.

3. Організації споживчої кооперації мають право придбавати в порядку оптової торгівлі в державних підприємств і організацій, в інших кооперативних, громадських організацій і громадян, а також у встановленому порядку в роздрібній торговельній мережі як за готівку, так і за безготівковий розрахунок товари народного споживання, сировину, паливо, матеріали, транспортні засоби, обладнання, запасні частини, інструмент, напівфабрикати та інші виробі.

Стаття 50. Ціни і тарифи на продукцію і послуги підприємств і організацій споживчої кооперації

1. Споживчі товариства, їх спілки (об'єднання) мають право самостійно або за домовленістю з споживачем встановлювати ціни (тарифи):

на реалізовані ними як у власній торговельній мережі, так і підприємствам та організаціям - споживачам сільськогосподарські продукти і сировину, що закупаються за цінами згідно з домовленістю у населення, колгоспів і радгоспів, вироблені у власних підсобних господарствах і заготовлювані ними самостійно, а також на вироблену з них продукцію;

на промислові товари народного споживання, що їх виготовляють кооперативні підприємства, продукцію підприємств громадського харчування і на виконувани ними роботи та послуги, які вони надають.

2. Споживчі товариства можуть надавати своїм членам переваги у формі знижок з роздрібних цін (тарифів) на реалізовані їм товари (роботи, послуги), а також пільги при придбанні товарів у кредит. Ці переваги і пільги надаються за рахунок доходів (прибутку), що одержуються від виробничої, торговельної та інших видів діяльності підприємств споживчої кооперації.

Стаття 51. Діяльність кооперативів по задоволенню житлово-побутових потреб своїх членів

1. Громадяни можуть на добровільних засадах створювати житлово-будівельні, житлові, гаражно-будівельні, дачно-будівельні кооперативи, товариства індивідуальних забудовників, інші споживчі кооперативи для задоволення своїх житлово-побутових потреб.

Основним напрямом діяльності цих кооперативів і товариств є участь коштами в спорудженні і наступній експлуатації об'єктів кооперативної власності (жилих будинків, гаражів тощо), а в передбачених статутами випадках і об'єктів особистої власності членів кооперативу (товариства), а також надання членам кооперативу (товариства) послуг, які відповідають цілям його створення.

2. Державні та кооперативні підприємства і організації подають всемірну допомогу товариствам індивідуальних забудовників у спорудженні жилих будинків, впорядкуванні території забудови, а також можуть брати на себе частину витрат, що їх несуть індивідуальні забудовники і товариства в цілому.

3. Кооперативи, які задовольняють житлово-побутові потреби своїх членів, можуть створюватись для участі в спорудженні та експлуатації призначених для задоволення потреб членів кооперативу об'єктів, що належать на праві спільної власності даному кооперативу і державі, кооперативу і колгоспу або іншій кооперативній і громадській організації, а також для експлуатації об'єктів, що належать на правах власності державі, колгоспу, іншій кооперативній і громадській організації.

4. Роботи в кооперативі, необхідні для його діяльності, виконуються за договорами, що укладаються кооперативом як з членами даного кооперативу, так й іншими громадянами, підприємствами, організаціями. Допускається виконання робіт членами кооперативу на підставі членських відносин.

Стаття 52. Садівницькі і садово-городні товариства

1. Садівницькі і садово-городні товариства є складовою частиною системи кооперації. Вони створюють умови для відпочинку трудящих, зміцнення їх здоров'я, залучення до праці молоді, допомагають членам кооперативу у виробництві продукції для їх особистого споживання, а також для продажу.

2. Державні, кооперативні та інші громадські підприємства, організації й установи допомагають садівницьким і садово-городнім товариствам у здійсненні будівельних робіт, меліорації, впорядкуванні ділянок, обробітку землі, агротехнічному обслуговуванні і виконанні інших робіт за рахунок коштів цих товариств на договірних засадах, а також можуть подавати фінансову та іншу допомогу організованим при них садівницьким і садово-городнім товариствам за рішенням своїх трудових колективів за рахунок власних коштів.

3. Садівницькі товариства можуть створювати з метою раціональнішого використання сільськогосподарської продукції і скорочення її втрат переробні пункти, сховища, а також торговельні кіоски, столярні і ремонтні майстерні, придбавати в колективну власність сільськогосподарські машини і транспортні засоби, робочу і продуктивну худобу та інші засоби виробництва, створювати об'єкти культурно-побутового призначення.

Стаття 53. Про гарантію додержання прав кооперативів

Центральні і місцеві державні органи несуть відповідальність за додержання положень цього Закону, керуються ними при прийнятті нормативних документів, пов'язаних з практичною діяльністю кооперативів, будують свої відносини з ними в суровій відповідності з цим Законом.

Стаття 54. Особливості застосування цього Закону

Особливості застосування цього Закону в окремих галузях народного господарства і до окремих видів кооперативів визначаються Радою Міністрів СРСР.

**Голова Президії Верховної Ради СРСР
А.ГРОМИКО**

**Секретар Президії Верховної Ради СРСР
Т.МЕНТЕШАШВІЛІ**

Москва, Кремль. 26 травня 1988 р. N 8998-ХІ

ЗАКОН УКРАЇНИ**Про фермерське господарство****(витяг)**

Цей Закон визначає правові, економічні та соціальні засади створення та діяльності фермерських господарств як прогресивної форми підприємницької діяльності громадян у галузі сільського господарства України.

Закон спрямований на створення умов для реалізації ініціативи громадян щодо виробництва товарної сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації на внутрішньому і зовнішньому ринках, а також для забезпечення раціонального використання і охорони земель фермерських господарств, правового та соціального захисту фермерів України.

Стаття 11. Використання коштів Українського державного фонду підтримки фермерських господарств

Кошти Українського державного фонду підтримки фермерських господарств надаються новоствореним фермерським господарствам та фермерським господарствам з відокремленими фермерськими садибами, фермерським господарствам, які провадять господарську діяльність та розташовані у гірських населених пунктах, на поліських територіях, визначених в установленому порядку Кабінетом Міністрів України, на безповоротній основі та на конкурсних засадах на поворотній основі, а іншим фермерським господарствам підтримка надається тільки на поворотній основі, а також - спрямовуються на забезпечення гарантій, поруки при кредитуванні банками фермерських господарств.

{ Частина перша статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1048-VI (1048-17) від 03.03.2009 }

Новоствореним фермерським господарствам та фермерським господарствам з відокремленими фермерськими садибами, фермерським господарствам, які провадять господарську діяльність та розташовані у гірських населених пунктах, на поліських територіях, визначених в установленому порядку Кабінетом Міністрів України, на безповоротній основі кошти надаються на такі цілі: відшкодування вартості розробки проектів відведення земельних ділянок для ведення фермерського господарства; відшкодування частини витрат, пов'язаних із сплатою відсотків за користування кредитами банків, та часткову компенсацію витрат на придбання одного трактора, комбайна, вантажного автомобіля, будівництво та реконструкцію тваринницьких приміщень, включаючи вартість проектно-кошторисних документів, страхування фермерських господарств; підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації кадрів фермерських господарств у сільськогосподарських навчальних закладах; розширення досліджень з проблем організації і ведення виробництва у фермерських господарствах, видання рекомендацій з питань використання досягнень науково-технічного прогресу в діяльності фермерських господарств. На поворотній основі допомога надається для виробництва, переробки і збуту виробленої продукції, на здійснення виробничої діяльності та інші передбачені статутом Українського державного фонду підтримки фермерських господарств (v0119555-04) цілі під гарантію повернення строком від трьох до п'яти років.

{ Частина друга статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1048-VI (1048-17) від 03.03.2009 }

Іншим фермерським господарствам надається допомога за рахунок Державного бюджету України і місцевих бюджетів, у тому числі через Український державний фонд підтримки фермерських господарств, на поворотній основі строком до п'яти років на такі цілі: придбання техніки, обладнання, поновлення обігових коштів, на виробництво та переробку сільськогосподарської продукції, будівництво та реконструкцію виробничих і невиробничих приміщень, у тому числі житлових, закладення багаторічних насаджень, **розвиток кредитної та обслуговуючої кооперації**, зрошення та меліорацію земель.

{ Стаття 11 в редакції Закону N 2864-IV (2864-15) від 08.09.2005 }

Стаття 26. Кооперація фермерських господарств

Фермерські господарства разом з іншими сільськогосподарськими товаровиробниками мають право створювати обслуговуючі сільськогосподарські кооперативи, кооперативні банки, спілки, інші об'єднання, а також бути засновниками (учасниками) господарських товариств.

{ Частина перша статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2864-IV (2864-15) від 08.09.2005 }

Створені за участю фермерських господарств обслуговуючі сільськогосподарські кооперативи не є прибутковими.

Президент України Л.КУЧМА

м. Київ, 19 червня 2003 року N 973-IV

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства аграрної
політики та продовольства України

21 травня 2013 року № 315

ПРИМІРНИЙ СТАТУТ

сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу

1. Загальні положення

1.1. Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив “_____” (далі - Кооператив) створений його засновниками на добровільних засадах відповідно до Цивільного кодексу України, законів України “Про кооперацію”, “Про сільськогосподарську кооперацію” та на підставі рішення установчих зборів (протокол № _____ від _____).

1.2. Найменування Кооперативу:

повна назва Кооперативу українською мовою _____.
скорочена назва Кооперативу українською мовою _____.
повна назва Кооперативу англійською мовою _____.
скорочена назва Кооперативу англійською мовою _____.

1.3. Місцезнаходження Кооперативу: _____.

Найменування (організаційно-правова форма та назва) пишеться прописом (великими) літерами.

2. Мета та види діяльності Кооперативу

2.1. Кооператив утворюється шляхом об’єднання фізичних та/або юридичних осіб - виробників сільськогосподарської продукції для організації обслуговування, спрямованого на зменшення витрат та/або збільшення доходів членів цього кооперативу під час провадження ними сільськогосподарської діяльності та на захист їхніх економічних інтересів.

2.2. Предмет діяльності Кооперативу є: _____.

Усі види діяльності, які згідно із законодавством України потребують спеціальних дозволів чи ліцензій, здійснюються Кооперативом лише після їх отримання.

3. Юридичний статус та склад засновників Кооперативу

3.1. Кооператив утворений та здійснює свою діяльність відповідно до законів України “Про кооперацію”, “Про сільськогосподарську кооперацію”, інших правових актів України, а також цього Статуту.

3.2. Кооператив є юридичною особою. Статус юридичної особи Кооператив набуває у порядку, встановленому Законом України “Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців”.

3.3. Кооператив здійснює обслуговування своїх членів - виробників сільськогосподарської продукції, не маючи на меті одержання прибутку, і є неприбутковою організацією.

3.4. Кооператив має самостійний баланс, поточні рахунки в установах банків, печатку зі своїм найменуванням, а також може мати вкладні (депозитні) рахунки в установах банків.

Кооператив може мати штампи зі своїм найменуванням, бланки, а також знак для товарів і послуг, емблему, зареєстровані відповідно до законодавства України.

3.5. Кооператив може укласти угоди, набувати майнові та немайнові права, нести обов'язки, бути позивачем і відповідачем у суді загальної юрисдикції, господарському та третейському судах відповідно до законодавства та цього Статуту.

3.6. Засновниками кооперативу є:

Для фізичних осіб: прізвище, ім'я та по батькові, дані паспорта громадянина України або паспортних документів іноземця (для осіб без громадянства, які постійно проживають в Україні, - дані документа, який його замінює). Дані про фізичну особу засвідчуються її особистим підписом.

Для юридичної особи: код ЄДРПОУ, назва та місцезнаходження юридичної особи. Дані про юридичну особу засвідчуються підписом її уповноваженого представника.

3.7. Засновники Кооперативу після його державної реєстрації набувають статусу членів Кооперативу.

4. Права та обов'язки Кооперативу

4.1. Кооператив має право:

- здійснювати господарську діяльність, спрямовану на обслуговування своїх членів, самостійно визначати стратегію та основні напрямки свого розвитку відповідно до економічної ситуації;

- відповідно до законодавства України придбавати, відчужувати, здавати або брати в оренду рухоме та нерухоме майно, необхідне для його діяльності;

- брати зобов'язання по кредитах та позиках і гарантувати їх виплати майном чи активами Кооперативу;

- об'єднуватись з іншими кооперативами для спільного здійснення будь-якої не забороненої законодавством діяльності за галузевою або територіальною ознакою за рішенням загальних зборів членів Кооперативу;

- може мати у власності майно, відокремлене від майна своїх членів;

- _____.

(інші права, що не суперечать законодавству)

4.2. Кооператив зобов'язаний:

- надавати послуги своїм членам згідно з їх замовленнями відповідно до видів діяльності Кооперативу;

- створювати належні умови для високопродуктивної та безпечної праці, забезпечувати додержання законодавства про працю, правил і норм охорони праці, техніки безпеки, соціального страхування;

- виконувати норми і вимоги щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання та відтворення природних ресурсів і забезпечення екологічної безпеки;

- створювати умови для навчання своїх членів та співробітників;

- сприяти соціальному розвитку громади, до якої відносяться члени Кооперативу;

- розробляти та затверджувати Правила внутрішньогосподарської діяльності Кооперативу;

- _____.

(інші обов'язки, що не суперечать законодавству)

5. Порядок набуття та припинення членства в Кооперативі

5.1. Членами Кооперативу можуть бути виробники сільськогосподарської продукції - юридичні та/або фізичні особи, які зробили вступний і пайовий внески у розмірах, визначених загальними зборами кооперативу, дотримуються вимог Статуту, мають право ухвального голосу та беруть участь у господарській діяльності кооперативу.

Фізичні особи можуть бути членами Кооперативу, які досягли 16 - річного віку і виявили бажання брати участь у діяльності Кооперативу.

5.2. Кооператив за рішенням загальних зборів може приймати до свого складу асоційованих членів Кооперативу.

Асоційованими членами Кооперативу можуть бути фізичні особи, які досягли 16 - річного віку, або юридичні особи, які визнають цей Статут і внесли пайовий внесок для розвитку Кооперативу у розмірах, визначених цим Статутом.

5.3. Вступ до Кооперативу здійснюється на підставі письмової заяви. Особа, яка подала заяву, вносить вступний та пайовий внесок в порядку і розмірах, визначених цим Статутом.

Рішення правління (голови) Кооперативу про прийняття до Кооперативу підлягає схваленню загальними зборами членів Кооперативу.

5.4. Кооператив веде реєстр членів та асоційованих членів.

5.5. Членство у Кооперативі припиняється у разі:

- добровільного виходу з Кооперативу відповідно до поданої письмової заяви;
- несплаті внесків у порядку, визначеному Статутом кооперативу;
- смерті фізичної особи - члена Кооперативу або ліквідації юридичної особи - члена Кооперативу;
- припинення діяльності Кооперативу;
- припинення участі в господарській діяльності Кооперативу протягом двох років поспіль.

Порядок припинення членства у Кооперативі здійснюється відповідно до законодавства.

5.6. Виключення з членів Кооперативу може бути оскаржене в судовому порядку.

6. Права і обов'язки членів та асоційованих членів Кооперативу

6.1. Члени Кооперативу мають право:

- брати участь в управлінні Кооперативом шляхом голосування на загальних зборах членів Кооперативу за принципом: "один член Кооперативу - один голос", обирати і бути обраними в органи управління Кооперативом. Для членів Кооперативу - юридичних осіб ці права реалізуються їх уповноважними представниками;

- ухвального голосу на загальних зборах;

- користуватися послугами Кооперативу для здійснення своєї господарської діяльності;

- одержувати кооперативні виплати пропорційно до обсягів участі у діяльності Кооперативу;

- одержувати виплати на паї;

- у разі виходу або ліквідації Кооперативу одержувати частку майна Кооперативу пропорційно вартості пайового внеску у порядку і в термін, що визначені цим Статутом;

- отримувати повну інформацію про діяльність Кооперативу відповідно;

- _____.

(інші права, що не суперечать законодавству)

6.2. Члени Кооперативу зобов'язані:

- брати участь у господарській діяльності Кооперативу;

- дотримуватися Статуту Кооперативу, виконувати рішення загальних зборів і правління Кооперативу;

- сплатити визначені цим Статутом внески;

(інші обов'язки, що не суперечать законодавству)

6.3. Асоційовані члени Кооперативу мають право:

- дорадчого голосу;
- отримувати частки доходу на паї відповідно до законодавства;
- отримувати повну інформацію про діяльність Кооперативу.

6.4. За відповідною заявою члени Кооперативу можуть переформити членство у Кооперативі на асоційоване членство на підставі рішення правління Кооперативу, яке підлягає схваленню загальними зборами Кооперативу.

7. Фонди Кооперативу

7.1. Для забезпечення статутної діяльності Кооператив у порядку, передбаченому цим Статутом, формує пайовий, неподільний, резервний та спеціальний фонди.

7.2. Пайовий фонд Кооперативу формується за рахунок паїв (у тому числі додаткових) членів та асоційованих членів кооперативу.

7.3. Неподільний фонд Кооперативу створюється в обов'язковому порядку і формується за рахунок вступних внесків та відрахувань від доходу кооперативу. Неподільний фонд не може бути розподілений між членами кооперативу, крім випадків, передбачених законом. Порядок відрахувань до неподільного фонду частини доходу визначається цим Статутом.

7.4. Кооператив може визначати і утворювати інші фонди Кооперативу (в тому числі резервний і спеціальні фонди). Їх розмір, порядок формування та використання затверджуються рішенням загальних зборів членів Кооперативу.

7.5. Резервний фонд Кооперативу створюється за рахунок відрахувань від доходу кооперативу, перерозподілу неподільного фонду, пожертвувань, безповоротної фінансової допомоги та за рахунок інших не заборонених законом надходжень для покриття можливих втрат (збитків).

7.6. Спеціальний фонд Кооперативу створюється за рахунок цільових внесків членів кооперативу та інших, передбачених законом, надходжень для забезпечення його статутної діяльності і використовується за рішенням органів управління кооперативу.

7.7. Розмір відрахувань до фондів Кооперативу визначається рішенням загальних зборів з дотриманням цього Статуту.

7.8. Кооператив веде облік фондів з визначенням пайових і цільових внесків кожного члену Кооперативу.

8. Вступні внески

8.1. При вступі до Кооперативу для організаційного забезпечення його діяльності кожна фізична і юридична особа робить вступний внесок у грошовій формі у розмірі _____ (прописом) гривень.

8.2. Вступний внесок є обов'язковою умовою членства у Кооперативі.

8.3. Вступний внесок зараховується у неподільний фонд і у разі виходу з Кооперативу не повертається.

9. Пай та пайові внески

9.1. Пайовий внесок члена сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу формується з його паю та додаткових паїв.

9.2. Порядок визначення розміру пайового внеску кожного члена Кооперативу визначається пропорційно до його участі у господарській діяльності Кооперативу відповідно до запланованого обсягу і вартості послуг, що надаються Кооперативом.

Розмір мінімального паю члену Кооперативу складає ___ гривень.

9.3. Члени Кооперативу мають право за власним бажанням внести додатковий пай до пайового фонду.

Розмір мінімального додаткового паю члена Кооперативу складає ___ гривень.

9.4. Розмір паю асоційованого члена Кооперативу не може бути меншим _____ гривень.

9.5. Розмір додаткового паю асоційованого члена Кооперативу не може бути меншим _____ гривень.

9.6. Паї можуть вноситися майном, майновими правами та/або грошми.

9.7. Факт внесення майна, що вноситься членами або асоційованими членами Кооперативу в рахунок їхнього паю чи додаткового паю, підтверджується актом приймання-передачі майна (далі - Акт) після державної реєстрації Кооперативу. Акт повинен містити опис майна, що вноситься, його грошову оцінку, дату, на яку майно вноситься до Кооперативу, підпис члена Кооперативу, який вносить таке майно, підпис голови Кооперативу та печатку Кооперативу.

Акт укладається у двох оригінальних примірниках, з яких один залишається у члена Кооперативу, який вносить вклад майном, а другий - зберігається у Кооперативі.

9.8. Майнові права членів Кооперативу вносяться до майна Кооперативу у встановленому законодавством порядку.

9.9. Паї, що вносяться у грошовій чи не грошовій формі, відображаються у бухгалтерських регістрах Кооперативу у день їх отримання Кооперативом. Внески до Кооперативу у вигляді нематеріальних цінностей вважатимуться внесеними на дату, що встановлюється рішенням загальних зборів членів Кооперативу. Передача Кооперативу права користування земельною ділянкою у вигляді паю оформлюється відповідно до законодавства України.

10. Право власності на пай в майні Кооперативу

10.1. У разі виходу, виключення чи ліквідації Кооперативу члени Кооперативу мають право отримувати частку майна Кооперативу пропорційно вартості пайового внеску у порядку і в термін, що визначені цим Статутом. Члени Кооперативу, які

внесли свій майновий пай у кооператив у формі земельної ділянки, отримують свій майновий пай виключно у формі земельної ділянки, тобто в натурі (на місцевості).

Термін отримання частки майна Кооперативу не може перевищувати двох років. Відлік цього терміну починається з 1 січня року, що настає з моменту виходу (виключення) із Кооперативу.

10.2. Право власності членів Кооперативу - фізичних осіб на частку майна Кооперативу є спадковим.

10.3. Асоційовані члени Кооперативу у разі ліквідації Кооперативу мають право отримувати першочергово свої паї та відповідні частки доходу на паї.

10.4. Спори щодо права власності на пай члена Кооперативу у майні Кооперативу вирішуються відповідно до законодавства України.

11. Майнова відповідальність

11.1. Кооператив відповідає за своїми зобов'язаннями всім належним йому майном.

11.2. Члени Кооперативу відповідають за зобов'язаннями Кооперативу тільки в межах пайового внеску.

11.3. Кооператив не несе відповідальності за зобов'язаннями членів Кооперативу.

11.4. Кооператив може застрахувати своє майно і майнові права. Страхування здійснюється добровільно за рішенням загальних зборів, якщо інше не передбачено законами України.

12. Структура органів управління

12.1. Управління Кооперативом здійснюється на основі самоврядування, гласності, участі його членів у вирішенні питань діяльності Кооперативу.

12.2. До органів управління Кооперативу належать:

12.2.1. Загальні збори членів Кооперативу – вищий орган управління Кооперативу.

12.2.2. Правління Кооперативу.

12.2.3. Ревізійна комісія Кооперативу.

12.3. Кооператив може утворювати спостережну раду Кооперативу.

12.4. Для здійснення своєї діяльності загальні збори, а в період між ними правління Кооперативу або спостережна рада, можуть утворювати спеціальні комісії з членів Кооперативу із залученням в якості консультантів-фахівців – не членів Кооперативу.

13. Загальні збори

13.1. Загальні збори:

- вносять зміни і доповнення до Статуту;

- обирають шляхом прямого таємного голосування голову Кооперативу та членів правління Кооперативу, членів ревізійної комісії та членів спостережної ради;

- заслуховують та ухвалюють звіти органів управління Кооперативу про їх діяльність;

- визначають види і розміри фондів Кооперативу, порядок їх формування та використання;

- затверджують:

 - правила внутрішньогосподарської діяльності Кооперативу;

 - форму організації бухгалтерського обліку, визначення та погодження облікової політики в Кооперативі;

 - річний звіт і баланс Кооперативу;

 - порядок формування і розподілу доходу Кооперативу;

 - рішення правління Кооперативу про прийняття нових членів та асоційованих членів та про припинення членства;

- вирішують:

 - питання про входження Кооперативу до об'єднання кооперативів;

 - питання про реорганізацію або ліквідацію Кооперативу.

Загальні збори мають право приймати будь-які інші рішення, пов'язані із статутною діяльністю Кооперативу.

13.2. Загальні збори проводяться щорічно. Вони можуть скликатися позачергово за рішенням правління Кооперативу, на вимогу не менше третини його членів, спостережної ради та ревізійної комісії (ревізора).

Про дату, місце, час проведення та порядок денний загальних зборів члени Кооперативу повинні бути повідомлені не пізніше ніж за 10 днів до визначеного строку їх проведення.

Позачергові загальні збори членів Кооперативу повинні бути скликані протягом 20 днів з дня надходження вимоги про їх скликання. У разі незабезпечення правлінням (головою) Кооперативу скликання позачергових загальних зборів вони можуть бути скликані особами, які вимагають їх скликання, протягом наступних 20 днів.

13.3. Загальні збори членів кооперативу правомочні вирішувати питання, якщо на них присутні більше половини його членів, а збори уповноважених – за наявності не менше 3/4 уповноважених.

Кожний член кооперативу чи уповноважений кооперативу має один голос, і це право не може бути передано іншій особі.

Рішення загальних зборів членів (зборів уповноважених) Кооперативу про прийняття, внесення змін до Статуту, вступ до кооперативного об'єднання або

вихід з нього, про реорганізацію або ліквідацію Кооперативу вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало не менш як 3/4 членів Кооперативу, присутніх на загальних зборах Кооперативу. З інших питань рішення приймаються простою більшістю голосів членів (уповноважених) Кооперативу, присутніх на його загальних зборах.

13.4. Рішення загальних зборів членів (зборів уповноважених) Кооперативу приймаються відповідно до його Статуту відкритим або таємним голосуванням. У випадку рівності голосів вирішальним є голос голови Кооперативу.

13.5. Рішення загальних зборів є обов'язковим для всіх членів та асоційованих членів Кооперативу.

14. Правління Кооперативу

14.1. Правління Кооперативу обирається на термін, що не перевищує п'яти років.

14.2. Правління Кооперативу:

- здійснює поточне керівництво господарською діяльністю Кооперативу в період між проведенням загальних зборів членів Кооперативу;

- розробляє та вносить на затвердження загальними зборами членів Кооперативу напрями розвитку Кооперативу;

- приймає рішення про скликання загальних зборів;

- скликає загальні збори членів Кооперативу і контролює виконання прийнятих ними рішень;

- вирішує питання діяльності Кооперативу;

- вносить на затвердження загальних зборів рішення про прийняття до Кооперативу нових членів та асоційованих членів та припинення членства, а також про переоформлення простого членства на асоційоване;

- укладає трудові договори (контракти) у разі найму на роботу виконавчої дирекції та оцінює її діяльність;

- має право наймати виконавчого директора для оперативного управління Кооперативом, який не може бути членом Кооперативу;

- організовує у разі потреби проведення незалежних аудиторських перевірок;

- розробляє Правила внутрішньогосподарської діяльності;

- встановлює форму і порядок ведення Книги реєстрації членів Кооперативу та асоційованих членів;

- вирішує питання навчання членів Кооперативу, співробітництва з вітчизняними та іноземними організаціями.

14.3. Кількість членів правління складає ____ осіб.

14.4. Члени правління Кооперативу обирають із свого складу заступника голови та секретаря правління Кооперативу.

14.5. Члени правління Кооперативу працюють на громадських засадах.

14.6. Члени правління припиняють виконання своїх обов'язків у разі закінчення строку їх повноважень, смерті фізичної особи – члена правління або ліквідації юридичної особи – члена правління, дострокового відкликання загальними зборами.

14.7. Засідань правління Кооперативу проводиться у разі потреби, але не рідше _____ на рік.

Рішення приймається більшістю голосів за наявності не менше як 3/4 складу членів правління Кооперативу. У випадку рівності голосів вирішальним є голос голови Кооперативу.

15. Голова Кооперативу

15.1. Голова Кооперативу очолює правління і обирається загальними зборами Кооперативу на термін, що не має бути більше п'яти років.

15.2. Голова Кооперативу:

- виконує рішення правління Кооперативу;
- представляє Кооператив перед третіми особами та у судових органах;
- забезпечує організацію господарської діяльності Кооперативу;
- здійснює оперативне керівництво діяльністю Кооперативу;
- приймає на роботу та звільняє штатних працівників;
- несе відповідальність за свою діяльність перед Кооперативом;
- виконує інші функції, делеговані йому правлінням Кооперативу.

- _____.

(визначити у разі необхідності інші обов'язки)

15.3. У своїй діяльності голова Кооперативу підзвітний загальним зборам Кооперативу.

16. Спостережна рада Кооперативу

16.1. Спостережна рада обирається загальними зборами для контролю за діяльністю виконавчого органу Кооперативу.

До створення спостережної ради весь обсяг її повноважень, визначений в цьому Статуті, належить до компетенції загальних зборів Кооперативу. Члени правління Кооперативу чи ревізійної комісії не можуть бути обрані членами спостережної ради Кооперативу.

16.2. Член спостережної ради не може бути членом правління чи ревізійної комісії Кооперативу.

16.3. Спостережна рада складається з _____ осіб та обирається на термін не більше трьох років.

16.4. До виключної компетенції спостережної ради відносяться такі повноваження:

- узгодження рішень правління про притягнення до майнової відповідальності членів Кооперативу;
- попередній розгляд питань, що вносяться до порядку денного загальних зборів та ухвалення рекомендацій для загальних зборів стосовно прийняття рішень з цих питань;
- вирішення інших питань, що віднесено до компетенції спостережної ради відповідно до умов цього Статуту та тих, що періодично можуть погоджуватись загальними зборами як такі, що потребують ухвалення спостережної ради.

16.5. Порядок формування спостережної ради, проведення її засідань, а також прийняття рішень спостережною радою визначаються Положенням про спостережну раду, яке приймається загальними зборами.

16.6. Члени спостережної ради виконують свої функції на громадських засадах.

17. Ревізійна комісія (ревізор)

17.1. Для контролю за фінансово-господарською діяльністю Кооперативу загальними зборами обирається ревізійна комісія. Ревізійна комісія обирається з числа членів Кооперативу терміном на три роки. При обранні ревізійної комісії кількість її членів повинна складати не менше трьох осіб. Члени правління, а також члени спостережної ради не можуть бути членами ревізійної комісії.

17.2. Ревізійна комісія підзвітна загальним зборам Кооперативу.

17.3. Ревізійна комісія робить висновки до проектів річних звітів та балансів Кооперативу, без яких загальні збори не мають права їх затверджувати.

18. Формування та розподіл фінансових результатів господарської діяльності Кооперативу

18.1. Дохід Кооперативу може формуватися за рахунок:

- надходжень від його членів у вигляді оплати за надані послуги у процесі виробництва, заготівлі, переробки, постачання сільськогосподарської продукції;
- коштів або майна, які надходять у вигляді пасивних доходів;
- субсидій (дотацій), отриманих з державного та/або місцевих бюджетів для підтримки Кооперативу, державних цільових фондів або в межах технічної чи благодійної, у тому числі гуманітарної, допомоги;
- інших не заборонених законом надходжень.

18.2. Надходження, одержані Кооперативом від збуту (продажу) сільськогосподарської продукції за дорученням членів цього кооперативу, не є його доходами.

18.3. Фінансовим результатом господарської діяльності (чистим доходом) Кооперативу є різниця між доходами кооперативу від господарської діяльності та витратами на її провадження.

Після виконання зобов'язань сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу та відшкодування збитків за минулі періоди залишок фінансового результату господарської діяльності кооперативу розподіляється загальними зборами Кооперативу у вигляді відрахувань до фондів кооперативу, кооперативних виплат його членам та нарахувань на паї членам кооперативу, у тому числі асоційованим.

18.4. За рішенням загальних зборів членів Кооперативу частина доходу Кооперативу може спрямовуватися на нарахування і виплату часток доходу на паї. Рішенням загальних зборів може передбачатися різний відсоток часток доходу на паї для членів та асоційованих членів Кооперативу.

18.5. За бажанням члена Кооперативу належна йому частка доходу Кооперативу може бути використана на збільшення додаткового паю члена Кооперативу.

19. Облік та звітність

19.1. Кооператив здійснює бухгалтерський та управлінський облік, а також веде статистичну звітність згідно із законодавством.

19.2. Питання організації бухгалтерського обліку, визначення та погодження облікової політики належить до повноважень загальних зборів Кооперативу. Загальні збори можуть делегувати повноваження організації бухгалтерського обліку голові кооперативу.

Бухгалтерський облік в Кооперативі ведеться з дня реєстрації та до його ліквідації.

19.3. Структура бухгалтерської служби Кооперативу визначається змістом та обсягом облікових робіт і залежить від обсягу господарської діяльності, кількості працівників, членів Кооперативу.

19.4. Голова Кооперативу та головний бухгалтер (у разі наявності) несуть персональну відповідальність за додержання порядку ведення і достовірності бухгалтерського обліку та статистичної звітності.

20. Регулювання трудових відносин

20.1. Трудові відносини у Кооперативі регулюються законодавством України.

20.2. Для виконання статутних завдань і цілей Кооператив залучає до роботи за трудовим договором осіб, які не є членами Кооперативу. За угодою сторін між Кооперативом та найманим працівником трудовий договір може укладатися у формі контракту.

20.3. Кооператив самостійно визначає форми і систему оплати праці з урахуванням норм і гарантій, встановлених законодавством України, Генеральною та Галузевою угодами.

Мінімальна заробітна плата працівників Кооперативу не може бути нижчою встановленого законодавством України мінімального розміру заробітної плати.

21. Реорганізація та ліквідація Кооперативу

21.1. Реорганізація Кооперативу:

- Кооператив за рішенням загальних зборів може бути реорганізовано лише в інший Кооператив відповідно до законодавства України.

- у разі реорганізації Кооперативу все його майно та всі його права і обов'язки переходять до правонаступника.

- порядок реорганізації Кооперативу встановлюється загальними зборами членів Кооперативу.

21.2. Кооператив ліквідується:

- за рішенням загальних зборів членів Кооперативу;

- у разі, якщо кількість членів Кооперативу стає менше трьох;

- за рішенням суду.

21.3. Ліквідація Кооперативу здійснюється ліквідаційною комісією, призначеною загальними зборами членів Кооперативу, а у разі ліквідації за рішенням суду – ліквідаційною комісією, призначеною цими органами.

З дня призначення ліквідаційної комісії до неї переходять повноваження з управління Кооперативом. Ліквідаційна комісія у триденний термін з дати її призначення публікує інформацію про ліквідацію Кооперативу в одному з офіційних друкованих засобів масової інформації із зазначенням строку подачі заяв кредитором своїх претензій. Ліквідаційна комісія проводить належну підготовчу та організаційну роботу, складає ліквідаційний баланс та подає його органу, що прийняв рішення про ліквідацію Кооперативу. Повнота і достовірність ліквідаційного балансу повинні бути підтвержені аудитором.

21.4. Майно Кооперативу, що залишилося після задоволення вимог кредиторів Кооперативу, здійснення виплат членам Кооперативу паїв та виплат на паї, кооперативних виплат, оплати праці, розрахунків з кооперативним об'єднанням, членом якого він є, розподіляється між членами Кооперативу у порядку, визначеному Статутом.

Майно неподільного фонду не підлягає поділу між його членами і передається за рішенням ліквідаційної комісії іншій (іншим) кооперативній організації (кооперативним організаціям) або зараховується до доходу бюджету. При цьому у рішенні повинні бути визначені напрями використання зазначеного майна.

21.5. Ліквідація вважається завершеною, а Кооператив таким, що припинив свою діяльність з моменту внесення органом державної реєстрації запису про його ліквідацію до державного реєстру.

22. Прикінцеві положення

22.1. Зміни та доповнення до Статуту Кооперативу вносяться за рішенням загальних зборів членів Кооперативу. Внесення змін та доповнень до Статуту

оформлюється окремим додатком. Зміни до Статуту Кооперативу підлягають державній реєстрації.

22.2. Зміни та доповнення є невід'ємною частиною Статуту Кооперативу.

22.3. Повідомлення про зміни та доповнення до Статуту надсилаються до органу, що зареєстрував Кооператив.

Голова Кооперативу _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

І М Е Н Е М У К Р А Ї Н И
Р І Ш Е Н Н Я
К О Н С Т И Т У Ц І Й Н О Г О С У Д У У К Р А Ї Н И

у справі за конституційним зверненням Центральної спілки споживчих товариств України про офіційне тлумачення положень пункту 1 статті 9, пункту 1 статті 10 Закону України “Про споживчу кооперацію”, частини четвертої статті 37 Закону України “Про кооперацію” (справа про захист права власності організацій споживчої кооперації)

м. К и ї в

Справа № 1-30/2004

11 листопада 2004 року

№ 16-рп/2004

Конституційний Суд України у складі суддів Конституційного Суду України:

Селівона Миколи Федосовича — головуєчий,
Вознюка Володимира Денисовича,
Євграфова Павла Борисовича,
Іващенко Володимира Івановича,
Костицького Михайла Васильовича,
Малинникової Людмили Федорівни — суддя-доповідач,
Мироненка Олександра Миколайовича,
Німченка Василя Івановича,
Пшеничного Валерія Григоровича,
Савенка Миколи Дмитровича,
Станік Сюзанни Романівни,
Тихого Володимира Павловича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Чубар Людмили Пантеліївни,
Шаповала Володимира Миколайовича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним зверненням Центральної спілки споживчих товариств України про офіційне тлумачення положень пункту 1 статті 9, пункту 1 статті 10 Закону України “Про споживчу кооперацію” від 10 квітня 1992 року № 2265-ХІІ (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 30, ст. 414), частини четвертої статті 37 Закону України “Про кооперацію” від 10 липня 2003 року № 1087-ІV (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 5, ст. 35).

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 42, 43 Закону України “Про Конституційний Суд України” стало конституційне звернення Центральної спілки споживчих товариств України.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 94 Закону України “Про Конституційний Суд України” є неоднозначне застосування положень зазначених статей законів щодо захисту права власності організацій споживчої кооперації судами України, іншими органами державної влади, що призводить до порушення прав цих організацій.

Заслухавши суддю-доповідача Малинникову Л.Ф. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В :

1. Суб'єкт права на конституційне звернення – Центральна спілка споживчих товариств України (далі – Укоопспілка) – звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень пункту 1 статті 9, пункту 1 статті 10 Закону України “Про споживчу кооперацію”, частини четвертої статті 37 Закону України “Про кооперацію”.

Положення пункту 1 статті 9 Закону України “Про споживчу кооперацію” передбачають, що “власність споживчої кооперації є однією з форм колективної власності. Вона складається з власності споживчих товариств, спілок, підпорядкованих їм підприємств і організацій та їх спільної власності. Кожний член споживчого товариства має свою частку в його майні, яка визначається розмірами обов'язкового пайового та інших внесків, а також нарахованих на них дивідендів.

Володіння, користування та розпорядження власністю споживчої кооперації здійснюють її органи відповідно до компетенції, визначеної статутами споживчих товариств та їх спілок”.

Згідно з положеннями пункту 1 статті 10 цього Закону “власність споживчої кооперації є недоторканою, перебуває під захистом держави і охороняється законом нарівні з іншими формами власності. Забороняється відволікання майна споживчих товариств та їх спілок на цілі, не пов'язані з їх статутною діяльністю”.

Частиною четвертою статті 37 Закону України “Про кооперацію” встановлено, що “власність кооперативних організацій є недоторканою, перебуває під захистом держави і охороняється законом”.

На думку суб'єкта права на конституційне звернення, зазначені положення законів необхідно розуміти так, що споживча кооперація, зокрема, внаслідок безоплатної передачі їй державою майна на підставі раніше чинних законодавчих та інших нормативних актів набула права здійснення щодо переданого майна правочинностей власника (володіння, користування та розпорядження).

При цьому Укоопспілка обґрунтовує конституційне звернення такими обставинами.

Посилаючись на нормативні акти, видані до набуття Україною незалежності, – Постанову ЦК Компартії України і Ради Міністрів УРСР від 14 квітня 1987 року № 124 “Про заходи по поліпшенню роботи колгоспних ринків”, прийняту на виконання однойменної Постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 26 лютого 1987 року № 265 (далі – Постанови), Укоопспілка зазначила, що колгоспні ринки були безоплатно передані у встановленому порядку у відання організацій споживчої кооперації.

Виходячи із змісту Постанов щодо характеру та умов передачі державного майна організаціям споживчої кооперації Укоопспілка вважає, що зміна форми власності з державної на кооперативну відповідала статті 91 Цивільного кодексу Української РСР незалежно від того, було передано майно за плату чи безоплатно.

Укоопспілка, посилаючись на те, що передані колгоспні ринки є власністю споживчої кооперації, звернулася з клопотанням до Конституційного Суду України витлумачити зазначені положення законів щодо набуття та захисту власності споживчої кооперації.

2. У листі Президента України на запит Конституційного Суду України зазначено, що суди загальної юрисдикції неоднозначно вирішують питання щодо права власності переданих організаціям споживчої кооперації колгоспних ринків, проте порушене в конституційному зверненні питання не належить до повноважень Конституційного Суду України, оскільки пов'язане із захистом права власності організацій споживчої кооперації, а ці питання мають розглядатися судами.

Голова Верховної Ради України у листі до Конституційного Суду України зауважив, що “аналіз чинного у 1987 році законодавства УРСР свідчить, що держава та її повноважні органи мали право передавати державне майно у власність недержавних (кооперативних, громадських) організацій як за плату, так і безоплатно”. У листі підкреслюється, що організації споживчої кооперації мають право власності на колгоспні ринки, які були передані Укоопспілці одночасно з усією системою управління ринками.

Передача колгоспних ринків з відання державних органів була пов'язана з їх незадовільною роботою та продовольчою кризою, тому на організації споживчої кооперації покладалося завдання зміцнити матеріально-технічну базу, створити можливості для забезпечення роботи ринків та поліпшення постачання.

Комітет Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних відносин на запит Конституційного Суду України зазначив, що оскільки “Конституція України не передбачає

колективної форми власності”, положення статей розділу IV Закону України “Про споживчу кооперацію”, в якому містяться статті 9, 10, є такими, що не відповідають Основному Закону. На думку цього Комітету, правовий режим власності споживчих товариств, спілок, кооперативів є різним і потребує законодавчого врегулювання.

У відповіді Кабінету Міністрів України висловлено позицію щодо офіційного тлумачення положень пункту 1 статті 9, пункту 1 статті 10 Закону України “Про споживчу кооперацію”, якими, на його погляд, визначено, що “власність споживчої кооперації складається з власності споживчих товариств, спілок, підпорядкованих їм підприємств і організацій та їх спільної власності; є недоторканою, перебуває під захистом держави і охороняється законом нарівні з іншими формами власності. Забороняється відволікання майна споживчих товариств та їх спілок на цілі, не пов’язані з їх статутною діяльністю”.

Крім того, зазначено, що стаття 37 Закону України “Про кооперацію” передбачає, що “державна гарантує додержання прав і законних інтересів кооперативних організацій та їх членів, максимально сприяє розвитку і зміцненню їх господарської самостійності. Власність кооперативних організацій є недоторканою, перебуває під захистом держави і охороняється законом. Забороняється використання майна кооперативних організацій на цілі, не пов’язані з їх статутною діяльністю”.

Щодо інших питань, порушених у конституційному зверненні, то, на думку Кабінету Міністрів України, безоплатна у встановленому порядку передача колгоспних ринків у відання організацій споживчої кооперації не призвела до зміни форми власності колгоспних ринків. Проте витрати організаціями споживчої кооперації власних фінансових чи матеріально-технічних ресурсів на заходи з поліпшення роботи колгоспних ринків призвели до набуття організаціями споживчої кооперації права власності на відповідне майно.

Як зазначено у листі Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, майно організацій споживчої кооперації, набуто за рахунок власних коштів, та майно, передане їм у власність іншими власниками, є власністю споживчої кооперації. Питання права власності на спірне майно можуть бути врегульовані в рамках чинного законодавства або в судовому порядку.

У відповіді Фонду державного майна України акцентовано на тому, що держава не відносить “майно, власником якого були організації споживчої кооперації, до державної власності”. Колгоспні ринки не передавалися до відання Фонду державного майна України як державне майно, і Фонд ніколи “не здійснював управління цим майном”, воно до того ж не вносилося до списків об’єктів, які підлягають приватизації, і не було включено до переліку об’єктів права державної власності, що не підлягають приватизації.

Державний комітет статистики України повідомив, що відповідно до чинного законодавства ринки, у тому числі колгоспні, як суб’єкт господарювання створюються в будь-якій організаційно-правовій формі і за діючими класифікаціями не виділяються. Згідно з інформацією Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України щодо суб’єктів підприємницької діяльності, серед 1048 суб’єктів права власності на зазначені ринки до Укоопспілки належать 378 ринків, а до споживчих товариств – 43 ринки.

3. На запити Конституційного Суду України одержано висновки щодо офіційного тлумачення положень статей, про які йдеться у конституційному зверненні, від Академії правових наук України, Інституту держави і права імені В.М.Корецького, Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, Одеської національної юридичної академії, Львівського національного університету імені Івана Франка.

Вчені Академії правових наук України на підставі аналізу раніше чинного та сучасного законодавства висловили думку стосовно тлумачення словосполучення “передача у відання”, яке вжито у Постановах, наголосивши на тому, що “виявлення дійсної волі держави при передачі споживчій кооперації колгоспних ринків через її дії та фіксацію намірів і їх реалізацію в законодавстві України доводить, що держава передала своє майно у власність організацій споживчої кооперації”. І тому в результаті набуття права власності на майно організації споживчої кооперації як власники мають право на його захист.

У висновку, надісланому на запит Конституційного Суду України, науковці Інституту держави і права імені В.М.Корецького зазначили, що безоплатна передача колгоспних ринків організаціям споживчої кооперації на підставі Постанов відбулася у порядку, встановленому чинним на той час законодавством, і внаслідок такої передачі колгоспні ринки як цілісні майнові об’єкти стали власністю організацій споживчої кооперації.

При цьому, як підкреслено у висновку, при передачі державних колгоспних ринків у відання організацій споживчої кооперації відповідно до Постанов мало місце розпорядження державним майном із зміною державної форми власності на кооперативну. Кабінет Міністрів

України як орган державної виконавчої влади, до функцій якого належить управління державною власністю, від імені держави визнав власність організацій споживчої кооперації на ринки законною (лист Кабінету Міністрів України від 15 вересня 1995 року № 23-2507/2).

Науковці Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого дійшли висновку, що Постанови були підставою для зміни форми власності на колгоспні ринки з державної на колгоспно-кооперативну, що відповідало положенням статті 91 Цивільного кодексу Української РСР, в якій йшлося про право держави розпоряджатися майном, визначати його юридичну долю, у тому числі передачу права власності на нього.

Правознавці Одеської національної юридичної академії акцентували на тому, що після передачі в 1987 році державою колгоспних ринків організаціям Укоопспілки, які за свій рахунок провели їх реконструкцію, фактично створюючи істотно змінені об'єкти, право власності на ці об'єкти нерухомого майна після 1991 року було оформлено на організації споживчої кооперації з проведенням відповідної державної реєстрації.

Фахівці Львівського національного університету імені Івана Франка зазначили, що організації Укоопспілки є власниками майна, переданого їм у 1987 році, тому згідно з положеннями пункту 1 статті 9, пункту 1 статті 10 Закону України "Про споживчу кооперацію", частини четвертої статті 37 Закону України "Про кооперацію" мають право на його захист. При цьому заперечується можливість відбирання майна колгоспних ринків на тій лише підставі, що воно було передано "у відання" (як зазначено у Постановах) Укоопспілки – організації, яка протягом тривалого часу, прийнявши в установленому порядку державне майно, істотно змінила майнові комплекси колгоспних ринків і зареєструвала право власності на це майно, проти чого держава не заперечувала, що підтверджується відповідними нормативними актами.

4. Розглядаючи порушене у конституційному зверненні питання щодо роз'яснення поняття власності споживчої кооперації, її складових, здійснення її органами права володіння, користування та розпорядження цією власністю, її недоторканності та захисту нарівні з іншими формами власності, Конституційний Суд України виходить з такого.

Правові, організаційні, економічні та соціальні основи об'єднання громадян у кооперативні організації (кооперативи чи кооперативні об'єднання), а також функціонування кооперативного руху в Україні визначаються Законом України "Про кооперацію". Відповідно до завдань та характеру діяльності кооперативних організацій цей Закон виділяє споживчі кооперативи як організації споживчої кооперації (частина друга статті 6).

Діяльність споживчої кооперації врегульовано Законом України "Про споживчу кооперацію", який визначає її правові, економічні та соціальні основи. Цим Законом встановлено правовий статус організацій споживчої кооперації, а також закріплено їх незалежність і самостійність.

Статтею 1 Закону України "Про споживчу кооперацію" встановлено, що споживча кооперація в Україні – це добровільне об'єднання громадян для спільного ведення господарської діяльності з метою поліпшення свого економічного та соціального стану (здійснення торговельної, заготівельної, виробничої та іншої діяльності, не забороненої чинним законодавством України, сприяння соціальному і культурному розвитку села, народних промислів і ремесел, участь у міжнародному кооперативному русі).

Згідно з частиною першою статті 111 Господарського кодексу України споживча кооперація є системою самоврядних організацій громадян (споживчих товариств, їх спілок, об'єднань), а також підприємств та установ цих організацій, самостійною організаційною формою кооперативного руху.

Власність споживчої кооперації складається з власності споживчих товариств, спілок, підпорядкованих їм підприємств і організацій та їх спільної власності (пункт 1 статті 9 Закону України "Про споживчу кооперацію").

Відповідно до пунктів 2, 3 статті 9 Закону України "Про споживчу кооперацію" власність споживчих товариств утворюється з внесків їх членів, прибутків, одержуваних від реалізації товарів, продукції, послуг, цінних паперів та іншої діяльності, не забороненої чинним законодавством. Засоби виробництва, вироблена продукція та інше майно, що є необхідним для здійснення статутних завдань, є власністю споживчої кооперації. Крім того, до майна споживчої кооперації можуть належати будинки, споруди, устаткування, транспортні засоби, машини, товари, кошти та інше майно.

Як визначено у пункті 4 статті 9 Закону України "Про споживчу кооперацію", власність спілок споживчих товариств утворюється з майна, переданого їх членами, коштів, одержаних від господарської діяльності підприємств і організацій спілки, реалізації цінних паперів та іншої діяльності.

Суб'єктами права власності споживчої кооперації є члени споживчого товариства, трудові колективи кооперативних підприємств і організацій, а також юридичні особи, частка яких у власності визначається відповідними статутами (пункт 6 статті 9 Закону України "Про споживчу кооперацію").

Здійснення права власності, тобто володіння, користування та розпорядження майном споживчої кооперації покладено на її органи відповідно до установчих документів (статутів) споживчих товариств, їх спілок (об'єднань) (пункт 1 статті 9 Закону України "Про споживчу кооперацію", частина п'ята статті 111 Господарського кодексу України).

5. Конституція України гарантує захист права власності. Відповідно до частини четвертої статті 13 Конституції України держава забезпечує, зокрема, захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання та рівність їх перед законом.

Конституція України прямо встановлює заборону протиправного позбавлення власника права власності (частина четверта статті 41). Непорушність цього права означає передусім невтручання будь-кого у здійснення власником своїх прав щодо володіння, користування та розпорядження майном, заборону будь-яких порушень прав власника щодо його майна всупереч інтересам власника та його волі. Разом з тим використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі (частина сьома статті 41 Конституції України).

Право власності в Україні охороняється законом. Держава забезпечує стабільність правовідносин власності. Власність в Україні існує в різних формах. Всі форми власності є рівноправними. Україна створює рівні умови для розвитку всіх форм власності та їх захисту (пункти 2, 4 та 5 статті 2 Закону України "Про власність").

Принцип недоторканності власності кооперативних організацій, закріплений у положеннях частини четвертої статті 37 Закону України "Про кооперацію", пункту 1 статті 10 Закону України "Про споживчу кооперацію", згідно з якими власність кооперативних організацій перебуває під захистом держави, охороняється законом нарівні з іншими формами власності і передбачає, що відчуження власності може мати місце лише за умов і на підставах, визначених законом.

Якщо внаслідок видання державним органом акта, що не відповідає його компетенції або вимогам чинного законодавства, порушуються права споживчих товариств та їх спілок, останні мають право звернутися до судових органів із заявою про визнання такого акта недійсним.

Збитки, завдані споживчому товариству або спілці внаслідок виконання рішень державних органів, які порушили їх права, підлягають відшкодуванню у встановленому порядку.

Надання споживчим товариствам права безпосереднього володіння, користування і розпорядження належним їм майном виключає втручання органів державної влади та органів місцевого самоврядування у фінансово-господарську та іншу діяльність організацій споживчої кооперації, крім випадків, прямо передбачених законом (частина шоста статті 37 Закону України "Про кооперацію", пункт 7 статті 17 Закону України "Про споживчу кооперацію").

Недоторканність власності споживчої кооперації є гарантією державного захисту від посягань на здійснення власником володіння, користування та розпорядження майном, заборони будь-яких порушень його права на своє майно, неприпустимості вчинення інших дій всупереч законним інтересам власника.

Захист права власності як система передбачених цивільним, земельним, адміністративним, кримінальним та іншим законодавством заходів, що застосовуються у випадках порушення цього права і відновлення відносин власності, покладається на державу та утворювані нею відповідні державні органи. Зокрема, пункт 3 статті 48 Закону України "Про власність" передбачає захист права власності в судовому порядку.

6. Конституція (Основний Закон) Української РСР 1978 року за політико-економічною природою та соціальною спрямованістю власність на засоби виробництва за суб'єктами права власності поділяла на державну (загальнонародну), власність колгоспів та інших кооперативних організацій, їх об'єднань, а також майно профспілкових та інших громадських організацій (статті 10, 11, частина перша статті 12, статті 14, 15). При цьому кооперативні організації були суб'єктами права власності на засоби виробництва та інше майно і мали право на власність, відокремлену від державної.

Аналіз чинного у 1987 році законодавства (Цивільного кодексу Української РСР, Постанови Ради Міністрів Української РСР "Про порядок передачі підприємств, об'єднань, організацій, установ, будинків і споруд" від 28 квітня 1980 року № 285, прийнятої на виконання Постанови Ради

Міністрів СРСР від 16 жовтня 1979 року № 940, якою було затверджено однойменне положення) свідчить про те, що держава та її повноважні органи мали право передавати державне майно у власність недержавним (кооперативним і громадським) організаціям як за плату, так і безоплатно. Передача державного майна організаціям споживчої кооперації мала здійснюватися на той час на підставі та в порядку, визначеному чинним законодавством.

У зв'язку з передачею колгоспних ринків споживчій кооперації відповідно до Постановів у центральному апараті Міністерства торгівлі Української РСР було ліквідовано управління колгоспними ринками і плодоовочевої торгівлі, зменшено граничні асигнування на його утримання. Також були вилучені функції управління колгоспними ринками із положень про управління торгівлі виконавчих комітетів відповідних місцевих рад (пункт 2 Постанови Ради Міністрів УРСР від 3 травня 1988 року № 119).

Тобто колгоспні ринки передавалися не лише як майновий об'єкт, а разом з організаційною та функціональною структурами їх управління.

Отже, можна дійти висновку, що безоплатна передача колгоспних ринків організаціям споживчої кооперації не суперечила чинному на той час законодавству, внаслідок чого ці ринки як цілісні майнові об'єкти перейшли у володіння і користування організаціям споживчої кооперації, які відповідно до положень Закону України "Про власність" набули права власності на передане їм майно на підставі правостановлюючих документів.

Передача колгоспних ринків із залишенням їх у державній власності не породжувала б обов'язку кооператорів самостійно та за рахунок своїх коштів безвідплатно відновлювати, реконструювати, оснащувати, розвивати колгоспні ринки, оскільки це призводило б до порушення конституційного принципу, згідно з яким державне керівництво економікою здійснювалося з активним використанням господарського розрахунку, прибутку, собівартості, інших економічних підойм і стимулів (частина друга статті 16 Конституції (Основного Закону) Української РСР 1978 року).

Примусове відчуження майнових ринкових комплексів може здійснюватися лише на загальних підставах, установлених частиною п'ятою статті 41 Конституції України.

Відповідно до пункту 3 статті 48 Закону України "Про власність" захист права власності здійснюється судом. Вирішення спорів, що виникають між організаціями споживчої кооперації та іншими підприємствами, установами, організаціями щодо права власності відповідних об'єктів майнових ринкових комплексів, є компетенцією судів загальної юрисдикції.

Таким чином, положення частини четвертої статті 37 Закону України "Про кооперацію", пункту 1 статті 10 Закону України "Про споживчу кооперацію" щодо недоторканності власності кооперації та споживчої кооперації слід розуміти як встановлення правових засобів захисту права власності відповідних кооперативних організацій від протиправних дій з боку будь-кого, зокрема юридичних чи фізичних осіб.

На підставі викладеного та керуючись статтями 147, 150 Конституції України, статтями 51, 63, 65, 66, 69, 94, 95 Закону України "Про Конституційний Суд України", Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. В аспекті конституційного звернення положення пункту 1 статті 9, пункту 1 статті 10 Закону України "Про споживчу кооперацію", частини четвертої статті 37 Закону України "Про кооперацію" в контексті частини четвертої статті 13, частини четвертої статті 41 Конституції України і в системному зв'язку із статтею 48 Закону України "Про власність", статтею 328 Цивільного кодексу України слід розуміти так, що:

– власністю споживчої кооперації є будь-яке майно, набуте у відповідності з цілями, які впливають зі статутної діяльності організацій споживчої кооперації, на підставі норм законодавства, чинного на час придбання цього майна;

– недоторканність власності споживчої кооперації передбачає забезпечення здійснення власником володіння, користування та розпорядження майном, заборони будь-яких порушень права на його майно, неприпустимості вчинення інших дій всупереч законним інтересам власника. Примусове відчуження об'єктів власності може бути застосоване лише за умов і в порядку, визначених Конституцією та законами України;

– гарантії недоторканності власності споживчої кооперації реалізуються шляхом державного захисту її права власності, передусім визначенням правових засобів захисту права власності від будь-яких протиправних дій, зокрема, з боку фізичних чи юридичних осіб,

забезпечення стабільності правовідносин власності, створення державою рівних умов для розвитку та захисту всіх форм власності;

– право власності споживчої кооперації, набуте незалежно від часу і на не заборонених законом підставах, охороняється законом і підлягає державному захисту нарівні з правами інших суб'єктів права власності.

Вирішення спорів, що виникають між організаціями споживчої кооперації та іншими підприємствами, установами, організаціями чи фізичними особами стосовно конкретних об'єктів власності, в тому числі майнових ринкових комплексів споживчої кооперації, є компетенцією судів загальної юрисдикції.

2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у “Віснику Конституційного Суду України” та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення XLIX сесії Херсонської обласної ради

V скликання від 02.09.2010 № 1411

ОБЛАСНА ЦІЛЬОВА ПРОГРАМА**підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів****на період до 2015 року**

(Херсонська область)

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОБЛАСНОЇ ЦІЛЬОВОЇ ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ НА ПЕРІОД ДО 2015 РОКУ

1.	Ініціатор розроблення програми	Обласна державна адміністрація
2.	Дата, номер і назва розпорядчого документа органу виконавчої влади про розроблення програми	Постанова Кабінету Міністрів України від 03 червня 2009 року № 557 «Про затвердження Державної цільової економічної програми підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року»
3.	Розробник програми	Головне управління агропромислового розвитку обласної державної адміністрації, Херсонський державний аграрний університет
4.	Відповідальний виконавець програми	Головне управління агропромислового розвитку обласної державної адміністрації
5.	Учасники програми	Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, дорадчі служби, Херсонський державний аграрний університет, районні державні адміністрації
6.	Терміни реалізації програми	2010 - 2015 роки
7.	Етапи виконання програми	Перший етап (2010 рік) - створення 15-18 сільськогосподарських кооперативів. Другий етап (2011 рік) - створення до 20 сільськогосподарських кооперативів. Третій етап (2012 - 2015 роки) - забезпечення виконання заходів, визначених програмою, у повному обсязі
8.	Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації програми, усього	338,87 млн грн
	у тому числі за рахунок: - державного бюджету	255,96 млн грн

	- місцевих бюджетів	0,840 млн грн
	- обласного бюджету	0,170 млн грн
	- інших джерел	81,9 млн грн
9.	Основні джерела фінансування програми	Фінансування програми здійснюється за рахунок коштів державного, обласного та місцевих бюджетів у межах бюджетних призначень, передбачених на відповідний рік, коштів особистих селянських і фермерських господарств та фізичних осіб - сільськогосподарських товаровиробників, залучених інвестицій та інших передбачених законодавством джерел

Загальні положення

Важливим напрямом розбудови аграрного сектору економіки є розвиток кооперації. Це нова форма організації співробітництва сільськогосподарських товаровиробників, яка може об'єднувати їх, і в умовах приватної власності дає можливість продуктивно розв'язувати ряд проблем у їх діяльності за досить складних ринкових відносин, а саме:

- здійснювати реалізацію продукції на вигідних умовах та за прийнятними цінами;
- спільно зберігати та переробляти продукцію;
- забезпечувати матеріально-технічними засобами за доступними цінами та можливістю купівлі в кредит;
- ефективно використовувати сучасну техніку та отримувати послуги за собівартістю.

На сьогодні найбільш актуальним є кооперування у сферах, що надають послуги сільськогосподарському виробнику в організації таких процесів, як збут і переробка виробленої продукції, матеріально-технічне забезпечення та інші види обслуговування виробництва шляхом створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

На даний час сільськогосподарські кооперативи за обсягами та якістю надання послуг не задовольняють зростаючих потреб виробників сільськогосподарської продукції та її споживачів. Враховуючи, що в цілому господарства населення у 2009 році виростили 35,3% загальнообласного обсягу врожаю зернових і зернобобових культур, 93,8% картоплі, 60,9% овочів, 80,9% баштанних культур та утримують майже все поголів'я тварин, доцільно сприяти формуванню за безпосередньою їх участю кооперативного сегмента аграрного ринку. Адже значна частина сільськогосподарської продукції виробляється саме в особистих селянських і фермерських господарствах та фізичними особами - сільськогосподарськими товаровиробниками, які не мають постійно діючих каналів реалізації такої продукції. Тому вирощена сільськогосподарська продукція, як правило, реалізується на стихійних ринках, через посередників за заниженими цінами, а іноді і залишається на полях або псується.

Традиційним засобом виживання дрібних ринкових суб'єктів є кооперація, яка завжди надавала можливість виходу із ситуації, що вважалася критичною та кризовою. Кооператив дійсно є ефективним засобом самопомоги для тих, хто опинився в скрутному становищі.

Водночас формування мережі сільськогосподарських кооперативів стримується через слабку матеріальну базу, відсутність кваліфікованих кадрів - організаторів кооперативного руху, недостатню обізнаність селян у перевагах об'єднання зусиль на умовах кооперації для подальшого розвитку і відсутність належної державної підтримки.

Як наслідок, в області провадять діяльність незначна кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Тому необхідно в кожному районі розробити план розвитку обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів з урахуванням визначених в області стратегічних зон господарювання. Такими зонами можуть бути: 1) Приміська зона з центром в м.Херсоні, яка охоплює Білозерський, Цюрупинський, Голопристанський райони, де переваги можна надати заготівельно-збутовим та сервісним кооперативам. 2) Приміська зона з центром в

м.Каховка і Нова Каховка (Каховський, Бериславський, Горностаївський райони), де перевагу можна надати переробним, заготівельно-збутовим, сервісним та іншим кооперативам. 3) Курортно-рекреаційна зона - це Скадовський, Генічеський, Каланчацький райони, де краще створювати заготівельно-збутові, переробні та зернові кооперативи. 4) У північній зоні (Великоолександрівський, Нововоронцовський, Високопільський райони) краще створювати зернові, молочні, м'ясні, первинної переробки сільгосппродукції, заготівельно-збутові, постачальницькі та сервісні технологічні, транспортні та насінневі і багатофункціональні кооперативи. 5) У зоні центральних районів області (Чаплинський, Новотроїцький, Іванівський, Верхньорогачицький, Нижньосірогозький і Великопететський), де переважає виробництво зернових і технічних культур, тваринницької продукції, найбільше сприятливі умови для розвитку постачальницьких, заготівельно - збутових, молочних, м'ясних, зернових, переробних підприємств, сервісних і багатофункціональних кооперативів.

Станом на 01 січня 2010 року в області зареєстровано 37 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів з різних напрямків діяльності (багатофункціональні, плодоовочеві, зернові, молочарські, об'єднання громадян дачного містечка тощо).

Вирішення питання щодо збуту продукції, вирощеної фермерами, особистими селянськими господарствами та фізичними особами в області, як і в Україні в цілому, можливе за умови фінансової підтримки розвитку мережі сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів як важливого чинника підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників, поліпшення їх соціально-економічного стану та розширення сфери їх самозайнятості.

Особисті селянські і фермерські господарства та фізичні особи - сільськогосподарські товаровиробники не здатні самостійно адаптуватися до вимог СОТ і кон'юнктури аграрного ринку щодо виробництва високоякісної сільськогосподарської продукції.

Розв'язання проблеми реалізації та переробки сільгосппродукції можливе за умови фінансової підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів як важливої соціально-економічної інституції підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, активного розвитку сільської місцевості та підвищення рівня і якості життя сільського населення в цілому.

Мета Програми

Метою обласної цільової програми підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року (далі - Програма) є реалізація державної політики, спрямованої на створення організаційно-правових та економічних умов формування обслуговуючої кооперації для забезпечення доступу усіх суб'єктів господарювання на селі до аграрного ринку.

Основні шляхи і способи розв'язання проблеми

1. Сприяння розвитку та функціонуванню сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, вирішенню питання просування сільськогосподарської продукції особистими селянськими, фермерськими господарствами та фізичними особами - сільськогосподарськими товаровиробниками на організований аграрний ринок.

2. Вивчення досвіду діяльності існуючих кооперативів в межах області, передових кооперативів в інших областях України та висвітлення його в засобах масової інформації. Забезпечення довгострокового планування виконання стратегії розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, розробки поточних планів реалізації програми в розрізі районів.

3. Надання організаційної підтримки створенню кооперативних формувань сільськогосподарських товаровиробників.

4. Науково - методичне забезпечення розвитку сільськогосподарської кооперації та організація підготовки і перепідготовки кадрів та дорадчого супроводу.

5. Формування сприятливої суспільної думки та залучення громадських організацій до процесу формування кооперативного сектору.

Обсяги і джерела фінансування Програми визначені у додатку 1.¹²⁷

Завдання і заходи

Завданнями Програми є:

- надання організаційної підтримки при створенні сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів;

- стимулювання процесів самоорганізації сільськогосподарських товаровиробників усіх форм власності на кооперативних принципах;

- подальша розбудова соціальної інфраструктури на селі, підвищення доходів сільського населення;

- поліпшення матеріально-технічної бази сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів;

- створення належних умов для зменшення кількості посередників між виробниками і кінцевими споживачами сільськогосподарської продукції та здешевлення послуг з її транспортування, заготівлі, зберігання, первинної переробки, пакування та реалізації;

Завдання і заходи, спрямовані на вирішення вказаних питань та досягнення мети Програми, наведені у додатку 3.

Очікувані результати, ефективність Програми

Виконання заходів Програми сприятиме:

- пошуку стабільних та надійних каналів збуту сільськогосподарської продукції, припиненню впливу працездатного населення з сільської місцевості, збільшенню чисельності осіб, або зайнятих в особистих селянських господарствах;

- розбудові інфраструктури кооперативного сегмента аграрного ринку, розвитку сільської місцевості, поліпшенню матеріально-технічної бази сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів;

- розширенню доступу сільськогосподарських товаровиробників до агросервісних послуг та сільського населення в цілому до соціально-побутового обслуговування;

- зростанню економічної ефективності від підвищення товарності особистих селянських і фермерських господарств, зменшення втрат продукції;

- вирішенню питання підвищення продуктивності ведення господарства шляхом впровадження нових технологій, сортів насіння, племінної справи тощо.

Завдяки кооперативу сільськогосподарські товаровиробники можуть отримувати більш дешевий та надійний доступ до засобів виробництва, чого вони не можуть досягнути окремо, а саме, використовувати:

- ефективну сільськогосподарську техніку, таку як комбайни, трактори та обладнання до них;

- склади.

Ресурси, передбачені Програмою, буде спрямовано в першу чергу на підтримку діючих та створення нових молочарських, м'ясопереробних, плодоовочевих, багатофункціональних і зернових кооперативів, кооперативів з обробітку землі та збирання врожаю сільськогосподарських культур.

Очікувані результати виконання Програми наведено у додатку 4.

Обсяги та джерела фінансування Програми

¹²⁷ Додатки до програми розміщені на Інтернет-сторінці Херсонської обласної ради <http://www.oblrada.ks.ua/index.php?id=12856#24>.

Фінансування Програми здійснюється за рахунок коштів державного, обласного та місцевих бюджетів у межах бюджетних призначень, передбачених на відповідний рік, коштів особистих селянських і фермерських господарств та фізичних осіб - сільськогосподарських товаровиробників, залучених інвестицій та інших передбачених законодавством джерел.

Орієнтовний обсяг коштів державного бюджету, необхідний для виконання Програми, становить 255,96 млн грн, місцевих бюджетів - 0,840 млн грн, обласного бюджету – 0,170 млн грн. Обсяг фінансування Програми визначається щороку з урахуванням наявних фінансових ресурсів, що спрямовуються на фінансову підтримку підприємств аграрного сектору економіки.

Заступник голови обласної ради

О.В.Коня

МЕТОДИЧНІ ДОДАТКИ

Протокол про наміри
щодо створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу

«__» _____ 201_ року

село Веселе

Ми, що нижче підписалися, виробники сільськогосподарської продукції _____ села Веселе (сіл, району) підтверджуємо про наш намір створити багатофункціональний (збутовий, постачальницький, сервісний) сільськогосподарський обслуговуючий кооператив для ведення спільної діяльності (дати опис очікуваних видів діяльності)

Ми беремо на себе відповідальність докладати всіх зусиль по розробці та обґрунтуванню програми та бізнес-плану господарської діяльності кооперативу, з тим, щоб у випадку позитивного висновку, кооператив був створений не пізніше _____.

Для цього ми вирішили створити організаційний комітет, який буде відповідати за розробку програми та бізнес-плану та координацію діяльності ініціативної групи.

П.І.П. та підписи учасників:

Державному реєстратору Макарівської
районної державної адміністрації

Крих Василь Степанович,

місце проживання: вул. Леніна, 2,
с.Новосілки, Макарівського району
Київської області

ЗАЯВА

про резервування найменування юридичної особи¹²⁸

Відповідно до статті 23 Закону України „Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців” прошу зарезервувати найменування юридичної особи, яке містить таку інформацію про її організаційно-правову форму та назву:

Найменування юридичної особи

С	І	Л	Ь	С	Ь	К	О	Г	О	С	П	О	Д	А	Р	С	Ь	К	И	Й	О	Б	С	Л	У	Г	О	В	У	Ю	Ч	И	Й				
К	О	О	П	Е	Р	А	Т	И	В		„	В	О	Д	О	Г	Р	А	Й	”																	

Крих В.С. _____ 05.10.2013 р.

¹²⁸ Зразок заяви затверджено наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 9 червня 2004 р. № 66.

ЗАЯВА**про вступ до сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу**

Я, що нижче підписався

(п. і. б. фізичної особи або назва та реєстраційний номер юридичної особи)

Виробник сільськогосподарської продукції за адресою

(адреса)

ознайомившись із Статутом та Правилами внутрішньогосподарської діяльності кооперативу, заявляю про свій намір:

- виконувати вимоги Статуту та Правил внутрішньогосподарської діяльності;

що стосується наступного виду діяльності (уточнити вид діяльності)

- зобов'язатись, за умови згоди кооперативу (і після схвалення моєї кандидатури), постачати _____% (мінімум 50%) від обсягів виробництва _____ (уточнити вид продукції), закуповувати _____% (мінімум 50%) матеріально-технічних засобів виробництва,

необхідних для мого господарства;

- використовувати сільськогосподарську техніку та обладнання кооперативу у наступних обсягах:

- _____ : _____ гектарів на рік;

- _____ : _____ гектарів на рік тощо.

Це зобов'язання береться на _____ років і поновлюється автоматично,

за винятком випадку скасування зобов'язань, про яке я зобов'язуюсь повідомити за шість місяців до закінчення їх строку.

- сплатити пайовий внесок у розмірі _____ гривень.

Порядок сплати наступний:

- % – протягом місяця після схвалення моєї кандидатури Правлінням;
- % – 1 (листопада) після схвалення моєї кандидатури Правлінням;
- залишок – 1 (листопада) наступного року після схвалення кандидатури Правлінням.

- зобов'язатись, що при зміні місця господарювання або при виході на пенсію паї у кооперативі будуть передані новому власнику господарства на умовах, визначених у правилах внутрішньої господарської діяльності.

Дата

Підпис

ПРОТОКОЛ № 1
УСТАНОВЧИХ ЗБОРІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО
ОБСЛУГОВУЮЧОГО КООПЕРАТИВУ «ВІТІНО-АГРОСЕРВІС»

06 липня 2010 року

с. Вітьчине Сакського району Автономної Республіки Крим

ПРИСУТНІ:

громадяни України

Бабич Віталіна Павлівна, _____ року народження, паспорт серії __ № _____, виданий _____ року _____ МВС України _____, що проживає за адресою: _____ (ідентифікаційний номер _____);

Петров Сергій Миколайович, _____ року народження, паспорт серії __ № _____, виданий _____ року _____ МВС України _____, що проживає за адресою: _____ (ідентифікаційний номер _____);

Халілов Айдер Сейдаметович, _____ року народження, паспорт серії __ № _____, виданий _____ року _____ МВС України _____, що проживає за адресою: _____ (ідентифікаційний номер _____);

ПОРЯДОК ДЕННИЙ

1. Про створення Сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу «ВІТІНО-АГРОСЕРВІС».
2. Про затвердження Статуту Сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу «ВІТІНО-АГРОСЕРВІС».
3. Про вибори засновників кооперативу й Голови кооперативу.
4. Призначення відповідального за державну реєстрацію кооперативу.
5. Визначення й затвердження юридичної адреси Сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу «ВІТІНО-АГРОСЕРВІС».

Голосували: за – одноголосно; проти – немає; утрималися – немає.

ПЕРШЕ ПИТАННЯ

Слухали: Петрова С. Н., що запропонував створити сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, який би допоміг зняти всі проблеми щодо виконання сільськогосподарських робіт, вивозу сміття для населення, що проживає на території Вітінської сільської ради.

Ухвалили: керуючись чинним законодавством України – створити сільськогосподарський обслуговуючий кооператив « ВІТІНО-АГРОСЕРВІС».

Голосували: за – одноголосно; проти – немає; утрималися – немає.

ДРУГЕ ПИТАННЯ:

Слухали: Петрова С.М., що запропонував затвердити Статут Сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу «ВІТІНО-АГРОСЕРВІС» і ознайомив збори із проектом Статуту.

Ухвалили: затвердити Статут Сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу «ВІТІНО-АГРОСЕРВІС» у запропонованій редакції.

Голосували: за – одноголосно; проти – немає; утрималися – немає.

ТРЕТЄ ПИТАННЯ:

Слухали: Бабич В.П., що запропонувала присутнім Бабич Віталіні Павлівні, Петрову Сергію Миколайовичу, Халілову Айдеру Сейдаметовичу стати засновниками кооперативу, як таким, що дали свою згоду на вступ у кооператив. Головою кооперативу обрати Петрова Сергія Миколайовича.

Ухвалили: обрати

- засновниками кооперативу - Бабич Віталіну Павлівну, Петрова Сергія Миколайовича, Халілова Айдера Сейдаметовича, як таких, що дали свою згоду на вступ у кооператив
- головою кооперативу - Петрова Сергія Миколайовича.

Голосували: за – одноголосно; проти – немає; утрималися – немає.

ЧЕТВЕРТЕ ПИТАННЯ:

Слухали: Петрова С.Н., що запропонував доручити зробити державну реєстрацію сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу « ВІТІНО-АГРОСЕРВІС» Гордієнко Ользі Іванівні, а також уповноважити неї на здійснення інших дій, пов'язаних із представництвом кооперативу перед державними й іншими організаціями й підприємствами з метою реєстрації кооперативу в органах Державної податкової інспекції, Пенсійному фонді, Фондах соціального страхування (від нещасних випадків, тимчасової втрати працездатності й по безробіттю), одержання в органах МВС дозволів на виготовлення печаток і штампів кооперативу, а також замовлення й одержання печаток і штампів, відкриття банківських рахунків і здійснення інших дій.

Ухвалили: Гордієнко Ользі Іванівні:

- здійснити державну реєстрацію Сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу «ВІТІНО-АГРОСЕРВІС» ;
- здійснити реєстрацію кооперативу в органах Державної податкової інспекції, Пенсійному фонді, Фондах соціального страхування (від нещасних випадків, тимчасової втрати працездатності й по безробіттю);
- одержати в органах МВС дозвіл на виготовлення печаток і штампів кооперативу;

- відкрити банківський рахунок у банківській установі;
- здійснити від імені кооперативу інші дії, необхідні для створення умов початку діяльності кооперативу.

П'ЯТЕ ПИТАННЯ:

Слухали: Петрова С.Н., що запропонував юридичну адресу кооперативу – своє місце проживання.

Ухвалили:

Затвердити юридична адреса сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу « ВІТНО-АГРОСЕРВІС»: _____.

Голосували: за – одноголосно; проти – немає; утрималися – немає.

Підпису засновників:

Бабич Віталіна Павлівна _____

Петров Сергій Миколайович _____

Халілов Айдер Сейдаметович _____

ІНФОРМАЦІЙНІ ДОДАТКИ

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО КООПЕРАТИВНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ¹²⁹

(ВИТЯГ)

Кооперативні принципи є путівником, за допомогою якого кооперативи впроваджують ці цінності в життя.

Добровільне та відкрите членство

Кооперативи – ці добровільні організації, відкриті для всіх людей, здатних користуватися їхніми послугами та готових узяти на себе обов'язки членів без дискримінації за ознакою статі, соціальної, расової, політичної й релігійної приналежності людей.

Демократичний членський контроль

Кооперативи – це демократичні організації, контрольовані їхніми членами, які беруть активну участь у виробленні політики й прийнятті рішень. Чоловіки й жінки, що працюють як виборні представники, підзвітні членам кооперативу. У первинних кооперативах у всіх членів рівні права при голосуванні (один член – один голос), а кооперативи вищих рівнів також організовані відповідно до демократичних принципів.

Економічна участь членів

Члени кооперативу роблять рівні внески й контролюють кооперативний капітал на основі демократичних принципів. Принаймні частина цього капіталу звичайно є загальною власністю кооперативу.

Члени кооперативу звичайно одержують деяку компенсацію на внесені кошти, що є умовою членства. Члени кооперативу розподіляють залишковий капітал на наступні цілі: розвиток свого кооперативу шляхом можливого створення резервів, принаймні частина яких є неподільною; винагорода членів кооперативу відповідно до їхньої участі в справах кооперативу; підтримка інших сфер діяльності, схвалених членами кооперативу.

Самостійність і незалежність

Кооперативи – це самостійні організації взаємодопомоги, контрольовані їхніми членами. Якщо вони укладають угоди з іншими організаціями, у тому числі з урядами, або залучають капітал із зовнішніх джерел, вони роблять це на умовах демократичного контролю з боку членів і підтримують свою кооперативну самостійність.

Освіта, підготовка кадрів, інформування

Кооперативи забезпечують навчання й підготовку своїх членів, виборних представників, керівників і працівників, щоб ті могли робити ефективний внесок у

¹²⁹ Прийнята на Генеральній Асамблеї Міжнародного кооперативного альянсу в 1995 році

розвиток своїх кооперативів. Вони інформують широку громадськість – особливо молодь і неформальних лідерів – про характер і користь кооперативів.

Співробітництво між кооперативами

Кооперативи найбільш ефективно обслуговують своїх членів і зміцнюють кооперативний рух, працюючи на місцевому, національному, регіональному й міжнародному рівнях.

Турбота про суспільство

Кооперативи працюють задля сталого розвитку своїх громад, проводячи політику, схвалену їхніми членами.

КООПЕРАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ МІНАГРОПОЛІТИКИ

Положення про Міністерство аграрної політики та продовольства України затверджено Указом Президента України від 23 квітня 2011 року № 500/2011. інагрополітики України відповідно до покладених на нього завдань:

- забезпечує підтримку сільськогосподарської кооперації;
- затверджує порядок і умови проведення конкурсного відбору сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів для надання державної фінансової підтримки¹³⁰;
- розробляє і здійснює заходи щодо розвитку інфраструктури аграрного та продовольчого ринку, зокрема, сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Сторінка в Інтернеті: <http://minagro.gov.ua>.

У Міністерстві питання розвитку сільськогосподарської кооперації є компетенцією Департаменту науково-освітнього забезпечення АПВ та розвитку сільських територій.

До основних завдань Департаменту віднесено формування та реалізація державної політики щодо підтримки і розвитку особистих селянських і фермерських господарств, кооперації та підприємництва, в тому числі несільськогосподарського.

Департамент, відповідно до покладених на нього завдань:

- Готує пропозиції Кабінету Міністрів України до проектів законодавчих і нормативно-правових актів, національних, державних цільових, галузевих та регіональних програм, безпосередньо здійснює розроблення проектів законодавчих і нормативно-правових актів та проводить їх експертизу з питань розвитку сільських територій, зайнятості сільського населення, розвитку особистих селянських господарств, фермерства, кооперації та підприємництва, до переліку прикладних наукових досліджень в частині сільськогосподарської дорадчої діяльності.

У межах своїх повноважень розробляє стратегію, методологію та відповідні рекомендації щодо розвитку фермерських, особистих селянських господарств, кооперації та підприємництва, залучення міжнародної технічної допомоги у розвиток сільських територій.

- Розробляє порядок і умови проведення конкурсного відбору сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів для надання державної фінансової підтримки.

Директор Департаменту Кадигроб Сергій Володимирович.

Телефони: 279-81-04, 278-83-67, 063-298-60-04.

¹³⁰ Дивись:

Наказ Міністерства аграрної політики України від 20 жовтня 2009 року № 749 «Про затвердження Рекомендацій щодо роботи регіональних комісій з проведення конкурсного відбору сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів для надання фінансової підтримки.

Наказ Міністерства аграрної політики України від 29 вересня 2009 року № 714 «Про затвердження Примірною договору про надання фінансової підтримки сільськогосподарському обслуговуючому кооперативу».

Електронна пошта: kadygrob@minapk.gov.ua.

Щоденно актуальними проблемами кооперації займаються фахівці Відділу розвитку сільськогосподарської кооперації та підприємництва зазначеного Департаменту.

Начальник Відділу Павленко Світлана Леонідівна.

Телефони: 278-56-10

Електронна пошта: fermer@minapk.gov.ua.

СОЮЗ УЧАСНИКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ УКРАЇНИ»

Всеукраїнська громадська організація «Союз учасників сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів України» (СУСОКУ) заснована у грудні 2008 року на Установчому з'їзді та зареєстрована у Мінюсті 25 червня 2009 року.

Метою діяльності СУСОКУ є підвищення прибутковості особистих селянських та фермерських господарств, подолання бідності, забезпечення умов для розвитку сільських територій, зупинення деградації села, поліпшення його соціально-побутового стану, покращення забезпечення продуктами харчування населення України.

Членство в Союзі є індивідуальним та колективним. Індивідуальним членом може бути кожен громадянин України, який досяг 18-річного віку, поділяє цілі і завдання Союзу, визнає даний Статут і сплачує членські внески. Колективними членами можуть бути колективи підприємств, установ, організацій, які поділяють цілі і завдання Союзу, визнають його статут і надають фінансову допомогу

СУСОКУ є єдиною всеукраїнською організацією у цій сфері.

За ініціативи СУСОКУ було проведено низку заходів: громадські слухання, семінари, конференції, «круглі столи», майстер-класи, видано методичні рекомендації щодо створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

СУСОКУ формує партнерські відносини з громадськими професійними організаціями, насамперед з Асоціацією фермерів та приватних землевласників України, Всеукраїнським громадським комітетом підтримки аграрної реформи, Національною асоціацією сільськогосподарських дорадчих служб України, іншими громадськими організаціями, з міжнародними організаціями, органами влади задля розвитку кооперативного руху.

Голова Союзу Іван Томич

Контакти:

01042, м. Київ, вул. П.Лумумби, 21, офіс 417.

Телефони: 5017872, 80972801723, 80503823740.

Факс 5017873.

Електронна пошта: cooperativeunion@ukr.net

Сторінка в Інтернеті: <http://www.coop-union.org.ua>.

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ДОРАДЧИХ СЛУЖБ УКРАЇНИ

Всеукраїнська громадська організація «Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб України» створена 11 березня 2003 року, зареєстрована у Міністерстві юстиції України 10 жовтня 2003 року. Має статус неприбуткової організації.

Назва англійською мовою NGO "National Association of Agricultural Advisory Services of Ukraine".

Метою діяльності Асоціації є сприяння покращенню добробуту сільського населення та розвитку сільської місцевості через підвищення рівня знань і вдосконалення практичних навичок сільського населення та сільськогосподарських товаровиробників, задоволення та захист соціальних, економічних, фахових та інших спільних інтересів членів Асоціації.

НАСДСУ представлена своїми членами – сільськогосподарськими дорадниками, а також сільськогосподарськими дорадчими службами (понад 70), діяльність яких регулюється Законом України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність», в усіх регіонах України.

НАСДСУ має великий досвід реалізації дослідницьких, лобістських, інформаційних, навчальних проєктів, законопроектної роботи, розробки державних програм, а також досвід співпраці з зарубіжними та міжнародними організаціями, проєктами міжнародної технічної допомоги різних країн.

НАСДСУ проведено декілька сотень навчальних семінарів, в тому числі міжнародних, круглих столів, міжнародних науково-практичних конференцій.

Асоціація та її члени – дорадчі служби, дорадники – співпрацювали та співпрацюють на партнерських засадах з міжнародними програмами і проєктами Світового банку, ФАО, Європейської Комісії, урядів Сполучених Штатів Америки, Канади, Великобританії, Німеччини, Данії, Нідерландів, Швеції, Польщі, а також з дорадчими службами Болгарії, Естонії, Латвії, Литви, Молдови, Румунії, Угорщини, Японії, Беларусі, Китаю, Російської Федерації.

Дорадчі служби на замовлення органів влади надають соціально спрямовані дорадчі послуги.

Фактична адреса: м. Київ, вул. Героїв Оборони 10, офіс 10.

Президент НАСДСУ – Роман Корінець.

Віце-президент НАСДСУ - Світлана Андрієнко, Михайло Кропивко, Тетяна Брівко, Іван Паньків.

Електронна пошта – doradukraine@gmail.com.

Сторінка в Інтернеті: www.dorada.org.ua.

ПРОЕКТ USAID АГРОІНВЕСТ

Проект USAID АгроІнвест – проект технічної допомоги, що фінансується Американським агентством з міжнародного розвитку (USAID) і впроваджується компанією Кімонікс Інтернешнл.

Проект працюватиме в Україні протягом 5 років (з 2011 по 2016 рр.).

Метою проекту є сприяння розвитку сільського господарства України та підвищення конкурентоспроможності агробізнесу незалежно від організаційно-правової форми та масштабів виробництва. Крім того проект ставить за мету сприяти зміцненню експортного потенціалу України як учасниці глобальної ініціативи з забезпечення продовольчої безпеки. Проект також покликаний допомогти українським селянам краще розуміти та захищати свої права на землю і продумано розпоряджатися своєю власністю для зміцнення добробуту своїх сімей та України в цілому.

Проект USAID АгроІнвест працює в трьох напрямках:

- Підтримка стабільного законодавчого середовища, яке сприятиме розвитку ринкової економіки
- Стимулювання доступу аграріїв до фінансування
- Сприяння розвитку ринкової інфраструктури для малих і середніх виробників

Очікувані результати проекту

- (1) Більш стійка, орієнтована на ринок сільськогосподарська політика, що сприятиме зростанню інвестицій,
- (2) Стійкий доступ до фінансових послуг, особливо для малих та середніх виробників (МСВ),
- (3) Більш ефективна ринкова інфраструктура для МСВ та інших учасників ланцюжка доданої вартості.

Керівник проекту Ерік **Блайх**.

Київський офіс:

Вул. Володимирська 4, 2-й поверх

Київ, 01025 Україна

Тел.: +38 (044) 232-9755

Факс: +38 (044) 232-9756

Сторінка в Інтернеті: <http://www.agroinvest.org.ua>.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аграрне право України : Підручник / За ред. О. О. Погрібного. – К.: Істина, 2004 р. – 448 с.
2. Аліман М. В. Кооперація і кооператори: визначення, афоризми, повчання / Аліман М. В.; [за заг. ред. О. О. Нестулі]. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2009. – 175 с.
3. Багай Н.О. Наукові засади розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні. / Збірник праць Прикарпатського університету, 2001. – с.102-108.
4. Бондарчук Валерій, Алколей Джордж, Молдаван Любов, Курдицький Сергій. Кооперація як спосіб життя. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zerno.org.ua/articles/coop/279>.
5. Бюджетний кодекс України: Закон України від 8 липня 2010 року / Верховна Рада України // Електронний ресурс / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
6. Вівчаренко О.А. Право власності на землю в Україні (актуальні проблеми) / Ред. В.Л. Мунтян. – І.-Франківськ, 1998. – 180 с.
7. Гаєцька-Колотило Я. З. Організаційно-правові форми сільськогосподарської кооперації в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Я. З. Гаєцька-Колотило — К., 2003. — 201 с.
8. Галиновская Е.А., Минина Е.Л., Панкратов И.Ф. Комментарий к Федеральному Закону «О сельскохозяйственной кооперации». – М.: ИНФРА М - Норма, 1997. – 269 с.
9. Гафурова О. В. Права та обов'язки членів сільськогосподарських виробничих кооперативів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / О. В. Гафурова . — Національний аграрний університет. — К., 2005. — 197 с.
10. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18–22. — Ст. 144.
11. Гриценко М.П., Коринец Р.Я., Сеитосманов А.С. Сельскохозяйственные обслуживающие кооперативы: становление и развитие (на примере АР Крым). / Симферополь: Издательский дом «Тезис», 2012. - 128 с.
12. Гриценко М.П., Корінець Р.Я., Мілнз Д., Малік М.Й., Розгон А.В. Маркетингові організації виробників сільськогосподарської продукції. Досвід країн ЄС, порядок створення і діяльності в Україні: Практичний посібник.. – К.: Аграрна освіта, 2011.
13. Гуревський В.К. Право приватної власності громадян України на землі сільськогосподарського призначення / Відп. ред. О.О. Погрібний. – О.: «Астро Принт», 2000. – 136 с.
14. Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність»: Науково-практичний коментар /Р.Я. Корінець, М.П. Гриценко, Ю.М. Берездецький, Ю.Я. Кухарук та ін. / За ред. Р.Я. Корінця. – Львів: НВФ «Українські технології», 2007. – 248 с.
15. Земельне право України: Підручник / За ред. О.О. Погрібного, І.І. Каракаша. – К.: Істина, 2003. – 448 с.
16. Земельний кодекс України : Закон України від 13 березня 1992 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 25. — Ст. 354.
17. Земельний кодекс України : Закон України від 25 жовтня 2001 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 3–4. — Ст. 27.

18. Зіновчук В. В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу / В. В. Зіновчук — К. : Логос, 2001. — 379 с.
19. Ініціатива «Рідне село». Практичні кроки. Господарства населення та сільськогосподарська кооперація. Матеріали для обговорення. Міністерство аграрної політики та продовольства України, 2012. 32 с.
20. Ковриженко Д. Кооперація по-новому: між Сциллою радянських стандартів і Харибдою потреб сьогодення [Електронний ресурс] / Д. Ковриженко; Лабораторія законодавчих ініціатив // Лабораторія законодавчих ініціатив : [сайт] : публікації. — [2003–2008]. — Режим доступу : <http://www.parlament.org.ua>.
21. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10 грудня 1971 року / Верховна Рада України // Електронний ресурс / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
22. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
23. Концепція розвитку національного кооперативного руху. — К., 2001. — С. 16.
24. Кооперативы в процессе социального развития. Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН п64/136. / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <
<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UnDOC/GEn/n09/470/01/PDF/n0947001.pdf?OpenElement>>.
25. Корінець Р.Я. Сільськогосподарські дорадчі служби як центри інформаційної підтримки сільськогосподарської обслуговуючої кооперації. / Міжнародний круглий стіл «Організація бізнес-шкіл в дорадництві для успішного впровадження інновацій». Збірник статей. — К.:Видавничий центр НУБіП України, 2012. — с.16-18.
26. Кулинич П.Ф. Правові проблеми земельної реформи в Україні // Правова держава: Щорчник наук. пр. — К.: ІДП НАН України; Юрид. вид-во «Ін Юре», 1998. - Вип. 9. — С. 222-232.
27. Кучерявенко Н. П. Налоговое право : учебник / Н. П. Кучерявенко. — Х. : Консум, 1997. — 431 с.
28. Лагутін В.Д. Про перехід до системи оподаткування стимулюючого типу // Бюджетно-податкова політика в Україні : проблеми та перспективи розвитку : матер. конф. — Ірпінь : Академія ДПС України, 2002. — С. 154-157.
29. Малік М. Й., Корінець Р.Я.. Оцінка перспектив розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів // Економіка АПК : міжнародний науково-виробничий журнал. - К. : ДОД Інституту аграрної економіки УААН, 1995 - С.3-8.
30. Масін В. М. Правове регулювання визначення неприбуткового статусу сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів відповідно до вимог Податкового кодексу України / В.М. Масін // Південноукраїнський правничий часопис. — 2011. — № 2. — С. 119-121.
31. Масін В. М. Проблеми правового забезпечення розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / В. М. Масін — К., 2008. — 178 с.
32. Масін В. М. Проблеми правового статусу сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, як неприбуткової організації / В. М. Масін // Південноукраїнський правничий часопис. — 2006. — № 4. — С. 128-129.
33. Масін В. М. Сучасні тенденції розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів / В.М. Масін // Вісник Одеського національного університету. Правознавство. — 2011. — Т. 16. — Вип. 3. — С. 134-141.
34. Методичні рекомендації з відображення в бухгалтерському обліку

коштів державної фінансової підтримки підприємств АПК / Міністерство аграрної політики України; ННЦ «Ін-т аграрної

35. економіки»УААН; Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України. – К., 2008. – 19 с.

36. Методичні рекомендації щодо порядку розроблення регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання: наказ Міністерства економіки України від 04.12.2006 року № 367 / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України // Електронний ресурс / Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=92210&cat_id=38738.

37. Міжнародна благодійна організація «Добробут громад». / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.heifer.org.ua>.

38. Науково-практичний коментар до Податкового кодексу України: в 3 т. / кол. авторів [заг. редакція, М. Я. Азарова]. – К. : Міністерство фінансів України, Національний університет ДПС України, 2010.

39. НАЦІОНАЛЬНИЙ КЛАСИФІКАТОР УКРАЇНИ. КЛАСИФІКАЦІЯ ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ДК 009:2010. / Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва // Електронний ресурс / Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/842>.

40. О кооперации в СССР : Закон Союза Советских Социалистических Республик от 26 мая 1988 г. / Верховный Совет СССР // Ведомости Верховного Совета Союза ССР. —1988. — № 22. — Ст. 355.

41. Онищенко О. Сільськогосподарські виробничі кооперативи: оцінка положень формування і функціонування // Економіка України. – 1999. - №1. – С. 56-65.

42. Онищенко О., Юрчишин В. Реорганізація у приватні підприємства – обов'язкова! // Голос України. – 2001. - № 102 (2602). - 12 червня. - С. 4.

43. Осташко Т. Перспективи сільського господарства після вступу України до СОТ / Т. Осташко // Дзеркало тижня. — 2005. — 6–12 серп.

44. Панькова Л. О. Правове регулювання діяльності аграрних бірж в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Л. О. Панькова. – К., 2005. — 218 с.

45. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 р. // Верховна Рада України : офіційний веб-сайт. — [2010?]. — Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

46. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 року / Верховна Рада України // Електронний ресурс / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

47. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14 травня 1992 р. (в редакції Закону від 22 грудня 2011 р.) / Верховна Рада України // Електронний ресурс / режим доступу <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/page7>.

48. Про внесення змін до деяких законів України щодо господарської діяльності та оподаткування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів : пояснювальна записка до проекту Закону України № 3348 від 19 березня 2007 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Верховна Рада України : офіційний веб-сайт. — [2007?]. — Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

49. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 року / Верховна Рада України // Електронний ресурс / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>.

50. Про державні цільові програми: Закон України від 18 березня 2004 року / Верховна Рада України // Електронний ресурс / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1621-15>.

51. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців : Закон України від 15 травня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 31–32. — Ст. 263.
52. Про державну статистику: Закон України від 17 вересня 1992 року / Верховна Рада України // Електронний ресурс / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2614-12>.
53. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11.09.2003 р. / Верховна Рада України // Електронний ресурс / режим доступу <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>.
54. Про затвердження Державної цільової економічної програми підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року : постанова № 557 від 3 червня 2009 р. / Кабінет Міністрів України // Верховна Рада України : офіційний веб-сайт. — [2009]. — Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.
55. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року: постанова КМУ від 19 вересня 2007 р. № 1158 / Верховна Рада України // Електронний ресурс / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-%D0%BF>.
56. Про затвердження Положення про Реєстр неприбуткових установ та організацій: наказ ДПА від 24.01.2011 № 37 / Державна податкова адміністрація України / // Верховна Рада України : офіційний веб-сайт. — [2011?]. — Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.
57. Про затвердження Порядку та умов проведення конкурсного відбору сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів для надання їм фінансової підтримки за рахунок коштів державного бюджету : наказ № 410 від 17.08.2011 р. / Міністерство аграрної політики та продовольства України // Верховна Рада України : офіційний веб-сайт. — [2011?]. — Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.
58. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів : постанова № 272 від 9 березня 2011 року / Кабінет Міністрів України // Верховна Рада України : офіційний веб-сайт. — [2011]. — Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.
59. Про затвердження примірних статутів сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу: наказ Міністерства аграрної політики України від 26.06.2003 № 191 // Електронний ресурс / Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1021.303.0>.
60. Про затвердження Примірного договору про надання фінансової підтримки сільськогосподарському обслуговуючому кооперативу: наказ від 29 вересня 2009 року № 714 // Електронний ресурс / Режим доступу: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-primirnogo-dogovoru-pro-nadannja-finansov-doc4932.html>.
61. Про затвердження Примірного статуту сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу: наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України № 315 від 21 травня 2013 року / Міністерство аграрної політики та продовольства України // Електронний ресурс / Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/ministry?nid=6920>.
62. Про затвердження Програми розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на 2003–2004 роки : постанова № 1858 від 12 грудня 2002 р. / Кабінет Міністрів України // Офіційний вісник України. — 2002. — № 51. — Ст. 2293.
63. Про затвердження Рекомендацій щодо роботи регіональних комісій з

проведення конкурсного відбору сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів для надання фінансової підтримки: наказ Міністерства аграрної політики України від 20 жовтня 2009 року № 749. // Електронний ресурс / Режим доступу: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-rekomendacii-shodo-roboti-regionalnih-kom-doc5390.html>.

64. Про затвердження Рекомендацій щодо створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів з використанням майнових паїв або часток в майні, що знаходиться у спільній частковій власності колишніх членів реорганізованих колективних сільськогосподарських підприємств: наказ Міністерства аграрної політики України від 18 березня 2003 року № 67 // Електронний ресурс / Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1021.1414.0>.

65. Про заходи щодо розвитку кооперативного руху та посилення його ролі у реформуванні економіки України на ринкових засадах : указ Президента України № 1348/2000 від 19 грудня 2000 р. // Офіційний вісник України. — 2000. — № 51. — Ст. 2198.

66. Про кооперацію : Закон України від 10 липня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 5. — Ст. 35.

67. Про Міністерство аграрної політики та продовольства України : указ Президента України від 23 квітня 2011 року № 500/2011 / Президент України / Електронний ресурс / режим доступу <http://www.president.gov.ua/documents/13486.html>

68. Про Міністерство аграрної політики та продовольства України : указ Президента України від 23 квітня 2011 року № 500/2011 / Президент України / Електронний ресурс / режим доступу <http://www.president.gov.ua/documents/13486.html>.

69. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року / Верховна Рада України // Електронний ресурс / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/print1360011061369621>.

70. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 року/ Верховна Рада України // Електронний ресурс / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/print1360011061369621>.

71. Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва : указ Президента України № 666/94 від 10 листопада 1994 р. // Урядовий кур'єр. — 1994. — № 176

72. Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки : указ Президента України № 1529/99 від 3 грудня 1999 р. // Урядовий кур'єр. — 1999. — 8 груд.

73. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15 травня 2003 року/ Верховна Рада України // Електронний ресурс / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/742-15>

74. Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям : указ Президента України № 720/95 від 8 серпня 1995 р. // Урядовий кур'єр. — 1995. — 12 серп.

75. Про розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів : наказ № 168 від 31 серпня 2000 р. [Електронний ресурс] / М-во аграрної політики України // Верховна Рада України : офіційний веб-сайт. — [2000?]. — Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

76. Про сільськогосподарський перепис : Закон України від 23 вересня 2008 року / Верховна Рада України // Електронний ресурс / Режим доступу:

<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/про%20сільськогосподарський%20перепис>.

77. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність: Закон України від 17 червня 2004 року / Верховна Рада України // Електронний ресурс / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1807-15>.

78. Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України від 17 липня 1997 р. (в редакції Закону від 20.11.2012 № 5495-VI) / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 39. — Ст. 261.

79. Про споживчу кооперацію: Закон України від 10 квітня 1992 року / Верховна Рада України // Електронний ресурс / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2265-12>.

80. Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001–2004 років : Закон України від 18 січня 2001 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 11. — Ст. 52.

81. Про страхування: Закон України від 7 березня 1996 року / Верховна Рада України // Електронний ресурс / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.

82. Про фермерське господарство: Закон України від 19 червня 2003 року / Верховна Рада України // Електронний ресурс / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/973-15>.

83. Проценко Т. П. Сучасний етап і правове забезпечення кооперації в Україні / Т. П. Проценко // Правова держава : щорічник наук. праць. Вип. 11. — К., 2000. — С. 348–354.

84. Сільськогосподарська обслуговуюча кооперація: словник-довідник / За заг. ред. Р. Я. Корінця, М. П. Гриценка, М. Й. Маліка. — Львів : Українські технології, 2010. — 160 с.

85. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи : практ. посіб. / Р. Блок, В. В. Гончаренко, Н. А. Іванова та ін. — К. : Урожай, 2001. — 345 с.

86. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи: формування і функціонування. Методичні рекомендації. / [Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Гриценко М.П., Корінець Р.Я.]. — К.: ННЦ «ІПЕ», 2012, -68 с.

87. Союз учасників сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів України. / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: < <http://www.coop-union.org.ua> >.

88. Титова Н. И. Продовольственная проблема: земля, труд (правовые аспекты). — Львов., 1989. - С. 99-101.

89. Український державний фонд підтримки фермерських господарств. / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <<http://www.udfpg.org.ua/>>

90. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40–44. — Ст. 356.

91. Чаянов А. В. Краткий курс кооперации. — М. : Центральное товарищество «Кооперативное издательство», 1925. — 90 с.

92. Щодо Методичних рекомендацій по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій : лист № 759/10/20-2117 від 27 січня 1998 р. [Електронний ресурс] / Державна податкова адміністрація / Державна податкова адміністрація // Верховна Рада України : офіційний веб-сайт. — [1998]. — Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

93. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) [та ін.] — К. : Укр. енцикл., 2003. — Т. 5: П-С. — 736 с.

94. Як створити сільськогосподарський обслуговуючий кооператив // Сприяння розвитку сільськогосподарських організацій в Україні / за ред. Р. Блока — К. : TACIS, 2000. — 14 с.

95. 2012 - Международный год кооперативов. / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ccu.crimea.ua/index.php/coop-year.html>.